بسم الله الرحیم الرحیم

ساغالان

(حیکایه و شعر توپلوسو)

یازار: قدرت ابوالحسنی سهلان (تورال)

سرشناسه	:	ابوالحسنی سهلان، قدرت، ۱۳۵۲ -
عنوان و نام پدیدآور	:	سهلان: حیکایه و شعر توپلوسو / یازار قدرت ابوالحسنی سهلان (تورال).
مشخصات نشر	:	قم: یاس بخشایش، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	:	۲۹۳ ص.: مصور.
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۸۵۰۵-۲۸-۰
وضعیت فهرست نویسی	:	فیپا
یادداشت	:	ترکی.
موضوع	:	داستان‌های کوتاه ترکی -- ایران -- قرن ۱۴
موضوع	:	Short stories, Turkish -- Iran -- 20th century
موضوع	:	شعر ترکی آذربایجانی -- ایران -- قرن ۱۴
موضوع	:	Azerbaijani poetry -- Iran -- 20th century
رده بندی کنگره	:	PL۳۱۴/الف۲س۹ ۱۳۹۶
رده بندی دیویی	:	۸۹۴/۳۶۱۳
شماره کتابشناسی ملی	:	۴۶۹۵۵۵۹

قم، خیابان صفائیه، کوچه بیگدلی، پلاک ۱۴۳
تلفن: ۳۷۷۴۹۶۹۹ -۰۲۵

الکترونیکی کیتاب آدی: ساغالان (یوخاریدا تانیتیلمیش سهلان کیتابینین ایصلاح اولونموشو)

ایچینده کیلر: حیکایه و شعر توپلوسو

یازار: قدرت ابوالحسنی سهلان
ناشر: قدرت ابوالحسنی سهلان
چاپ: ایکینجی ۱۴۰۱

حیکایه لر

اون ایللیک باشلیق **صفحه**

۱۳۹۰ ساغالاندان دؤرد شکیل ۷
۱۴۰۰ اؤن سؤز ۹
۱۳۶۰ سنه ائله بیر قچه یئتیشرا! ۱۱
۱۳۳۰ سوتو، سودان آییرا! ۱۱
۱۳۶۰ دوز سؤز ایکی کلمه اولارا! ۱۲
۱۳۴۰ فهله ۱۴
۱۳۴۰ جیققیش و قورد ۱۷
۱۳۵۰ اوزون قیچین آلما آتماسی! ۲۰
۱۳۷۰ گلیب، هله چوخدا گلیب!! ۲۲
۱۲۸۰ اؤلو باغیرا! ۲۶
۱۳۲۰ یوخسول قوناقلیغی ۲۸
۱۳۱۰ زینب ۳۶
۱۳۳۰ لالین باغچاسی ۴۲
۱۳۶۰ بوستانچییا قارپیز گتیرمک! ۴۷
۱۳۶۰ تیلویزیون و ویدییو ۵۲
۱۳۶۰ یامان اوزون اوتاق! ۵۸
۱۳۶۰ عیبی یوخ! ۶۳
۱۳۶۰ چرشنبه آخشامی ۶۸
۱۳۷۰ اووند زولاسی و اممند دوعاسی ۷۳
۱۳۴۰ اوغرالیق ۸۱

۱۳۰۰ روستملی طایفاسی و موسا قیزی بالابییم ۸۳
۱۳۱۰ میرزه علی بی ۸۷
۱۳۹۰ سون گؤروش ۹۲
۱۳۳۰ ابوطالیبین اؤکوزو ۹۳
۱۳۵۰ قودونو من درسه یازدیرمیشام! ۹۷
۱۳۴۰ دوخورو سیچانی ۱۰۳
۱۳۹۰ وطن! ۱۰۷
۱۳۳۰ اذان! ۱۰۹
۱۳۷۰ بامییه ایله کوفته دؤنمی ۱۱۰
۱۳۷۰ دری ۱۱۳
۱۳۴۰ کوره کن ۱۱۴
۱۳۵۰ ایمام رضا تورکلری ۱۱۸
۱۳۹۰ ده ده مالی ۱۱۹
۱۳۸۰ دامجی ۱۲۳
۱۳۹۰ آفریقادا درس اؤیرتمه یین پوفو! ۱۲۷
۱۳۹۰ ایختیلاف چیخان یئرده! ۱۲۸
۱۳۲۰ قولام اوزومو تالادی، ساغالان گؤزومدن دوشدو! ۱۲۹
۱۳۳۰ ایکی یولداش ۱۳۲
۱۳۳۰ جینلیک! ۱۳۸
۹۰۰ حورر حمزه! ۱۵۱
۱۳۸۰ پردیل آرخی ۱۵۵
۱۳۴۰ ساغالان دربندی ۱۵۹

۱۳۵۰ هه بلی ۱۶۴
۱۳۱۰ کلبه غافار..... ۱۷۰
۱۳۵۰ اکینچی و بیچینچی ۱۷۶
۱۳۶۰ هانی منیم توسلاریم؟!..... ۱۸۱
۱۳۹۰ کبین ۱۸۸
۱۳۴۰ جیغاللیق ۱۹۶
۱۳۴۰ نوباتچینین نقشه سی..... ۱۹۹
۱۳۰۰ نووروز داعواسی..... ۲۰۲
۱۳۶۰ سنده صوفیاندان گلمیسن؟! ۲۱۰
۱۳۸۰ داش و داداش ۲۱۶
۱۳۱۰ توفنگ داعواسی (گوللّه داعواسی)..... ۲۲۵
۱۳۷۰ قانلی قالانین دوزلو گؤلو..... ۲۳۴

شعرلر

۱ یالقیز ۲۴۰
۲ آراز ۲۴۲
۳ گونش ۲۴۳
۴ شیرین-شیرین ۲۴۴
۵ خالام اؤلدو ۲۴۵
۶ داعوالی ساغالان ۲۴۷
۷ خالقیم!..... ۲۵۴
۸ تورکون دیلی ۲۵۹
۹ تپه گؤز..... ۲۶۱

۱۰ دوخا قوجا اوغلو دلی دومرول ۲۶۵
۱۱ قودرتده بیر گون گؤرمه دی ۲۷۰

آرتیرمالار

۱ ساغالان کندینین طایفالاری ۲۷۴
۲ حاجی محمدعلی دلیری سهلان ایله دانیشیق ۲۷۹
۳ میرهاشیم موسوی سرند ایله دانیشیق ۲۸۳
۴ مشدی هاشیم رنجبر اصل ایله دانیشیق ۲۸۶
۵ شکیللر ۲۹۲

۱– ساغالاندان دؤرد شکیل

آشاغیداکی دؤرد شکیل، یولداشیم عباس مقدس جنابلارینین، ۱۳۹۶/۲/۶ تاریخینده ساغالاندان چکدییی بیر پانوراما عکسیندن گؤتورولموشلر.

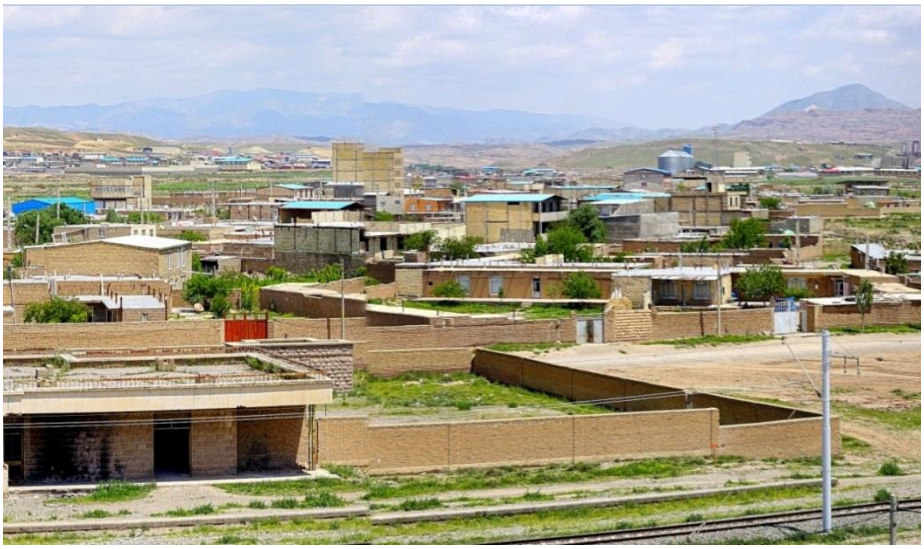

۲– اؤن سؤز

رسمی آدی سهلان اولان ساغالان (Sağalan)، تبریزین یاخینلیغیندا یئرلشن بیر کندین آدیدیر. من ۱۳۵۲ ینجی ایلده ساغالاندا دوغولوب، ائله اورادادا بویا-باشا چاتمیشام. آمما ایرمی ایلدن چوخدور، تبریز شهرینه کؤچوب، موخابرات شیرکتینده چالیشاراق شهرده یاشاییرام.

بو کیتابداکی حیکایه لرین یوزه دوخساندان چوخو، ساغالاندا باش وئرمیش حادیثه لردن قایناقلانیبلار. اونا گؤره بیر سیرا ایضاحلاری لازیم بیلیرم. کیتابین اوولینده، حیکایه لرده کی اولایلارین زامانلارینین محدوده سی یازیلیبدیر. آمما ایچریده کی اولایلارا باخاراق بلگه لرده الده ائتمک مومکون اولسا، زامانلاری داهادا دقیقلشدیرمک اولار. حیکایه لرده گئرچک شخصیتلرین بعضیسینین آدلارینی ده ییشمیشم. گاهداندا خیالی شخصیتلر یاراتمیشام. باشاردیقجا چالیشمیشام، حیکایه لر ائشیتدیگیم روایتلره دایانسینلار. بونا باخمایاراق، خیالی اولایلاردا آرتیرمیشام. بیر اولایا گؤره چئشیدلی روایتلر اولاندا، نئچه سینه ده یئر وئرمگه چالیشمیشام. طبیعی اولاراق، من سئچدیگیم روایت دوغرودا اولمویا بیلر! ساغالانین بوتون طایفالاریندان اؤیکو یازیلسین و بیر کند اونلاردا اورتاق اولسون دئمیشم. بونونلا بئله، آتا-آنامین طایفالاری آرتیقراق گؤزه چارپیرلار. چونکو، معلوماتلاریمی چوخراق او طایفالاردان توپلامیشام. بیرده، یئری گلنده کندیمیزین دبلرینی و ساغالانا مخصوص اولان دئییملرله آتالار سؤزلرینی یازییا گچیب قوروماق ایسته میشم.

حیکایه لرله شعرلرین بعضیسی، خدا آفرین، نوید آذربایجان و مهد تمدن نشریه لرینده چاپ اولوبدولار. هابئله، ساغالان فولکلولوروندان توپلادیغیم یازیلار و نئچه

فولکولوریک حیکایه، ۱۳۹۵ینجی ایلی ائل بیلیمی درگیسینین ۷۸ سایيندا (ساغالان اؤزه ل سایی اولاراق) چاپا وئریلیبلر.

بورادا، آنام ربابه خانیم بهاری سهلاندان، امکداشیم ابراهیم زال جنابلاریندان و منه یاردیم ائدن بوتون کندلیلریمیزله یولداشلاریمدان تشککور ائدیرم. دئمه لییم ده، بو مجموعه نی توپلاماقدان هدفیم، آذربایجان تورکجه سینه خیدمت ائتمه ایله یاناشی، ساغالان کندینی آرتیقراق تانیتدیرماق اولموشدور. آنجاق، کندیمیزین پیس عادتلرینیده قینامیشام! تنقیدلردنده قصدیم، اؤزومون، کندلیلریمیزین و اوخوجولارین یارارلانماسی اولموشدور. یوخسا، هئچ بیر اینسانین اجدادینا توخونماق نییتیم ابدا یوخدور! یازیلاردا تئز-تئز تبریز آدی قئید اولونوبدور. اوندان علاوه، صوفیان، تازاکند، خوجا میرجان، آشاغی آلوار، یوخاری آلوار، آشاغی مایان، یوخاری مایان، اممند، اووند، پردیل، زبرلی، قوم تپه، نادارلی، نهند، اسمی کمر، دولت آباد، قارا باغ، مرند، اورمو، کوردلر، ماکی، سردری، آناخاتین، توفارقان، شیرامین، سرند و باشقا یئرلرینده آدلاری وار. طبیعی اولاراق، کیتابدا یانلیشیقلار اولاجاق. دیرلی اوخوجولاردان اونلاری منه یازیب دئمه لرینی دیله ییرم.

یئنی یاییمدا، سهلان کندین اصلی آدینین ساغالان اولدوغو بللی اولدوقدا، کیتابین آدی ایله اوراداکی کنده دئییلن ساوالانلار، ساغالانا چئویریلمیشلر. بیر سیرا دوزلتمه لرده آپاریلمیشدیر.

حؤرمتله

قدرت ابوالحسنی سهلان

تبریز، ۱۴۰۱/۴/۸

۳– سنه ائله بیر قچه[1] یئتیشر!

بابام (آنامین آتاسی)، آیاق آچماغیم موناسیبتینه منه بیر بالاجا دیشی قچه وئردی. منیم قچه م بالا-بالا بؤیویوب، یئکه بیر جامیش اولدو. جامیشیم، دالبادال نئچه دانا دیشی قچه دوغدو و داها بیزیم نئچه قره مال[2] یمیز اولدو.

بیر گون، شام باشیندا گولومسه یه رک آتاما دئدیم: "ده ده، جامیشلارین هامیسی منیمدی دا!! اونلار آخی بابام منه وئرن قچه نین بالالاریدیلار!" آتام قاشلارینی دوینله ییب جوابلادی: "اوغول، سن جامیشلار یئدیگی اوت-سامانلارین پوللارینی منه وئر، بوتون جامیشلاری گؤتور آپار!! یوخسا سنه ائله بیر قچه یئتیشر!"

---

۱. جامیش بالاسی

۲. جامیش قوروپو

۴– سوتو، سودان آییر!

حیدرله زولفعلی، ایکی قارداش کندده یاشاییردیلار. بو قارداشلارین تکجه باز آغلی[1] زمیلرینی سووارانده سؤزلری چیخیردی، یوخسا آیری ایختیلافلاری یوخ ایدی.

بالا قارداش زولفعلی، قبیر اوستونون قورخمالی اولایلارینی هر گون کندلیلردن ائشیدیردی. مثلا دئییردیلر: "گئجه لرین بیرینده، یوسفعلی چؤلدن کنده گلنده قبیرلرین بیریندن اود-آلووون قالخماسینی گؤرر! گئچر قبیری نیشانلاماق اوچون اؤز ده ینگینی آلوولانان قبیرین قیراغینا آتار! آنجاق سحر چاغی قبیر اوستونه گئدنده، گئجه آتدیغی ده ینگی قبریستانلیقدان ائشیکده گؤرر!!" بئله-بئله سؤزلر ایسه، زولفعلینین جانینا یامان قورخو سالیردی! اونا گؤره، گره[2] لری گئجه چاغینا دوشنده هئچ زامان قارداشینا یاردیم ائتمک اوچون زمی سووارماغا گئتمیردی! نتیجه ده ده ایکی قارداش آراسیندا ناراحاتچیلیق تؤره نیردی.

گئجه لرین بیرینده، یورغون حیدر زولفعلییه دئیینه-دئیینه باز آغلیدان ائولرینه قاییتماقدایدی کی، بیردن گؤزو قبیر اوستونه ساتاشدی! بؤیوک قارداش قبیرلرین بیریندن اود-آلوون چیخماسینی گؤردو و دایانیب قبیردن گلن سسلره قولاق یاتیردی. حیدر دؤنه-دؤنه ائشیتدی: "سوتو، سودان آییر! سویو، سوتدن آییر!" اوندا آنلادی، اؤلونو سئوال-جوابا توتاراق، سوته سو قاتماغی اونون اوچون بؤیوک بیر سوچ حئسابلاییرلار!

سحر باشی سوفره باشیندا، بؤیوک قارداش گئجه نه چتینلیکله زمی سوواردیغینی و شاهید اولدوغو ماجرانی باشدان-آیاغا بالا قارداشا تعریفله دی. اوندا، کلمه-کلمه سؤزلره دیققت یئتیرن زولفعلینین رنگی-روحو قاچیب، همیشه کیندن بتر اوره گی تیتره دی!! بالا قارداش، او گوندن بو یانا قبیر اوستونه یاخین یئرلره، حتی گوندوزلرده تک گئتمه دی!

---

۱. قبریستانلیق یاخینینداکی، کند چؤللریندن بیری

۲. نوبت، سو سووارماق نوبتی

۵– دوز سؤز ایکی کلمه اولار!

محمد مدرسه دن چیخارکن، یاخینداکی گونده لیک ساتان دککه سینه طرف گئتدی. یئتیشیب گونده لیکلره اؤتری نظر سالیب، او گونون اطلاعات[1] گونده لیگینی گؤتوروب آلدی. اوغلان، شهردن کندلرینه دؤنمک اوچون، اؤزونو کند ماشینی دوراغینا یئتیردی و یئرده او یان-بو یانا گئدن کند ماشینی شوفریله سلاملاشدی. سونرا چیخیب بوش مینی بوسا مینیب، شوفر صندلینین یانینداکی قاباق صندلده ایلشدی. اوغلان، ماشین دولاناجان آلدیغی گونده لیگی وراقلاییب، اونون نئچه مطلبینی سئچیب یازیلارینی اوخودو. اوخویا-اوخویا، کند جماعتینین جهالتینه ده فیکیرلشدی! گونده لیک اوخویان، کندلیلرینه بیلگی وئرمگی و اونلاری آییلتماغی اؤزونه آغیر وظیفه ساییب، اؤز بیلدیکلرینی اؤزگه لره ده اؤیره تمک ایسته دی!

محمد، یاریم ساعاتا یاخین ماشیندا اوتوروب اونون دولماسینی گؤزله دی. اوغلان، آرابا شهردن چیخار-چیخماز آرخاسینا دؤنوب موسافیرلره بیر-بیر گؤز دولاندیریب کئف-احوال ائتدی. آردیندان، همیشه کی کیمی حرارتله دانیشماغا باشلادی. قاباق صندلده کی، تیلویزیونون خبر دئینلرینه تای، اوولده مملکتده و دونیادا اولوب-بیتنلرین باشلیقلارینی سؤیله دی. سونرا، ایرمی دقیقه موددتینده اؤز دئدیکلرینی اؤزوده یوروملادی. آخیردادا، درین اینامیلا کیمین حاقق اولدوغونو و کیمسه نین باطیل اولدوغونو موسافیره وورغولادی و دیکتاتور سایاغی اونلارین دستک وئرمه لرینی گوددو! آمما چالیشمالارینا باخمایاراق، بیر-ایکی مدرسه اوشاغیندان باشقا، اونا آیری بیر دستک وئره نین اولمادیغینیدا گؤردو. قاباق صندلده کی ماشینین کنده یئتیشدیگینی گؤرونجه، قالان سؤزلرینی صاباحلارا بوراخدی.

محمد آرابادان یئننده، مینی بوس شوفری اونو بیر قیراغا چاغیردی و دئیینه-دئیینه شهردن کنده کیمی سؤیله دیکلرینین جوابینی دئدی: "اولان، سنین قولاقلاروو بوش-بوش سؤزلرله دولدوروبلارها!! نییه گئنه شهردن کنده کیمی باش-بئیینیمیزی یئدین؟! کند مینی بوسو هامینینکی دی، یوخسا فقط سنین کی دی؟! هله دیپلوم آلمامیسان، ائله یئکه-یئکه سؤزلر دانیشیرسان!! بیلمیرم نه قویموسان، نه آختاریرسان؟!! گؤرورسندا بیزیم کندین مدرسه سی یوخدور! او بیزیم کندیمیزین آسفالت اولمامیش یولو، بودا ایلنمیش چاییدی! سن منه دئه گؤروم سنین دؤولتوو بیزیم کنده، اونون جماعتینه نه ایشلر گؤروبدو!؟!" محمد، اوره گی دولو شوفرین دانلاقلارینا آرام-آرام قولاق آسدی و اؤزلرینینده تقصیرکار اولدوقلارینی بیلدیرمگه چالیشدی. نهایتده آنجاق، کدرلی-کدرلی شوفردن آیریلیب ائولرینه دوغرو گئتدی.

درس اوخویان اوغلان گلیب حیطلرینه چاتدی و ال-اوزونو یویوب ائوه گیردی. او، آتا-آناسیلا بیرلیکده ساکیت-ساکیت ناهارینی یئدی. آردیندان، دووار دیبینه چکیلیب آلدیغی اطلاعات گونده لیگینی گؤتوروب آچدی و اونون ایری-نارین یازیلارینی باشدان بیر-بیر اوخوماغا باشلادی. او حینده، گونده لیک اوخویانین ایشینه هئچ زامان باش قوشمایان سوادسیز آتاسی، بوگون ناراحات گؤرسنن اوغلونون ایشینه ماراقلی گؤروندو.

آتا سؤز آچماق ایسته ییب، گونده لیگه ایشاره ائدرک سوروشدو: "اوغلوم، منه دئه گؤروم او یئکه لیکده صفحه نی دولدوران نارین یازیلار بوتؤوو سؤزدو؟!" محمد باشینی قووزاییب فرحله نرک، "ائله دی ده ده!!" دئدی و یئنه ده گونده لیگه باخاراق درین-درین فیکیرلره گئتدی. او اؤز- اؤزونه دئدی: "هئچ اولماسا اؤز ده ده م قدریمی بیله جکدی!! او ایندی اوره گینده منیده، گونده لیک یازانلاریندا آلقیشلاییر!" آز سونرا، آز دانیشان آتا سوروشدو: "اوغلوم، یازیلارین هامیسی دوز سؤزدو؟!!" محمد گولومسه یه رک، "بلی ده ده!!" سؤیله دی. آتا یوبانمادان محمده دئدی: "اوغلوم، دوز سؤز ایکی کلمه اولار، ایبئله اولماز!!" اوغلان ایسه، بیر موددت چاش-باش قالدی! سونرا آلله شیطانا لعنت ائله سین دئییب، تازادان گونده لیکله مشغول اولدو. بو دؤنه، آناسی اوغلانی خیطاب ائدیب دلیل-نصیحت ائله دی: "آی محمد، آخی بیر بئله ده کیتاب اوخویارلار!؟ دور گؤتور کار-کاغاذی ییغیشدیر، گؤزلروو کور اولار، بئینوو پوک اولار!! شهردن ایندی گلمیسن، گئچ اوزان بیر آز جانین دینجلسین!!" اوغلاندان جواب گلمه ییجه ده آرتیردی: "اوغول، او بیریسی اوتاقداکی قالاقلادیغیو بو جور کار-کاغاذلارین هامیسینی اوخویوب قورتولوبسان؟! ایستیرم اونلاری تندیره باسیب یاندیرام!"

محمد، گونده لیک اوخوماقدان واز گئچیب، ایشلتدیگی شیوه لرله کندلیلرله چالابیلمیه جگینی دوشوندو! هئچ اولماسا بوگون، کندلیلره بیر شئی اؤیره دنمه میش، عوضینده اونلاردان ایکی جومله اؤیره نمیشدیر: بیر، آدامین قولاقلارینی دولدورارلار! ایکی، دوز سؤز ایکی کلمه اولار! محمد، کندی ایله کندلیلرینه یاردیم یئتیرمک اوچون باشقا یازیلاری اوخومالی و اویغون یول-یؤندملری آختارمالی ایدی.

---

۱. بیر چوخ سایبلی-چوخ صفحه لی گونده لیگین آدی

۶– فهله

یای گونون لاپ ایستی چاغیندا، لبه دارلی فهله باشی قیراقدا دورارکن، دمیر یولو فهله لرینین ایشلمه سینه باخیردی. قیرخ یاشلی نظارتچی، اوست-اوسته فهله لرین

ایشینی گئچمیش گونلرده گؤروب، بخشعلیدن سووای او بیریلرین ایشینی بینمیشدی. سؤزون دوزو، بخشعلینینده ایشی چوخ پیس دئییلدی، آنجاق او فهله نین ایش باشیندا دانیشماسی نظارتچینی جینلندیریردی. بخشعلینین اونونلا-بونونلا ظرافت ائتمه سی و باشقا فهله لری گولدورمه سی هر شئیدن آرتیق آجیغینا گلیردی. فهله باشی، اؤتن گونلرده بخشعلییه هده-قورخو گله رک اوچ-دؤرد دفعه اوندان ناراضیلیغینی بیلدیرمیشدی. بیرده گئدیب، اوتوز یاشا اوخشار بخشعلی سسله نن فهله نین کیملیک بلگه سینی آراشدیرمیشدی. اوندا بللی اولموشدور، بخشعلینین سیجیللیده کی آدی فتوللادیر و اؤزونونده اللی یاشی اولاراق یئکه-یئکه اوشاقلاری وار!! لبه دارلی آغا، یاسالارین پوزولدوغونو وورغولایاراق فهله نی قورخوتماق ایسته میشدی. آمما قونونو بخشعلیله اورتایا قویاندا، بئله بیر یانیت ائشیتمیشدی: "آقای رئیس، کند یئرینده هر کسین آدی سیجیللیده کی آدییلا فرقلی اولاردا! هئچ کیمینده یاشی سیجیللیسیله توتماز!!"

او ایستی چاغدا، لبه دارلی آغا بخشعلییه گؤز قویارکن داورانیشینین ده ییشیلمه دیگینی گؤردو و داها صبری توکندی. فهله باشی حیرصلی-حیرصلی میرتجیل فهله یه یاخینلاشدی. آردیندانداسسللری اوجالاراق ایکیسینین آراسیندا بئله دارتیشما چیخدی.

- آی بخشعلی، نئچه دفعه دئمیشم بیر بئله میرت وورما!؟ اولان قویمورسان آخی فهله لر دوز-عمللی ایشله سینلر!

- آقای رئیس بئله ایشلری گره ک گوله-گوله گؤره سن! هله هردنده پاپیریز آلیشدیرا بیلسئیدیک، بونداندا یاخچی ایشلردیک!!

- بخشعلی آخیر دفعه دی سندن سوروشورام، یول فهله سی ایشلر، یوخسا سنین تکین میرت وورار؟!!

- نه میرتی!؟ ایشله ییریک دای!

- اؤزگه سیجیللیسیله ایشه یازیلان آدام باشین آشاغی سالار ایشلر! بخشعلی سنین تکین اولماز!!

- قوی اولان هردندنده بیر نفسیمیزی آلاق آخی! قدیمدن یاخچی دئییبلرها، آغانین مالی گئدنده نؤکرین جانی گئدر!!

دمیر یولو فهله لری باشلارینی آشاغی سالیب ایشله مکلرینه دوام ائتدیلر و جواب قایتاران فهله نین ایشینین یاش اولدوغو آنلادیلار. قیپ-قیرمیزی قیزارمیش فهله باشی ایسه، بخشعلینی اؤزویله آپاریب یوخاری رئیسه چوغوللادی. ائله او دقیقه ده، فهله نین سیجیللیسینی الینه وئریب ایشدن ائشیگه سالدیلار.

بخشعلی، کدرلی-کدرلی دمیر یولوندان ائولرینه طرف دؤندو. او، فتوللا عمو اوغلوسوگیلین قاپیسیندا نئچه لحظه دایاندی. سونرا عمو اوغلونو قاپیبا چاغیریب، دمیر یولو جریانلارینی اونا تعریفله دی. آردیندانداا فتوللادان تشککور ائدرک سیجیللیسینی اونا گئری قایتاردی! بخشعلینین ناراحاتلیغینی گؤرن فتوللا، باشینی توولاییب اونو بئله دلیل-نصیحت ائله دی: "او یاخچیلیقدا ایشی نه تئز الدن وئردین عمو اوغلو؟!! نییه آرواد-اوشاغووا یازیقلیغین گلمه دی؟! استغفرالله! استغفرالله! ... گئنه هر یئرده سیجیللی لازیمین اولسا، گل منیمکینی آپار! اؤزووونکونو وئرسن، خیدمته گئتمه مگینه خاطیر سنی توتوب یاخالارلارا!" بخشعلی فتوللادان بیرده تشککور ائله ییب ساغ اوللاشدی و ائوینه ساری یئریدی.

حیطینه ایکی قاپی قالان، بیر دیلیمه چیغیران بیر کؤرپه اوشاق سسینی ائشیتدی و حیسس ائتدی ده، اوشاق سسی ائله اونون اؤز ائویندن گلیر! ایشدن ائشیگه سالینمیش فهله، بالا-بالا دمیر یولونداکی اولایلاری اونودوب، باشقا-باشقا هیجانلارا دولاراق، گلیب قاپیسینا چاتدی. بخشعلی تخته قاپی چاتلاغیندان ایچری باخاندا، قیزی فاطیمه نین حیطده اویناماغینی گؤردو. هر حالدا، اللریله قاپینی ایته لییب آچیب حیطه گیردی. او طرفدن، فاطیمه گؤزلنیلمز واختدا گلن آتاسینی گؤرونجه، سئوینه-سئوینه قاباغینا قاچدی. آتا قیزینی باغرینا باسیب سوروشدو: "قیزیم، دئه گؤروم بوگون ائومیزده نه خبر وار؟!" فاطیمه دئدی: "ننه گینه ده قیز دوغوب ده ده!! ده ده، عمه دئییر اوغلان اولاندا موشتولوق ایسترلر، قیز اولاندا یوخ! هن ده ده؟!!" آتا کؤیرله رک، "قیزیم، ائله قیزیندا موشتولوغو اولار!" دئدی و گئچیب دووار دیبینده اوتوردو. بخشعلی، دالبادال اونو

سورغولایان فاطیمه نی قیسسا-قیسسا جوابلادی. ایکی-اوچ دقیقه سونرا، الینی جیبینه آپاریب بیر دانا پاپیریز چیخارتدی و آلیشدیراراق اوچ-دؤرد نفس چکدی. یاواش-یاواش حالی اؤزونه گلیب، اوندان آیریلمایان قیزینا سؤیله دی: "قیزیم، سنین موشتولوغون منیم بورجوم اولسون! آنجاق یادیندان چیخماسین، کؤرپه باجین بؤیوینده اونا دئگینن، سن آنادان اولان گون ده ده نی ایشدن ائشیگه اؤتوردولر!!"

۷- جیققیش و قورد

او ایللری پاییزدا، قوردلار کؤوشنی بوراخیب، کند ایچینه گلیردیلر. چوخ گونلری دام-دووواردا گؤرونن حئیوانلار، آجالاندا کؤملره گیریردیلر. باشاراندا، قویوندان-قوزودان توتوب بوغوب، سؤکوب قارینلارینی دویوروردولار. بونلاردان باشقا، نئچه گون قاباق بیر بوزومتول قورد کوچه ده اویناپان اوشاقلارین اوستونه یوگورموشدو. یاخشی هله، کندلیلردن بیری ایتلرینی کوشگوردوب هارایلارینا یئتیشه رک، اوشاقلاری قورددان قورتارمیشدی. بئله لیکله، کندده نیگرانچیلیق گونو-گوندن آرتیق چوخالیردی. بو باره ده بعضیلری دئییردیلر: "بو ایل قوردالارین سایی چوخ آرتیبدی! چؤلده یئمگه بیر شیئ تاپانمیرلار، کنده گلیرلر!!" بعضیلریده قوردلاردان ذیکر اولان نیشانه لری خاطیرلاداراق دئییردیلر: "تکجه بیر دانا قورددو، دلی اولوب هر یانی سوله نیری!"

او چاغلاردا داوار ساخلامایان جیققیش، قوربانلیق اوچون آلدیغی قوچونو گتیریب پیه ده اینکلرینین یانینا باغلامیشدی و قوربانلیغی بئجرمکده ایدی. او، هر عاشورا گونو کیمی بو ایلده قوچو کسمک و اتینی احسان وئرمک ایسته ییردی. جیققیش قورد سؤزو کنده یاییلاندان بری، هر گئجه یوخوسوندان ووروب ایکی-اوچ دفعه پیه سینه باش چکیردی. آنجاق، جیققیشین بو تهر کئشیک وئرمه سینی ائشیدن کندلیلر، اونون یاخینلاریلا چئشیدلی شوخلوقلار ائدیردیلر! کندلیلر قوردو گؤرمه ین گونلرده جیققیشین قوهوملارینا ساتاشاراق دئییردیلر: "ائله بیل گئچن گئجه جیققیش قوردو توتوب ها!!" بونونلا بئله، بیر کند قورخو بیلمز جیققیشین نه قدر گوجلو اولدوغونو

بیلیردی. نییه کی، گولشمه لرده هانسی ایگید آلچاق بوی جیققیشین ساغ اومبوزونا توش گلمیشدی، یئره ده یمگی قطعی اولموشدو!

او گئجه لرین بیرینده، شامدان سونرا جیققیشلا آروادی چایلاشاراق دانیشیردیلار.

- آی کیشی سن آلله، بوندان بو یانا گئجه یاریلاری پیه یه گئتمگی بوراخ! کنده هامی بیزی لاغا قویوبلار! قوردو گؤرموینده دئییرلر، حتما جیققیش قوردو توتوب ها!!

- دئسینلردا آرواد! او سؤز بوندان یاخچیدی کی، جار سالسینلار قورد جیققیشین قوچون ییرتیب!!

- آی کیشی، قونشولاریمیزین هامیسینین ایتی وار. قورد گلسه هوررلر، بیزده بیله ریک! بیرده، قوچ ایمام حسین مالیدی، آرخایین اول هئچ ذاد اولماز! نییه اؤزووو بئله اسیر ائله ییرسن؟!!

- قونشونون ایتینه اومود اولماق اولماز!! بیرده، عاشورا گلسه بو ایشلرله او سؤزلر، ایکیسیده قورتولوب گئدر!

- هله، قونشونون دیلی شیرین اوغلو منه آتماجا آتیب سوروشوردو، نیققیش قوردو نوتدو، نن عمی؟!!

- ... پاییز باشیندان بیر بئله گولمه میشدیم آرواد! ده ده م منیم آدیم علی اکبر قویموش، بو کندلیلر جیققیش ائله دیلر! قورخورام بوندان بویانادا نیققیش اولام!!

یئنه ده، ار-آرواد اورادان-بورادان بیر آز صؤحبت ائتدیلر. سوندادا گئدیب، ایکی ساعات قاباقجادان یاتمیش ایکی یئنی یئتمه اوغلانلارینا تای، باشلارینی یاسدیغا قویوب یاتدیلار.

یاری گئجه دن خئیلک گئچمیشدی کی، جیققیش یوخودان آییلیب آیاغا قالخدی. بؤرکونو باشینا قویوب، قالین پالتووونو چیگینلرینه سالاراق ائودن ائشیگه چیخدی. باشماقلارینی گئییب، گئچیب دووار دیبینده کی کوره گی الینه آلدی. نئچه ثانییه، ایری- اویری و آلچاق-اوجا دام-دووارلارا گؤز دولاندیردی. سونرا یوللانیب دیک-چوخور حیطین او باشیندا اولان کوچه قاپیسینین باغلی اولدوغونو یوخلادی. جیققیش، قاپیدان قاییدیب پیه یه ساری یئریدی. پیه قاپیسینی آچیب، کوره ک الینده اولاراق ایچری

گیردی و دالیسیجا قاپینی اؤرتدو. آلچاق بوی کیشی باجا دوواغی قیراغیندان گلن ایشیقدان فایدالاناراق، قوچون آخوروندا هله ده یئمین اولدوغونو گؤردو. کیشی، آیین-شایین گؤووشنه مکده اولان حئیوانلارا باخارکن، قورددان نه قدر خبرسیز اولدوقلارینی دوشوندو! سونرا کنارا چکیلیب کوره گینه دایاناراق، نیگران-نیگران قوردا، قوچا، جماعته و عاشورایا فیکیرلشدی. او حالدا شیرین یوخو گؤزلرینه دولدوقدا، آروادی دئدیگی سؤزلر لاپ بئینینه باتدی! اؤز-اؤزونه دئدی: "آخی قورد بو پیه یه هاردان گلجک! ائله آرواد دوز دئییر، گئدیب یاتسام داها یاخچی اولار ها!!" آنجاق، بیردن-بیرده باجادان بیر سسلر گلیب، خیاللارینی پوزارکن یوخوسونو قاچیرتدی! جیققیش بیر آندا اؤزونو گیزلدیب، پالتووونودا آرام- آرام اینینه گئیدی.

دامداکی حئیوان، بیر قولای باجا دوواغینی ترپتدی و آشاغیدا داوارین اولدوغونو حیسس ائدیب، دوواغی آیاغیلا قیراغا چکدی. سونرا، دالیسینی دؤندریب قویروغونو باجادان ایچری سالالادی! بیردنده سورعتله سالالادیغینی یوخاری چکدی! حئیوان تازادان قویروغونو آشاغی سالالادی، آمما بو سفر یاواش-یاواش دادا طرف چکدی. سانکی، دامداکی بئله جه یئنجک یئرین درینلیگینی سینایییردی! اوچونچو دفعه قویروق گلنده، جیققیش سسیزجه سینه ایره لی چکیلدی و یوبانمادان الینده کی کوره گی آسلانان قویروغون آلتینا توتدو!! او حینده، کوره گی حیسس ائدن قویروق صاحابی، آشاغینین یئنه بیلجک حدده اولدوغونو دوشوندو و بیر آندا باجادان پیه یه دوشمگه قرار وئردی. وحشی حئیوان یوخاریدان دوشرکن، آشاغیداکی آدام کوره گینی قیراغا آتیب، الی یالینجا یئنن قوردا گؤیده شیغادی! جیققیش قوردا ماجال وئرمه ییب، بوغازینی ساغ قولونون آلتینا گئچیرتدی و اولدوقجا مؤحکم سیخدی! قورد ایسه بیر آز دیرنیب چابالاسادا، جیققیشلا دیدیشه بیلمه ییب یئنیلمگه اوغرادی. جیققیش آزجا جیزیلیب یارالاندی، آنجاق دیبده قوردو یوروب، سارسیدیب، نفسدن سالاراق بوغدو! آردینجادا حئیوانی گتیریب پیه نین بوش یئرینده یئره ووردو و اونون اؤلمه سیندن آرخایین اولدوقدا، گئچیب بایاقلاری دوشموش بؤرکونو یئردن گؤتوروب، سیلکه لییب باشینا قویدو.

جیققیش قوردولا ساواشماغا باشلایاندان، یاتان حئیوانلارین هامیسی اورکوب آیاغا قالخمیشدیلار و مه لشه رک نوختالارینی قیرماغا چالیشیردیلار. جییققیشین ساواشی ظفرله سونا چاتارکن، حئیوانلاری آرام ائتمگه چالیشیب داها ساواش قورتولدو دئدی. سونرا، زاواللی قوردو سورویه-سورویه ائشیگه آپاردی. جیققیشین آروادی ایسه، پیه ده کی سسلری ائشیدیب یوخودان دوروب، تله سیک حیطه گلدی. آرواد، آی ایشیغیندا جیققیشین پیه دن چیخماسینی و الیله بیر شئیین سوروتلمه سینی آرالیدان گؤردو. قادین ارینه یاخینلاشیب هویوخ-هویوخ قوردا باخاراق سوروشدو: "ای وای کیشی نه اولوبدو؟!!" جیققیش، قوردا ایشاره ائده رک جوابلادی: "هئچ ذاد، قوردو اؤلدوردوم دا!! آفتافانی گتیر، ال-اوزومو یویوم. بیر آزدا کؤهنه دسمال اولسا، یارالاریمی باغلارام!" آرواد گؤردوکلرینی اینانا بیلمیردی کی، ار پالتووونو چیخاردا-چیخاردا آرتیردی: "سحر ائرته لی اوغلانلارین بیرینه تاپیشیر، بو اؤلونو آپاریب چؤله آتسین!"

او گوندن بو یانا، قوردلارا عیبرت اولدو، داهی کند ایچینه گیرمه دیلر. بلکه ده، ائله قورد بیر دانا ایمیش! او اولدو-بو اولدو، قوردلار کندده تاپیلمادیلار. جیققیشین ایگیدلیگیده افسانه اولوب دیللره دوشدو!

۸– اوزون قیچین آلما آتماسی!

قدیمدن دب ایدی کی، توی گئجه سی بی گلینی قارشیلاییب، باشی اوستوندن بیر قیرمیزی آلما آتسین. اونا گؤره گلین گتیرنده، بی آلما گؤتوروب، ساغدوش-سولدوشویلا بیرگه، یاری یولاجان گلینین قاباغینا گئدردی. یاری یولدا دایاناردی و گلین یاخینلاشاندا، آلمانی اونون باشی اوستوندن آتاردی. سونرادا سورعتله گئری قاییدیب، گئدیب گلین اوتاغینین دامینا چیخیب گلینی گؤزله یردی. گلین اورالارا یئتیشنده ایسه، دامدان باشینا شیرینی-شاباش سپردی.

او ایلده، پاییز گیرندن بری کندده تویلار باشلانمیشدیلار. او گئجه ده اوزون قیچین تویو ایدی. اونون حنا گئجه سی دونن اولموشدور. بوگون آخشام باشیدا گلینین جهازی

گلیب گلین اوتاغینا دوشنمیشدی. ایندیده گلین اؤزو گلمه لی ایدی! گلین گتیرمک اوچون، شامدان سونرا بی آداملاری اوغلان ائوینه ییغیشیب، آردیندان قاوال-چپیک چالا-چالا قیز ائوینه یوللانمیشدیلار. عین زاماندا، بی ایله باشقا ائوده قالانلار گلینی قارشیلاماغا حاضیرلانیردیلار.

قیز ائوینده، گوللو-گوللو آغ چادیرایا بورونن بزه نمیش گلین، دووار دیبینده ساکیت-ساکیت دورموشدو و دؤوره سینی آلان اوغلان آداملاری شنلیک ائدیردیلر. اوینایان اوینایییردی و قیراخداکیلار چپیک چالیردیلار. بیر قادین قاوال چالا-چالا اوخویوردو: "گلین دور گئداخ، دور گئداخ! بورا سنین ائوین دئییل، هممشه لیک یئرین دئییل! تویلار موبارک، موبارک بادک!" بیر باشقاسیدا اوجادان دئییردی: "اوغلان آدامی، سیندیر بادامی! قیزین آدامی، سالا داماغی!!" ائله جه، اوغلان آدامینی گولدوره رک قیز آدامینا یاندی-قیندی وئریردیلر! هر حالدا، بیر آزدان گلینین بئلی باغلانمالی و ده ده سی ائویندن چیخمالی ایدی.

اوغلان ائوینده، اوزون قیچین ساغدوش-سولدوشو حیط قاپیسیندا اونو گؤزله یرکن، بی اؤزو میطباخا گئدیب آناسی ترلاندان آتاجاق آلمانین هارادا اولدوغونو سوروشدو. ترلان دئدی: "اوغول، ده ده اوو آلان آلمالاری اوشاقلارا پایلادیم. آنجاق بیر یاخچیسینی سئچیب قویموشام قارانلیق اوتاقدا اوجا طاقچایا!! گئت اوردان گؤتور. فانوسودا آپار." اوزون قیچ گئچیب میطباخداکی فانوسو گؤتوروب قارانلیق اوتاغا دوغرو گئتدی. تلم-تله سیک اوتاغا گیریب، الینده کی فانوسو توتاراق اونون ایشیغیندا اوجا طاقچادا قیرمیزی آلمانی آختاردی. آمما ندنسه آرادیغینی تاپانمادی!؟ اوزون قیچ نیگران-نیگران گئری دؤنوب، آلمانین طاقچادا اولمادیغینی آناسینا سؤیله دی. ترلان ایسه، یاواشجا بی اوغلونا دئدی: "اوزون قیچ سن گئچ طاقچانی بیرده آختار، منده دالینجا گلیرم اورا!" بی قارانلیق اوتاغا قاییدیب، آلمانی دیققتله طاقچادا بیرده آختاردی، آمما یئنه ده اونو گؤرنمه دی! اوغلانین دالیسیجا، دونیا گؤرموش آنا میطباخدان چیخیب قارانلیق اوتاغا گلدی. قادیندا بویلانیب قیرمیزی آلمانی اوجا طاقچادا آختاردی و اودا قویدوغو شئیی تاپانمادی!! آنجاق، بیردن-بیره، ترلان دون جیبندن آلما یئکه لیکده بیر سوغان

چیخاردیب، اوزون قیچا توتاراق دئدی: "اوغول آلمانی ائله بیل بیری گؤتوروب یئییب! قادان آلیم گالا آپار بونو آت!!" بئله ایشه حئیران قالان اوزون قیچ دئدی: "ننه او کی آلما دئییل!!" آنا جوابلادی: "اوغول ائومیزده آیری آلما اولسئیدی گتیرردیم! گالا ایندی ایش ایشدن سوووشوبدو! قاپ قارانلیقدی، سوغان اولدوغونو هئچ کیم بیلمز!!" ترلان گولومسه ییب اوزون قیچا توختاقلیق وئریب آرتیردی: "هله اوزون قیچ، من گلین گلنده سنین ده ده اوو آلما یئرینه منه کسسک آتمیشدی!!" آنا، سوغانی یاراشیقلی اوغلونون خوت جیبینه سوخدو و اونون حنالی اللریندن یاپیشاراق سؤیله دی: "اوغول سوغانی بیرینه گؤرستمه! ائله ده آت کی، دوشدویو یئری بیریده بیلمه سین!! بیر آزدا اوجادان تولازلا!! اوزون قیچ بالامسان، اوزون قیچ گیلمسن، تئز چیخ ایندیجه دی گلین یئتیرر!!" بئله لیکله، چاره سیز اوزون قیچ باشینی توولاییب ننه سیندن آیریلدی. یئیین-یئیین گئدیب ساغدوش-سولدوشونا قوشولاراق گلینین قاباغینا یوللاندی.

اوغلان ائویندن گلن بی ایله ساغدوش-سولدوشو و قیز ائویندن چیخان گلین ایله گلنلر، یاری یولدا قارشیلاشدیلار. او چاغدا، اوزون قیچ کیرماخمادان ترلان تاپیشیردیغی سایاغی سوغانی گلینین باشی اوستوندن آتدی! آردینجا ائولرینه قاییدیب، گئدیب داما چیخدی. او طرفده کی گلین گتیرنلر، سوغانین آلما اولدوغونو ساندیلار و اوزون قیچی برک-برک آلقیشلاییب چپیک- قاوال سسینی اوجالتدیلار!

۹– گلیب، هله چوخدا گلیب!!

تاسوعا آخشامی گونو، مشدعلی ایله یولداشلاری کند اورتاسیندا شاخسئی گئدنلره باخاراق دانیشیردیلار. هره سی، بو گئجه ایله صاباحلاری ناهارا-شاما هانسی احسان یئرلرینه گئده بیله جکلرینی وورغولاییردیلار. هابئله، محررم آیینین یاخشی-پیس دبلریندن دئییردیلر. او حینده، قیبلعلی دانیشانلارا یاخینلاشیب سلام وئره رک صؤحبتلرینی کسدی و مشدعلینین یولداشلارینی گؤستره رک، "دؤردوزده صاباح شاما گلین حاج عبدالحسینگیله!" دئییب، سوووشوب گئتدی. طبیعی اولاراق، قیبلعلینین بو

تهر احسان یئرینه آدام چاغیرماسی مشدعلینین آجیغینا گلدی. اؤزونو تحقیر اولونموش حیسس ائدن اورتا یاش کیشی، بیر-ایکی دقیقه اؤز-اؤزونه فیکیرلشدی و آردیندان توتدوغو قرارینی دوستلارینا آچیقلاییب، "صاباحلاری من حاج عبدالحسینگیله گله رم، سنده گؤررسن قیبلعلی!!" دئدی. آنجاق، مشدعلینین سؤزلرینه اینانا بیلمه ین یولداشلاری فقط گولومسه ندیلر. اونلارین گؤروشونده، هم ساوادسیز قیبلعلینین چاغیرماسی، همده ساوادلی مشدعلینین قراری، ایکیسیده ترسه ایشه اوخشاییردی. نییه کی، احسانا چاغیران بئش نفری بیر یئرده گؤرنده، بیرینی قویوب دؤردونو چاغیرماز! هئچ کیمده چاغیریلمایان احسان یئرینه گئتمز! تکجه، کندین ایمام حسین دسته سینه قوشولوب دسته گئدن ائولره چاغیریلمادان گئتمک اولار!

تاسوعا گونو، احسان یئرلری قاباق گونلردن داهادا چوخ ایدی. او گون، سحردن آخشامادک مشدعلینین فیکیری مشغول ایدی. مشدعلی اندریردی دؤندریردی گؤرسون کی، گئجه نه تهر حاج عبدالحسینگیله گئتسه داها یاخشیراق اولا بیلر!؟ او دؤنه-دؤنه اؤزونه دئییردی: "گؤره سن قیبلعلی منی نییه چاغیرمادی؟! گؤره سن من اونلارا نه پیسلیک ائله میشم؟! بلکه ده ماللالی طایفاسیندان اولدوغوما گؤره چاغیرمادی! اونو-بونو بیلمیرم، آنجاق من کندین بئله طایفابازلیقلاری سئومیرم!! هر نه اولور اولسون، بو گئجه گرک حاج عبدالحسینگیله گئدم!!" هر حالدا، تاسوعا گونوده گلیب اؤتدو و مشدعلی گئجه شاخسئی دسته سی داغیلان کیمی، چاغیریلان احسان یئرلرینی بوراخیب چاغیریلمایان حاج عبدالحسینگیله دوغرو یولا دوشدو!

حاج عبدالحسینگیلین حیطینه گلن کیشیلر، ایکی اوتاقلی-بیر دهلیزلی ائوه ساری یؤنلندیریلیردیلر. آروادلارادا قونشو حیطی گؤستریلیردی. کیشیلر باشماقلارینی حیطده چیخاردیب دهلیزه گیردیکده، ساغ الده کی اوزون اوتاغا یادا سولداکی بالا اوتاغا گئچیردیلر. یاشلیلارلا شهر قوناقلاری، فرشلرله دوشنمیش، موختته-یاسدیق دوزولموش اوزون اوتاقدا ایله شیردیلر. باشقالاریدا، جئجیم-کیلیم سالینمیش بالا اوتاقدا اوتوروردولار. اوزون اوتاغین قاپی قاباغیندا، حاج عبدالحسینله قیبلعلی گلنلره تعاروف ائدیب یئر گؤستریردیلر. بالا اوتاقدادا او ایشی حاج عبدالحسینین اوغلانلاری گؤروردولر.

نئچه نفر آیاق آدامیدا دهلیزده اولاراق سماورلردن چای بوشالدیب اوتاقلارا آپاریردیلار. مشدعلی ایسه، گئجیکمه دن عبدالحسینین حیطینه یئتیشدی. او گلیب تازا قوندارالارینی قاپیدا چیخارداراق، کؤهنه آیاق قابیلاردان بیر آز آرالی قویدو! اورتا یاش کیشی دهلیزه گیریب سلام وئردی، آردینجادا اوزون اوتاغا گئچیب بیرده اوجادان، "سلام علیکم!" سؤیله دی. مشدعلی، اوتورماغی اوچون دولمامیش اوتاغین یوخاری باشا یاخین بیر یئرینی سئچیب ایلشدی و حاج عبدالحسینله باشقا، "یا آلله!" دئینلرین جوابیندا، "آلله کؤمگیز اولسون!" دئدی. آردیندان، دهلیزدن گتیریلن چایی تشککور ائدرک گؤتوردو و چایی سویومادان ایچدی. اورتا یاش کیشی، بیر-ایکی دقیقه او یانا-بو یانا باخدی، سونرا تسبئحینی جیبیندن چیخاردیب چئویرمگه باشلادی. او، قولونو آرخاسینداکی یاسدیق اوستوندن آشیریب یانینداکیلارلا سؤز آچماغا چالیشاراق یاواش-یاواش آچیلیشدی!

چوخ گئچمه دن، چوخو جاوادلی طایفاسیندان اولوشان آداملارلا اوتاقلارین ایکیسیده دولدولار. دئمک، شام واختی یئتیشدی! اوندا، حاج عبدالحسین قوناقلاری یوخلاماغا خاطیر قوهومو قیبلعلییه اوز توتاراق سوروشدو: "آی مشه قیبلعلی، باخین گؤرون چاغیرانلار هامیسی گلیبدی یا هله بیر آزدا گؤزله مه لیییک؟!" حاج عبدالحسینین سورغوسونون جوابینی وئرمک اوچون، گئجه نین اوولیندن گلنلره بیر-بیر دیققت یئتیرن قیبلعلی، اوزون اوتاقدا ایلشنلره آرام-آرام گؤز دولاندیردی. سونرادا اوجادان دئدی: "گلیب، هله چوخدا گلیب!!" قیبلعلینین وئردیگی جوابا قوناقلارین هامیسی گولومسه ندیلر و سؤزون شوخلوقجا دئییلدیگینی ساندیلار. آنجاق قیبلعلی سؤزو یئره آتارکن، سؤز ییییه سی مشدعلی اونو گؤتوردو! بونونلا بئله، هئچ توکونوده پوزمادی! او جماعته تای داوراناراق ایز ایتیردی! بیرده، بالا اوتاقدا اوتوران مشدعلینین دوننکی یولداشلاری، قیبلعلینین دئدیگینی چوخ آغیر بیر سؤز بیلیب نیگران اولدولار، آمما اونلاردا اوزلرینه گتیرمه دیلر.

بیر ساعاتدان آز موددتده، حاج عبدالحسینین بویوردوقلاریلا بو ایشلر دالبادال اولدولار: میطباخا خبر وئریلدی. دسترخانلار اوتاقلاردا سالیندی. هره نین قاباغینا بیر دانا

چؤره ک قویولدو. چؤره کلرین اوستونه قاشیقلار دوزولدو. هر اوچ-دؤرد نفردن بیر، دوزدان قویولدو. میطباخدا یوغورتلو آش کاسالاری مجمعینلرینه ییغیلیب گتیریلدی. آشلار یوخاری باشدان توتولوب قاشیغین گؤتورن کیمسه یوبانمادان آشینی ایچمگه باشلادی. یوغورتلو آشلار ایچیلیب قاشیقلار قیراغا بوراخیلدی. بوشالمیش کاسالار بیر-بیرینین ایچینه قالانیب آرادان ییغیشیلدی. بو سفر ات مجمعینلری گتیریلدی. ایکی نفره، بیر کاسادا ات سویو و بیر بوشقابدادا ات تیکه لریله لپه پایلاندی. دوغرانمیش سوغانلار داغیدیلدی. چؤره کلر دوغرانیب، ات سویوندا تیلته اولوندو. تیلته لر سییریلدی. ات تیکه لری بولوشولدو. گویوملرده سو گتیریلدی و هره نین قاباغینا بیر بارداق قویولدو. آرتیق چؤره ک ایسته ینلره، یوبانمادان چؤره ک وئریلدی. اتلر دیدیلیب یئییلدی. بالا-بالا، قاشیقلارین شاققا-شاققی قورتولاراق اؤسکورمه لر باشلاندی!

شامدان سونرا، یوخاری باشداکی آغ ساققاللارین بیری، ایمام حسینله باشقا کربلا شهیدلرینی یاد ائله ییب فاتیحه اوخورتدو. سونرا، احسان وئره نین آتا-آناسینی، احسانا گلنلرین اؤلولرینی، هابئله بی واریث و بد واریث اؤلولرله کنددن قدیمن و جدیدن اؤلوب گئدنلرین هامیسینی یاد ائدیب، دوعالار اوخویوب، فاتیحه لر وئردیردی. دوعالار زامانی، مشدعلی اللرینی گؤیه قووزاییب، آمینلری لاپ اوجادان دئییردی! مشدعلی، ائله بیل گؤز آلتیندان اونا باخان قیبلعلییه آجیق وئریردی! نهایت، قاب-قاشیقلارلا دسترخانلار اوتاقلاردان ییغیشیلدیلار و بیر دفعه ده دهلیزده بوشالدیلان چایلار اوتاقلارا یوللاندی. بئله جه ده گلنلرین چوخو چای ایچن کیمی گئتمگه حاضیرلاندیلار.

یوخاری باشداکیلاردان باشلایاراق، احسانا گلنلر سیرایلا چیخماغا چالیشدیلار و "احسانیز قبول اولسون!" دئین کیمسه، اوتاقلاردان ائشیگه چیخدی. سیرا مشدعلییه چاتاندا، اوولجه حاج عبدالحسینه یاواشجا دئدی: "حاجی من اؤزوم گلدیم، آلله قبول ائله سین!" حاج عبدالحسینده سایغیلا جواب وئردی: "لاپ یاخچی ایش گؤروبسن، آیاقلارین آغریماسین!" آردیندان، قیبلعلییه یاخینلاشیب اهمالجا سؤیله دی: "الیندن گلنی یئددی قابا چک، قیبلعلی!!" اودا بونو جوابلادی: "مشدعلی، سنین رحمتلیک ده ده اوو بو ایشلردن گؤرمزدی آخی!؟!"

بئله لیکله، مشدعلی حؤرمت قازانمیش قهرمان کیمی قاپیدان چیخدی! جوتلنمیش قوندارالارینی گئییب ووقارلا یولا دوشدو. اوزون اوتاقدا، حاج عبدالحسینله قیبلعلی، شهردن گلنلرله چایلاشیب دانیشارکن، بالا اوتاقدا یئنیدن دسترخان آچیلیب، گئج گلنلرله آیاق آدامینا شام وئریلدی.

۱۰– اؤلو باغیر!

یای گونونون ایکیندی چاغی، حیطینده دولانان روستم اوغلو باغیر، بیردن-بیره دایانیب، ییخیلیب تیر اوزاندی! حیطین او باشیندا ال داشییلا یارما دارتان آروادی خیرانسا، ارینین وضعیتینی گؤرونجه، پوزغون اولاراق ایشینی بوراخیب قاچا-قاچا کیشینین باشی اوستونه گلدی. آرواد نئچه دؤنه اوجادان سوروشدو: "آی کیشی نه اولدو سنه آخی؟!" و جواب ائشیتمه دیکده، باشینا دؤیه-دؤیه آغلاماغا باشلادی. کیچیک یاشلی بالاخانیم ننه سینین سسینی ائشیدرکن ائودن ائشیگه گلیب، آتا-آناسینین دوروmونو گؤردوکده اوره کلنیب آغلادی. اودا دؤنه-دؤنه، "آی ده ده نه اولدو؟!" و "آی ده ده قالخ آیاغا!!" دئدی. آرواد ایله قیز، اوزلرینی دیدیب هؤکورتمه له ییب هارایلادیلار: "ای وای اؤلدو!! ای وای اؤلدو!!" اونلارین آغلاشماسینی ائشیدن قونشولار، حیطه و دام-دووارا تؤکولدولر. تئزلیکله ده چؤلده کی اوغلانلارینا، قوهوملارینا و آغ ساققاللارا خبر یئتیریلمگه چالیشیلدی. بو گؤزلنیلمز خبری ائشیدن کندلیلر، یوبانمادان روستم اوغلونون سوراغینا گلدیلر. هر بیر باش بیلن آدام باغیرین باشی اوستونه یئتیشدی، کؤیره لرک آغلار قوهوملارینا، "اؤلوبدو!" دئدی، آردینجادا بیر قیراغا چکیلدی. بئله جه کندده جار دوشدو، روستم اوغلو باغیر اؤلوبدور! باغیرین ایکی جوان اوغلو ایسه، چوخ چکمه دن اؤزلرینی چؤلدن یئتیردیلر. اوغلانلار، آدام قیمیلدایان حیطلرینه گیریب، آنالارینی سیزلاماقدا و قوهوملارینی آغلاشماقدا گؤردولر. آتالارینی اوزاناق گؤرن کیمی، آغلاماغا و باغیرماغا باشلادیلار. جوانلار ده ده نین باشی اوسته گئچیب، چیلقینجاسینا اونو دیندیرمگه چالیشدیلار. آداملار، "هامی اؤلجک!" و "آلله رحمت ائله سین!" دئیه رک،

اوغلانلاری اووونددورماغا چالیشیب، اونلاری قیراغا چکدیلر. ائله بیل، اوشاقلاردا بالا-بالا آتالارینین اؤلدوگونه ایناندیلار. نهایت، گتیریب باغیرین اوستونه بیر اؤرتوک چکدیلر.

اؤلو قویلاماق اوچون، نئچه نفر بئل-کولونگ گؤتوروب قبیر قازماغا گئتدیلر. اؤلو یوماق اوچون، دؤرد نفر تابوت دالیسیجا یوللاندیلار. بیر نفر کند ماللاسینا خبر وئرمگه گئتدی. نئچه نفرده ایستی سو حاضیرلاماغا باشلادیلار. اونلار، یئکه داشلارلا حیطده اوجاق قوردولار و بیر بؤیوک قارا قازانی اوجاق اوسته قویوب، ایچینه قویو سویو تؤکدولر. آردینداندا یاپپالاری قالاییب آلوولاندیردیلار. ایکی نفر ایسه، اؤزلرینی اؤلو یوماغا حاضیرلادیلار. باغیرین قارداشی کلبه زینال، آغلایا-آغلایا اؤزونه کربلادان آلدیغی کفنی گتیرمک اوچون ائوینه ساری یولا دوشدو. بو یامان گونده، ایکی نفرده قونشولاری مشدعبدالعلیگیلین بؤیوک سماورینی گتیرمگه گئتدیلر و قادینلار قبیر اوستوندن قاییداجاق آداملارا خاطیر اوتاقلاری سهمانلاماغا گیریشدیلر.

کفن حاضیر، تابوت گلمیش و سو قیزیشمیش ایدی. اؤلو یویونلار ایسه چیرمالانمیشدیلار. فقط کند ماللاسی بیر آز یوبانمیشدی، اودا نهایت کوچه ده گؤرسندی! مالا قاپیدان گئچیب حیطه آددیم باسارکن، اؤلموش ساییلان روستم اوغلو باغیر، بیردن-بیره اوزونده کی اؤرتوگو قیراغا آتدی و هامینی بتردن قورخوداراق خورتلادی[1]!! باغیر، دیک دوروب یئرینده اوتوردو! بیر نفرینده بئله جینقری چیخمیردی کی، روستم اوغلو سسسیزجه سینه حیطده کیلره گؤز دولاندیرماغا باشلادی و اونون باخیشی دیبده گلیب قورولان اوجاغا زیللندی! کیشی بیر-ایکی دقیقه اورادا بوغلانان قازانا ملول-ملول باخدی! سونرا، ساغ الینی تپه سینین دالیسنا سورتوب، هوسله قازانی گؤستردی و ایکی دفعه اوجادان، "منه قره ات!!" دئدی. دئیه سن، روستم اوغلو باغیر بؤیوک قازاندا قووورما اتین پیشمکده اولدوغونو ظن ائدیب، اونا اولدوقجا ماراقلانمیشدیر!!

دورومو آنلایان کند ماللاسی، اوجادان صلواتلار چئوردیب، آغلامسیناراق، "آلله بؤیوکدو! آلله بؤیوکدو!" دئدی. بیر باش بیلن کیشیده، قورخموش آداملارا اوز توتاراق دئدی: "ائله بیل کیشینین اوره گی یاتمیشدی، اؤلمه میشدی!!" او آرتیردی: "یاتان اؤلمز، یئتن اؤلر!" البته ده، مخلوغون قورخوسونو بئله-بئله سؤزلر چوخ-چوخ

آزالتدیلار. باغیرین اوشاقلاریدا اووندولار. اونلار تله سیک بیر کندی معطل ائدن آتالارینا یاخینلاشیب، اوز-گؤزوندن اؤپوب، اولو تانرییا شوکورلر ائتدیلر. ده ده لرینین اوستو-باشینی سیلکه لییب، قولتوقلاریندان یاپیشاراق، اوتاغینا ساری آپاردیلار. ییغیشان آداملار ایسه، یاواش-یاواش داغیلیب گئتدیلر. بو سفر کندده جار دوشدو: "اؤلو باغیر دیریلیبدی!!" و ائله او آخشامداندا جماعت روستم اوغلو باغیری، "اؤلو باغیر!" سسلدیلر.

گون باتاباتدا، اوغلانلار آتالارینا بیر قوربانلیق کسدیلر و حئیوانین ات-جیگریندن پیشیریب، عزیز قوناغا قوللوق ائدن سایاغی باغیرا یئتیشدیلر. قالان اتیده کندده پایلادیلار. اونلار سئوینرک مسئله نی بوس-بوتون قورتولموش ساندیلار. آنجاق بیر ایلین ایچینده، باغیرین حیطینه گئدنلردن نئچه نفری اؤلدولر! باغیرین آروادی خیرانسا و قیزی بالاخانیمدا سولوخوب، دونیالارینی ده ییشدیلر. او چاغدا کندده بئله بیر سؤز یاراتدیلار: "اؤلو باغیر آداملاری قورخوتدو، اوره کلرینه قان دامدی!" و بئله جه اؤلوملری باغیرین بوینونا سالدیلار! بعضیلریده دئدیلر: "اؤلو باغیر، کاش اوندا ائله اؤلئیدی!!"

هر نه ایسه، روستم اوغلو باغیر ساغ-سلامت ایللرجه یاشادی. او کیشی آیری بیر آرواد آلیب، اوندانداا ایکی اوغلو اولدو. ساغلیغیندا اوغلانلارین دؤرودونوده ائولندیردی. سونرالار کربلایادا گئتدی و اورادان اؤزونه کفن گتیردی. او ایلدن بری یاخینلاری اونو، "کلبه باغیر!" سسلدیلر، آمما ائل یاراشدیران لقبی ده ییشدیرمک تاریخ بویو چتین اولموشدور!!

---

۱. دیریلدی

۱۱– یوخسول قوناقلیغی

حیطین دام-دووارلاری پالچیقدان و قاپی-پنجره لری تاختادان ایدی. اونون بویو ۲۰ و انی ۱۰ مئتیر اولا بیلردی. حیطین بویونون بیر طرفینه باشا-باش آلچاق دووار چکیلمیشدی و دووارین موقابیلینده، هامیسی چیی کرپیچدن تیکیلمیش، دهلیزلی

اوتاق، میطباخ و پیه دوزولموشدولر. حیطین انینین بیر طرفینده، حیط قاپیسی و حیطه گیرنده سول الده اولان آنبار گؤرسنیردیلر. اوز به اوز ضلعده ده، ساغ بوجاقدا ماوال و سول بوجاقدا پیه یه یاپیشان بیر نین وار ایدی. حیطین ایچیندن آلچاق دووارلا قوشا بیر دایاز آرخ سوووشوردو کی، بو آرخا سو گلنده قاپی یانینداکی گیلیفدن گئچیب، ماوال یانینداکی گیلیفدن ائشیگه چیخیردی. آرخین قیراغینا ایسه، بیر آز زیل سریلیب، بیر بالا قوپپادا پئیین ییغیلمیشدی. میطباخلا پیه نین آراسیندا، گودول آدلی سو مخزنی، بیر سهنگ، بیر کوزه و ایکی دانا کره غان قویولموشدو. بیرده، ماوالین یاخینیندا بیر میس آفتافا گؤزه ده ییردی.

گئت-گلی آز اولان تعریفله نن حیطده، اصلی مایان کندیندن اولان مناف قیزی طوطو، نشتابلیقدان سونرا چلیگینی کنارینا قویوب، دهلیز قاباغینداکی سککیده اوتورموشدو. طوطونون تازا گلینیده حیطی اوتاق طرفیندن زیله ساری سوپوروردو. بیر خوروزلا ایکی چیل تویوق ایسه، زیل ایچینده دئشینیردیلر. او حینده، قاپیدان گلن آت کیشنه مه سینی ائشیدن مناف قیزی، نیگران اولاراق اؤزو-اؤزونه دئدی: "وای ده ده، ائله بیل قوناق گلدی!!" سونرا گلینی چاغیریب سؤیله دی: "قیز دئیه سن قوناق گلدی! گئت باخ گؤر کیمدی؟!!" بئله جه، چادراسینی بوینونا باغلامیش گلین سوپورگه نی دووار دیبینه قویوب، قاپینی آچماغا گئتدی.

تازا گلین قاپینی آچارکن، قاشقا آت بئلینده ایکی نفر نابلد آدام گؤردو: قاباقدا اوتوران بؤرکلو بوغلو جوان کیشی و دالیسینداکی یاشماقلی گؤی گؤز قوجا آرواد. قوجا، گلینی گؤردوکده جوانا دئدی: "اوغول دئیه سن ائوده آدام وار، یئن آشاغی!" جواندا آتدان دوشوب، قوجانیدا آتدان اندیردی. قوجا آرواد گلینه ساری ایره لی گلیب، اونو قوجاقلایاراق دئدی: "اوغلومولا مایاندان گلمیشیک! من طوطونون خالا قیزیسییام. گلمیشم طوطیلا تزه گلینی خدیجه نی گؤرم! خدیجه سن سن؟!!" تازا گلین قوناقلاری تانیدیقدا دئدی: "بلی خالا قیزی خدیجه منم! خوش گلیمسیز، صفا گتیرمیسیز! بویورون ایچری!" قوناقلار حیطه گیرنده، مناف قیزی چلیگی گؤتوروب آیاغا دوردو و نئچه آتدیم قوهوملارینین قاباغینا گئتدی. طوطو خالا قیزیسی سکینه ایله قوجاقلاشیب

اؤپوشدو. سونرادا اونون اوغلونا خوش گلدین دئییب کئف-احوال ائدیب، تاپیشیردی: "صفر بالا، اوولده حئیوانی سووار. سونرادا آپار پیه ده باغلا، قاباغینادا یئم تؤک."

بو ائوه آیدان-ایلدن گلن قوناقلار، اوتاقدا عزیزله نردیلر. بالاجا بیر پنجره سی اولان اوتاغین یوخاری باشیندا، چوخ واختلار بوم-بوش اولان بیر کندی وار ایدی و اورانین آشاغی باشیندا سهنگ یئری گؤرونوردو. ایچملی سویو اولان بیر سهنگده سهنگ یئرینه قویولموشدو. اوتاق، گلینین جاهازیندان اولان بیر دانا تازا کیلیم و باشقا ایکی یاماقلی کیلیمله دوشنمیشدی. اوتاغین ایکی یوک یئریسی وار ایدی. یوک یئریلرینین بیرینده گلین یورقان-دؤشگی و او بیریسینه ده قوناق یورقان-دؤشگی ییغیلمیشدی. آنجاق، هر ایکی یوک یئرینین اوستو تازا پرده لرله اؤرتولموشدولر. اوتاغین ایکی طاقچاسی وار ایدی. طاقچالارین بیرینده، تازا فانوسلا تازا نفتی چیراق گؤرسنیردیلر. او بیریسینده ده، ایکی تازا میس کاسایلا بیر آفتافا سیلفجه گؤزه چارپیردیلار. بیر آز خیریم-خیردا شئیلرده اوتاغین رفینه دوزولموشدو. بیرده، ایکی دانا قیرمیزی یاسدیق، یوخاری باشا یاخین، دووار دیبینده بیر-بیرینین اوستونه قویولموشدو. اوتورماق اوچونده بیر آغ قویون دریسی یاسدیقلارین قاباغینا سالینمیشدی.

طوطویلا سکینه، ایکی قاری خالا قیزی، دانیشا-دانیشا اوتاغا گیردیلر و یوخاری باشا دوغرو یئریدیلر. خالا قیزیلار گلیب درینین اوستونده ایله شیب، آرخالاریندا کی یاسدیقلارا دایاندیلار. اونلارین دالیلاریجادا خدیجه یئتیشیب قوناغا تازادان خوش گلدین دئدی. تازا گلین، قایناناسینین بویوردوغو سایاغی، طاقچادان بیر کاسا گؤتوروب، آشاغی باشداکی سهنگدن سو تؤکوب، سکینه خانیما توتدو و آیاق اوسته دایانیب، کاسا بوشالدیقدا، آپاریب اونو حیطده ییخالادی. سونرا کاسانی گتیریب یئرینه قویدو و گئچیب طوطوگیلدن بیر آز آرالی اولاراق اوتوردو. عین زاماندا، صفر حیطده آتینا یئتیشمکده ایدی. جوان، حیطده کی گودولون دوواغینی گؤتوروب قیراغا قویدو. سونرا، کوزه نی الینه آلاراق سالیب گودولدن سو دولدوردو و دولدوردوغو سویو گتیریب کرغانلارین بیرینه تؤکدو. آردیندان آتینی چکیب سوواردی. دیبده ده گودولون دوواغینی قویوب، کرغانی، اوولکی تکین، یانقیلیجی دووار دیبینه دایادی. صفر، ایکی

آغاجدان چوخ یول گلمیش یورغون حئیوانین یهرینی بئلیندن آچیب، پیه قاپیسینین قیراغا قویدو. سونرا حئیوانی آپاریب پیه یه نین ایکی آخوروندان بیرینه باغلادی. جوان تازادان حیطه دؤنوب، او یان-بو یانا باخاراق آنباری تاپدی. آنبارا گئدیب اورادان بیر آز یئم گؤتوردو و یئمی گتیریب آتینین آخورونا تؤکوب، پیه دن چیخدی. صفر، سلام وئره رک آناسیگیل قونوشماقدا اولان اوتاغا گیردی و گئچیب طوطو گؤسترن یئرده اوتوردو. تازا گلین، یوبانمادان ایکی دانا یاسدیق گتیریب صفرین دالیسنا قویدو. سونرا اوغلانادا، آناسینا وئردیگی تهر، ایچملی سو توتوب، آردیندان اوتاقدان چیخدی. اوتاقداکیلار ایسه، یئنه ده کئف-احوال ائله ییب سورغو-جواب ائتدیلر. صفر طوطودان سوروشدو: "خالا قیزی، زولفعلی عمی نئجه دی؟! حسن نه ایشلر گؤرور؟!" طوطو سؤیله دی: "حسن سحر باشی سهنگی گؤتوروب قونشو قویوسوندان سو چکیب گتیریب گودولو دولدوروبدو. سونرا قیسیر اینکله دانامیزی آپاریب ناخیرا قاتیب. سونرادا ده ده سیله اوزاق چؤلده اکین بیچمگه گئدیبلر. آخشام باشیدا گلجکلر!"

خالا قیزیلار، ایکی ساعاتدان آرتیق، قوهومدان-قونشودان، مایاندان-ساغالاندان، کؤهنه دن-تازادان دانیشدیلار. اونلار، چوخراق کدرلنیب، آزراقدا فرحلندیلر. خالا قیزیلار هر شئیدن آرتیقدا اؤز بختلریندن شیکایت ائتدیلر. دردلری دئشیله رک نیسگیللرینی دیله گتیردیلر. خالا قیزیلار بوتون کؤهنه قبیرلری سؤکدولر!! مثلا طوطو دئدی: "ائله بیل مایاندا بیر یوخسول کیشی یوخ ایدی، ده ده م منی وئردی ساغالانلی بیر یوخسولا! ده ده م تکین اریمده، قیزلاریمین بیرینی آشاغی آلوارا وئردی، بیرینیده یوخاری آلوارا!" سکینه ده دویغولاناراق دئدی: "منیم اوولکی اریم اؤلن کیمی، قردشیم منی وئردی صفرین ده ده سینه! منیم هئچ گؤیلوم یوخ ایدی!! قردشیمی هئچ واخت باغیشلامییاجاغام!!" او چاغدا، چوخراق باغداش اوتوران صفر، دانیشدیراندا جواب وئریردی، یوخسا تسبئح چئوریب، پنجره دن حیطه باخماقلا اؤزونون باشینی قاتیردی. آرا- سیرادا، خالا قیزیلارین سؤزلریله گولومسه نیردی! هردنده بؤرکونو یئر به یئر ائله ییردی.

تازا گلین اوتاقدان میطباخا گلیب، ناهار پیشیرمگه فیکیرلشدی. لاپ اوولده ۸ دانا چؤره ک سولادی. سونرا، لازیم اولاجاق کیبریتی، پارچا دسترخانی، میس کاسالاری، میس چایدانی، چینی چایدانی، تاختا قاشیقلاری، تنیکه قند قابینی، ساخسی ایستیکان-نعلبکیلری، ساخسی دوز قابینی و میس نیمچه نی، بیر به بیر حاضیر ائتدی. تازا گلین آتاسی ائوینده اؤیرنمیشدی، کنده هر کیمین هر نمنه سی اولسا ائله اونو یئیر. بونا خاطیر، شور یومورتادان باشقا بیر ناهار پیشیرنمه یه جگینی دوشوندو! خدیجه میطباخداکی یومورتا قابینی یوخلادیقدا گؤردو، اورادا فقط ایکی دانا یومورتا وار و داها آرتیق یومورتا الده ائتمک اوچون حیطه چیخدی. گئدیب تویوق نینی آختاردی و فالا یانیندان ایکی دانا یومورتا تاپیب، الینی اوزالداراق یومورتالاری گؤتوردو. اونلاری گتیریب میطباخداکی یومورتالارین یانینا ییغدی. خدیجه، یاناجاق حاضیرلاماغا فیکیرلشنده یادینا گلدی، بوگون نشتابلیق چاغی بوتون یاناجاقلاری یاندیریب قورتاریبدی! گلین قونونو قایناناسینا دئمه لی ایدی، آمما دئمه میشدی! ایندیده دئمک واختی دئییلدی!! هر حالدا، یاناجاق تاپماق اوچون ائوین هر بیر یئرینه باش چکدی، آنجاق بیر شئی تاپا بیلمه دی. خدیجه چاره سیزلیکدن پیه یه ده بیر باش ووردو و دیققتله اورانیندا هر طرفینه باخدی. بیردن، گلینین گؤزو پیه نین کؤهنه دیره کلردن آیریلیب چیخمیش اوچ دانا ایری پردیسینه دوشدو و اولدوقجا فرحلندی!! آز قالدی، قانادلانسین! خدیجه پردیلری چیخارتسین دئیه، آت باغلانمامیش آخورون اوستونه چیخیب، اورادان آسیلمیش پردیلره ال اوزالتدی. پردیلری بیر-بیر چیخاردیب، اونلاری آیاغی آلتینداکی آخورا توپلادی. او یاناجاق بیر آزدا چوخالسین دئیه، باشقا بیر پردینیده قوپارتماق ایسته دی! آمما باشاردیقجا اللشسه ده، برکیمش پردینی قوپاردانمادی! بونونلا بئله اوزدن گئتمه ییب پردیدن آسلانماق قرارینا گلدی. قادین نئچه ثانییه پردیدن آسلاناراق چالیشدی و بیردن پردی آرادان سینیب گلین گؤیدن یئره چیرپیلدی! شاققیلتییا آت دیک دوروب آیاغا قالخدی! گلین ایسه، سورعتله اؤزونو توپارلاییب سیلکه لندی، سونرادا پردیلری گؤتوروب ائشیگه یوللاندی.

خدیجه پردیلر الینده میطباخا دؤندو و اوجاغی یاندیریب پردیلری سیندیراراق اوجاغا باسدی. سونرا گئدیب میس چایدانی اوتاقداکی سهنگدن دولدوروب، گتیریب آلوولانمیش اوجاغین اوستونه آسدی. آردیندان، چایدانین قاپاغینی گؤتوروب، چیی یومورتالاری اونون ایچینه سالدی. گلین چایدان قاینایانا کیمی باشقا ایشلرله مشغول اولدو. چایدان قاینایاندا دسماللا اونو اوجاق اوستوندن گؤتوروب قیراغا چکدی. سونرادا چایدانین قاپاغینی گؤتوروب، تاختا قاشیقلا پیشمیش یومورتالاری چیخاردراق میس کاسایا قویدو. گلین، چینی چایدانین ایچینه اوولده قورو چای آتدی. آردینجادا میس چایداندان داغ سو تؤکدو. او چای یاخشی دملنسین دئیه، چینی چایدانی اوجاغا یاخینلاتدی. خدیجه، نیمچه نین ایچینه، ۴ یومورتا، ۲ کاسا، ۲ قاشیق و بیرده دوز قابینی دوزدو. سونرا گئچیب میطباخداکی پنیر قابیندان ایکی قچه پنیر چیخاردیب، ایکی ساخسی نعلبکی قویوب، اونلاریدا نیمچه نین ایچینه آرتیردی. دیبده ده اوولده سولادیغی چؤره کلری بوکوب دسترخانا ییغدی. نیمچه نی بیر الینده و دسترخانی او بیری الینده گؤتوره رک میطباخدان چیخیب اوتاغا گئتدی.

تازا گلین، گتیردیگی دسترخانی یوخاری باشدا بؤیوکلرین قاباغینا آچیب، "بویورون! بویورون!" دئدی. سونرا، آشاغی باشداکی سهنگدن کاسالارا سو تؤکوب دسترخان باشینا گتیردی. نهایت، اؤزوده گئچیب قایناناسینین کناریندا اوتوردو. بیر آز آرالی اولان صفرده سوفره باشینا چکلیب، آناسینین یانیندا ایلشدی. بئله لیکله، دؤرد نفر ایکی-ایکی اورتاق اولوب، یومورتالارین قابیقلارینی سویوب، کاسالاردا ازدیلر و یومورتالارینا پنیرده قاتدیلر. سونرادا بلله توتوب یئدیلر. ناهار یئدیکده، قوناقلار، "اللریز آغریماسین! زحمت وئرمیشیک!" دئدیلر. خدیجه ده، "باغیشلایین کی یاخچی ناهار اولمادی! دئدیم شوربا قویسام، ناهار یوبانار!" دئدی. گلین قاب-قاشیغی نیمچه یه قویوب، دسترخانی ییغیشدیردی و نیمچه ایله دسترخانی گؤتوروب اوتاقدان چیخدی. سونرا آپاریب نیمچه ایله ایچینده کیلری آرخ قیراغیندا یودو. دسترخانیدا اورالاردا سیلکله دی. آخیردادا هامیسینی میطباخا آپاردی.

خدیجه، بو سفر، دؤرد دانا ایستیکان، دؤرد دانا نعلبکی، بیر قند قابی و بیرده چینی چایدانی نیمچه یه قویدو. بیر الینده نیمچه و بیر الینده ده میس چایدانی گؤتوروب، میطباخدان اوتاغا طرف گئتدی. گلیب قاباقکی یئرینده اوتوروب، ایستیکانلارا چای بوشالتدی و ایستیکانلارین هره سینی بیر نعلبکییه قویوب، نیمچه یه ییغدی. آردینجا آیاغا دوروب نیمچه ده کی قند-چایی پایلادی. سونرا، اؤزوده اوتوروب چایینی ایچدی. بئله جه، بیر موددت چایلاشیب اویان-بویاندان دانیشدیلار. آخیردادا گلین چینی چایدانلا ایستیکان- نعلبکیلری نیمچه یه ییغدی.

خدیجه قوناقلار دینجلسین دئیه، یوک یئریندن، یاسدیق، دؤشک و اؤرتوک گتیردی. آردیندان، نیمچه ایله میس چایدانی گؤتوروب اوتاقدان ائشیگه چیخدی. گلیندن بیر آز سونرادا، طوطو چلیگینی الینه آلیب، قوناقلاری تک بوراخدی.

ائو ییه سینی ائشیکده گؤرن، اوزانمیش قوناقلارین آرالاریندا بئله بیر دانیشیق گئچدی:

- آی ننه، تئز چیخساق قاش قارالمامیش مایانا قاییداریق!

- اوغول، طوطونون ارندن پیسدی!! قوی گلسینلر، سنده زولفعلی ایله حسنی گؤر! بو گئجه نی قالاق، صاباح سحر گئدک!

- ننه، گؤیلوم ایستیر اونلاری گؤرم، آنجاق یئرلری داراشلیقدی! دولاناجاقلاریدا آغیردی! هله ننه گئچن سفرلر بوردا نه جور قالیبسیز؟!!

- قاباقلار، گئجه یاریلاریناجان اوتوروب دانیشاردیق. یاتاندادا بیز ائله بو اوتاقدا یاتاردیق، اؤزلریده میطباخدا یاتاردیلار! هردنده نئچه گون قالاردیق! بو یول فقط گلین چوخالیب!!

- ننه، آنبارلارینین یئمینی منیم آتیم صاباحاجان یئییب قورتارار!! آنباردا ائله یئم یوخدو، آمما بیر دانا بؤیوک زولا [1]وار!!

- نه دئییم اوغلان! کاسیبین الیندن بیر ساواشماق گلر، بیرده ایشلمک دا!!

- هر نمنه نی سالدیم، چیخدیم. بیر آز اوزاناق، سونرا دوروب یوللاناق.

سوبای صفر، ایکی اره گئتمیش سکینه نین ساتاشماسینا آلتدان-آلتدان گولدو و سون سؤزونو دئییب یورغون آناسینا تای هوشلنمگه باشلادی.

قوناقلار هوشلنمکده، گلین ایستیکان-چایدانی یویوب تمیزلدی و یاریمچیلیق قویدوغو حیط سوپورمگینی باشا یئتیردی. سونرا میطباخا گلیب، نه تهر پردیلری چیخارداراق ناهار حاضیرلادیغینی قایناناسینا آچیقلادی. طوطو، گلینین سؤزلرینی ائشیتدیکده برک-برک جینلندی! قایناناتازا گلینه بوغماچا چیخارداراق دئدی: "یاخچی هله آیری غذا پیشیرنمه میسن، یوخسا بوتون داملاری اوچوردارداردین!! کیشی آخشام گلیب پیه نی ائله گؤرسه، منه ایتین سؤزون دئیجک والله!" بونلارا باخمایاراق، مناف قیزی شام پیشیرمک اوچون گلینی ده ده سیگیلدن یاناجاق گتیرمگه گؤندردی. قوجا آرواد، خدیجه یولا دوشر-دوشمز، دورومو قینایيب اؤز-اؤزونه دئدی: "یوخسوللوغون اوزو قارا اولسون!! ایندی گلینده کوسر قاییتماز، ایشلر لاپ دویون دوشر!!" سونرادا گئچیب اینه-ساپ گؤتوروب ییرتیق-یاماق ائله مکله اؤزونو مشغول ائله دی.

بیر-ایکی ساعات سونرا، صفر یوخودان آییلیب، آناسینیدا آییلتدی. ایکیسی بیرلیکده حاضیرلانیب اوتاقدان ائشیگه چیخدیلار. اونلار حیطده کی میس آفتافانی دولدوروب، بیر-بیر ماوالا گئدیب، قاییتدیلار. قوناقلارین حیطده اولدوقلارینی باشا دوشن طوطو ایسه، تیکیشینی یاریمچیلیق قویاراق دوروب حیطه گلدی و سکینه یه چیمخیردی: "هارا؟!! نه یه دوردوز؟!" سکینه دئدی: "خالا قیزی، گئتمه لی ییک! صفر صاباح تئزدن چؤله گئده جک!!" سونرا بیر آز دیل-آغیز ائله ییب آرتیردی: "گینه ده گلریک! سیزده مایانا گلین!!" طوطو اونلارا گلینین ده ده سی ائوینه گئتدیگینی دئییب، اعتیراض ائتدی: "ائله بیل اود آپارماغا گلمیشدیزها!! هئچ اولماسا دؤزون چای دملییم گتیریم!" سکینه جوابلادی: "یئدیکده، ایچدیکده! ایسته ییریک قاش قارالمامیش مایانا یئتیشک!" تله سن صفر آتینی یهرله مکده، خالا قیزیلار آیاق اوسته قالان سؤزلریندن دانیشدیلار. سونرادا قوجاقلاشیب اؤپوشدولر. هر نه ایسه، قوناقلار حیطدن چیخدیلار. صفر قاپی قاباغیندا ننه سینی آتا میندیریب، اؤزوده میندی. سکینه صفردن یاپیشیب، دؤنوب طوطویا دئدی: "خالا قیزی، زحمت وئردیک! گلینینده اللری آغریماسین! اریوه ده-

اوغلووادا سلام یئتیرا!" گئدن قوناقلاری گؤرن طوطو دویغولاناراق، "خالا قیزی بو نه قوناق گلمگی اولدو!!" دئییب گؤزلرینه یاشلار دولدو و او حالدا آرتیردی: "سیزده قوهوملارا سلام یئتیرین!!" صفر ایسه، آتی قامچیلاییب سوردو.

---

۱. داعوادا ایشلنن بیر اوزون ال آغاجی!

ایضاحلار:

* کندلیلر، بعضی ایشلتدیکلری وسیله لری ائله اؤزلری جورلردیلر. میثال اوچون، کره غان و دوواق قوملو پالچیقدان دوزلردی. آنجاق، گودول، کوزه، سهنگ، ساخسی ایستیکان-نعلبکی، تنیکه قند قابی، میس کاسا، میس آفتافا و باشقالاری آلیناردی.

** قاب-قاجاقلارین دؤوره لری بونلاردان عیبارت اولموشدور: ۱- ساخسی+میس ۲- حلبی (دمیر) ۳- آلومینیوم ۴- میلامین و استیل. ایندیده کی چئشیدلی قابلار چیخیبلار! بیر دؤوره ییغیشاندا، قاباقکی دؤوره نین قابلارینی، قیمتلریندن چوخ آشاغییا، چرچیلره ساتاردیلر!

۱۲– زینب

زینب، ده ده-ننه سینین سون بئشیگی ایدی. ایکی باجیسی و بیر قارداشی وار ایدی. بئش ایل قاباقکی طایفا داعواسیندا، قیزین آتاسی اؤلدورولوب، قارداشیدا دؤیولوب اؤلومجول اولوب، آردینجادا آرواد-اوشاغیلا بیرلیکده دوغما کندیندن قووولموشدو. آمما ائولی باجیلاری ائله کندده قالیردیلار. سؤزو دئییلن ساواشدا، زینبگیلین ایکی حیطلریندن بیرینی زورلا اللریندن آلیب ییپه لنمیشدیلر، قالان حیطلرینده ده، زینبله آناسی نرگیز دالدالانماقدایدیلار. بو دورومدا، دول ننه سی جهره اریمکله باشلارینی بیر تهر دولاندیرماغا چالیشیردی. سککیز یاشیندا زینب ایسه، کندین او بیری اوشاقلارینا تای، سحردن آخشامادک باشی آچیق و آیاق یالین کوچه لرده اویناییردی. آجالاندا ائوه دؤنوب، بلله توتوب یئییب، یئنه ده ائشیگه قاییدیردی. اود-آلوو قیز، گئچمیشله سیخینتیلاردان خبرسیزجه سینه یاشاییردی.

عاشورا گونو ایدی. گون اورتا اذانینا هله بیر آز قالیردی. ایمامزادا پیرموسادا، قره کؤینک گئیمیش کیشلر شاخسئی گئدیردیلر. ایمام حسین دسته سینده کیلرده علم

گؤتوروب، بزنمیش ذوالجناح آتینی ایمامزادانین دؤوره سینه دولاندیرا-دولاندیرا بئله نوحه لر اوخویوردولار: "ای ذوالجناح بابامی، مئیداندا هاردا سالدین؟! سالدین اگر نه دن بس، آخیر بو حالا قالدین؟!!" آغ کؤینک گئییب شاخسئی گئدنلر ایسه، قمه لرینی گؤیه قالدیراراق مؤحکم-مؤحکم تپیک ووروردولار. بو باش یارماق ایسته ینلر هیجانا گله رک باغیریردیلار: "نئجه قان آغلاماسین داش بوگون؟! کسیلیب کربلادا یئتمیش ایکی باش بوگون! نئجه یارماز باشینی شیعه قیامتدی بوگون؟! مگر عباس علی، باشی سلامتدی بوگون!!" هابئله، نذری اولانلار هره سی بیر یاندا قوربانلیق کسمکده ایدیلر. آروادلاردا قیراقدا دایانیب باش وئرنلره باخاراق، کدرلنیب حزین-حزین آغلاییردیلار. پیرموساداکی اوشاقلار بیر آز آرالی دوروب، جریانلاری گؤرمکده ایدیلر. آنجاق او حالدا، قارا قاش-گؤز زینب بونلارین هئچ بیرینه فیکیر وئرمیردی. نییه کی، بیر موددت قاباق، قیزلارین ایچینده دوران بیر قیزین چادراسی زینبین گؤزونه ده ییب، حالینی یامان ده ییشمیشدی. زینبله دوز بیر بویدا اولان او قیز، نارین قیرمیزی گوللو آغ چادرا اؤرتموشدو! زینبینده اولدوقجا آغ چادرادان خوشو گلیب تکجه اونا ماراقلانمیشدی! نرگیزین قیزی چادرادان گؤزونو گؤتوره بیلمیردی و حسرت دولو باخیشلاریلا اوره گینده دئییردی: "کاش منیمده او جور گؤزه ل چادرام اولسون!!"

نئچه گون او عاشورادان گئچدی. زینب، تای-توشلاریلا بیرگه قونشولاری فاطما خالاگیلین حیطینده اویناییردی. او چاغدا زینبگیلدن باشقا، بیر بالاجا اوشاقدا حیطده گؤرسنیردی. اوشاق، فاطما خالایلا او حیطده یاشایان گلینی ایممینین، حسن آدلی اوغلو ایدی. بیر یاشینا آز قالان حسنین ایلان بوغان چاغ ایدی و ایشی چوخ اولان ننه سی ایممیده اونو ساخلایا بیلمیردی. او یای گونونده، حسن ایمکله یه-ایمکله یه ائودن ائشیگه گلیب، توز- توپراق آراسیندا اویناییردی. یاشیدلاریلا مشغول اولان زینب حسنی گؤرونجه، گلیب اونو گؤتوردو و قوجاغینا آلیب، اؤپوب دیندیردی. بیر آزدا اویناتدی. سوندا ایسه، اوشاغی آپاریب ایمییه وئرمک ایسته دی.

زینب ایممینین ائوینه گیرنده، گؤزو بیردن یوک یئری اوستونون نارین قیرمیزی گوللو آغ پرده سینه دوشدو! او آندادا قیزین اوره گی یئریندن اوینادی! آز قالدی، اوشاقدا

الیندن دوشسون! بو یاندان، ائوی سیل-سوپور ائدن ایممی زینیبین اوشاق ساخلاماسینی پنجره دن گؤروب راضی قالمیشدی و ائله بو تئزلیکده حسنین ائوه قاییداجاغینی گؤزله میردی. ایممی، پرده دن گؤزونو گؤتورنمه ین زینبدن سوروشدو: "آی قیز نه هویوخموسان؟!!" قیزجیغاز ایسه قیزاردی، آنجاق هئچ بیر سؤز دئیه بیلمه دی. ائله گؤزو پرده یه تیکیلیب قالمیش ایدی! ایممی نیگران اولاراق زینبه یاخینلاشدی و حسنی اونون الیندن آلدیقدا دئدی: "قیز ائله بیل پرده دن چوخ خوشون گلیب ها!؟" بو سفر، زینب اوره گینی آچیب هیجانلاناراق ایمممییه دئدی: "عاشورا گونو بیر قیز بو پرده دن اؤرتموشدو!!" ایممی قیزین سؤزونه بیر آز فیکیرلشیب سوروشدو: "آی زینب، سنده ایستیرسن او چادرادان اؤرته سن؟!" زینبده گولومسه ییب اوره گی دؤیونه-دؤیونه "هن!" دئدی. ایممی پرده نی گؤستره رک سؤیله دی: "منیم صاندیغیمدا بو پرده نین پارچاسیندان وار! ایه بو اوشاقدان گلن عاشورایاجان موقایات اولسان، اوندان بیر چادرالیق بیچیب سنه وئره رم! عاشورا گونو باشووا اؤرتسن، آنجاق گره ک چادرانی ائله او گونون آخشامیدا اؤزومه قایتاراسان!!" بئله جه، ائله بیل بوتون دونیانی، "یاخچی!" دئین گؤیچک زینبه وئردیلر! ایممی زینبه برک-برک تاپیشیردی: "آنجاق بو سؤزو هئچ کیمه گره ک دئمه یسن!!"

بئله لیکله، کوچه ده اوینایان اوشاقلارین سایینا ائله او گوندن بیر نفرده آرتدی. چوخراق، زینب گئدیب اوشاغی ایممیدن آلیب گتیریردی. هر دندنده، اوشاغی ایممی گتیریب نرگیزین قیزینا تاپیشیریردی. بیردنده گؤروردون، جوجوق اؤزو ایمکله یه-ایمکله یه زینبگیلین یانینا گلدی. آنجاق حسن هر نه جور یئتیشسئیدی، زینب وارلیغی کیمی اوندان موقایات اولوردو. حتی لازیم گلنده اوشاغی دالیسینا چالیردی. هر حالدا، دیبده حسنی آپاریب ساغ-سلامت آناسینا قایتاییردی. فاطما خالا او ائوده اولماسئیدی، زینب اوشاغی ایمممییه وئررکن، ایچری گئچیب بیر موددت پرده یه باخیردی و سونرا قاییدیردی. فاطما خالا ائوده اولاندا، زینبی گؤررکن، "قیزیم گل ایچری!" دئییردی، آمما قاپییا یئتیریب بالاسینی آلماقدا اولان ایممی الیله ایشاره ائده رک، "گئت! گئت!" دئییردی. زینبینده عاغلی بئله کسیردی: "ایممی ایسته میر، اونا چادرا وئرمه سی فاطما

خالایا بللی اولسون!" بونا خاطیر ائوه گیرمکدن چکینیب، پرده یه باخمامیش قاپیدان گئری دؤنوردو.

او گوندن عاشورایا کیمی، زینب سئوگی دولو اوره گیله اوشاغا، "قوجو-قوجو" دئییب قوجاغینا آلدی. اللریندن یاپیشاراق، "چپان-چپان" دئییب چپیک چالدیردی. بیر موددت سونرا، آیاق اوستونه قالخیزیب، "دادای-دادای" دئییب دادای دوردوردو. نئچه آی گئچیب، حسنین قولتوقلاریندان یاپیشیب، "تاتان-تاتان" دئیرک یئریتدی. تویوخ-خوروزا "جوجی"، ایته "هوو-هوو"، پیس یئمکلره "اجی"، زینبه "باجی" دئدیتدی. اوشاغین بیر یانی اینجییینده، "گتیر اؤپوم دوزه لسین!" دئییب، ییخیلاندا، "بؤیودون!" دئدی. هابئله گیزلنیب، "ادی" دئدی. بیر شئی آتیب، "گئت اونو گتیر منه!" دئدی. قورخوداندا، "خورتدان گلدی!" سؤیله دی.

یئری گلنده، زینب ایله نؤکر سایاغی داورانان ایممی، نرگیزه خاطیرلادیردی: "حسن دای قاریشیب اوشاقلارا! سنین قیزین زینبده بیزیم حسنی هامیدان چوخ ایستیر!!" آنجاق، نرگیز اوشاغیندان آرخایین اولان آروادین سؤزلرینه باش قوشموردو و ناراحاتدا دئییلدی.

بیر ایل، بئله لیکله باشا چاتدی. زینب بوتون وارلیغیلا آرزوسونو داشیییب گتیردی. آرتیق، عاشورا گونو یئتیشمکده ایدی. تاسوعا گئجه سی، زینبین گؤزلرینه یوخو گلمیردی. پرده، هی گلیب گؤزونون قاباغیندا دایانیردی! او نارین قیرمیزی گوللو آغ چادرایا فیکیرلشیردی. صاباح پیرموسادا گئچن ایل گؤرونن قیز کیمی، گؤرسنه بیلجگینه اینانیردی. دئیه سن، صاباح قیزجیغازا بایرام اولاجاق ایدی!! آیدین صاباحدا، حسرتین سونو یئتیشیب، آرزوسونا قووشاجاق ایدی! بئله فیکیرلر بئینینه دولماقدا، یورغون قیزین کیرپیکلری آغیرلاییب، دیبده ده یوخویا گئتدی. یاتدی، آنجاق یوخودادا گولدو!!

یئنه عاشورا گونو ایدی. او گون کندده هامی ائویندن ائشیگه چیخیردی. زینبده، تلسه-تلسه یئریندن دوروب، ائولریندن چیخیب سورعتله ایممیگیله ساری گئتدی. یئتیریب، اوره گی چیرپیناراق اونلارین قاپیلارینی دؤیوب، آچیلماغینی گؤزله دی. او

طرفدن قاپینی آچماغا گلن ایممی، زینبی گؤرونجه قاش-قاباغینی سالاییب دئدی: "قیز هله حسن دورمویوب، گئت بیر آز سونرا گل!!" قیز ایسه اوتانا-اوتانا آروادا خاطیرلاتدی: "بوگون عاشورادی آخی! دئمیشدین، حسنی ساخلاسان چادرا وئره جگم! ایندی چادرانی ایستیرم!!" بو سؤزو ائشیدن ایممینین ایکی الی اولدو، بیر باشی و آردیندان سؤیله دی: "ای وای قیز، هئچ یادیمدا دئییلدی! دونن گئجه او پارچانی کسیب پرده تیکدیم، سونرادا پرده نی آپاریب او بیری یوک یئرینه آسدیم!" یئریندن ترپنمیه ین زینبی گؤرن ایممی آرتیردی: "صاباح یوخ بیریسی گون، ایمام حسین دسته سی بیزه ناهارا گلجک! ایندی او قوشا پرده لر اوتاغیمیزا یاراشیق وئریبلر!!" آرواد قاییتمایان اوشاغی قورشالاماغا چالیشیب دئدی: "اولسون زینب، اونون عوضینه سنه آیری بیر شئی وئره رم!!" آنجاق او حینده دئیه سن زینبین باشینا سو اله دیلر! ائله بیل قوشون قانادلارینی اوزدولر! یازیق بیلمیردی، نه ایش گؤرسون. ائله اورادا دایانیب قالمیشدی. سانکی وئردیگینی آلا بیلمیردی! او چاغدا حاضیرلانمیش فاطما خالادا حیط قاپیسینا دوغرو گلمکده ایدی. سؤزونون آلتیندان چیخمیش ایممی، قایناناین گلمه یینی گؤررکن، ال-قولونو اؤلچوب گؤزلرینی آغارداراق زینبه دئدی: "دئییرم آخی گئچ جهنم اول زهلم گئتمیش!!" داها زینب بو دؤنه دایانا بیلمه دی. اوزولرک، اوره کلنیب آغلادی. آغلایا-آغلایادا ائولرینه ساری قاچیب اوزاقلاشدی.

شاخسئییه باخماغا گئتمکده اولان نرگیز، حیط قاپیسیندان آغلار گیرن قیزینی گؤررکن، اوجادان سوروشدو: "قیزیم نییه آغلاییرسان؟!" و جواب ائشیتمدیکده بئله قناعته گلدی: "حتما سحری بیرینین اوشاغیلا ساواشیبدی!!" آنا قاپیدان چیخمامیش قیزینی بیرده چاغیریب، "گل گئدک شاخسئییه باخاق!" دئدی. یئنه ده جواب گلمه یینجه، "من گئتدیم!" دئیه رک حیطدن چیخدی. بونونلا بئله، زینبین تئزلیکله چیخیب دالیسیجا گلجگینه اینانیردی. هر حالدا، آنا بو تهر اوشاغینی یالقیز بوراخیب گئتدی.

زینب اوتاغینا گیریب، بیر ساعاتدان آرتیق یاز بولودو کیمی دولوب بوشالدی! دیبده ده، آغلاماقدان یورولوب، یاتاغینی آچیب یاتدی. هئچ بیلمه دی، بیر ایلجن گئجه-

گوندوز گؤزلدیگی عاشورا مراسیمی نه جور گلیب باشا چاتدی. زینب دردینی ایچری سالدی و ایچی، ایچینی یئدی! ناهار چاغی پیرموسادان قاییتمیش، اونو قیسنایا-قیسنایا سئوال سوروشان آناسینا، هئچ بیر سؤز دئمه دی. بئله لیکله، نرگیزین ایشلرینه نوخوش اوشاغا یئتیشمکده آرتدی.

ایمامین اوچونده، ایکیندی چاغی زینب یئرینین ایچینده ایدی. او یاتان ائوده، جهره اریمکده اولان آناسیدا قونشو آروادیلارینین بیریله دانیشماقدایدی. فاطما خالاگیلین سؤزو آرایا گلدیکده، او آرواد نرگیزه دئدی: "بوگون دسته فاطما خالاگیله ناهارا گلنده، گلینی ایممی ایمام حسینین باجیسی زینبین باشینا گلن موصیبتلری ائشدیب، او قدر آغلامیشدی کی، هوشدن گئتمیشدی!!" ساکیت-ساکیت یاتمیش زینب ایسه، ائله سؤزو ائشیدرکن گؤزلنیلمزدن عوصیان ائتدی. دوروب یئرینده اوتوروب دؤنه-دؤنه قیشقیردی: "پوخ یئمیشدی، پوخ یئمیشدی!!" سونرا تازادان یئرینده اوزاندی. هویوخ قالان، رنگی آتمیش قونشو آروادی نرگیزه خیطاب دئدی: "ای وای- ای وای بو قیز نییه بئله ائله ییر؟!! نرگیز ائله بیل قیزیوون باشینا هاوا گلیب!!" حیرصی سویومایان زینب یئنه ده گؤتورولوب، اوتوروب دیشینین دیبیندن چیخانی ایمییه دئدی. یئنه ده اوزاندی و یورغانینی باشینا چکدی. بو سفر، قیزاران نرگیز قیزینی قارغیییب دئدی: "آدین باتسین بالا! قرووو گئییم سنین! دوننه جن ایممیگیلدن چیخمیردین آخی! نییه بئله ائله ییرسن ایندی؟!!" نرگیز بو سؤزلرله کفایتلنمه ییب، جهره نی اؤتوروب، آیاغا دوردو. دول آرواد یومولوب، کئفسیز اوشاغین یورقانینی اوستوندن چکیب بئلیندن نئچه-نئچه یوموروق ووردو و گلیب اوشاغی الیندن آلان، "دای بسدی گؤررا!" دئین قونشو آروادینا، "قوی اؤلونجه یادیندان چیخماسین!" دئدی. اوندا زینبه آغلایان آداما سایغیسیزلیق ائدن زینبی بوراخدی. زاواللی قیز جیغازی ائله یوموشالتدی کی، بیلمه دی هاچان یوخویا گئتدی!

نرگیز، گئچه چاغی بالاسینی یوخودان آییلدیب، احسان یئریندن گلن غذادان اونا گتیریب شام یئدیرتدی. سونرا، یاواش-یاواش قیزینی دیندیریب دیله توتاراق، ایکیندی چاغینداکی داورانیشدان و ایییمدن سوروشدو. بو دؤنه، زینب قهرلنیب اولوب-بیتنلری

باشدان-آیاغا آناسینا سؤیله دی و گیزلتدیگی نیسگیلینی دیله گتیردی. او حینده، کورلوقلارلا یاشایان آنانین گؤزلرینه یاشلار دولوب، ایره لی چکیلیب قیزینین سولغون یاناقلاریندان اؤپدو. سونرادا ننه-بالا قوجاقلاشیب آغلاشدیلار. او چاغدا، دردلشیب یونگلولشن زینب، سانکی یاواش-یاواش یاخشیلاشماغا باشلادی.

نئچه ایل سونرا، گؤیچک زینب کندده اره گئدیب، نئچه قیز-اوغلودا اولدو. ایللر گئچیب، نوه-نتیجه لرینیده گؤردو. یاشلانسادا، هئچ زامان اوشاقلیغیندا باشینا گلنلری اونودانمادی. سونرالار بونا بنزه ر خاطیره لری ائشیدنده اؤزوندن سوروشدو: "نیه گؤره، ایماملارین موصیبتلرینه آغلایان بعضی آداملار، ایندیکی یازیقلارین موصیبتلرینی چوخالدیرلار؟!"

۱۳– لالین باغچاسی

توپراغی باغچیلیغا اویغون اولمایان کندین ایچینده و اونون یاخینلاریندا، باغچا آدلانان بوللو یئرلر وار ایدی. مال-داوار ایچلرینه گیرمه سین دئیه، باغچالاری دووارلامیشدیلار و اونلارین ایچینی نئچه زمییه بؤلوب، زمیلرده بوغدا، آرپا و یونجا اکیردیلر. باغچالارین کنارلاریندادا چوخراق ایده ایله سؤیود آغاجلاری گؤرسنیردیلر. باغچالارین سویو ایسه، چایدان آیریلمیش آرخلارلا گتیریلریب گیلیفلردن ایچری اؤتورولوردو. هر حالدا، اوزاقلاردان کنده باخاندا گؤرکمینی آغاجلیقلارلا باغچالار اولوشدوروردو.

او باغچالارین بیری، قبریستانلیغین یاخینینداکی، ساحه سی ۱۵۰۰ مئتیرمربع اولا بیلن، عابباسقولو اوغلو ابراهیمین باغچاسی ایدی. ابراهیم باغچاسینین زمیلرینده بیر ایل بوغدا یاداکی آرپا اکیردی. بیر ایلده اونلاری کؤده ساخلاییردی. آنجاق ایده آغاجلاری هر ایل ایده گتیریردیلر. ندنسه دللکلی طایفاسیندان اولان بو کیشی، هردن بیر بو باغچانی ساتماق مشقینه دوشوردو! بیر دفعه، کندلیلرین بیریندن بئش قویون آلیب، عوضینه باغچانی وئرمیشدی. آنجاق سونراسی پئشمان اولوب، قویونلاری قایتاریب باغچاسینی

گئری آلمیشدی. بیر یولدا، باشقا کندلیدن ۵۰۰۰ مئتیرمربع اوزاق چؤللرده یئر آلیب، وجهینه باغچانی وئرمیشدی. آمما یئنه ده دببله ییب معامله نی فسخ ائله میشدی. بئله لیکله، ابراهیم کنده یارانمیش، "دللکلی سووداسی!" مثلینه، داها ایکی اؤرنک آرتیرمیشدی! قدیمدن، بیر معامله یه دللکلی سووداسی دئمک، دببلنه بیلجک بیر معامله آنلامینا گلمیشدیر و دللکلی سووداسی دئییل دئمک، یعنی معامله دببلنمه یه جکدیر!

عابباسقولو اوغلو ابراهیمین سکینه آدلی بیر قیزی وار ایدی و لطفعلی، سیفعلی، حسین و محمدعلی آدلی دؤرد اوغلو اولموشدور. اوشاقلارین سون بئشیگی محمدعلی ایدی کی، آنادان ائله لال دوغولموشدور. اوندان باشقا هامیسی عادی یاشاییشلارینی سورمکده ایدیلر. کنده لال سسله نن محمدعلی، ۱۰ یاشیندا ایکن آناسینی الدن وئریب، آتاسی ابراهیملا بیر اوتاقدا و لطفعلینین عاییله سیله بیر حیطده یاشاییردی. سیفعلی ایله حسینین عاییله لریده دووار بیر حیطده اولوردولار. بو ایکی حیطین آراسیندا بیر آرا قاپی وار ایدی و اورادان بیر-بیرلرینه گئت-گل ائدیردیلر.

کندلیلر، لالیلا لال اویونو چیخاراراق علاقه ساخلاییردیلار! طبیعی اولاراق، بئله بیر آداما چوخراق یازیقلیقلاری گلیردی. هردندنده اؤجشیب گولوردولر! آزراقدا لاغا قویوردولار. بونونلا بئله، لال هئچ کیمدن کوسمه ییب، دوروموونو دریندن باشا دوشوب، باشقالاریلا یاشاماق و گئچینمک مجبوریییتینده اولدوغونو آنلامیشدی. او وار گوجویله چالیشیردی، ایشله مک و بؤیوکلره یاردیم ائتمکله حؤرمت قازانسین.

او ایل اکین بیچینی چاغی، امنیه لر ایجباری ییغماق اوچون کنده تؤکولدولر. حسینله سیفعلی باغچادا اکین بیچمکده ایدیلر. ابراهیم، لال و لطفعلیده کنده ایدیلر. ابراهیم امنیه لرین یئتیشدیگینی آنلایارکن، تله سیک لطفعلینی آپاریب آنبارداکی قورو اوتلارین آلتیندا گیزلتدی! لالدا ابراهیمین دالیسیجا دوشرکن، وضعیتی گؤردو! بئله صحنه لری قاباقجالار گؤرمه میش لال، ده ده سینین ایشینه معطل قالاراق، حیطده دایانیب ایشلرین هارا یئتیشه جگینی گوددو. چوخ چکمه دن، امنیه لر گلیب ابراهیمین حیطینه گیردیلر و لالیلا قارشیلاشاراق دایاندیلار. هویوخ قالمیش لال قورخا-قورخا

نئچه لحظه دایانان امنیه لره باخدی، سونرا باشینی آنبارا طرف دؤندریب گؤزلرینی ملول-ملول او داما تیکدی! بئله جه امنیه لر ائودن گلن ابراهیمی سایماییب، لالین باخیشینین توشویلا بیر تیل آنبارا دوغرو یوللاندیلار. اونلارین آردینجادا لالا اگری باخان آتاسی آنبارا گئتدی. ابراهیم یئتیشیب گروهبانی خیطاب ائدرک دئدی: "جناب سروان، جر-جوان ایندی چؤلده اولار، کنده یوخ!!" گروهبان جوابیندا دئدی: "کیشی چکیل کنارا! ایندی بللی اولار، کنده اولار یا یوخ!!" گروهبان اوتلارا باخاراق آنبارداکی شنه نی گؤستره رک یانینداکیلارین بیرینه بویوردو: "تئز شنه نی گؤتور باس اوتلارین ایچینه گؤروم!" وضعیتی دوشونن ابراهیم، اوولده بئله فیکر ائدیردی کی، بیر-ایکی شنه ووروب، سونرا سوووشوب گئده جکلر، آمما گؤردو، اونلار راحاتلیقلا قاییدانا اوخشامیرلار! شنه سوخان بالا-بالا لطفعلی گیزلنن یئره یاخینلاشیردی. بئله اولونجا، ابراهیم ایره لی چکیلیب قیسیلا-قیسیلا گروهبانا دئدی: "جناب سروان جواندی! شنه گئچر قارنینا ایندی!!" گروهبان باشینی توولاییب یولداشینا، "ال ساخلا!" سؤیله دی. آردیندان یاواشجا ابراهیما دئدی: "بس کیشی سن دئییردین کنده اولمازلار! ایندی نه جور اولدو؟!" دونیا گؤرموش ابراهیم ایسه، دینمز-سؤیلمز حاضیرلادیغی کاغاذ پولو گروهبانین اووجونا قیسدیردی! اوندا، گروهبان یولداشلارینی هارایلادی: "تئز قاییدین! گئده ک او بیری یئرلریده آختاراق!" ابراهیم امنیه لر آرادان چیخارکن، گئچیب هله ده هئچ ذادی باشا دوشمه میش اوغلونو یاخالادی. لالین قولاغینین دیبینی قیزدیریب اونو حیطده قووالاغا گؤتوردو! ابراهیم قیشقیراراق دئییردی، گیزلنه نین یئرینی محمدعلی بللی ائدیبدی!!

کنده طایفا داعواسی دوشونده عاباسقولو اوغلو ابراهیم دئیردی، گلین ساواشماغا گئده ک، کیم کؤتک وورسا وورسون و کیمده کؤتک یئسه یئسین! آنجاق ائله داعوا اورادا قورتولسون!! ساواشین آردینجا، شیکایت ائتمک، جریمه وئرمک و زیندانا دوشمک اولماسین! بو سؤزلرینه گؤره، کندلیلر امنیه لر گئدندن سونرا اونا ساتاشیردیلار و بو قونودا ابراهیم یارادان بیر مثلی اؤزونه خاطیرلادیب دئییردیلر: "بس سن دئییردین، من ساواشماغا وارام جرمه یه یوخ!؟" اودا گولومسه ییب جواب وئریردی: "محمدعلی کؤپک

اوغلو منی گودازا وئردی! بیرده من جرمه دئمیشم روشوه یوخ کی!!" او باش وئرنلردن سونرا، هامی کندده لالدان دانیشیردی. اونون اؤزوندن جریانلاری دفعه لرله سوروشوردولار. لالدا، ایشاره لرله لطفعلینین اوت آلتیندا گیزلنمه سینی، امنیه لرین قاپیدان گیرمه سینی، اونلارین آنبارا تؤکولوب اوتلارا شنه سوخماسینی، آتاسینین روشوه وئرمه سینی و اؤزونون کؤتک یئمه سینی بیر به بیر یانسیلاییب آنلادیردی. بئله جه، گؤرنلر قاققیلداییب تفریح ائدیردیلر. مهربان لالدا بو ازبرلدیگی حرکتلری تیکرار ائله مکدن هئچ زامان یورولماییردی. کندده او بیری لاللارین دیلینی تکجه ننه لری بیلیردی، آمما گئت-گئده بو لالین دیلینی چوخلاری اؤیرنمکده ایدیلر!

لال بؤیویوب بویا-باشا چاتیردی. ایجتیماعی یاشاییشا کؤنوللو اولاراق قاتیشیردی. کنده کی یاشامی گونو-گوندن آرتیق منیمسه ییردی. آییق قیوراق لال، کند چؤللرینین چوخونو تانیییب، کندده کیمین هانسی طایفادان اولدوغونودا اؤیرنمیشدی. او ده ینک گؤتوروب نورسه لیک ائدیردی. اکین بیچینینده، ائشککلرله خرمنلرینه خالوار داشیییردی. تازاکنده گئدیب اوراداکی بولاقدان سهنگه شیرین سو دولدوروب گتیریردی. قابار چالمیش اللرینه بئل گؤتوروب زمیلری سوواریردی. اوراق گؤتوروب اکین بیچه بیلیردی. پالیچیغی آیاقلاییب، داما سوواق آتیردی. سحر تئزدن، آنباردان تلیسه یئم دولدوروب گتیریب مال-داوارلاری یئمله ییردی. لال، سئوه-سئوه هامییا یاردیم ائدیردی. عاشورا گونو باشینی یاریردی. کوچه ده آشیق اوینایییردی. هر شئیدن آرتیقدا باغچادا ایشله مگی سئویردی. هر حالدا، اوزاقدان لالین ایشلرینه باخاندا عادی بیر آدام کیمی گؤرونوردو.

کندلیلر، بئله بیر دیری باش لالا نه گئچمیشده توش گلمیشدیلر، نه ده بو جور بیر لالین اولدوغونو ائشیتمیشدیلر. او چاغلار، آتا-آنالار ایشه گئتمگه ارینن اوشاقلارینا، "لالا باخ اؤرگش!" دئیرک هوشلو-باشلی، اردملی لالی آلقیشلاییردیلار. حتی، بعضیلری لالا قانلارینین قاینادیغینی خاطیرلادیب دئییردیلر: "من لال اوشاغی سئورم!!" بو باخیمدان، لال ایشلمه گین و سئوگینین اؤنم داشییدیغینی خالقینا خاطیرلاتمیش اولموشدور. او

ایللر، قاباقجالار آیدین دانیشمایان دیللیلره ده لال لقبی قوشان جماعتین نظرینده، لاللیق یاخشی آنلاملار داشیماقدایدی.

لالین بوغلاری بالا-بالا جوجرمکده ایدی کی، آتاسی ابراهیم کربلایا یوللانماغا قصد ائله دی. قایدا اولاراقدا، وصیت ائدیب کیمه نه یئتیشه جگینی بللی ائتدی. وصیتینده، باغچانین یاریسینی سوبای اوغلو محمدعلییه چیخدی، یاریسینیدا او بیری اوغلانلارینا وئردی. آنجاق ائله او گونلردن کنده او باغچانین آدی، لالین باغچاسی سسلندی. کلبه ابراهیم کربلادان قاییدیب بئش ایلجن یاشادی. سونرا خسته لییب، لالی یالقیز قویاراق اؤلدو.

شرفلی یاشایان لال ۳۰ یاشینا گیرمکده ایدی کی، بالا-بالا تیتره مه خسته لیگینه دوچار اولدو. اونون داها الی-آیاغی توتماییردی. ایراده سیندن آسیلی اولمایاراق، اللری، آیاقلاری و باشی تیتره ییردی. بئله جه، توکنمز امگی ایله لاللیغا یاخشی معنالار باغیشلایان محمدعلی، تیتره مگین قاباغیندا دیزه چؤکوردور. بو خسته لیک لالی برک-برک سارسیدیب دورومو گئتدیکجه آغیرلاشیردی. داها هئچ ایش اونا تاپیشیریلمیردی. ائله بیل، اؤیره نمیشلرینیده گئت-گئده اونودوردو. اؤز ایشلرینی بئله دوزگون گؤره بیلمیردی. لازیم گلنده، باجیسی سکینه گلیب، پالتارلارینی یویوب، اؤزونوده سویوندوروب یویوندوروردو و تمیز پالتار گئییندیریردی. داریخیب کوچه یه چیخاندا، باشقاسی الیندن یاپیشیب ائوینه قایتاریردی. لالین وضعیتینی گؤرنده چوخلاری یانیب یاخیلیردیلار. آنجاق یازیق دئین چوخ اولسادا، لالیلا علاقه قورماغا چالیشان کیمسه لر گئت-گئده آزالیردی. دئمک، گونو-گوندن گؤزدن دوشوردو. بعضیلری اونون عاجیزلیگینی طایفاسینین باشینا چالاراق، دیل یاراسی ووروردولار. اؤز طایفاسینادا بئله اؤزگه لشیردی. بعضیلرینین نظرینه، ائله آدام طایفایا باشی آلچاقلیق گتیریردی. اونون دوروموندان بئزمیشدیلر و دوداق بوزوب گونده بیر سؤز دئیه رک یاراسینی دوزلاییردیلار. اونو گؤرنلرین چوخو، "آلله ایکی شفادان بیرینی وئرسین!!" سؤیله ییردیلر.

ساققالی آغارماقدا اولان لالین یاشی قیرخی آشمیشدی و گؤزلریده ضعیفلمگه باشلامیشدی. یازین اورتالار ایدی و کندین اورتاسیندان سوووشان چایا هر ایله تای گور

سو گلیردی. هاوالار سویوخ اولاراق هله ده کندده قیش پالتاری گئییردیلر. او گونلرین بیرینده، لال سحری کوچه یه چیخمیش ایدی و گلیب تیتره یه-تیتره یه چایا باخیردی. ائله بیل سویا بیر سؤزلر دئمک ایسته ییردی، آنجاق دئیه بیلمیردی! بلکه ده آلنینین یازیسیندان گیلئیله نیردی!! هر نه ایسه، لال ال-قولونو آتماقدا، قیچی بیردن-بیره بودره ییب چایا دوشدو. او حینده، قیراخدان لالی گؤرن کندلیلردن ایکیسی تئز سویا آتیلیب، چالیقلایان لالی بوغولماقدان قورتاردیلار و یوبانمادان نئچه یئردن درین یارالانمیش، تیر-تیر اسن یازیغی گؤتوروب ائولرینه آپاردیلار. ائوده پالتارلارینی ده ییشیب، یارالارینی باغلادیلار و یورغان-دوشک آچیب اونو یاتیرتدیلار. او گوندن، ذات الریه توتموش لال بوینو بوکولرک دؤشگه دوشدو و داها ائشیگه چیخا بیلمه دی. دردلری ساغالماز قبول اولونوب، درمان اوچون تبریزیده گؤنده ریلمه دی. هابئله، سکینه نین داوا-درمان ائله مه سی نتیجه وئرمه ییب توختامادی. نئچه گون سونرا، یازین بیر آیدین گئجه سینده، لال بیر سؤز دئیه بیلمه دیگی دونیایا گؤزونو بیر یوللوق یومدو!

لال اؤلدو. قارداشلاری سیفعلیله حسین اونا تعزیه توتدولار. بیر کند تعزیه سینه گلمیشدیلر. هابئله قونشو کندلردن چوخلو گلن وار ایدی. تعزیه دن سونرا، اوچ قارداش راضیلیغا گلیب یازیلاشدیلار، باغچاداکی لالین بؤلومو سیفعلیله حسینه یئتیشسین. هابئله، لطفعلیده باغچاداکی پایینی قارداشلارینا ساتدی. اصلینده، باغچا سیفعلیله حسینین اولموشدور. آنجاق جماعت همیشه باغچایا ائله لالین باغچاسی دئدیلر. دئیه سن، ساغالان کندینده لالدان بیر یادیگار قالمالی ایدی!

۱۴– بوستانچییا قارپیز گتیرمک!

گون اورتایا آز قالیردی. یدی[1] چؤلده نورسه لیک ائتمکده ایدی. نورسه نین قره ماللاری، اینکلری و آغ قوجا ائششگی اوتلاماقدایدیلار. اؤزوده بازی[2] اوستونده دوروب ده ینگینه سؤیکه نرک حئیوانلارا باخیردی. او حالدا، ماللارینی دوموک گؤرن، بالا-بالا آجیخان یدی، کیرپی توتماق هوسینه دوشدو! اونا گؤره، قوجا ائششگه دوغرو گئدیب،

بیر تایيندا دسترخان و بیرینده سو دببه سیله قره قومقوما[۳] اولان خورجونو ائششکدن اندیردی. سونرا خورجونون شیئ-شویونو بوشالدیب بیر قیراغا قویدو و بوش خورجونو گؤتوروب یورقون[۴] لارا طرف گئتدی. نئچه-نئچه یورقونو درین-درین آختاردیقدا، دیبده بیرینین ایچیندن یئکه بیر کیرپی تاپیب، ده ینگیله ائشیگه چیخارتدی. یدی قینیندا اولان حئیوانین تیکانلاریندان یاپیشاراق، گؤتوروب اونو خورجونون بیر طرفینه سالدی. سونرا خورجونو الینه آلاراق گئری دؤندو. نورسه گلیب یئرده کی شیئ-شویونو خورجونون بوش طرفینه ییغدی و خورجونو گؤتوروب اؤزونون سول چیگینینه آتدی.

یدی دوشه مک اوچون کولگه لی بیر یئر آختاریردی کی، اوزاقدان مالا سیفوللانین اوجو بیز کره[۵] سینه گؤزو ساتاشدی. بئله جه، گئچیب حئیوانلارینی کره یه ساری قاتلاییب سوردو. یولدا، قونشولاری مشه قاسیمین او کره ده بوستان گؤزتلمه سینی اؤز-اؤزونه خاطیرلادیب دئدی: "یاخچی اولدو! مشه قاسیمدا بیر قاپیز دریب گتیرر، ناهاری ائله ایکیمیز بیر یئرده یئیریک!"

او ایللری، مشه قاسیم ایکی قارداشیلا شریکلیکده، چوخلارینا تای بوستان اکمیشدیلر. بوستاندادا قارپیز، قیرا و گونه باخان چیخمیشدی. اونلار اوچ قارداش قرارلاشمیشدیلار، مشه قاسیم بوستانچیلیق ائتسین، عوضینه قارداشلاریدا اونون حئیوانلارینی چؤله آپاریب اوتارسینلار. هر حالدا، بوستان اکدیکده، بیر نفر ۲۴ ساعاتی چؤلده گؤزه تچیلیک وئرمه لی ایدی. اونا گؤره، مشه قاسیم لازیم اولان شئیلری ائویندن گتیریب بوستانلارینین یاخینیندا اولان مالا سیفوللانین کره سینه ییغمیشدی و اونون ایشی-گوجو بوستانی قوروماق اولموشدور. بوستانچی گئدیب قاریش-قاریش بوستانا باش چکیردی. مال-حئیوان یاخینلاردان سوووشاندا، ایزله ییب بوستانا گیرمگینین قاباغینی آلیردی. هردنده گلیب کره ده دینجلیردی. پالچیقدان تیکیلمیش کره نین نئچه یئریندن اویغون باجالار دلینمیشدی و کره نین ایچینده اولاندا بو باجالاردان بوستانی گؤروردو.

یدی، مالاریني گتیریب بوستاندان بیر آز آرالی اولاراق بوراخدی و خورجون چیگیینینده اولاراق کره نین یانیندا دوران مشه قاسیما دوغرو گئدیب یئتیردی.

- مشه قاسیم برکتلی اولسون.
- خوش گلدین یدی. یورولمویاسان.
- ساغ اول مشه قاسیم. گلدیم ناهاری بوردا دوشویم.
- یاخچی ایش گؤرموسن. خورجونونداکی نمنه دی، اولان؟!!
- کیرپیدی! توتدوم گتیردیم کسک یئیک!
- دئییر آخی کیرپیله دووشانین اتی حارامدی!!
- نه حارامی؟! هر نمنه نی اؤتورسن ایچری، حالالدی مشه قاسیم!!

یدی خورجونو چیگینیندن یئره قویدو و قورخوساندان قینیندان چیخمایان حئیوانی ائشیگه دیغیرلاتدی. کیرپینی دؤندریب آرخاسی اوستونده ساخلادی. آردینجادا چیرمالانیب ایتی پیچاغینی حاضیرلادی و مشه قاسیمدان حئیوانین قینی ایچینه سو تؤکمه سینی دیله دی. مشه قاسیمدا گولومسه یه رک یاواش-یاواش دببه دن سو تؤکدو. بوغولماقدا اولان کیرپی ایسه، باشینی قینیندان چیخارتدی! بونو گؤزله ین یدی، سول الیله حئیوانین ساغ قولاغیندان یاپیشدی، مشه قاسیمدا تئز آیاقلاریندان توتدو. بئله لیکله، زاواللی حئیوان بیرده قیوریشیب قینینا گیرنمه دی. اوندا، نورسه پیچاغی کیرپینین حولقومونا دایاییب، قویونو کسن کیمی کسدی. باشینی اوزدو و بوستانچینین یاردیمیلا دریسینی سویوب اتینی تیکه-تیکه ائله دی.

نورسه ایله بوستانچی، اتلری بیر کنارا قویوب اللرینی یودولار. سونرا گئچیب تونقال قالادیلار. اونلار دببه لردن قره قومقومالارا سو تؤکوب اودون قیراغینا آسدیلار. آردیندان، کیرپی اتینی، شیشه تاخان کیمی، یاش یورقونون چؤپلرینه تاخدیلار. اتلری پیشیریب، کبابلاری آپاریب کره ده آچدیقلاری دسترخانلارین ایچینه قویدولار. آخیردادا قاینایان قومقومالاری گؤتوروب، ایچلرینه قورو چای آتیب دمله دیلر.

کره ده یئمگه باشلامادان، نورسه اوزونو بوستانچییا توتوب دئدی: "آی مشه قاسیم، گئت بیر دانادا قارپیز در گتیر یئیک دا!" بوستاچی ایسه، بیر سؤز دئمه دن دوروب قیوراقجاسینا بوستانا یوللاندی و چوخ چکمه دن دؤرد دانا خیرچا[۶] دریب گتیردی! او حینده نورسه نین رنگی ده ییشیلدی! چونکو، بوستانچینین قولاغی ائله بیل آغیر

ائشیتمیشدی!! هر حالدا، کره ده کیلر یئمکلری پایلاشاراق یئدیلر. سونرادا چای ایچه-ایچه دانیشدیلار.

- آی یدی صددام کیمدی؟!

- جنگ قورتولوب سن هله ایندی سوروشوسان صددام کیمدی!؟ صددام عراغین بؤیوگودودا!

- تیلویزیون یوخومدو گؤرم کی! اوشاقلاردا اوردا-بوردا باخیب گلیب دانیشیرلار.

- تیلویزیون آل اؤزونده باخ، اوشاقلاریندا باخسین. هردن ائله فیلیملر سالیر کی! سن اؤلمیه سن مشه قاسیم، صددامدا چوخ شستلی بیر کیشیدی!!

- اویان-بویاندان دئییرلر، جنگ قورتولوب ایندی ائله لاپ خیدمته گئتمک واختیدی! هله دئییر ائولیلرین خیدمتیده بیر ایل اولوب!

- تازالیقدا کنددن چوخ آدام خیدمته یوللانیب. مال-حئیوان چؤلدن ییغیشاندا ده ده م قویسا منده ایستیرم گئدم!

- آرتشده دئییر هره یه بیر ایشه تاپیشیریرلار. یدی من گئتسم نه ایش گؤره بیللم؟!

- والله، سندن ائله یاخچی بوستانچی چیخار!!

مشه قاسیم موشلویونو چیخاردیب، ویژه پاپیریزی موشلویه تاخیب آلیشدیردی و فیکرلره گئدرک سوموتلادی. بوستانچی ناراحات گؤرسه نن نورسه ایله ظرافت ائله مگه چالیشیب، سؤیله دی: "دئییرم یدی، بیر کولونگ گؤتوره سن، گئدیب دوراسان تپه ده! دئسه لر هارا گئدیرسن؟! دئیه سن گئدیرم مالا سیفوللانین کره سینی اوچوردام!! دئسلر نییه؟! دئیسن سانجیم وار آخی!!" بو سؤزلری ائشیدن یدی، پاققیلداییب اوجادان گولمگه باشلادی و گوله-گوله مشه قاسیمدان سوروشدو: "دئسلر نییه؟! نه دئیسن؟!!" مشه قاسیمدا گولرک جواب وئردی: "دئیسن سانجیم وار آخی!!" یدی اللرینی دیزلرینه چالاراق یئنه ده گولدو. او قدر گولدو کی، آز قالدی اوشاق کیمی گئچینسین. بئله جه، بو سفر مشه قاسیم قاش-قاباغینی سالالادی! بیر موددت سونرا، ایکیسیده اوزانیب دینجلمگه باشلادیلار. آنجاق یدینین ال چکن گونو یوخ ایدی. تئز-تئز مشه قاسیمین سؤزلرینی تیکرار ائدیب گولوردو.

او زاماندا یدینین مالاری یورولوب یاتمیشدیلار. فقط قوجا ائششک هردن بیر اویان-بویانا باخیب، قولاقلارینی بیر قولای شاخلاییب آنقیریردی. قوجا ائششک آنقیرماغینی سسلی باشلاسادا، دالیسینی گتیره بیلمیردی و آنقیرمانین آخیرلاری سسیز اولوردو! مشه قاسیم قووزانیب، ائششگین او تهر آنقیرماغینی کره باجاسیندان گؤردو و الیندن اینجیمیش یدییه دئدی: "یدی بالا، ائششگین آنقیرماسی بعضی آداملارین گولمه سینه اوخشاییرها!!" یدی ایسه قیزاریب بوزاردی و دوروب اوتوروب قیشقیردی: "ائششگین آنقیرماسی بعضی آداملارین سؤزونه اوخشاییر!!" یئنه ده بیر او دئدی، بیر بو دئدی! ائله کی، آز قالمیشدی یاخالاشسینلار! دیبده، اورتا یاش ائولی بوستانچی، سوبای جوان نورسه نین قاباغیندا دالی اوتوردو و قال یاتدی. بیر موددت گئچدیکده، یدی حاضیرلاشیب، دینمز-سؤیلمز مالارینا طرف گئتدی. مشه قاسیمدا اؤز ایشلریله مشغول اولدو.

او گون آخشام چاغی، نورسه یدی هر گوندن گئج مالارینی کنده آپارماغا قصد ائله دی. یدی، مالاری یولا سالان کیمی، اؤزو مشه قاسیمین بوستانینا طرف گئری دؤندو! قارانلیقدا بوستانا گیریب، بیر یئکه قارپیز سئچیب، دیققتله ته یک[۷] دن دردی. قارپیزی گؤتوروب بیر آز قاباقلیغا گتیردی و بیر توم[۸] یورقونون آراسیندا گیزلتدی. سونرا او یورقونو نیشانلاییب سورعتله اکیلدی.

صاباحیسی گون، یدی کنددن چؤله گلنده ائششکدن انیب، گئچیب دونن دریب گیزلتدیگی قارپیزی یورقونون ایچیندن چیخارتدی و قارپیزی گتیریب خورجوندا یئرلشدیردی. آردینجا آتیلیب ائششگه میندی و مالارینی دوننکی یئرلرینه دوغرو سوردو. مالاری اورالاردا بوراخیب، ده ینگیله ائششگین باشینی مالا سیفوللانین کره سینه طرف دؤندریب، میزله دی. نورسه نین گلمه گینی گؤرن بوستانچی، دوننکی کودورتلری اونوتدورماغا چالیشیب، اوندان سوروشدو: "اولمویا یدی گئنه ده کیرپی گتیرمیسن؟!!" نورسه، ساکیت-ساکیت ائششگیندن اندی و خورجونو گؤتوروب یئره قویدو. سونرا خورجونو گؤستره رک بوستانچییا سؤیله دی: "مشه قاسیم کیرپی دئییل، قارپیزدی!! دونن ده ده م تاکسیبارچیدان آلمیشدی! گئجه قویمادیم کسسینلر، دئدیم

اونو صاباح چؤله آپاراجاغام!!" مشه قاسیم ایسه دئدی: "اولان ائله بیل قارپیز یئمه سن اؤله جکسن ها!!" نورسه، گئچیب کره یه یاخین بیر بازینین دیبینده اوتوردو و قارپیزی خورجوندان چیخاردیب کسدی. قیپ قیرمیزی قارپیزین یاریسینی مشه قاسیما وئردی، یاریسینیدا اؤزو گؤتوروب یئمگه باشلادی. مشه قاسیمدا پیچاغینی چیخاردیب اؤز پایینی یاواش-یاواش دیلیملمگه باشلادی. بو حالدا، هر یورقونون ایچیندن بیر یئمه لی شئی چیخاردا بیلن نورسه، بوستانچییا خیطاب دئدی: "مشه قاسیم یادیندا اولسون، دیبده یاخچیلیق قالاندی پیسلیک یوخ! قارپیزی اؤز مالوو کیمی یئگینن!!" ساده تهر مشه قاسیم جواب وئردی: "ناراحات اولما یدالله! یدالله، ائششگی ترسه چوللا!!" بئله لیکله، نورسه ایله بوستانچی گولوشوب، ناراحاتچیلیقلاری اونودوب باریشدیلار.

سونرالار، کندده بوستانچیلیق ییغیشیلدی. بعضیلری بو باره ده دئدیلر: "او قدر کنده معرکه دوشدو کی، آخیردا بوستانلاری ییغیشدیردیلار!" بعضیلریده دئدیلر: "تاکسیبارچیلار اوجوز-اوجوز قارپیزلاری گتیریب کنده تؤکدولر، داها زحمتلی بوستانچیلیق ایشینه هیچ کیم گیریشمدی!"

---

۱. یدی-یدالله
۲. بیر زمینی او بیریسیندن آییران دیکلنمیش مرز
۳. چولده، چایدان یئرینه ایشلنن بالاجا قاب
۴. بالاجا آغاجا بنزر، بوتالی بیر بیتگی
۵. چولده دوزه لینن بالاجا دام
۶. کالاه، خیرچا، دویلک
۷. قارپیز کولو
۸. سئیرک اولمایان

۱۵– تیلویزیون و ویدیو

برق کنده چکیلن ایللر ایدی. قیشین سویوخ گونلرینین بیرینده، شهره گونده گل-گئت ائدن وانئتبار سورن بخشعلی، تبریزده یاشایان قوهوملارینین بیریندن نیمداش[۱]

تیلویزیونلارینی آلدی و هاوا قارانیلیقلاشان چاغدا دستگاهی ائوینه گتیریب وانئتدن اندیردی. سونرادا اونو آپاریب اوتاقلارین بیرینده برقه تاخدی. بو خبری ائشیدن قوهوم-قونشولار، تیلویزیونو گؤرمگه ماراقلانیب، شامدان سونرا دسته-دسته بخشعلینین ائوینه گلدیلر و بیر-بیر تیلویزیون اولان اوتاغا گئچدیلر. گلنلرین چوخو کیشی، آزیدا آرواد ایدی. کیشلر اوتورارکن هویوخ-هویوخ گؤزلرینی دستگاها تیکیردیلر. آنجاق آروادلار تیلویزیوندان چکینیردیلر! قادینلار تیلویزیونداکی کیشیلردن اوزلرینی توتاراق چادرا آلتیندان گؤز آلتی اونا باخیردیلار. ائو ییه سی بخشعلی ایسه، تئز-تئز تیلویزیونا ایشاره ائدره ک دئییردی: "بیزی اونو گؤروروک، آمما او بیزی گؤرمور کی!!" اوندا قادینلار بیر آز آرخایینلاشیردیلار. اوغورسوزلوقداندا، دوز او گونده بنی صدر جمهور باشقانی اولموشدو و تیلویزیوندا هی باشقانی گؤستریردی. اوتاقداکیلارین بعضیسی داها یورولوب بخشعلیدن سوروشوردولار: "باخشی عم اوغلو، تیلویزیون ائله بو کیشینی گؤرسدر؟!!" بخشعلیده جواب وئریردی: "یوخ بابا شانسیمیزدان بوگون بئله دی! ائله گؤزه ل فیلملر گؤرسدر کی!!" هر حالدا، گلنلرین چوخو دینمز-سؤیلمز گؤزلرینی تیلویزیونا زیلله ییب، بو قوطونون باشقا بیر دونیادان گلدیگینی دوشونوردولر. قوهوم-قونشولار تیلویزیونون برنامه لری قورتولاندان سونرا، هره سی اورتا یاش بخشعلییه بیر سؤز دئییب داغیلیب گئتدیلر.

تیلویزیون بخشعلینین ائوینه گیردیکدن سونرا، گؤز ببگی کیمی ساخلانیلان قیرامافون دستگاهی گؤزدن دوشدو. قیرامافون و آشیق اوخوماقلاری ضبط اولونموش صفحه لری طاقچادا قالمالی اولدولار. ائوده هامی تیلویزیوندان برک-برک ائتگیلندی. فقط بخشعلینین آروادی روباب تیلویزیونو سئومیردی. او، "قیزلار ییغیشیر تیلویزیون باشینا، ایشلر قالیر!" دئییردی. روباب، هم قیزلاری، همده تیلویزیونو قینایییردی. اورادا هامیدان چوخدا، بخشعلینین آناسی روبویلا اوغلو قودو تیلویزیونا ماراقلانمیشدیلار. روبو ننه تیلویزیونو، "بیبیلیجان"، کارتونلاری، "آداما اوخشامازلار"، محسن قرائتینی، "گوله ین مالله" و چارلی چاپلینی، "چالچاپی" سسله ییردی. ننه، بالا- بالا تیلویزیونون گونده نمنه گؤسترجه ییني ازبرله ییردی. او، حتی نوه سی قودویلا بیرگه فوتبال یاریشلارینا

باخیردی. توپا باخا-باخا اویونودا یوروملاییردی! بوغلو توپچو گؤرنده آجیقلانیب، "او یئکه لیکده کیشیده توپ اوینار!" دئییردی. یاخیندان بیر شورتلو توپچونو گؤسترنده ناراحات اولاراق، "اوتانمیرلار بس شالواسیز توپ اوینایيرلار!" سؤیله ییردی. اویونو اوزاقدان سالاندا باشینی توولاییب، "ائیبئله آدام بیر توپ دالیسیجا فاچیرلار!!" دئییردی. تاماشاچیلاری گؤرنده، "توپا باخانلار اوینایانلاردانداسئفئه دی!!" سؤیله ییردی. شالوار گئین قولئر گؤرنده، "ائله بیل بو کیشی اوزو سولودو!" دئییب، قولئری آلقیشلاییردی. تبریزدن او طرفه و صوفیاندان بو طرفه گئتمه میش بخشعلینین اوغلو ایسه، تهرانین پرسپولیس و آلمانین بایرن مونیخ تیمینین چیلغین طرفداری اولموشدور. بو مدرسه اوشاغی اوروپانین بوتون لیگلرینی ایزله ییردی. اونلاردان علاوه، نوه هامیدان چوخ سئودیگی بؤیوک ننه سیله ظرافت ائتمگه یئنی-یئنی یوللار تاپیردی. مثلا، مارادونا، ایشتوتقارت[۲] و بئله-بئله یابانجی کلمه لرین تیکرار ائلمه سینی روبو ننه دن ایسته ییردی. ننه ده اونلاری بیر تهر تورکلشدیریب نوه نی گولدوروردو. آنجاق روبو ننه، ژان ماری فاف، اتسون آرانتس دونا سیمنتو و اونلارا اوخشار کلمه لری دئمکده قالیردی و قودویا دئییردی: "بالا سن درس اوخوموسان من یوخ کی!!" بئله جه، او ائوده یاواش-یاواش نوه بؤیوک ننه یه ناغیل دئییردی!

تیلویزیون، کندین او بیری ائولرینده ده اوخشار اثرلرینی قویوردو. دئییردیلر، علی خالا اوغلو نوه لریله بیرلیکده بیر گؤزه ل فیلمه باخماغا مشغول اولار. آنجاق، بیردن-بیره آیاغا قالخیب هوروت-هوروت فیلمه باخان نوه لرینه دئیر: "ساخلایین حسن گلنده باخاق!" علی خالا اوغلو اوشاقلارا بویویار کی، تئز تیلویزیونو برقدن چیخارتسینلار و فیلم داها قاباغا گئده بیلمه سین! او اوشاقلاردان ایسته یر، آخشامادک گؤزله سینلر و آتالاری حسن ایشدن گلنده بیرگه اوتوروب فیلمه باخسینلار! هر حالدا، علی خالا اوغلونون نوه لرینه دئدیگی سؤزو، دؤنه-دؤنه کنده دئییلیب مثله دؤنوشر. تیلویزیون گلندن سونرا، فارسجا کلمه لر گونو-گوندن آرتیق کنده ایشله نیردیلر. دئییردیلر، ایکی قارداش حیطلرینده دئییشمگه باشلایارلار. بالا قارداش بؤیوک قارداشینا دئیر: "برادر، سس سالما گل دانیشاق!" آمما بؤیوک قارداش بالا قارداشین اوستونه یوگوروب بیر شاپالاق ووراراق

قیشقیرار: "کؤپک اوغلو ایندییجن هئچ کیم منه برادر دئمه میشدی!!" بو دوروما تانیق اولان اورایا گلن جماعت گولوشمگه باشلایارلار. او چاغدا بالا قارداش جماعتی آنلاتماغا چالیشیب دئیر: "مگر من پیس دئییرم، گلسین گفتگو ائلییاخ دای!!" جماعت ایسه داها اوجادان گولوشرلر!

بخشعلی، تیلویزیون آلاندان نئچه ایل سونرا، فرش توخویان قیزلاری اوچون یئکه بیر ضبط صوت دستگاهی آلدی. بو دستگاهلادا گؤزله نیلمز اولایلار بیر-بیر اورتایا چیخدیلار. تازا ضبط صوتدا بخشعلینین اونلارجا عاشیق ناواری، فارس خواننده لرینین ناوارینا تبدیل اولوندو! عاشیق حسین جوان، عاشیق علعسگر، عاشیق حسین ناموری و باشقالارینین سسلری اوستونه، هایده، مهستی، حومیرا و آیریلارینین سسی وورولوب، اوخوتدورولدو. هابئله، کنده بو ضبط صوتلا ناوارلارینی توی-دویونلره آپاریب اوخوتدوردولار. تویلاردا آروادلار داها، "آیاغین قوی کرپیجه دووواردان آش گل بیزه!" اوخوماغینی اوخوموردولار و یئرینه ضبط صوت اوخویوردو: "دل ای دل! دل ای دل! این دل که خریداری نداره!!" قادینلاردا او اوخوماغی یانسیلایاراق اوخویوردولار. هر حالدا، گنجلر ائله بیل نه زاماندان بری بئله اوخوماقلاری گؤزله ییرمیشلر!!

نئچه ایل او جریانلاردان سوووشدو. بخشعلینین اوغلو قودو بوی آتیب جوان اولموش، تبریزده ده درس اوخویوردو. گونده سحر تئزدن شهره یوللانیب، ایکیندی چاغیدا قاییدیردی. گونلرین بیرینده، بخشعلینین اوغلو تبریزدن دؤننده، ویدییو دئییلن قاچاق بیر غریبه شئیی ائولرینه گتیردی! قودو بوقچادا گتیردیگی ویدییونو بیر تیل تیلویزیون اولان اوتاغا آپاردی و یوبانمادان ویدییونو بوقچادان چیخاردیب اونو تیلویزیونا قوشماق ایسته دی. قودو، اوولده دام آنتئنی سیمینی چیخاردیب ویدییو سیمینی اونون یئرینه تاخدی. آردینجادا تیلویزیونلا ویدییونو برقه وصل ائله ییب، سینادی. او زاماندا، حیطدن گلن روبو ننه هیجانلاناراق، "بودا قودو بیبیلیجاندی؟!" دئیه سوروشدو. قودودا گولومسه یه رک جوابلادی: "بیبیلیجان دئییل ننه! چالچاپیدی!! گئجه گؤررسن، نه جور چالاجاق، نه جورده چاپاجاق!!" چوخ چکمه دن باشقا اوتاقدا فرش توخویان قیزلاردا گلیب، قارداشلاری گتیردیکلری ویدییونو گؤردولر و اونو بیر-بیرینه گؤستریب پیچیلداشدیلار،

سونرادا دؤنوب گئدیب تاختابنده چیخدیلار. آخیردا، ویدییو قوشانین آناسی روباب کوچه دن یئتیشیب اوغلونا دئیینمگه باشلادی و "بونلاری ییغیشدیر سن آلله! آخشام ده ده اوو گلر گؤرر قان سالار!!" دئدی. هر حالدا، اودا اوتاقدان چیخیب اؤز ایشینه یوللاندی.

پاییز آخشامی تئز گلیب یئتیشدی. وانئتبار سورن بخشعلی تبریزدن ائوینه دؤندوکده، درس اوخویان اوغلونون ویدییو گتیردیگینی آنلادی. بخشعلی ویدییونون هارادان گلدیگینی و اونون قیمتینی سوروشدو. قودودا سؤیله دی: "ده ده، یولداشیمگیلدن بیر گئجه لیک ایجاره آلمیشام! اؤزلری تزه سینی آلیبلار، آلان اولسا بو ویدییونودا ساتیرلار!!" بخشعلی ایسه بیر آز فیکیرلشیب دئدی: "ایه ساتسالار، دئنن بیز فرشیمیز چیخاندا پولونو وئره بیله ریک ها!" آتا سونرا فرش توخویان قیزلارینا خیطاب دئدی: "بیر آز تئز-تئز ایشله یین، بالامسیز!"

شامدان سونرا، بخشعلیگیلده ویدییونون اولدوغونو ائشیدن قوهوم-قونشولار، اونلارین ائولرینه دوغرو گلدیلر. گلنلر ویدییو اولان اوتاغا گئچیب، هره سی بیر قیراقدا اوتوردولار. بؤیوکلر مصلحتلشدیکده، آرواد-اوشاقلار او بیری اوتاغا گئتمک مجبوریییتینده قالدیلار. اوندا، کیشیلر دئییب گولوب چایلاشدیلار. قودو ایسه، یولداشیندان اؤیرندیگی سایاغی، گتیردیگی فیلملری بیر-بیر اوللرینه ساری سرییب حاضیرلادی. بیر بئله آدامین گلمگینی گؤزله مه ین قودو، آتاسیندان و یاشلیلاردان چوخ-چوخ اوتانیردی. اونا گؤره، یاخیندا اوتوروب فیلیملرین پیس یئرلرینی قاباغا وورماق قرارینا گلمیشدی! هر حالدا، قودو ایلک فیلمی سالدی و هامی چوخ دیققتله فیلمی ایزله مگه باشلادیلار. ... قودو، فیلمین بینمه دیگی یئرلرینه یئتیشنده ویدییونون اؤزه ل دوگمه سینه باسیب، سسله نه-سسله نه فیلمی قاباغا آپاریردی! یاخشی یئرلره چاتدیقدادا ساخلاییردی! آنجاق دئمه بس، قودونون سانسور ائتدیگی یئرلرین باخماسینا هوسلی اولانلارین فیکری پوزولوردو. بئله جه، هره سی بیر تهر قودویا اعتراض ائله مگه چالیشدیلار. دورومو گؤرن بخشعلی، گنج اوغلونا اؤجشه رک دئدی: "سن اولان گؤرمه لی یئرلرینی ووردون گئتدی قاباغا آخی!!" سونرادا آیاغا قالخیب قوناقلارا خیطاب سؤیله دی: "باغیشلایین منی! من گئتدیم یاتام، سیزده اؤزوز بیله سیز! کاسیبا قالان یوخودو!!"

اوتانماسی آزالان قودو، ایکینجی فیلمی سالدی. بو سفر، بخشعلینین گؤزونو اوزاقدا گؤرن جماعت، اوغلونا، "ال دیمه باخاق!" دئدیلر. قودودا داها فیلمی قاباغا وورانمادی. عوضینده بو دؤنه دیلمانجلیق ائدیردی. تئز-تئز سوروشوردولار: "قودو اوردا نه دئدی؟!" قودودا فیلمده دئییلن سؤزلری فارسجادان تورکجه یه چئویریردی. ... ایکینجی فیلم قورتولوب اوچونجو فیلمی سالدی و قودو تکجه دیلمانجلیق ائتدی. بئله لیکله، اوتاقداکیلار، شعله، بوروس لی و سلطان قلبها فیلملریندن آز-چوخ باش چیخاردا بیلدیلر. گئجه یاریسیندان خئیلک گئچمیش ایدی و فیلملرین اوچوده قورتولموشدولار. اوندا، چاشقین کندلیلر بئله-بئله گؤروشلر بیلدیریردیلر:

- هر نئچه اولسا، منده گره ک ویدییول آلام!

- رحمتلیک علی خالا اوغلو باشین قووزا گؤر! ایندی فیلیملری ساخلاماقدا اولور!!

- اؤز آرامیزدی، باخشی خالا اوغلو گئتمه سئیدی، بو قودو قویموياجاق ایدی فیلیملره دوز-عمللی باخاق!

- گده، اونلاردا آروادی بیزیمکیلرده!!

- قودویلا مشهده گئدسن با! هر دیلی بیلیر!

- مشه باخشی، بو آچیقلاری شاه زامانی شهرده گؤروب!

- باخشی عم اوغلو دوز دئییرمیش، کاسیبا قالان یوخودو!

- بو تومانچاقلارا باخسان درس اوخویانماسان، قودو بالا!!

- پاه آتاوینان، کاش او وروشانلاردان بیزیم طایفادادا اولایدی!!

- چوخ گؤزل فیلیم ایدیلر، آنجاق آرواد-اوشاقلا باخماق اولماز!!

بئله لیکله دونیادا چیخان یئنی شئیلر، تبریزین آردینجا ساغالان کندینه گلیردی و دونیانین دبلریله دیرلری بوجورلوگله کنده چاتیب یاییلیردی. فارس دیلیده بو تازا چیخانلارا یاپیشاراق گونو-گوندن آرتیق ساغالانا داراشیردی.

---

۱. ایشله یه بیلن کؤهنه

۲. تیم آدی

۱۶– یامان اوزون اوتاق!

سینیخ کؤرپویه یئتیشنده، تبریزدن گلن حاجی مهدی، مزدا وانئتین فرمانینی ساغالان کندینین یولونا طرف دؤندردی و یولون اوولینده آرابانی ساخلادی. سونرا، دندنی بیره وئریب ایکی کیلومئتیردن آرتیق توپراق-چانقیل کند یولونو یاواش-یاواش سوره‌رک، گلیب ساغالانا چاتدی. سوراقلاشا-سوراقلاشا، کلبه سیفعلی اوغلو قهرمانگیلین حیطلرینی تانیدی و او حیطه ساری سوردو. اوجا بوی خوت-شالوارلی حاجی آختاریب تاپدیغی قاپیدان آز قاباقلیقدا ماشیندان اندی. آردینداندا حیطه دوغرو یئریدی.

بو حیطده یاشایان حاجی مهدینین قدیمکی موشتریسی، قهرمان، ایکی ایل بوندان قاباق اونون تبریز بازاریندا اولان دوکانیندان بیر جوت فرش گؤتورموشدو. ائله او گونده فرشلرینین بیرینین پولونو وئرمیشدی، آمما او بیریسینین پولو قالیب اوچ آی سونرا وئریلجه گینه یازیلاشمیشدیلار. او زامان قهرمان اوولده وورغولامیشدی: "حاجی، منیم پولوم یوخدو ها! من نیسییه ایسته میرم!" آمما حاجی دئمیشدی: "سندن پول ایستییین کیمدی مشه قهرمان؟!" هر حالدا، اوچ آی دولموشدو و قهرماندان بیر خبر اولمامیشدی. بئله لیکله، باشینی قاشیماغا واختی اولمایان حاجی، قهرمانی تانییانلارلا دؤنه-دؤنه اونا سیفاریش گؤندریب، "بیر منی گلسین گؤرسون، واجیب ایشیم وار!" دئمیشدی. آنجاق، قهرمان گئچن ایکی ایلده حاجی مهدینین دوکانینین یاخیلیغینداداا گؤرونمه میشدی.

بو خاطیره لری جانلاناراق، ایلک دفعه اولاراق بو کنده گلن حاجی مهدی، قهرمانگیلین ائولرینه یئتیشیب قاپیلارینی دؤیدو. چوخ چکمه دن، بیر جوان کیشی قاپییا گلیب، قیراخ یئر آدامینی گؤردو. اونلار سلاملاشیب سونرادا دانیشدیلار.

- تربیزدن گلمیشم، مشه قهرمانلا ایشیم وار. چاغیرین گلسین قاپییا!

- قهرمان ائوده دئییل. قاپیدا دورمایین بویورون ایچری!

- مشه قهرمان سیزین نمنه زدی؟

- منیم قردشیمدی. منده خلیلم. بیز دؤرد قردش هامیمیز بو حیطده اولوروق. قهرمان هاردا اولسا بیر آز سونرا گلر! سیز بویورون ائوه!

خلیل قاپینی آچدی. حاجی مهدیده مزدانی حیطه سالیب، ساخلاییب سؤندوردو. یامان بؤیوک حیطین دؤرد طرفینده دام-داشلار گؤرسنیردیلر. او داملاری آلچاق-آلچاق دووارلار بیر-بیرینه باغلامیشدیلار. حاجی مهدی لاپ یاخینداکی، خلیل گؤسترن داملارا دوغرو یئریدی. گلیب قوناق اوتاغینا گئچیب یوخاری باشیندا ایلشدی. خلیل ایسه، قوناغا خوش گلدین دئییب، گئدیب اونا چای گتیردی. آردینجادا پنیر-چؤرک گتیریب دسترخانی آچدی. اؤزوده اوتوردو و "اوزاق یولدان گلمیسن، ایندی آجالمیسان!" دئدی. اوتاقداکیلار، بیر موددت اورادان-بورادان دانیشاراق بیر-بیرلریله آرتیقراق تانیش اولدولار. دیبده ده بللی اولدو، قوناغین مشه قهرمانلا حئساب-کیتابی وار! یقینده بو کیشی بوگون قهرمانی گؤرمه لی ایدی.

خلیل، قوناغی یالقیز بوراخاراق، قهرمانگیلین داملارینا دوغرو یوللاندی. یئتیشیب یاواشجا قهرمانین آروادی هجره، "گینه بورجلو گلیب قاپییا، زنداداش!" دئدی. آمما بئله ایشلرین قادینا تازالیغی یوخ ایدی! خلیل سؤیله دی: "زنداداش گؤزله یین، بو سفرکی کیشی هر شئیین جیککی-بؤککونو بیلیر!! شوشه کسن کیشی تکین بیجوو دئییل! قهرمانی قویاسان داشقییا، دئیسن سکته ائله ییب! بورجلودا چیخیب گئده!! هله سوروشور شیخ آغانین عکسلرینی نییه دووارلاردان ییغیشدیرمیسیز!؟ منده دئدیم ائله کنده هاممی ییغیشدیریب!!" هجر دئدی: "آغاقردش، من شام پیشیریم، سنده گئت کیشینی گتیر بیزیم اوتاغا. هله اوردا باشین قات، گؤره ک نه اولور آخیردا!؟" خلیل گئدرکن، هجر بیر تهر بو پیس خبری ارینه و هابئله او بیری قاییینلارینا یئتیردی.

کنده، حاج عیوضعلیگیلین بیر مشهور اوتاقلاری وار ایدی و قدیملرده تویلاری او اوتاغا سالارمیشلار. حاج عیوضعلینین اوتاغیندان او چاغلار کنده نئچه عاییله نین یاشادیغینی بیلمک اولاردی. آنجاق سونرالار نوفوس چوخالیب ائله چوخونون ائوینده او اوتاقدان اوزون اوتاقلار تیکیلمیشدی. هر حالدا، مشه قهرمانین ایکی ایل قاباق حاضیرلادیغی قوناق اوتاغی، بو چاغا کیمی کنده تیکیلن ان اوزون اوتاق ایدی. اوتاغین یوخاری باشینا گئدن آدام اوچ دفعه سلام وئرمه لی اولوردو! بئله جه، گئچن ایکی ایلده

کندلیلرین چوخونون توی-دویونلری بو اوتاقدا دوزنلنمیشدی. آمما اوتاغی حاضیرلاماق، باشی سویوخ مشه قهرمانی یامان بورجا-خرجه سالمیشدی.

خلیل حاجی مهدینی گتیریب، قهرمانین اوتاغیندا اوتوردوب، اورانین گئچمیشیندن بئله-بئله سؤزلر دئدی. آمما بو یامان اوزون اوتاغا گلندن، اؤز فرشلرینی تانییان و اونلارین یاخینیندا ایلشن حاجی مهدی، چوخراق فرشلره فیکیرلشیردی و هردن بیرده سؤیله ییردی: "مشه قهرمانی تاپیب گتیرسز، منده تئز قئییده رم. پولومو آلاجاغام، یوخسا بو فرشی وانئته آتیب آپاراجاغام!" اوندا، خلیل ائشیگه یوللانیب یئنیدن قاییدیردی و قوناغی قهرمانین گلمکده اولدوغونا ایناندیریردی.

هر نه ایدی، او گونده آخشام اولدو. قاش قارالاندا مشه قهرمانلا قارداشی محمدعلی اوزون اوتاغا گلدیلر. تازا گلنلر آیاغا دوران حاجی مهدیله گؤروشوب اونا خوش گلدین دئدیلر و گئچیب قوناغا یاخین ایلشدیلر. آز موددت، اوتاقداکیلار ساکیت-ساکیت بیر-بیرینه باخدیلار. دیبده، مشه قهرمان حاجی مهدییه، "حاجی گوذشت ائله بورجووو یوباتمیشام! کاسیبلیغین اوزو قارا اولسون!!" دئیه رک سؤزو آچدی. یوبانمیش حاجی مهدی ایسه، قاش-قاباغینی سالالایاراق دئدی: "سوروندورمگینده بیر حددی وار آخی مشه قهرمان!!" آردینجادا اوتاغی گؤستره رک آرتیردی: "چوخدا کاسیبا اوخشامیرسان، مشه قهرمان! خلیله ده دئمیشم بوگون یا پولو وئره جکسن یادا فرشی گؤتوروب آپاراجاغام!!" محمدعلی دئدی: "بورجلو بورجلونون ساغلیغینی ایستر، حاجی! بیزیم هئچ بیریمیزین ساوادیمیز یوخدو! اونا گؤره چاغیرمیشیق شامدان سونرا کند مالالاسی بورا گلسین! سنین بورجووو وئریب یازیلاشاق!!" بئله لیکله، محمدعلی دئینه حاجی مهدینین داها سؤزو اولمادی و شام گلینجن دارتیشما اولمادان عادی سؤزلر دانیشدیلار. شامدان سونرادا دئییب گولوب چایلاشیب پاپیریزلاشدیلار.

بیردن، "یا آلله! یا آلله!" سسی دهلیزدن اوتاغا گلدی و اوتاقداکیلارین هامیسی قالخیب آیاغا دوردولار. محمدعلی، "حاج آغا بویورون!" دئیه-دئیه مالالانی قارشیلاماق اوچون قاپییا دوغرو یئریدی. جیلاز، کوسا ساققال مالالا، اوجادان، "سلام علیکم!" سؤیله ییب قاپیدان ایچری بویوردو. آیاغینا دورموشلارا، "ایله شین! ایله شین!" دئیه رک، اؤزو

گئچیب اونلاردان یوخاریدا ایلشدی. هامیسی مالالیا، "یا آلله حاج آغا!" دئییب، قارداشلارین اوچوده، "حاج آغا زحمت وئرمیشیک!" سؤیله دیلر. بئله جه، هامیسی مالالیا گؤز تیکه رک اونون نه دئیه جگینی گؤزله دیلر. باشینا آغ شلمه دولامیش مالالا، گتیریلن چایی گؤتوره رک محمدعلیدن مسئله نی سوروشدو. محمدعلیده فرشلری گؤستره رک دئدی: "بو فرشلری مشه قهرمان ایکی ایل قاباق، بو حاجی مهدیدن آلیبدی. بیرینین پولونو وئریبدی، آنجاق بیرینینکی قالیبدی. ایندی ایستیریک پولونو وئره‌ک یازیلاشاق!" مالالا آردیندان حاجی مهدینیده دانیشدیردی. حاجی مهدیده همن سؤزلری دئییب آرتیردی: "فرشین ائله او زامانکی پولونو ایستیرم. نوزول ایسته میرم! یاداکی فرشین اوزونو آپاریم!" حاج آغا ساققالینی تومارلایاراق سؤیله دی: "مشه قهرمان بیلیسن کی، او فرشین اوستونده ناماز دوشمز! بیری بیله او فرش غصبیدی، بو اوتاقدا نه قدر ناماز قیلسا باطیلدی! مشه قهرمان، آلله او دونیادا جماعتین حاققیندان هئچ واخت گئچمز!! حاجی مهدی، سنده مککه یه گئتمیسن، بیلیسنده نوزول حارامدی! قازاندیغین پولدا ذره جن نوزول اولسا مککه اوو هئچدی! سیزده ای مشه قهرمانین قردشلری، قردش ائله بو یامان گوندن اوتوردودا! آلله آتازا رحمت ائله سین، کؤمکلشین حاجینین بورجونو وئرین! آلله بو الی او اله موحتاج ائله مه سین! جهنم اودوندان بتر، آدامی یوخسوللوق یاندیریب کول ائلر!!" هر معامله نین قایدا-قانونو اولدوغو خاطیرلادان محمدعلی، لازیم اولان پیتیکلرین گؤسترمه سینی حاجی مهدیدن ایسته دی. الی دولو گلمیش حاجی مهدیده خوت جیبیندن سندلری چیخاردیب، دوروب اونلاری حؤرمتله حاج آغایا تقدیم ائله دی و یئنه قاییدیب یئرینده اوتوردو. مالالا، جیزماقارالارا دیققتله باخا-باخا سوروشدو: "حاجی سنین تاقلیدین کیمه دی؟!" اؤزونه گووه نن دلی-دولو حاجی مهدی جواب وئردی: "شیخ آغایادی!" او چاغدا هئچ کیمین بئله جینقیریدا چیخمیردی! جیلاز مالالا فیکیرلشه رک آلدیغی کاغاذلاری بیرده اندر-دؤندر ائتدی. او، نم- نییه، بیردن-بیره سورعتله کاغاذلاری جیریب دوغرام-دوغرام ائدیب گؤیه سووورردو!؟! مالالا اولدوقجا حیرصلنیب، اللرینی اؤلچه-اؤلچه هویوخ قالمیش حاجی مهدییه دئدی: "موسلمان گره ک دوز اولسون! سنین پتیکلرین قوندارمایدی!! جهنمدن

قورخموسان بس، حاجی!!" ایشی سئچن پورتموش حاجی مهدی ایسه، جینلنیب عزراییل تکین حاج آغانین اوستونه یومولدو! مالانین قولاغی دیبیندن ائله بیر شاپالاق ووردو کی، شلمه سی باشیندان آتیلاراق، نئچه آتدیم اویانلیقدا پولونو آلا بیلمه دیگی فرشین اوستونه دوشدو! حاجی مهدی مالایا چیمخیردی: "سنین کیمی حاققی، ناحاقق ائلین آداملار جهنمه گئتمه لیدی! نه قوندارماسی؟!!" حاجی آردینجادا قورخموش مالانی خیتدکلمک ایسته دی. او حینده، اوچ قارداش آرایا گیریب، زحمتله حاج آغانی حاجینین الیندن قورتاردیلار. بو دورومو گؤرن محمدعلی، باشینی توولاییب حاجی مهدییه دئدی: "بو کندده هامی کؤتک یئمیشدی، مالادان سووای!! ایندی کندلیلر بیلسه مالانی دؤیموسن، الینه آغاج گؤتورن گلجک بورا! حاجی کندلیلر سنی دیری قویمازلار! ماشینوودا اودلارلار! تئز چیخ سور تربیزه! یامان شیخ آغاچیسان، عرضه ده وئرنمه سن!!"

قیر قولای ایدی! یانا-یانا قالمیش حاجی مهدی آیاغا دوراراق، مشه قهرمانا، "یامان پیشیک بزه دیز!" دئییب، کور-پئشمان قوناق اوتاغیندان چیخدی. باشماقلارینی گئییب، دابانلارینی چکیب وانئتینه ساری قاچدی. تله سیک ماشینا مینیب، ایشله درکن سوردو. قازا باسیب حیطین آچیق قاپیسندان سووشدو. یولا دوشرکن، کندین بیناسینی قویانی پیس-پیس سؤیدو و تانریدان خارابا قالماسینی دیله دی. حاجی، گونوز دنده بیرله گلدیگی یولو، گئجه دنده ایکیله قاییتدی!

حاجی مهدی اوزاقلاشادیقدا، قهرمانین قوناق اوتاغیندا، اینینه عبا گئیمیش بؤیوک آغانین قارداشلاری، اونو دؤوره له ییب گولوشوردولر!! محمدعلی قهرماندان سوروشدو: "قردش بورجلولاروو قورتولدو یا هله گینه ده واردی؟!" قهرمان گولومسه ییب اینامیلا دئدی: "مککه یه گئدنده بوتون بورجلاریمی وئره جگم، والله!"

۱۷– عیبی یوخ!

دوققوزو اوخویوردوم. ایکیندی چاغی ائوده اوتورموش درسلریمه باخماقدایدیم کی، دالی دربنددن گلن، منی چاغیران بیر کیشینین سسینی ائشیتدیم. کیتابلاریمی بوکوب قیراغا قویدوم. آیاغا قالخیب، گئدیب داما چیخاراق، دالی دربندده کی آدامی آختاردیم. قونشوموز، فرش توخویان احد ایدی. او کئف-احوالدان سونرا، الینده کی توپو گؤستره رک سؤیله دی: "بو کؤهنه توپو اللی بئش تومنه ساتیرلار! توپو آلاق، بیزیم کوچه میزینده بیر تیمی اولسون. سنیده حئسابا سالمیشام قودرت، آداما بئش تومن دوشور!" احد تیمین عوضولرینی بیر-بیر سایيب آرتیردی: "سنده تئز پول گتیرسن، آپاریب توپ ییيه سینین پولونو وئره رم." سئوینرک دامدان اندیم. فیکیرلشرک ائوه گلدیم و طاقچاداکی داخیلیمی گؤتوره رک یئنیدن داما چیخدیم. دووارا دیرماناراق داما چیخمیش احدین گؤزو قاباغیندا، داخیلی گؤیه قالدیریب، گوله-گوله گتیریب باجا دوواغینا چالدیم. سونرا، سینان داخیلدان چیخان دمیر پوللاردان، بئش تومن آییریب هویوخ قالمیش احده وئردیم. بئله لیکله، تپه تیمینه عوضو اولدوم.

تپه محله سینین تیمی اولاراق، آخشام باشلاری ییغیشیب تپه ده بالا قول اویناییردیق. آنجاق بیر موددت سونرا، تپه ده توپ اویناغیمیزین قاباغینی آلدیلار. بئله جه، اوولده توپ مئیدانینی کندین یاخینینداکی زمیلره داشیدیق. چوخ گئچمه دن، اورادادا قووولوب، کنددن آرالی زمیلرده توپ اوینایا بیلدیک. سانکی، جماعت بو غریبه اویونو بینمه ییب، دلیل-نصحیته قولاق آسمایان توپچولاری قینایاراق، گئت-گئده کنددن اوزاقلادیردیلار!

احد، تیمین موربی-کاپیتانی اولاراق، آخشاملارین بیرینده هامیدان پول ییغدی. صاباحیسیدا تبریزه یوللانیب، تیمه یاشیل کؤینکلر آلیب گتیردی. کؤینکلریده تیمه گؤستره رک پایلادی. کؤینکلرین اوستونده، "ماشین سازی" یازیلدیغینی گؤرن اویونچولارین چوخو، احدی قینایيب پاس آدینی تیمه داها اویغون بیلدیلر. آمما موربی

جوابلاریندا دئدی: "پاس تهران تیمیدی، ماشین سازی تربیز!" بئله جه، تپه تیمینه ماشین سازیدا دئدیلر.

ساغالان کندینده ماشین سازیدان قاباق، پرسپولیس ایله ایستیقلال تیملری قورولموشدولار. بونلارین هره سینین بیر اصلی تیمی و بیرده گنج تیملری وارلار ایدی. پرسپولیسین اویونچولارینین داها یاشلی اولدوقلارینا خاطیر، پرسپولیسی بؤیوک تیم و ایستیقلالی کیچیک تیمده سسله ییردیلر.

ساغالاندا سهمانلانمیش ایکی دانا بؤیوک قول مئیدانی وار ایدی. دمیر یولو ایستگاهینین قیراغینداکی بو مئیدانلار، دؤولتین یئرلری ایدیلر و تیملرین یاریشلاری بو آلانلاردا اولوردو. کند تیملری آراسینداکی یاریشلار، هفته اوچو یاداکی جوما گونلری گئچیریلیردی. نییه کی، توپچولارین چوخو فرش توخویان ایدیلار و فرش ایشلمک هفته اوچولری ناهاراجان اولوب، جوما گونلری تعطیل اولوردو. هردن بیرده، جوما گونلری کند تیملریله تبریزین محلله تیملری آراسیندا موسابیقه گئچیریلیردی.

کؤینک آلاندان ایکی هفته سونرا، ماشین سازینین ایلک یاریشی پرسپولیسین گنجلریله اولدو. او هیجانلی اویونون بیرینجی یاریسیندا، بیز ایکی قول ووردوق. ایکینجی یارینین اوللرینده ده چوخ اویغون بیر اوجا پاس لاپ قاباقدا منه چاتدی. پرسپولیس تیمی ایره لی چکمده، اؤنومده تکجه رقیبین سون ساوونما[1]سی، بیبی اوغلوم رومنیگه[2] قالمیشدی! بیبی اوغلومو گئچسئیدیم، آسانلیقلا اوچونجو قولودا وورا بیلردیم. بیر آندا توپو ساغ آیاغیملا جزا ساحه سینه آتدیم. آردینجادا سورعتله رومنیگه نی سوووشماق ایسته دیم. آمما، بیبی اوغلوم منه خاطیر قویاراق ایلدیک سالماقدان واز گئچسه ده، مؤحکم ایکی اللی ساغ قولومدان یاپیشیب آسلاندی! قولئرلریده او طرفدن گلیب توپو گؤتوردو. دئمک، رومنیگه نین حرکتینین پنالتی اولدوغو آپ-آیدین ایدی! آنجاق پرسپولیسین بؤیوک تیمیندن اولان حاکیم، دودوک چالماییب خطادا توتمادی!! اعتیراض ائدن بیزیم کاپیتان احدی، توتوردولار، توتولموردو! هر حالدا، اویونو الدن وئره رک سونوجدا دؤرد ایکییه اودوزدوق. او اویون قورتولدو، آنجاق یئنه ده سونراکی هفته لرده، آرد-آردا باشقا تیملرله موسابیقه لر وئریب گئت-گئده برکیشیب گوجلندیک.

جومالارین بیرینده، تبریز تیملرینین بیریله یاریشاجاغیمیز قرارلاشمیشدی. منده، او گوندن قاباق گئدیب اؤزومه بیر جوت اولمپیک باشماغی آلدیم و صبیرسیزلیکله یاریشین باشلانماسینی گؤزله دیم. او گئجه یاتدیقدا صاباح اویناناجاق اویونو یوخودا گؤروردوم. آلمانین رومنیگه سیده ساغالانا گلمیشدی! من، رومنیگه و بیبی اوغلوم رومنیگه اوچوموز بیرلیکده مئیدان قیراغیندا اوتوروب، باشلانمیش اویونا گؤز تیکمیشدیک. هردنده او یاندان-بو یاندان دانیشیردیق. رومنیگه منیم اولمپیک باشماقلاریمی تعریفله ییب دئییردی: "بو باشماقلاردان آلماندا یوخدو هئچ! کاش منیمده بئله باشماغیم اولئیدی!!" بیر موددت سوووشدوقدا، آلمانلی بیردن-بیره اوستومه یوگوروب باشماقلاریمی چیخاردیب قاچیرتدی. منده آیاق یالین قالدیقدا قالخیب رومنیگه نی قووالاماق ایسته ییردیم کی، بیبی اوغلوم رومنیگه قوللاریمدان یاپیشاراق ترپنمه گیمه ایجازه وئرمه دی! فقط، بوش-بوشونا قیشقیریردیم! او حینده یوخودان هاراسان آییلدیم! "آلله شیطانا لعنت ائله سین، یاخشی هله یوخو ایدی!" دئییب، دوروب گئدیب دهلیزده کی باشماقلاریمی یوخلادیم. سونرادا آرخایین قاییدیب یئریمه گیردیم.

یاریشا بیر ساعات قالاندا، تازا باشماقلاریمی ائومیزده گئییب توپ مئیدانینا دوغرو یوللاندیم. یئتیشیب کیلاس قویاراق تیمداشلاریملا گؤروشوب کئف-احول ائتدیم. آنجاق دئمه بس، موربی احد قوناق تیمینین چوخ گوجلو اولدوغونو آنلامیشدی. اونا خاطیر، تیمیمیزین یاریسنی ائشیکده ساخلایاراق، یئرلرینه کندین یاخشی اویونچولاریندان ایچری سالمیشدی! احد اؤزونو و هابئله منی یدک ساخلامیشدی. وورغولامیشدی دا، بیر-ایکی قول قاباغا دوشرسک، اؤز اویونچولاریمیزی ایچری سالاجاقدی. آمما احدین دیلگینین ترسینه، باجاریقلی قوناق تیمی ایکی قول قاباغا دوشدو و یئنه ده دالبادال قول وورماق فورصتی یارادیردی. تاماشاچیلاردا ماشین سازینین بو دوروما دوشدویونو گؤروب، بو تیمی لاغا قویوب گولوردولر. منده کناریمدا اوتوران بیبی اوغلوم رومنیگه یه دؤنه-دؤنه دئییردیم: "اینصافا دورسان، بئله بیر تیم بیزیم کنده آز گلیبدی. منده اویوندا اولسئیدیم بیر ایش گؤره نمزدیم!"

ائله بیل، ماشین سازی یئنیلمگه اوغراییردی. سیناق اولدوقجا چتین گؤرونوردو. بیردن، تاماشایا گلمیش کندین ان یاخشی قولجوسو، محمد، منیم باشماقلاریمی گؤروب تله سیک منه طرف گلدی. یئتیشیب دئدی: "غئیرتیمه ده یدی! یئیین اول، باشماقلاریوو چیخارت گؤروم! ایندی اویون قورتولار، اودوب گئدرلر!!" اوره گیم گلمه سه ده، اوزوندن گئچنمه ییب، باشماقلاریمی چیخاردیب محمده وئردیم. محمدی گؤرن تاماشاچیلار، هیجانا گله رک اونو آلقیشلاماغا باشلادیلار و بئله لیکله ده بیزیم تیمه جان گلیب توپارلاندی. ترسینه، رقیبیبن روحیه سی ضعیفله ییب پوزولدو. نتیجه ده، ماشین سازی کؤینکلرینی گئیمیش کندین سئچیلمیش تیمی، منیم باشماقلاریمی گئیمیش محمدین قوللاریلا یاریشی قازاندی. موسابیقه اوچ-ایکییه بیتدی. اویون قورتولاندا، محمد باشماقلاریمی آیاغیندان چیخارداراق دئدی: "اونلار اودسئیدیلر، گئدیب دئیردیلر، ساغالانی اوتدوق! اوزون آغ اولسون سنین!!" اویاندا موربی احدی توتوردولار، توتولموردو!! کئفی سازالمیش احد اوزونو منه توتوب دئدی: "ساغ اول کی محمدین سؤزونو یئره سالمادین! سنین باشماقلاروو اولماسئیدی، اودانمازدیق!! محمد قول ووردو، ائله بیل سن ووردون!!" سونرادا گوله-گوله آرتیردی: "عوضینده یورولمادین! گئت درسووا باخ ایندی! قیسمت اولمادی اوینویاق، باغیشلایاسان!" موربی دایانیب منیم جوابیمی گؤزله دی. منده، هاندان-هانا، کؤنولسوزجه سینه، "عیبی یوخ!" دئییب، تیمدن آیریلدیم. ائومیزه ساری دؤندوم و یئتیشرکن، باشماقلاریمی سیلیب واکسلادیم.

هر هاردان ایدی، کند تیملری چوخراق تبریز تیملرینی اوداردیلار. آنجاق اویون قورتولاندا اودوزانلارین بعضیسی اوزدن گئتمه ییب بئله گوپلاردیلار: "اؤزوموز اوتوزدوخ! قورخدوق اوتساق کؤتک ووراسیز!!" قازانان بیزیمکیلرده اوسته لییب جوابلاردیلار: "ساری یاغ یئین نباتی یاغ یئینی اودار! اودوزاندا هر سؤز دئیر!!" او چاغلاردا، فقط تبریزین شاهین تیمی، هاچان کنده گلمیش، اودوب گئتمیشدی. هئچ کیمده اونلاری آسیب کسمه میشدی!!

ساغالان تیملری چئشیدلی آدلار داشییاراق چوخالیردیلار. آرتیق کنده، تبریزین ان یاخشی تیملرینده اوینایا بیلجک سویه ده اویونچولار یئتیشیردیلر. هابئله، ساغالانین

سئچلیمیش تیمی تبریزین یاخین کندلری موسابقه لرینه قوشولوردو. بیر ایلده بو موسابیقه لرده قهرمان اولموشدور و اوندان سونرا اوستانداکی موسابیقه لرده اویناماغا حاقق قازانمیشدیر. آنجاق، اوستان موسابیقه لرینین اکین بیچینی اولدوغونا گؤره، شامپییون ساغالانین سینیخ-سالخاق تیمی اؤز قوروپوندان اوسته چیخا بیلمه میشدی!

کند اؤزوده بؤیویوردو. توپ مئیدانلارینین او الینی-بو الینی دام-داشلار آلیردیلار. ائله جه، کندلیلر مئیدانلاردا توپ اویناماغا داها ایجازه وئرمه دیلر. مئیدانلارا تراختور سالیب، گتیریب قوللانیلماز وضعیته چیخاردیلار. بئله لیکله، کنددن یاریشلار ییغیشیلدی و یئرین قیمتی باهالاشیب، باشقا موفته یئرلر تاپماقدا چتین اولدو. داها بؤیوک قول اوینانمادی و تیملرین بعضیسی داغیلدی. توپا چوخ ماراقلی اولانلاردا، تبریزده یادا باشقا یئرلرده توپ اویناماغا دوام ائتدیلر.

آی دولاندی، ایل دولاندی. ایندی منده تبریزده یاشاییرام. من ایکی هفته دن بیر کندیمیزه گئدیرم. بو چاغدا، کیملیک مسئله سی داشییان تبریزین تراختور تیمینین پارلاماسی کنده درین اثرینی قویموشدور. پرسپولیس، ایستیقلال و ماشین سازی تیملرینی هئچ سایان یوخدور! هامی تراختور تیمینین طرفداری اولوبلار و کندین دووارلاریندا یاشاسین تراختور و یاشاسین آذربایجان شوعارلاری گؤزه ده ییر. هله، نم-نییه، توپدان زهله سی گئدن مئیدانلاری شوخوملایان تراختورچولاردا تراختورچو اولوبلار!؟ هردن، تبریزین یادیگار آدلی ایستادیومونادا گئدیرم. اورادا کندلیلریمیزیده گؤرورم. تراختور قول یئدیکده، خالقا قوشولوب کؤنوللو اولاراق، اینانملا، "عیبی یوخ!" دئییرم.

---

۱. دیفاع

۲. آلمانین گئچمیشده کی آدلیم قولجوسو

۱۸– چرشنبه آخشامی

فرشلری بایراما کیمی چیخسین دئیه، گؤی گؤز حسینله بویلو آروادی سونا، آخشاملاری نئچه لای آرتیق ایشله ییب سونرا تاختابنددن دوشوردولر. بئله لیکله، فرشین حاشیه لرینی چیخاردیب لوه ره سالمیشدیلار. آنجاق، او گون ار-آرواد، "فرشی سالدیق لوه ره، بیر لایی قالدی سحره!" اوخوماغینی بیرگه اوخویاراق، گوله-گوله پیچاقلارینی بوراخیب گون اورتادان تئز ایلمک سالماقدان واز گئچدیلر. چونکو، ایلین آخیر چرشنبه سینین آخشامی ایدی و بوگون کندده قادینلارا چرشنبه لیک آپاراردیلار. بئله بیر گونده حسینین آتا-آناسی، بایراملا سارا، ائوده دئییلدیلر. اونلار قاباقکی ایللر کیمی، بایرام قاباغی زییارته گئدنلره قوشولاراق قوم شهرینه یوللانیب، اورادا قویلانان اؤز اؤلولرینه ده یاخیندان فاتیحه وئره مک ایسته میشدیلر.

حسین کرخانادان چیخیب پیه یه ساری گئتدی. ماللاری آچیب سوواردی و حئیوانلاری یئنیدن باغلاییب یئمله دی. سونرا حیطه گلیب، کوچه قاپیسینا یاخین اولاراق دووار دیبینده اوتوردو. گونه ورله نن حسین، ماراقلاناراق کوچه ده کی اوشاقلارین دانیشیقلارینا قولاق وئردی. چرشنبه یه گئده بیلمه ین اوشاقلار حسرتله چرشنبه یه گئدنلردن دانیشیردیلار. چرشنبه یه گئتمک، ایلین آخیر چرشنبه سینده تبریزه گئدیب گزمکدن و اورادان بیر آز خیریم-خیردا آلیب گتیرمکدن عیبارت ایدی و او کند اوشاقلاریدا چرشنبه یه گئتمگی آرزولاییردیلار. هر حالدا، کوچه دن ائشیدن سؤزلر کیشینین اوشاقلیق خاطیره لرینی گؤزو اؤنونده جانلاندیریردی.

حسین بئش یاشیندا ایکن، یالوار-یاخارلا آتاسی بایرامی راضی سالدی کی، اونودا بیر دفعه چرشنبه یه آپارسین. بایرام او چرشنبه آخشامی اوغلانی تبریزه گؤتوردو و گتیریب، بؤیوک بیر حیطین ایچینده اولان، قارانلیق و داریسقال بیر اوتاغا اؤتوردو! اوغلونا او اوتاقدا قالمالی اولدوغونو برک-برک تاپیشیریب، اؤزوده تله سیک ائشیگه گئتدی. آمما، داریخان اوشاق اوتاقدا قالانماییب آتاسینین دالیسیجان اودا حیطه چیخدی. حسین ایره لی گلدیکده، بیر آز قاباق گلدیگی حیطین اورتاسیندا یئکه بیر سامان قوپباسینین

تؤکولدوگونو گؤردو. هم آتاسی، همده آیری کیشیلر ساماندان تورلارا دولدوروردولار. سونرادا دولان تورلاری ائششکلرینه چاتیب، سوروب حیطدن چیخیردیلار. بایرام ائششگینی سوروب حیطدن ائشیگه گئدرکن، حسین قورخاراق یئنه ده قارانلیق اوتاغا دؤندو و اورادا اؤزونو بیر تهر مشغول ائله مگه چالیشدی. حسین داریخیب حیطه چیخماغا هوسلنسه ده، قورخو قاباغینی آلدی. بیر موددت گئچدیکده، بایرام گلیب آتانی گؤروب سئوینن اوغلونو دیندیرمگه باشلادی. آتا گولومسه یه رک اوغلوندان ایسته دی کی، کندلیلری دلی ماحمیدین ننه سینه یامان دئسین!! حسینده لاپ اوره کدن ده ده دئینی یامانلادی! بئله جه بایرامین ایچی گئچیب، روحلاناراق ایشینه قاییتدی و حسین یئنه ده یالقیز قالدی. حسینله بایرامین گؤروشوب قونوشمالاری، داها ایکی دفعه ده تکرار اولدو. تکجه، دلی ماحمیدین آناسی عوضینه، آروادیلا باجیسی یامانلاندیلار! بیرده، اونلار گون اورتا چاغی قارانلیق اوتاقدا کنددن گتیرن ناهارلارینی یئدیلر. بئله لیکله، ده ده-بالا او گونو یاواش-یاواش آخشام ائدیب بؤیوک حیطدن چیخدیلار. اونلار یاخینداکی دوکانلارین بیرینه گئچیب، حسینه سازلا بالابان، بالا باجیسی هجره قولچاق و ائولرینه ده بیر آز آیین-اویون آلدیلار. آردینداندان یوبانمادان کندلرینه قاییتدیلار. او گوندن سونرا، چرشنبه نین نه اولدوغونو حسیندن سوروشاندا، اوغلان هیجانلاناراق، "چرشنبه بیر قارانلیق یئردی!!" دئیردی.

کوچه ده کی اوشلاقلار، نم-نه واخت گئتمیشدیلر. حسین گولومسه یه رک گونلرین نه تئز گئچدیگینی اؤز-اؤزونه خاطیرلاتدی. ایستر-ایستمزده، بیلدیر یوخ اینیش ایل نه جور دلی ماحمیدین قیزی سونانی قاچیرتماسی ذهنیندن گئچدی. کنده، ممه یئیندن پپه یئینه دک دلی ماحمیددان چکینیردیلر! آمما گؤی گؤز حسینین سئوگیسی قورخوسونا غلبه چالیب، اونون قیزینی تپه دن گؤتوروب قاچیرتمیشدی. او چاغدا دلی ماحمید قاپیلارینا گلیب چیغیر-باغیر سالمیشدی. قاپییا چیخان بایرامدا قورخا-قورخا دئمیشدی: "دیبده سنین قیزین بیرینه گئده جک، منیم اوغلومدا بیرینی آلاجاق!" بونونلا بئله، گرده کده کی حسینه الی چاتمایان دلی ماحمید، بایرامی پیس-پیس یامانلاییب بیر-ایکی چکیب گئتمیشدی.

آجی-شیرین خاطیره لر حسینی بوراخمیردیلار کی، سونا میطباخدان سسله دی: "گل تئز ناهاریمیزی یئیک، چرشنبه لیکلر گلر ایندی!" بئله جه حسینین فیکیرلری پوزولوب، دوروب ائوه گئتدی.

قادینلارا گؤندریلن مجمعینه دوزولن چرشنبه لیگه، بیر بوشقاب چرشنبه یئمیشی، بیر بوشقاب پیلوو و بیرده پارچا قویاردیلار. پارچا دونلوق یاداکی چادرالیق اولاردی و چادرالیغی اولان چرشنبه پایینین دیری دونلوغو اولاندان داها آرتیق ایدی. پارچا قویولمایان چرشنبه پایینا ایسه، قورو پای دئیردیلر. اونودا چوخراق اوزاق قوهوملارا آپاراردیلار. چرشنبه لیک تقدیم اولاندا، پای گتیرنلر، "آزیمیزیدا چوخ حئسابلاییین." دئیردیلر. جوابیندا پای آلانلاردا، "پاییز چوخ اولسون." دئییب، مجمعینی بوشالدیب پای گتیرنه پول یاداکی بیر جوت جوراب وئرردیلر. آزراقدا چرشنبه لیکلری قبول ائتمه ییب گئری قایتاراردیلار!

قایناناسی سفرده اولان سونا، ایکیندی چاغیندان اونلارا گلن چرشنبه لیکلری آلیردی. هابئله، او ائودن یوللاناجاق چرشنبه لیکلری حاضیرلاییب بیر-بیر حسینه تاپیشیریردی. حسینده اونلاری پایلاییب قاییدیردی. نهایت، سیرا گلیب حسینین باجیسی هجره چاتمیشدیر. هجرین چرشنبه پایینی حسینه وئررکن، نیگران آروادی دئدی: "هجر کلبه علعسگرین گلینین تازا چیخان چادراسیندان ایسته ییب. آنجاق آغا او بیریلره تای اونادا دونلوق آلیب! گؤر هجری نه جور راضی سالاجاقسان!؟"

خوت-شالوارین گئیمیش لبه دارلی حسین، هجرین چرشنبه لیگینی گؤتوروب کوچه لرینه چیخدی. دورسون آلی آدلانان او کوچه نین آشاغی طرفی تپه و یوخاری طرفی قالاقاپیسی اولوردو. کوچه نین ایکی طرفینده ده مچید دوزلمیش، اورتاسینداداحسینیه وار ایدی. کنکان، دللک، ناخیرچی، دولگر، موشاطا، گؤزدن چؤپ چیخاردان، اؤلو یویان، بوغاز باسان، قورخولوق گؤتورن، کوپه سالان و باشقا ائلدارلار بو کوچه ده یاشاییردیلار. بونلاری خاطیرلایاراق، حسین کندین بو قدیم کوچه سیندن سوووشوب گئتدی و گلیب قالاقاپیسینا یئتیشدی. اورادا اوتوران گلن-گئدنلری ایزله یین کیشیلری

رد اولدو. سونرا چایین اوستونده قورولان کؤرپودن گئچیب، خرمنگاه کوچه سینده اولان هجرگیله دوغرو یؤنلدی.

هجرگیل، کنده کی پایلارینی آپارمشدیلار و آخیردادا هجرین اری تازاکنده یاشایان باجیسینا پای آپارماغا گئتمیشدی. کیچیک یاشلی شولوق اوغلونو یوخلادان هجرین او بیری پایلاری گلمیشکن، اون سکگیز یاشلی قادین اوره گی دؤیونه-دؤیونه آتاسی ائویندن گله جک پایینی گؤزله مکده ایدی. باغلانمیش ایتلری آچیق کوچه قاپیسینا طرف هوردوکده، هجر یوبانمادان اوتاغیندان حیطه چیخدی. قاپیدان گلن یاراشیقلی قارداشینی پالچیقدان قوروماق اوچون، "اوستوو باتار، قیراخدان گل قردش!" دئدی.

کئف-احوالدان سونرا، حسین اوتاغا گیردی و چرشنبه لیگی بیر قیراغا قویوب اؤزوده ایلشدی. هجر ایسه، اوتاغا گلمه دن دهلیزده چای حاضیرلاماغا باشلادی. قارداش اوتاقدان سسلندی: "تئز اول هجر، گل قابلاری بوشالت آپاریم. چای ایچمیرم!" باجیدا دهلیزدن، "هارا تله سیرسن قردش؟!" دئدی. تئزلیکله، هجر چای گتیریب قارداشینا توتوب، اونون اوز به اوزونده اوتوردو و حرارتله گتیریلن چرشنبه لیکلرینی بیر-بیر قارداشینا تعریفله دی. هجر، نهایت باشینی دؤندریب حسین گتیرن چرشنبه لیگینه باخماق ایسته دی. آنجاق باجینین گؤزو دونا ساتاشارکن، رنگی بیر آندا ده ییشیلدی! قادین اودلاناراق سؤیله دی: "آخی دئمیشدیم، کلبه علسگرین گلینی اؤرتن چادرادان آلین! بو دونلوق کلبه علعسگرین آرودی سکینه خاتینین دونونا اوخشاییر آخی!! من بونو نه جور قایین خاتینلاریما گؤرسده بیللم؟!!" حسیندن جواب گلمه ییینجه، بالا-بالا گؤزلری دولان هجر آرتیردی: "ایسماعیل عمیم یوللایان دونلوق چوخ-چوخ بوندان یاخچیدی! منیمده آبریم وار آخی! مجمعینی گره ک قایتاریب آپارسان!!" حسین دینمز-سؤیلمز چایینی ایچیب، گولومسه یه رک دئدی: "آی باجی، ده ده بو ایل ائله بونو آلا بیلیب! اؤزوو گؤرورسندا، ایلین اون ایکی آیینی ایشله ییریک. آنجاق حاجی خلیلدن آلانی وئریریک حاجی فتحعلییه! منیم باجیم بوشقابلاری تئز بوشالت!!" راضی دوشمه ین هجر سؤیله دی: "یاخچی کی، او ائوین قیزی ائله فقط منم! بیلیسن دا

بعضیلری ده ده-ننه مه سونسوز دئییر!؟ سیزده ایسماعیل عمی تکین اون بئش یئره پای آپارسئیدیز، نئیلیدیز اوندا؟!" او آردینجادا گئچیب مجمعینی گؤتوروب، آجیقلا قارداشین طرفینه ایته لدی. حسین باجیسینا توختاقلیق وئرمگه چالیشیب دئدی: "ایندی آیری آدام گلر گؤرر، آبریمیز گئدر باجی! فرشیمیز چیخیری، اونو من دیر-دیمزینه ساتارام! الیمه پول گلر، اؤزوم سنه بایراماجان بیندیگین چادرادان آللام! بلکه ده، ده ده قومداندا چادرالیق سوغات گتیردی! باجیمسان، قابلاری بوشالت آپاریم!" حسینین سؤزلرینی اینانمایان هجر، آغلامسیناراق قارداشینین گونونو گؤی اسکییه توتدو: "دئییرسن بس کی، هئچ کیم بیلمیری پوللاروو تربیزده قویورسان بانگا!! بونلاری سنه دلی ماحمیدین آروادی اؤرگدیبدی!؟ هله آروادووادا قولباق آلمیسان، سونرا دئمیسن ده ده سی آلیب!! دلی ماحمید قولباق آلاندی، بالدیزلاروادا آلسین دا!! من بیلمیرم، منه یئتیشنده نییه پولوز اولمور؟!!" هجردن اینجیمیش حسین، او دئین سؤزلری یالانلایاراق، سؤزلری چیخاردانی یامانلادی. سونرا دئدی: "نییه یئددی دره نین سویونو قاتیرسان بیر-بیرینه؟!! اوزومو یئره سالما، پیرموسا حاققی آللارام!" قارداشین آندینیدا اینانمایان و ایکی آیاغینی بیر باشماغا سوخموش هجر، هؤکورتمه لییب دؤنه-دؤنه، "قایتار آپار دئدیم!" دئدی.

حسین باشینی توولاییب باجیسیلا چالا بیلمه یه جگینی آنلادی. فیکیرلشیب گؤردو ده، دولو مجمعینیده قالاقاپیسیندان قایتارسا، بیر کند بیلیب اونلاری لاغا قویاجاقدی. دلی شیطان دئییردی، کندی دؤور ووروب تپه دن کوچه لرینه گیرسین! آنجاق، هردن تپه ده دوران قایناتاسی دلی ماحمیدی یادینا سالینجا، تپه دن دؤنمه گی هئچده بینمه دی. دونقولدانان هجری بوشلایان حسین، بیردن-بیره گولونج-گولونج ایشلر گؤردو! چرشنبه لیگی قاباغینا چکدی و چرشنبه یئمیشی بوشقابینی گؤتوروب ایچینده کیلری یئمگه باشلادی. اوولده، مراغا باسدیغینی آغزینا باسدی! سونرا، بادام، فیندیق، جویز و پوسته لردن یئدی. آردینجا توخوملاردان چیتدادی. آخیردادا، کیشمیش، نخود و قالان-قولانی جیبلرینه دولدوردو. حسین آیاغا قالخیب خوتونو چیخارتدی و مجمعیندن دونلوغو گؤتوروب آرواد پالتارینی بئلینه سریدی! یئنیدن خوتونو ایینینه گئییب دوگمه

لرینی باغلادی. او چاغدا، سانکی بیر قهرمان دؤیوشه حاضیرلانیردی! حسین ایلیب مجمعینی گؤتوردو و سورعتله اوتاقدان چیخدی. باشماقلارینی گئییب ایت یوواسینا ساری یئریدی. آجی گولوشله دالیسیجا حیطه گلن باجیسینا دؤنوب باخاراق، دویو بوشقابینی یئرلی-دیبلی قویروغونو بولایان آلا-بولا ایتین قاباغینا سیییردی. سونرا آرخاسینا باخمادان، سویو کسیلمیش دگیرمانا بنزر هجردن اوزاقلاشدی. حسین قالاقاپیسیندان سان گؤرن خاقانلار کیمی گئچدی و اوزو آغ ائولرینه چاتدی!

ایللر گئچیب، حسینله سونادا قوجالیبدیلار، آمما هله ده فرش توخویورلار. بو ار-آروادین هر بئش قیزیدا اره گئدیبلر. ایلک قیزلارینین اریده ائله هجرین بؤیوک اوغلودور. هر حالدا، قیزلار اره گئدندن بری چرشنبه لیکلرینه هر نه ایسته ییرلر، آتالاری حسینه آلدیریرلار! مثلا، گؤی گؤز حسین گئچن چرشنبه آخشامیندا قیزلارینین هره سینه بیر تای ماشین فرشی آلمیشدی. آغ بیرچک هجره ده چوخراق قورو پای گلیر. پای گلنده، هجر آغینا-بوزونا باخمادان، "پاییز چوخ اولسون!" دئییر. بایراملا سارا اؤلوبلر و قوم شهرینده قویلانیبلار. دلی ماحمید ایسه ساغ-سلامت یاشاماقدادیر، آنجاق دلیلر کنده چوخالیب اودا خئیلک آراملاشیبدیر!

۱۹– اووند زولاسی و امند دوعاسی

ایکی ایله یاخین ایدی کی، ساغالاندا ایکی تیره لیک دوشوب، کند طایفالاری ایکی دسته یه بؤلونموشدولر. بیر طرفده، صفرلی، جاوادلی، رحیملی، دللکلی و باشقالاری توپلاشارکن، قارشی طرفده، حسینلی، محمدلی، سیدلی و باشقالاری بیرلشمیشدیلر. بیرینجی دسته ده چوخراق آشاغی کوچه طایفالاری اولوب، ایکینجینین چوخودا یوخاری کوچه طایفالاری ایدیلار. ساواش آلانینی بللندیرمگه گلنده، اوول دسته دئییردی، گلین ده ده-بابامیز ساواشان قالاقاپیسیندا ساواشاق! آمما او بیری دسته جواب وئریردی، گله بیلسز گلین سووزولوقدا ووروشاق! بئله جه، ساواش باشلانمادان ایکی دسته بیر-بیرینه هربه-زوربا گلیردیلر. تازالیقدا، اویان-بویاندا کیچیک چاققیشمالاردا

باش وئریب نئچه نفر یارالانمیشدیلار. اونلارا گؤره، شیکایتلر ائدیلیب محکمه لره یول دؤیولوب بول-بول پوللار خرجله نمیشدی. نتیجه ده، ۲۸ نفر یاخالانیب، ۴۷ گون زیندانا سالینمیشدیلار. دوستاقداکیلار چیخاندان سونرا، قوربانلیقلار کسیلیب قوناقلیقلار وئریلمیشدی. بونلارا باخمایاراق هله ده اصلی داعوا دوشمه میشدی. آنجاق او گون، سیدلی طایفاسیندان اولان میرصمدین چوبان ایتینی صفرلیلرین چوبانلاری آغاجا دولاییب بوغدورموشدولار و داها دؤزوملرین کاساسی داشاراق کنده ان گرگین دوروم حاکیم اولموشدور. هامی داعوانین کسگینلیکله باش وئره جه یینه اینانیردی.

اوزده، هر دسته داعوانی پیسله ییب او بیری دسته نی گوناهلاندیراراق قینایییردی. آمما دالیدا دسته لرین ایکیسیده داعوایا حاضیرلاناراق، رقیبین دوروموندانداا خبر تاپیردیلار. دسته لر، لازیم اولاجاق یاراقلاری الده قویوردولار. ده ینک، بئل و شنه هر ائوده تاپیلیردی، آنجاق چوخ قدیملردن بری ساغالانین ان مشهور داعوا سیلاحی زولا اولموشدور. نئچه مئتیر اوزونلوغو اولان بو زولا، چوخ-چوخ کارا گلن بیر ال آغاج ایدی! مثلا، زولالی بیر ساواشجی چایین بو تایینداا دوروب، او تایینداکینی راحاتلیقلا توشلاییب نالالایا بیلردی! اونا گؤره، زولالاری قولای اولان طایفالارین ایشلری همیشه یاش ایدی! ساغالانلیلار بو دیرلی زولالارین چوخونو، گیزلیجه اووندن آلیب گتیرردیلر و اونلاری گیزلدیب، ساواشاندا ائشیگه چیخارداراق یارارلاناردیلار.

ایت اؤلن گونون گئجه سی، دوشاب اوشاغینین بؤیوکلری یوسوف اوغلو مشه فرجگیلین قوناق اوتاغینا ییغیشیب، کندین ایکی تیره لیگیندن و گئچمیشده کی طایفا داعوالاریندان دانیشیردیلار. اونلار، ۲۳ ایل اوول باش وئرمیش، کندین ان مشهور طایفا داعواسینی خاطیرلاییردیلار. کدرله وورغولاییردیلار دا، او ساواشدا اوچ کیشی اؤلموش و اونلار نفر بتر یارالانمیشدیلار. سونرادا، چوخلو آدام زیندانا سالینیب نئچه-نئچه عاییله یوردلارینی بوراخاراق بیر یوللوق کنددن کؤچموشدولر. دؤولت مامورلاری ایسه، اوچ ایل بویونجا کنده ساکین اولموشدولار. اوتاقداکیلارین ائشیتدیکلرینه گؤره، اؤتن یوز ایلده کنده چوخلو طایفا داعواسی دوشموشدور. اوت بیچینی داعواسی، قوشا داعوالار، توفنگ داعواسی، محمدآغا داعواسی و نووروز داعواسی اونلارین اؤرنکلریدیلر. بو حرارتلی

دانیشقلارین حینینده، کناردا ایلشن گوشور، آرا-سیرا ساواشلاردان دئییلن سؤزلره قاتیلسادا، تئز-تئز اؤز وضعیتیندن و اوغلو مشه فرجدن گیلئیلنیردی. بیر موددت ایدی، قادین توختامایان بیر یامان باشی آغریسینا دوچار اولموشدو و اونا هئچ جور غذا یاپیشمیردی. گوشورین قورخولوغونو گؤتورموشدولر، فایدا وئرمه میشدی. ائتدیکلری نذیر-نیازلاری قبول اولمامیشدی. کند ماللاسینا دوعا یازدیرمیشدیلار، دوزلمه میشدی. حتی تبریز دوکتورلرینین داوا-درمانیدا، فایداسیز اولموشدور. بعضیلری گوشوره دئمیشدیلر، اولماسا بیر دفعه ده اونو اممند ماللاسیندان باخدیرسینلار. آروادی ایناندیرمیشدیلار، هر کیمی او ماللادان باخدیریبلار، تئزلیکله دوزلیبدی. بئله لیکله، کندین آغیر وضعیتینده گوشور یالوار-یاخارلا مشه فرجه دئییردی: "سنه آلله فرج، صاباح گئت منی اممند ماللاسیندان باخدیر!" مشه فرج ایسه، ییغینجاغین آخیریندا آناسینا سؤیله دی: "اولسون ننه! صاباحا بیر آز خیریم-خیردا ایشیم وار. اوول اونلاری گؤروم، سونرا اممنده گئدرم!"

بننا فرج، کندده بوتون طایفالارا ایشلردی. سحری او بیری بننالاردان تئز ایشه دوشوب، آخشامی اونلاردان گئج چیخاردی. اوندان علاوه، مشه فرجه نئچه ایللرله بورجلو قالماق اولاردی! فرجین الیندن دولگرلیکده گلردی. بئله جه، کندده چوخ آدامین دام-داشینی فرج تیکمیش و قاپیلارینی آسمیشدی. هابئله، بو کیشی ائولرینده فرش دزگاهی قوروب بئکارلاشاندا تاختابنده چیخاردی. دئمک، مشه فرجین الیندن هر بیر ایش گلردی.

او گئجه نی دوز-عمللی یاتانمایان مشه فرج، سحر تئزدن وانئتبار سورن محمدگیلین قاپیلارینی آسماق اوچون اونلارین ائولرینه ساری گئتدی. گون اورتایا بیر آز قالاناجاندا اونلاردا ایشله دی. ایشی قورتولارکن، مشه فرج محمده اوز توتوب دئدی: "مشه محمد آیری ایشین اولماسا، ماشینیوی گؤتور بیر گئدک اممنده! ننه م ایکی آیاغینی بیر باشماغا سوخوب دئییر، منی گره ک اممند ماللاسیندان باخدیراسان!" محمد دئدی: "عیبی یوخ مشه فرج! آنجاق اممنددن قاییداندا سن ائل سینیخدا دوشه سن، منده تربیزه گئده رم! تربیزده چوخ واجیب بیر ایشیم وار!" محمد گوله-گوله آرتیردی:

"یاخچی هله اممند یاخیندی، اؤیون موسانین ننه سینی باخدیرماغا گئتمیشدیک سیس ماللاسینین یانینا!!"

بننا فرج کناریندا اوتورارکن، محمد ماشینی ایشله دیب تازا قاپیلاریندان ائشیگه چیخدی. ستارلی دربندینی چیخیب یاواش-یاواش صفرلی کوچه سینی سوردو. دورسون آلی کوچه سی آغزیندن رد اولوب، گلیب قالاقاپیسنا یئتیشدی. چای اوستونده کی کؤرپوده ساخلاییب، رحیملی دربندینه طرف باخیب فرمانی یوخاری کوچه یه طرف دؤندردی. خرمنگاه کوچه سی آغزینی رد اولوب، مالله دربندیندن گئچیب عاشیق حیدرگیلین قاپیسیندان سووشوب سووزولوغا چاتدی. سووزلوقداندا دمیر یولویلا قوشا سینیخ یولونا ساری سوردو. گون اورتایا لاپ آز قالیردی کی، کند یولونو باشا ووروب سینیخ کؤرپوسونه یئتیشدی.

سینیخدا، گؤزله نیلمزدن، محمدلیلردن اولان بیر نفر وانئتی ساخلادیب مشه فرجین ماشیندان انمه سینی دیله دی. مشه فرج دوشرکن، محمدلی کیشی اونون قولوندان یاپیشاراق بیر قیراغا چکدی. محمدلی نه آلدی-نه ساتدی، دئدی: "مشه فرج دئه گؤروم هارا گئدیرسیز؟! نییه گئدیرسیز؟!!" مشه فرج، "گئدیردیک اممنده!" سؤیله دی، سونرادا آرالاریندا بو دانیشیق اولدو.

- زولا آلماغا گئتسز، سورون اوونده!!

- قردش نییه گولورسن؟!! من گئدیرم ننه می باخدیرام، نه زولاسی!؟

- بو گونلرده اممند یولونا گئدن زولا آلماغا گئدردا! بیلمیسن مه یه؟! اممندده-اوونده گؤرسلر سنی، خبری چوخ تئز گلر چاتار ساغالانا! مشه فرج منی دئسن، ائله بوردان قایید کندیمیزه! یوخسا جار دوشر کی فرج گئدیب زولا آلسین یادا سیفاریش وئرسین! یازیق ائله سووزولوقدا قاباغیوی کسرلر!! هله دونن گئجه ده ائویزده ییغوا [1] وار ایمیش!! اونودا بوتون یوخاری کوچه بیلیر! سن مه یه دمیر یولو اوستونده حیط یئری آلمامیسان؟! صاباح آخی اوردا بیزیمکلرله قونشو اولاجاقسان!!

- قردش نه ییغواسی!؟ فقط اؤز عم اوغلانلاریم ایدیلار! آلله شاهیددی آیری آدام یوخ ایدی!!

- سن یاخچی آدامسان، مشه فرج! آنجاق دوز-عمللی طایفاز یوخدو! داعوالاردادا ائله سیزین تکین طایفالاردان اؤلورلر!! دوغرودواندا ننه اووو ایسته سن باخدیراسان، هله لیک بیر دوعا تاپ آپار وئر ننه اووا!! اوخومویاجاق کی!! مندن سنه نصیحت، آتان رحمتده اوزو سولو قایید کنده. لازیم اولسا سونرالار اممنده ده گئده سن! آند اولسون گئتدیگیم بئیته، کنده داعوا دوشجک! بیر هفته یه جن سیزینکیلر سووزولاغا گلمه سه، بیزیمکیلر گلجگ قالاقاپیسینا!!

محمدلی کیشی سون سؤزونو دئییب فرجدن اوزاقلاشدی. مشه فرجین رنگی-روحو قاچیب، جانینی قره قئییت آلدی! او اینانا بیلمیردی، دونن گئجه عمو اوغلانلاریلا بیر یئره ییغیشمالاری بو یئره گلیب چیخا. هر حالدا، فرج بیر آز قاباقدا اونو بایاقدان گؤزله ین شوفره ساری گلدی و سوروجویه دئدی: "چوخ-چوخ گوذشت ائله، مشه محمد! سن گئت ائله تربیزه، منیم چوخ واجیب بیر ایشیم چیخدی!"

وانئت یوللانیب گئتدیکده، مشه فرج سینیخدا قورویوب قالدی. اورادا، آتاسینین گئچن داعوالاردا نه تهر یارالانمالاری بیر-بیر گؤزو اؤنونده جانلاندی. سونرا اوشاقلیق چاغینی خاطیرلادی. او زامانکی داعوادا طایفالاری یئنیلمیشدی و غالیب طرفین آداملاری حیطلرینه یوگوروب، عاییله لرینی کوچومسه یه رک قیشقیریردیلار: "دوشاب اوشاغی، بئشی بیر شاهی!!" ائله بیل، ائله دونن ایدی!! فرج، کندین سون داعواسیندا اؤلن، بایرام، اسدالله و جوجونو کدرله خاطیرلاییب، او داعوادا ذوالفقار اوغلو حسینه قوشولان سؤزلرده بئینینه دولدو: "اؤلدوردولر بایرامی، داغیتدیلار ساغالانی! بیرده حسین گؤرنمز آرخایین دولانماغی!" بئله جه، گؤزلرینه یاشلار دولاراق تئز-تئز داعوالاری پیسله ییب، "آلله باعیثین آتاسینا لعنت ائله سین! بو ایشلری بورا گتیره نین ائوی ییخیلسین!" دئدی.

بیر موددت سونرا، تبریزدن صوفیانا گئدن بیر مینی بوس، جادده نین او طرفینده ساخلادی و بوش تلیس الینده اولان بیر موسافیر دئینه-دئینه اوندان اندی. ماشیندان یئنن آدام، قوشباز کریم ایدی. رحیملیلردن اولان کریم، جادده نی آدداییب همصؤحبت

آختاران مشه فرجه طرف گلدی. اونلار اوول کئف-احوالاشدیلار، سونرادا دانیشا-دانیشا قوشاجا کنده دوغرو یوللاندیلار.

- مشه فرج هاردان گلیسن؟

- اممنددن گلیرم کریم. گئتمیشدیم ننه می باخدیرام. سن هاردان گلیسن؟

- منده سحری قوشلاریمدان آلتیسینی توتوب آپاردیم گجیلده ساتدیم! سن اؤلمه مشه فرج، بیر آیین ایچینده همن قوشلاری ایکی دفعه آپاریب ساتمیشام!! قوشلار گئچن سفرلر مندن قاباق کنده یئتیشمیشدیلر، کاش گئنه ده ائله اولا!!

- اولان، سن ائولندینده قوشبازلیقدان ال چکمه دین ها!! بیر کند دئییر، بوگون قان دوشر صاباح قان دوشر! سن آنجاق اؤز ایشوواداسان ها!؟ هله مینی بوس شوفرینه نییه یامان دئییردین؟!

- پلیس راهدان دورموشام آیاغا، اوچ یول دئمیشم سینیخ وار آشوفر! گئنه ده سئفه کوپک اوغلو مندن سوروشور، سن سینیخسان؟! دئییرم هن!! ائششک اوغلو ائششک اوجادان گولور!!

- او مینی بوس شوفرلرینین عادتیدی! شوخلوق ائله ییر، ناراحات اولما! هله آی کریم سیزینکیلر داعوادن نه دئییرلر؟!

- بیزده ائله دونن گئجه داعوادان دانیشیردیق. ده ده م دئییردی، باخین گؤرون دوشاب اوشاغیلا دورسون آلی طایفاسی نه یاخچی گئچینیرلر. کاش ائله طایفالارین هامیسی بئله اولالار! گئجه دئییردیلر، سنین رحمتلیک ده ده اوو نئچه دفعه فاطی خالانین قره گؤزده کی زمیلرینی سوواراندا باشی یاریلمیشدی! دوزدو؟! مشه فرج فاطی خالا سیزین نمنه ز ایدی؟!

- فاطی خالا ده ده مین عم قیزیسی ایدی. فاطی خالانین ده ده سینین اوغلان اوشاغی قالمامیشدی، اونون یئرلریده قیزلارینا یئتیشمیشدی. فاطی خالانین ده ده سی منیم ده ده مه دئمیشدی، فاطی خالانی آلسین، یئرلریده اونا یئتیشسین! اونودا ننه م قویمامیشدی! آنجاق فاطی خالانین یئرلرینه ائله منیم ده ده م یئتیشردی.

- فاطی خالا یئرلری نه اولدو آخیردا؟!

- دیبده فاطی خالانی وئردیلر دورسون آلیلاردان اولان میجووور زولفعلییه. اره گئدن سونرا او یئرلری بیر قوتور گئچیله ده ییشدیلر! گونمان سونرادا قوتور گئچی اؤلموشدو!!

- دورسون آلیلارلا سیزین آراز ائله قدیمدن یاخچیدی ها! سنین آروادوودا او طایفاداندیدا!؟ داعوادا اؤلن اسدالله نین قیزیدیدا!

- هن دا! یازیق آروادیم بو گئجه سحره جن آغلاییب ده ده سینی اؤلدورنلره قارغیش ائله ییب. بیزیم آرامیز دورسون آلیلا چوخ یاخچیدی والله! آنجاق داعوا دوشنده، بیز صفرلیلردن اولوروق اونلار حسینلیلردن!! بیر طرفدن گره ک اولاساندا!؟ کریم هئچ کندده بیر بئله ساواش یوخدو! ائشیتمیسن دا، دؤوره کندلیلر دئیرلر، ساغالانا گئتدین آغاج گؤتور، اممنده گئتدین چؤره ک!!

مشه فرج ایله کریم، کندین گئچمیشیندن و ایندیکی وضعیتیندن قونوشاراق، ایکی کیلومئتیردن آرتیق سینیخ یولونو یئرده کنده ساری گلدیلر. او موددتده، یولدا کنده طرف بیر دانا وانئت بار گلیب گئتدی. آنجاق اونون سوروجوسو حسینلیلردن ایدی و اونا گؤره ساخلامادی! کنددن گلن ماشینلار ایسه، آشاغی کوچه لردن اولاندا ایشیغی دولو چیراق وئریب سیگنال چالیردیلار، یوخاری کوچه لردن اولاندادا هئچ سایمیردیلار!

کریمدن آیریلان مشه فرج، بیر تیل بؤیوک باجیسی روبابگیله گئتدی. ناهاری اونلارلا یئدی. سونرا، یاواشجا او گونون جریانلارینی باشدان آیاغا روبابا تعریفله دی. آردیندان، ال قاتیب روبابگیلین فرشلرینی چئویریب تاختابندلرینی اوجالتدی. فرج گوشوردن ائشیتمیشدی، روبابین ایلک اوشاغی اولاندا باشی سویوخلوق ائدیب دوعا آلامیشدی و اوشاق قیرخلی ایکن اؤلموشدور! آنجاق روباب قالان دوققوز اوشاغینادا کند ماللاسیندان دوعا آلیب هامیسینی صاندیغیندا ساخلاماقدایدی. فرج ایشی قورتولاندا بو سؤزلری باجیسینا خاطیرلادیب، نیسگیلله اوندان بیر دانا دوعا ایسته دی! قارداشینی چوخ ایسته ین باجیدا، قورخا-قورخا، "آلله منی باغیشلا!" دئیه-دئیه گئچیب دوعالارین بیرینی صاندیغیندان گؤتوردو و گتیریب دوعانی فرجه وئردی. قارداش ایسه سئویندیگیندن آز قالمیشدی، اوچسون!

گوز[۲]ون گوده گونونون آخشامی، مشه فرج اؤدول قازانانلار تکین ائولرینه دؤندو. او باجیسیندان آلان دوعانی، گتیریب آناسینا تقدیم ائله دی. کئفی سازالان گوشور ایسه، دوعا-ثنا ائدرک، "ساغ اول فرج، اللرین آغریماسین بالام!" دئییب اوندان سوروشدو: "فرج دئه گؤروم سن دوعانی ناواخت آلدین؟!" مشه فرج جوابلادی: "ننه گون اورتا چاغیندا!!" او حالدا، آنا اوغلانا یاخینلاشیب بوینونو قوجاقلایاراق قولاغینا سؤیله دی: "ائله گون اورتادان باشیم دوزلیب ایشتهامدا آچیلیبدی!! اوغول، سنی گؤروم ایشله مییه سن یییه سن!!"

یورغون مشه فرج هله حیطدن اوتاغینا گیرمه میشدی کی، بیردن-بیره کوچه-باجادا هارای قوپدو! فرج پوزغون اولوب، گئچیب اوزون بئلینی الینه گؤتوروب، تله سیک ائشیگه چیخدی. او اؤز-اؤزونه دئییردی، ائله اولو کی اصلی داعوا ایندی باشلاییبدی! آنجاق هامی دللکلیلردن اولان سلیمانگیله ساری قاچا-قاچدایدی. اود-آلوو توستوسو سلیمانین ائویندن گؤیه یوکسلیردی. هر یاندان آغلاماق و چیغیر-باغیر سسی گلیردی. دئییردیلر، میطباخ اود آلیب، سلیمانین جوان قیزیدا اورادا یانیب یاخیلیبدی!! بئله لیکله، بیر کندی کدر بورویوب بیر ساعات سونرا زاواللی قیزی آپاریب قویلادیلار. قبیر اوستونده، قیزین هر طایفادان اولان یولداشلاری مله شیردیلر و مشه فرجینده گؤزلری دولوب بوشالیردی. هر نه ایسه هامی ایناندی، بو آجی اولای اصلی داعوانین بو تئزلیکده باش وئرمه سینین قاباغینی آلدی.

او ماجرالاردان ۲۰ ایله یاخین سوووشوبدور. فرج دمیر یولو اوستونده کی حیطینه داشینیبدی. اوراداکی حیطده، اونون قونشولاری باشقا-باشقا طایفالارین آداملاریدیلار. یئنه ده، کنده ایکی تیره لیک واردی! بو سفر، بیر طرفده دللکلیلرله محمدلیلر بیرلشیب، باشقا طایفالاردا او بیری طرفه ییغیشیبلار. بعضیلری آجیق وئره رک دئییرلر، گره ک وضعیت ائله، بئله اولسون! یعنی بیر طرف او بیری طرفدن داها گوجلو اولسون و داعوا دوشمه سین! آنجاق چوخ اینسان طایفابازلیقدان جانا گلیب، جوانلارین چوخودا طایفابازلیغا یوخ دئییرلر. گوشور، بئش ایل قاباغا کیمی فرج وئرن دوعانی بوینونا سالاراق ساغ-سلامت یاشادی. اوندا یازیق آرواد آلزایمر توتدو و اونا هئچ دوکتور و حتی اممند

دوعاسیدا کسر سالمادی! گوشور گئچن ایل اؤلدو. قادینین تعزیه سینه بوتون طایفالار گلمیشدیلر. دئیه سن، کندین بؤیومه سی و هر طایفانین قدیمکی کوچه سیندن قوپوب اوزاقلاشاراق سپلنمه سی، طایفابازلیغی آزالتمیشدیر!

---

۱. جلسه، داعوادان قاباقکی جلسه

۲. پاییز

۲۰– اوغرالیق

قیتلیق دوشموشدو و کندین یامان گونلری ایدی. ائولرده یئمگه بیر شئی تاپیلمیردی. چاره سیزلیکدن، کندلیلردن نئچه سی بوغدا گتیرمک اوچون ده وه لری گؤتوروب ترابوزانا یوللانمیشدیلار. او چاغلاردا کیچیک یاشلی فاطیمه، گنج آتا-آناسی و بؤیوک ننه سیله بیرلیکده گون گئچیریردی.

او گونلرین بیرینده، فاطیمه گون اورتا چاغیندا حیطلرینده اوینایییردی. فاطیمه نین ده ده سی ائوده اوزانیب فیکیرلره دالاراق دام باجاسیندان گؤیلره باخیردی. نئچه گون دالبادال اوروج-اوروجا توتموش، رنگ-روحو گئتمیش ننه سیده ییرتیق-یاماق ائدیردی. بؤیوک ننه سی ایسه ناماز قیلماقدایدی. او حالدا، فاطیمه گیلین قاپیسینا بیر دیلنچی گلیب، بو یوخسول عاییله نین قاپیسینی کسیب، سایا دئیه رک اینله مگه باشلادی! یولچو یالواریردی: "سیز آلله ائویزده هر نمنه اولسا گتیرین! اوندان، آرپادان، بوغدادان، چؤره کدن! آلله سیزی موحتاج قویماسین!"

ائوده کیلر یئرلریندن ترپنمه دیکده، بو وضعیتی قاباقجالاردا گؤرموش فاطیمه ائوه گلیب آناسینا دئدی: "قاپییا یولچو گلیب، اون وئر آپاریم وئریم!" جوابیندا آنا دئدی: "دئنه ائوده والله هئچ ذاد یوخوموزدو! چیخسین گئتسین!" آناسینین سؤزونه باخمایاراق، قیز باشلاییب ائولرینده دیلینچی دئینلردن آختاردی. کندیلری بوم-بوش ایدی و سوفره لرینده ده چؤره ک یوخ ایدی. او حینده، یولچونون چوخالماقدا اولان له

له مه سی ائوه گلیردی! بیردن-بیره، فاطیمه نین گؤزو طاقچاداکی اون دسترخانینا دوشدو! او دابانلارینی قووزاییب دسترخانی گؤتورمک ایسته ییردی کی، آناسی آجیقلاناراق دئدی: "ال دیمه قیز، ائشیتمه دین نه دئدیم؟! دسترخانداکی اون اوورالیخدی!!" او یاندان ده ده سی دیللندی: "قوی گؤتورسون آپارسین آرواد، آلله کریمدی!" بالاجا قیز ایسه دسترخانی سیلکه لییب، اوغرالیغی بیر کاسایا بوشالتدی و سئوینه رک قصیده سی کسیلمه ین دیلنچییه ساری گئتدی. او زاماندا، نامازی قورتولموش، دوعا ائتمکده اولان بؤیوک ننه، اللرینی گؤیه قالدیریب آغلامسیناراق دؤنه-دؤنه اولو تانرییا یالواریردی: "آلله بیرسن، بیرلیگینه خاطیر، بو گونلری آپار بیرده گتیرمه!!"

قاپیداکی یولچو دوعا-ثنا ائدرکن، فاطیمه دن کاسانی آلدی. اونو دسمالینه تؤکوب باغلادی. دیلنچی کاسانی فاطیمه یه گئری قایتاریب، دسمالی توربا‌سینا قویوب، چیخیب گئتدی.

فاطیمه نین بؤیوک ننه سی، عؤمرونون سونونادک، یئری گلدیکده بو جریانی تعریفله یبب آرتیراردی: "آخشام چاغی ده وه لر دارابوزاندان گلدیلر. او گوندن بو یانا ائومیزدن چؤره ک اسکیلمه دی! هر شئی بوللاشدی! یولچونو گره ک بوش قئیترمییه سن!!" آنجاق فاطیمه نین آتاسی کوچه ده ائشیتدیکلرینی بئله حیکایت ائدردی: کندلیلرین بیری، ده وه لر گلمه میشدن قاباق سینیخ یولوندا بیر یولچونو قارشیلامیشدی. یولچویا پول وئریب اوندان هر شئی قیتلاشان کنددن ییغدیغی اون-بوغدانی آلمیشدی. دیلنچیده، "اللرین آغریماسین یوکومو یونگول ائله دین! آلله سنی موحتاج قویماسین!" دئییب اوزاقلاشیب گئتمیشدی.

۲۱– روستملی طایفاسی و موسا قیزی بالابییم

او چاغلاردا، کؤکلری توفارقانین شیرامین کندیندن اولان روستملی طایفاسی آدینا، وور-توت ایکی حیط گؤستریله بیلردی. حیطلرین بیرینده، مشدعبدالعلیله اوغلانلاری اولوردولار. او بیریسینده ده، مشدعبدالعلینین قارداشلاری، کلبه باغیرلا زینال، یاشاماقدایدیلار.

روستملیلرین قونشو طایفالارینین بیری، اونلارلا سولاری بیر آرخا گئتمه ین صفرلیلر ایدی. بو ایکی طایفا اوولدن بیر-بیرینی بینمزدیلر و هردنده آرالاریندا چاققیشمالار چیخاردی. آمما، گنج زینال گئچمیشلری اونوداراق صفرلیلردن اولان موسا قیزی بالابییمی بینیب سئودیگی قیزلا ائولنمیشدی و اوندان سونرا، طایفالارین آرالاری یاخشیلاشماغا باشلامیشدی. بونا باخمایاراق، روستملیلرین بعضیسی بالابییم گلین گلدیکدن سونرادا اوره ک سؤزلرینی گیزلتمه ییب دئییردیلر: "ائل بیل کندده قیز یوخ ایدی، کول باش زینال گئتدی صفرلیلردن قیز آلدی! والله اونلارلا بیزیمکی توتماز!!" بو راضی دوشمه ین آداملار، بالابییمین یاپبا یاپماسینی، زیل سرمه سینی، اینک ساغماسینی، سوواق سوواماسینی، جهره اریمه سینی، تولوق چالخالاماسینی و اوشاقلارینی دیندیرمه سینی هر یئرده لاغا قویوب گولوردولر.

موسا قیزی بالابییم، جاهازلاری ایچینده، بیر دانا بالاجا تاختا صاندیق گتیرمیشدی و اونو اوتاغیندا یئردن آزجا اوجالیقدا اولان بیر طاقچایا قویموشدور. لازیم اولاندا گلیب صاندیغی آچاردی، بیر شئی قویاردی یاداکی گؤتورردی. آردینجادا اونو قیفیللایاردی. بالابییمین بو تهر صاندیق آچیب-باغلاماسی، کؤرپه قیزی قوشونو اولدوقجا ماراقلاندیراردی. قوشو صاندیغی دویدوقدان بری اونا ال آتماغا چالیشاردی، آمما الی چاتماز ایدی! آروادین ایلک اوشاغی اولان قوشو یاواش-یاواش بؤیویر و بیر گون، بیردن-بیره آناسی گؤرور، بالاسی یئرییب گئدیب الینی آرزولادیغی صاندیغا چاتدیریبدی!! بو صحنه نی گؤرون آنا، هیجانلاناراق حیطلرینده اولان آرواد-اوشاغی سسله ییب اونلاریدا قوشونو گؤرمگه چاغیرار و سئوینجله گلنلره دؤنه-دؤنه دئیر: "قوشونون الی صاندیغا

یئتیشدی!" آنجاق گلنلر قوشودان چوخ بالابییمین سؤزونه ماراقلانیب، قادینا ساتاشماغا داهادا آرتیق باهانا تاپارلار. اوندان سونرا، بیری گئدر، بیری گلر، موسا قیزینا دئیر: "قوشونون الی صاندیغا یئتیشدی!!" اونلار، بو سؤزو گولونج اوچون تیکرار-تیکرار ایشله دیب مثله چئویررلر. بئله جه، بالابییم زینالین طایفاسیلا ایلگی قورماغا چالیشیردی. ترسینه، اونلار ماراق گؤسترمه ییب اونا اؤز وئرمه ییردیلر. هر نه ایسه، بالابییم ناراحاتچیلیغینی ایچری سالاراق، اؤزونو ساخلاشدیریب گئچینیردی. قایین-قودا ایچینده، تکجه کلبه باغیرین سوبای اوغلو عبدالحسین بالابییمی دوشونوب، اونو دیندیریب توختاقلیق وئره رک دئییردی: "ناراحات اولما زن عمی! سنه اؤجشنلر بئکاردیلار! سنده جوابلارینی وئرمیسن، لاپ پیس اؤرگشیبلر!!"

آی دولاندی، گون دؤندو. موسا قیزی بالابییمین قوشودان سووای داها دؤرد قیزی و عباسعلی آدلی بیر اوغلو اولدو. بالابییم، قیزلارینین دؤردونو قیراق کندلیلره و بیر قیزینیدا کندین آیری طایفالارینا اره وئردی. بونونلا بئله، بالابییم عبدالحسینین ائولنمک واختی یئتیشنده، تئز ال-آیاق ائدیب اونا صفرلیلردن بیر قیز تاپدی!

یاشلانمیش بالابییمین داورانیشی بوس بوتون ده ییشیلیدی. موسا قیزی چوخراق ائشیکده اولوب، اویان-بویاندان خبر ییغیب گتیریب طایفا ایچینه یایاردی. آجی و اؤنملی اولایلار اولاندا، بالابییم کوچه دن گلرکن، ائوه گیرمه دن گئچیب آنبار دامینا چیخاردی و دامدان کنده-چؤله گؤز دولاندیراراق، آلدیغی خبری دوغرولایاردی. سوندادا حیطه باخاراق خبری سانسورسوزجاسینا سؤیله یردی. سانکی، بالابییم اوجادان او ائوه بد خبر یایماغی سئوردی!! قاباقلاردا بالابییمین بو ایشلرینه باش قوشمایان آغاقاییینی کلبه باغیر، سونرالار یامان پوزغون اولاردی و هر هاردا اوتورسایدی دئیردی: "موسا قیزی بالابییم داما چیخسا من قورخارام!!" ائله بو سؤزده تیکرار اولاراق دئییلیب مثل اولموشدور.

گونلرین بیرینده، قوجا کلبه باغیر حیطینده اولاراق ائو ایشلریله دوموک ایدی. او زاماندا اونون دؤرد اوغلودا ائشیکده ایدیلر. ایکی اوغلو زمیلرینده ایشله ییردیلر. ابوالحسن ایله عبدالحسینده، دونن چؤلدن دریب توپلادیقلاری چالیلاری سحر تئزدن ائششکلرینه چاتیب، کنددن اوچ آغاج آرالیدا اولان تبریزه یوللانمیشدیلار. او گون قوجا کیشینی نم-

نییه یامان هؤووشنه باسیردی!؟ نشتابلیقدان سونرا قاطارین نئچه دفعه شیددتله سیگنال چالماسیدا، قوجانی هر جور فیکیره سالیردی. کلبه باغیر اؤز-اؤزونه بئله توختاقلیق وئریردی: "بیر شئی اولسئیدی، ایندی چوخدان بالابییم داما چیخیب دئمیشدی!" هر حالدا، کلبه باغیر ایشدن ال چکیب، گئچیب دووار دیبینده اوتوردو. سونرا چوبوغو کیسه سیندن چیخاردیب توتونله دولدوروب آلیشدیردی و تازا آیاق توتموش، حیطده اوینایان عبدالحسنین اوغلو بایراما باخاراق سوموتلادی.

گورول-گوپپازدان، موسا قیزی بالابییم قاپینی آچیب، کلبه باغیرین فیکیرلرینی پوزاراق حیطه گیردی! او دینمز-سؤیلمز نردیوانی قووزاییب آنبار دامینا چیخدی. دامدان بیر موددت دؤرد دؤوره نی آراشدیردی. قاری آرواد گؤزلرینی قیرپیب نئچه ثانییه دیققتله دمیر یولونو ایزله دی. دیبده دایانیب دؤنوب حیطه باخدی. آنجاق، ائله بیل بو سفر بالابییم قارا خبری یایماقدان چکیندی! او حینده، آلنینی سویوخ تر باسمیش کلبه باغیر آیاغا قالخیب بالابییمه ساری یئرییب، یئردن آروادی هارایلادی: "بالابییم گینه داما چیخیبسان!؟ نه اولوبدو؟!" قاری دئدی: "دئییرلر عبدالحسینی قاطار باسیب، اؤلوسونوده یوخاری آلواردا قویلویوبلار! آنجاق ابوالحسن تک باشینا تربیزه گئدیب!" بئله لیکله، کلبه باغیر داها آیاق اوستونده دایانانمادی! بالابییمین عادتینی یاخشی بیلن بایاقدان اونو گؤزله ین آداملاردا، خبری ائشیدرکن چیغیر-باغیر سالاراق آغلاشماغا باشلادیلار.

کنده دئییردیلر، ناهاردان قاباق یوخاری آلوار کندینین یئرلرینه یئتیشنده، ابوالحسن آغ ائششگی و عبدالحسین چال ائششگی دمیر یولو قیراق ایله سورورموشلر. اونلار، ائششککلری دمیر یولوندان گئچیرتمک اوچون اویغون بیر یئر آختاریرمیشلار. او زاماندا، قاطار اوجا-اوجا سیگنال چالاراق دالیدان اونلارا یاخینلاشیر. آنجاق، قورخوب اولکن ائششکلر بیر آزدا دمیر یولونا طرف یئییینله ییرلر! بو دورومو گؤرن عبدالحسین قاچیب ال آغجیلا ائششکلری قایتارماغا چالیشیر! او ائششکلری قایتاریب قورتاریر، آمما یازیق اؤزو قاطارا ایلیشیب دوغرانیب قانینا بولاشیر!! آلوارلیلار تؤکولوب اؤلونو ییغیشدیریب آپاریب قبریستالیقلاریندا قویلاییرلار. ابوالحسنده یولونا دوام ائده رک

تبریزه گئدیر! هامی، آلوارلیلاری آلقیشلایارکن ابوالحسنی قینایيب دانلاییردی. بیر موددت سونرا، کندلیلر کلبه باغیرگیله گلیب باش ساغلیغی وئردیلر. قوهوم-قونشولاردا مصلحتلشیب قرارلاشدیلار کی، یوخاری آلوارین بیر آغاجلیق یولونو صاباح سحر گئتسینلر.

ابوالحسن، قارداشینین بؤرکونو گؤتوروب اؤلوسونو یوخاری آلواردا بوراخمیشدی! یوکلو ائششکلری تبریزه سوروب چالیلاری ساتدیقدا، قازاندیغیلا قارداشینین تعزیه سینده لازیم اولاجاق آیین-اویونلار آلمیشدی. ابوالحسن، قاش قارالاندا آغ ائششگه مینیب چال ائششگی قاباغا سالاراق ائولرینه دؤندو. اوندا، قارداشینین بؤرکوده ائله الینده ایدی! ابوالحسن یئتیشرکن، ائوده آغلاشما سسی داهادا آرتیق اوجالدی. آناسی ابوالحسندن عبدالحسنین بؤرکونو آلیب قوجاقلادی. آنا، دمیر یولو چکنه قارغیش ائده رک آغلاییب آغلاییب هوشدن گئتدی. کلبه باغیردا اوغول اؤلومونون نه قدر آغیر اولدوغونو حیسس ائتدی. بیر آز آرالی دایانان بالابییم ایسه، اؤزو-اؤزونه خاطیرلاتدی: "بو طایفانین آنلاخلیسی ائله عبدالحسین ایدی!! نم-نییه یاخچی آداملار تئز اؤلورلر!؟ کاش اونون یئرینه ابوالحسنی قاطار باسئیدی!!"

بللی اولمادی، ابوالحسن قارداشینین دفن ائتمه سینده ایشتیراک ائتمیشدی یا یوخ! دوزگون بیلینمه دی ده، او کیشی نییه کنده قاییتماییب تبریزه یوللانمیشدی. هر نه ایسه، ابوالحسن، عبدالحسینین اؤلوموندن بیر ایل سونرا، اونون اوچ اوشاق دوغموش دول آروادینی، اؤزونون گنج اوغلونا آلدی و اوشاقلارا بابالیق ائله دی.

ایرمی-اوتوز ایل سونرا، عبدالحسینین اوغلو بایرام گئدیب ده ده سینین سوموکلرینی آلوار قبریستانلیغیندان چیخاردیب، آپاریب قوم شهرینده دفن ائتدی.

ایندی، هر ائوده تیلفون و هر بیر کندلینین جیبینده موبایل وار. خبرلر اوزاقلاردان تئزلیکله گلیب کنده یاییلیر. وای خبری چیخاندا، کندلیلر ماشینلا و یا حتی اوچاقلا، او ساعات مقصده یوللانا بیلیرلر. ... ابوالحسنین قبرینی کنده سئل باسیب آرادان آپاریب، باش داشیسیدا یوخ اولموشدور. دئمه لی، اونون قبیرینه باشی سویوخ اوشاقلاری ائله یئتیشمه میشدیلر! مشدعبدالعلینین اوغلارینین هامیسی دوغما کندلریندن

کؤچموشدولر و کلبه باغیردان قالانلارین بیر چوخودا ساغالاندان داشینمیشدیلار. آنجاق زیناللا بایرامین اوشاقلاری، صفرلیلرله بیرلشه رک چوخو کنده یاشامیشدیلار. بئله لیکله، داغیناق دوشن روستملی طایفاسینین آدی گئت-گئده آز سسله نیب، بالا-بالادا اونودولموشدور. هر حالدا، کنده بئله بیر تاپماجا یارانمیشدی: "کیمین قارداشینی قاطار باسیب، بؤرکو یئره دوشموشدو! اودا گئچیب اؤلن قردشینین بؤرکونو گؤتوروب دئمیشدی کی، هله تزه دی!! حئییفدی!!" دئمک، ابوالحسن یئتمیش ایل قاباق اؤلسه ده و روستملی طایفاسی آدی یادلاردان چیخسادا، خالق ایندینین ایندیسیده ابوالحسنی او ایشی اوچون باغیشلامایبدیر!

۲۲- میرزه علی بی

طایفالارین بؤیوک حیصه سینین آتا-بابالاری، قیراخ یئرلردن ساغالانا گلیبلر. بونلارین چوخو ساواشلار نتیجه سینده قاباقکی یئرلریندن قوپوب، بورایا گلیب یورد سالیبلار. گلنلر چوخالدیقدان سونرا طایفا تشکیل وئریب، آغ ساققاللارینین دئدیگینه باخاراق او بیری طایفالارلا یاشاییب موجادیله ده ائدیبلر. هر حالدا، داعوالی ساغالاندا قالیب یاشایاندان چوخ جمعیت، اورادان تبریز، تازاکند و باشقا یئرلره کؤچوبلر. ساغالانا قدیمدن اربابلار حؤکم سوروب، آنجاق ارباب گوجونون کناریندا طایفا گوجوده اؤنملی اولوبدو. نییه کی، طایفالار گوجلو اولاندا ضعیفلره ظولملر ائدیبلر. ساواشلارا گؤره کنده دئیرلر، دللکلی طایفاسی داعوالاری چیخاردار، آردینجا حسینلی دللکلییه قارشی دوروب او طایفایلا چاققیشماغا باشلایار. سونرادا او بیری طایفالارین هره سی بو طایفالارین بیریسینه طرف چکیلیب ایکی تیره لیک دوشر. دیبده ده کند قاریشار!

آتا-بابالاری قارا باغدان گلمیش حسینلیلر، سیاستلی اولماغا مشهوردورلار. دئیرلر، گئچمیشده یارانان ایکی تیره لیکلرده حسینلیلر هئچ زامان یالقیز قالماییبلار و داعوالاردا اونلارین اؤلنی اولماییب، بتر یارالانان آداملاریدا آز اولوبدور.

آنجاق او ایل، حسینلیلرین یاریسیندان چوخو داها قاباقکیلار کیمی آغ ساققاللاری میرزه علی بیین سؤزونه باخمیردیلار. بئله لیکله ده حسینلی طایفاسی ایکییه بؤلونمگه اوغراماقدایدی. ایکی دسته نین اصلی ایختیلافلاریدا بیلدیرکی محکمه جریانیندان باشلامیشدی. گئچن ایل حسینلیلرله دللکلیلر ووروشموش، ایشلری محکمه یه چاتمیشدی. محکمه ده ده حسینلیلر جریمه وئرمگه محکوم اولموشدولار. میرزه علی بی ایسه، وئریلن جریمه نی حسینلیلرین هامیسینین آراسیندا بؤلموشدو. آنجاق، طایفاداشلارینین چوخو دیله گله رک آغ ساققاللارینین او ایشینی عدالتسیز بیلیردیلر. اونلار خاطیرلادیردیلار، وارلی میرزه علی بی جریمه نین چوخونو اؤز بوینونا آلمالی ایدی و آجیندان گون اورتا دوران حسینلی کاسیبینی اؤزویله برابر قویمامالی ایدی! اوندان علاوه، داعوادا میرزه علی بیین اوغلو عبدالعلی دللکلی کیشینین باشینی یارمیشدی، باشقا آدام یوخ!! ایشلر بؤیوموش، ناراضیلار یاواش-یاواش اؤزلرینی حسینلی و اونلارلا بیر کؤکدن اولان میرزه علی بیین آداملارینی، میرزه علی بیلی آدلاندیریردیلار. دئمک، طایفادان طایفا چیخارتماق ایسته ییردیلر! آنجاق میرزه علی بی طایفانین بیرلیگینین طرفداری اولوب، طایفا ایختیلافلارینین اؤز ایچینده حل اولماسی اوچون وار گوجویله چالیشیردی. بونونلا بئله، میرزه علی بیین موخالیفلری، جریمه نی اونودماییب اونون زحمتلرینی یئترسیز قویوردولار.

طایفا ایچینده مسئله لر حل اولمادی و گونلرین بیرینده، میرزه علی بی ائوینده اوتوروب فیکیرلشه رک بو موشکوله باشقا یوللار آختاریردی. تئز-تئز اؤز-اؤزونه خاطیرلادیردی: "چوخداندی الیم هئچ ذادا یاپیشمایییر، تئز بو دویونلنمیش ایشه چاره تاپمالییام! قدیمدن دئییبلر ها، آغاجی ائله اؤز ایچیندن قورد یئیر! گره ک قویمورام طایفامیز هاچالانسین!!" بئله جه سالیب چیخیب بو قرارا گلدی: "کتخوداداں کؤمک ایسته ییم، گؤروم نئجه اولور!؟ آخی من یامان گونلرده او کیشییه یولداشلیق ائله میشم! گره ک اودا بیزیم یاخچیلیغیمیزی ایسته سین!" سونرا ایسه، حیطده کی اوغلو عبدالعلی نی سسله دی و عبدالعلی گلیب اوتورارکن، دانیشماغا باشلادیلار.

- اوغول قردشلریوه ده دئه! کؤمکلشین قاشقا اؤکوزوموزو کسین، جوما آخشامینا شام تداروک گؤرون!

- نییه ده ده؟! گئنه ییغوا قوروروق مه یه؟! بو چاتاق کیمیله ساواشاجاییق؟!

- بو قوناقلیق ساواشا گؤره دئییل، باریشماغا گؤره دی! اؤز طایفامیزین آداملارینی چاغیرین، کتخودانی چاغیرین. بیرده دللکلیلردن سووای، او بیری طایفالارین آغ سققللرینی چاغیرین! ائله بیلین ده، بو ائوه ارباب قوناق گلجک! اوجور تداروک گؤرون!!

- ده ده ائله اولسا، قوناقلیغین خرجی جریمه دن چوخا باخاجاق کی!؟ ائل بیل بو عم اوغلانلار بیزی چوخ ایشه قویاجاقلارآ!!

- نئیله مه لیییک، قولون سینیغی بویوندان آسلانار! من سیزه دئمیشدیم کی، داعوادا ائله یئرلریندن وورون، بیلینمه سین!! سن وردوغون کیشی دای آدام اولماز! اصلی گوناهکاردا هئچ او دئییل کی!! نه گؤزه ل دئییبلر، بیر دلی قویویا بیر داش سالار، یوز عاغیللی چیخاردا بیلمز!!

- ده ده نئچه دفعه دئییم آخی! من بئلی اندیردیم، ائله اصلی زهله سیزی وورام! آنجاق او باشی داشلی آتیلدی قاباغا!!

جوما آخشامی میرزه علی بیگیلده شام یئییلنده، هامی، حتی ناراضیلار بئله راضی گؤرونوردولر! ائله کی، آشاغی باشدا اوتوران عبدالعلی، یوخاری باشدا ایلشمیش آتاسینی اوره گینده دریندن آلقیشلاییردی و ناراضیلارا باخاندا اؤز-اؤزونه دونقولدانیردی: "زهلم گئتمیشلر بیزی بتر خرجه سالدیلار!! گؤر نه تیخیرلار!؟" عین زاماندا، کنده چوو دوشموشدو، بو گئجه میرزه علی بیین ائوینده ییغوا وار! تئزلیکله ده حسینلیلرله دللکلیلر آراسیندا تازادان وروشماق باش توتوب، یئنه کند قاریشاجاقدی! بئله لیکله، چوخلارینین اوره گی تیتره تمگه دوشموشدو.

شامدان سونرا، میرزه علی بیین قوناق اوتاغیندا، اوولده یوخاری باشداکیلار، کتخودایلا آغ ساققاللار، دانیشیب نصحیتلر وئردیلر. اونلار دؤنه-دؤنه خاطیرلاتدیلار دا، کیچیگین کیچیک یئری وار، بؤیوگون بؤیوک یئری! آنجاق اصلی قونویا گئچنده، اوتاغین بیر طرفینده کی میرزه علی بیین طرفدارلاریلا قارشی طرفلرینده کی ناراضیلار

دئییشمگه باشلادیلار و هر بیری او بیریسینی گوناهلاندیردی. او آرادا، کتخودایلا آغ ساققاللار چوخراق میرزه علی بیه حاقق وئردیلر. بونا گؤره، ناراضیلار آغ ساققاللارین بو تهر آراچیلیق ائتمه لرینی قبول ائتمه دیلر. بئله جه ده اونلار قیسسا گلمه ییب باریشانا اوخشامادیلار. ساعاتلار دارتیشاندان سونرا، کتخودا کدرلنیب آیاغا قالخدی و میرزه علی بیه اوز توتوب دئدی: "آی کیشی، دئیه سن بو کنددن بؤیوک-کیچیک ییغیشیلیبدی!! دئییرم، سن میرزه علی بیین سؤزونه باخمایان، بیزیم سؤزوموزه هاردان باخاجاق!؟!"

آردینجادا، ایلشمیش آغ ساققاللارا اوز توتوب دئدی: "دورون گئده ک اؤزلری بیلر!"

آغ ساققاللار گئتدیلر. آنجاق، میرزه علی بی کتخودانین اوولکی سؤزلرینی اونوداراق، سون سؤزوندن اودلانیب یاندی. میرزه علی بی ناراضیلارا اوز توتوب بئله سؤیله دی: "ائله اؤزگه بئله اولار دا! گؤردوز کی، کتخودا ایسته مه دی بیز باریشاق! او ایستیر حسینلیلر بؤلونسونلر!! سیز هله چوخ قالیر، بو جور ذادلاری بیله سیز!!" بونونلا بئله ناراضیلار اونون سؤزلرینی اینانماییب، بیر-بیر آیاغا دوروب گئتدیلر. بو دورومدا، میرزه علی بی جینلنیبب اوتاقدا قالان طرفدارلارینا سؤیله دی: "قوهوم قوهومون اتینی یئسه ده، سوموگونو آتماز! کؤپک اوغلونون قارنیندا مین تولکو یان-یانا یاتیب!! تولکو اوغلو تولکو باریشدیرماق یئرینه گؤرون نه سؤز دئدی گئتدی! اؤزوموز بیلسئیدیک سنی نییه چاغیریردیق!؟ من سنه گؤرسه درم کتخودا! اؤزوموده داغیداجاغام سنیده!! باشینا بیر اویون گتیریم کی، منه ده دئیرلر میرزه علی بی!!"

بیر موددت سونرا، میرزه علی بی وار-یوخونو ییغیشدیریب کؤچونو چاتدی و اوغلانلاریلا بیرگه تازاکنده داشیندی. گئدنده آداملارینی توپلاییب تاپیشیردی: "هئچ واخت بیرلیگیزی ایتیرمه یین! یوخسا بیردن گؤره سیز هامیزی کنددن ائشیگه سالدیلار!!"

میرزه علی بی گئدرکن، کندلیلر ناراضی حسینلیلری دانلاماغا باشلادیلار و اونلارا، "بس سیزین غئیرتیز یوخدو، آغ سققلیزی ساخلایانمادیز؟!" دئیه، غئیرتلرینه توخوندولار. اونلارا وورغولادیلار: "سیزین عبدالعلی تکین قولو قووه لی آدامیز واردی مه یه؟! صاباحلاری داعوا دوشسه نئیله جکسیز؟!" بئله لیکله، بیر آی سونرا ناراضی

حسینلیلردن نئچه سی میرزه علی بیگیلی قایتارماق اوچون تازاکنده یوللاندیلار. میرزه علی بیه دیل-آغیز ائدیب، پئشمان اولدوقلارینی بیلدیره رک عوذور ایسته دیلر. سونرادا میرزه علی بیگیلین قاییتماقلارینی ریجا ائتدیلر. بونونلا بئله، میرزه علی بی آند ایچیب دئدی: "گره ک کتخودانی کنددن قوواسیز، بیز گلک!!"

بئله لیکله، پارچالانمیش حسینلیلر کتخوداگیلی موشترک دوشمن حئسابلایاراق توپارلاندیلار. سونرا بیرینین ائوینده ییغوا قوروب، کتخودانین طایفاسیندان سووای، بوتون طایفا آغ ساققالارینی چاغیردیلار. اونلار، عبدالعلی باشینی یاران کیشینی یولوخوب، نئچه نفری دللکلیلرین آغ ساققاللارینین دالیسیجا گؤندریب، بو طایفانیدا اؤزلریله بیر ائله دیلر. بئله جه، کنده ایکی تیره لیک سالیب کتخوداگیلی تکله دیلر. کتخودانین طایفاسینا دئدیلر: "نئجه میرزه علی بی گئتدی، گره ک کتخودادا کنددن کؤچوب گئتسین! یوخسا گلین قالاقاپیسندا داعوا ائده ک!!" بو سؤزلرین آردیندان، کتخوداگیله اذیت وئرمگه باشلادیلار. اونلارا گؤز وئردیلر ایشیق وئرمه دیلر. قاباقجالار کتخودایلا حؤرمتله یاناشانلار، قاپیسیندان گئچنده اونا یامان-یوغوز دئدیلر. ائله ائله دیلر، کتخودانین ایکی آیاغی وار ایدی، ایکیسینیده بورج ائله دی، کنددن قاچدی!

کتخودانی کؤچوردندن سونرا، کندین نئچه نفر بؤیوک باشی میرزه علی بیی قایتارماق اوچون، غورورلا تازاکنده ساری یولا دوشدولر. گئدنلر اورادا، اونلارا حؤرمت ائدن میرزه علی بیه نه قدر یالوار-یاخار ائتدیلر، ساغالانا دؤنمگی قبول ائله مه دی! نئچه آی تازاکنده یاشامیش میرزه علی بیین سون سؤزو بو اولدو: "ایسته میرم ساغالانا دؤنم! ایسته ییرم عؤمرومون قالانینی داعواسیز-مورافاسیز گئچینم!!"

بئله- بئله کؤچمه لرله کؤچورتمه لر، طایفالار آراسیندا شوبهه لی یاناشماغی و کین-کودورتی اولدوقجا درینلشدیرمیشدی. همیشه، ظولم اولونموش طایفالار فورصت آختاریب اینتیقام آلماق ایسته میشدیلر. ایشلری قاباق اولاندادا بو ایشی گؤرموشدولر. هر حالدا، سونرالار میرزه علی بیین اوشاقلاری تازاکنددن تبریزه کؤچموشدولر. ایندی، اونون نوه لریندن بیری، دوکتور اولوب شهرده مطب آچیبدی و کندلیلر اونو، "حسینلیلرین دوکتورو" آدلاندیریبلار! هر طایفادان او دوکتورون مطبینه گئدیر. خسته

دللکلیده اولسا، حسینلیلرین دوکتورونو آختاریر! دوکتور بی کنددن خبرلر آلاراق گولر اوزله کندلیلری قارشیلاییب داوا-درمان ائدیر. خسته ایسه، مطبدن چیخاندا دوکتورون اؤلنلرینه دوعا-ثنا ائدیر. کندلیلر بو جور آداملاری گؤرنده، کندین دعوالی گئچمیشینی خاطیرلاییب دئییرلر: "وآلله هر کیم کنددن گئدیب گونه چیخیبدی!!"

۲۳– سون گؤروش

ایش باشینا گئتمگه حاضیرلانماقدایدیم کی، سحر باشلاری یامان خبرلر چاتدیران موبایلیمین زنگی چالدی. موبایل صفحه سینده قارداشیمین آدینی گؤرونجه، اوره گیم تیر-تیر تیتره دی! موبایلی آچمادان اؤنجه، باشیمی قووزاییب خانیمیما دئدیم: "وای ده ده، ائله بیل بیر خبر وار!؟" آردینجادا دستگاهین جواب دوگمه سینی باسدیم. آنجاق او طرفدن دانیشیق عوضینه آغلاشما سسی گلدی! منده بو طرفده اوره کلنیب آغلادیم. بو دورومو گؤرن حیات یولداشیم، ائو تیلفونونو گؤتوروب کنده زنگ ووردو و او یاندان بیر نفر جواب وئردی: "ده ده کئفسیزدی، تئز اولون کنده گلین!" بئله جه، خسته ده ده مین جان وئرمه سینی گؤره بیلمه یه جگیمه یقین ائدیب، آغلایا-آغلایا قارا کؤینگیمی گئیدیم!

ماشینیمی ایشله دیب خانیملا بیرگه کنده ساری یولا دوشدوم. یولدا، ایندییجه گئتمه دیگیم سورعتلرله سوردوم و مویلیمی خانیم آلیب کنددن تئز-تئز گلن تیلفونلاری جوابلادی:

- ایندی هارداسیز؟!
- آبرسانی تزه سوووشدوق!
- ایندی هارداسیز؟!
- یئکه دوکاندا!
- یئتیشمدیز بس!؟
- بیر آز دوشدوک تیرافیکه! فورروگاهداییق، ایندی یئتیشریک!

- ایندی هارداسیز؟!

- سینیخ کؤرپوسونده ییک!

- ائوه گئتمه یین، بیر تیل گلین قبیر اوستونه!!

-خودا حافیظ!

بیز کنده یئشینجه، ائل-طایفا بیر ساعاتدان آز موددتده ده ده مین اؤلوسونو ائودن گؤتوروب قبریستانلیغا آپارمیش، یوموش، کفنلمیشدی و آتاسینی سون دفعه اولاراق گؤرسون دئیه، تبریزدن گلن اوغلونو گؤزله ییردی.

بیر تهر یئتیریب قبریستانلیغا یاخین پارک ائتدیم و تله سیک دوشوب اوراداکی میرده شیرخانایا دوغرو گئتدیم. یول گؤستریله رک، جماعتین آراسیندان سوووشوب بیرینجی اوتاقدان گئچدیم و ایکینجی اوتاغا گیررکن تابوتو گؤردوم! او الدن، تابوتا یاخین بیر نفر منی گؤرونجه، قاباغا یئرییب اؤلونون اوستونده کی اؤرتوگو گؤتوردو و کفنی آزجا آچدی! اوندا آتامین اوزو گؤرسندی! اودلاناراق یاخینلاشدیم و ده ده مین اوزونون او تایییندان-بو تایییندان، اوناجان ائتمه دیگیم محبتله اؤپدوم!! ... آتامدان آیریلیب هؤکورتمه له دیم. همن آدام، ده ده مین کفنینی سهمانلاییب اؤرتوگونو اؤرتدو. سوندا، جماعت تابوتو گؤتوروب قبیره طرف آپاردی.

قیزیل گول اولمایایدی

سارالیب سولمایایدی

بیر آیریلیق بیر اؤلوم

هئچ بیری اولمایایدی

۲۴– ابوطالیبین اؤکوزو

سحر تئزدن جماعت قالاقاپیسینا تؤکولموش، شهردن ابوطالیبی آپارماغا گلن مامورلاری گؤزله ییردی. اورادان گئچن چایین او تای-بو تایینداکی مخلوغون چوخو، اوجادان ابوطالیبی یامانلاییب اونون کؤچورولمه سینی حاقلی بیلیردی. آزیدا جینقیرینی

چیخاردانماییب، اوره گینده ابوطالیبی قیناسادا، اونون یازیق آداملارین الیندن توتماسینیدا آنیردی و بئله جه کندین بوتون یامان ایشلرینی ابوطالیبین اوستونه آتماغی حاقسیز سانیردی. هر حالدا، چوخلاری ابوطالیبله گنج اوغلونو پیس آدام بیلیب بو باره ده یازیلان پیتیگی بارماقلامیشدیلار. هابئله، یاخین کندلردنده پیتیگه بارماق باسمیشدیلار. دئمه لی، بلگه لره دایاناراق ابوطالیبین عاییله سینین کؤچورولمه سی آیدینجاسینا دوغرو قرار گؤرسنیردی.

اؤتن آیلاردا ایش گلیب او یئره چاتمیشدی کی، گوجلو ابوطالیب زمیلرینده ایشله ینده، ایکی نفر یاخین آداملاریندان قمه دن-کرکی دن گؤتوره رک دؤوره سینه دولانیب اوندان مواظیب اولوردولار. بئله سی طایفاسی ابوطالیبی بوشلامایيب آرخاسیندا دوروردو. ابوطالیبده طایفاسینا گوونرک، هده-قورخولاری سایمیردی. سونوجدا ایسه، ابوطالیبله اوغلونا خاطیر کندده ایکی تیره لیک یارانمیشدی. بیر طرفده یالنیز ابوطالیبین طایفاسی و قارشی طرفده کندین باشقا طایفالاری بیرلشمیشدیلر. بئله لیکله، تک قالان طایفا او گون قورخوسوندان سسینی چیخاردانمیردی. دئمک، ابوطالیب گئتمه لی ایدی!

هاندان هانا، اوچ نفر آتا مینمیش توفنگلی مامور، بیر گوروهبانلا ایکی سرباز، کنده گلدیلر. اونلار کند ایچینده آتلارینی چایین ساغ الیندن سوروب، قالاقاپیسینا یئتیشنده اوراداکی کؤرپودن چایین سول الینه گئچدیلر و گئدیب قالاقاپیسیندان گؤرسنن ابوطالیبگیلین حیطلرینه گیردیلر. بیر موددت سونرادا، ابوطالیبله عاییله سینی دؤوره له یرک ائویندن ائشیگه چیخارتدیلار.

او زاماندا، کندده ائوده قالان قالمامیش، هامی قالاقاپیسینداییدی. بو باساباسدا، بیردن-بیره چایدا پالتار یویان بیر دول قادین، ابوطالیبین اوغلونو گؤستره رک گوروهبانی خیطاب ائدیب اوتانمادان دئدی: "جناب سروان، بو کؤپک اوغلو بیر دفعه ده منه دولاشیبدی!!" سربازلار دونوخوب قالارکن، گوروهبان اودغونوب جوابیندا دئدی: "ائله ذادلارا بیز یئتشمه ریک، محکمه یئتیشر!" هامی هویوخ قالیب، ابوطالیبله عاییله عوضوولری باشلارینی آشاغی تیکدیکده، ابوطالیبین اوغلو غورورلا باشینی قالدیریب، بیر آز قادینا، بیر آزدا جماعته باخدی. سونرا اوسته لییب گوروهبانا اوز توتاراق دئدی:

"جناب سروان، او آروادا بیر دفعه یوخ، اوچ دفعه دولاشمیشام!! اولو کی یادیندان چیخیب!!" او یان-بو یاندان ابوطالیبین اؤلوسونه-دیریسینه یامان-یوغوز یاغدیقدا، گرگینلیگی حیسس ائدن گوروهبانین رنگی قاچدی! ساندی بیر آزدا دایانسالار، ابوطالیبگیلی اللریندن آلیب اؤلدوره جکلر. اونا گؤره توفنگینی گؤستره رک جماعته قیشقیردی: "یاخین گلمه یین! اوزاقلاشین!" آردینجادا سربازلارینی هارایلادی: "تئز اولون سورون گئده ک، دایانمایین!" سوندا، مامورلار چایین سول الیندن یولا دوشوب ابوطالیبگیلی یوردلاریندان اوزاقلاشدیردیلار.

بلکه ده ابوطالیبگیل هله یاری یولا یئتیشمه میشدیلر کی، بیر سیرا کیشی ابوطالیبین حیطینه دوغرو یوللاندیلار. اونلار گئدیب ابوطالیبین دوواریندان آشیب، تاختا قاپیسینی آچیب، ائوینه تپیلدیلر. تپیلنلرین آردینجادا چوخلو آدام او حیطه دولوشدولار. دئیه سن، هر نمنه ابوطالیبین ائوینده اولسایدی، آپاریلمیشدی. تکجه، پیه سینده اونون قارا اؤکوزو قالیردی. اؤکوزوده، ائله او گون ریضا اوغلو قاسیم آدلی عمو اوغلانلاریندان بیری، گلیب آپاراجاق ایمیش. آنجاق قاسیم دونن گئجه یارالانیب بوگونده گله بیلمه میشدی. دئییردیلر، دونن دوکانلارین بیرینده ایکی نفر قاسیمی قارشلاییب دئمیشدیلر: "طایفازین چوخوندان پول ییغمیشیق! سنده پول وئر بیزه، وئرک مامورلارا صاباح عم اوغلوو ابوطالیبی کنددن آپارسینلار!!" قورخماز قاسیم جوابلاریندا اونلارین ده ده-ننه لرینی قاریشدیرمیشدی، آردینجادا یاخالاشمیشدیلار. او چاغدا، بیر باشقاسی آرخادان قاسیمین باشینا بالتا اندریب، ساغ قولاغینی باشیندان آییرمیشدی. او اوچ نفر قاسیمی قانینا بولاشدیریب قاچیب گئتمیشدیلر. هر نه ایسه، دونن قاسیمی ایشدن سالانلار، بوگون ابوطالیبین ائوینه گیرنلر آراسیندا گؤرسنیردیلر!

ابوطالیبین حیطینه گلن جماعتین بعضیسی تئزراق قاییتماق ایسته ییردی. آمما بعضیسی ائوی بوجاقلاریناجان آختاریردی. گؤرونوردو، بونلارین آراشدیرمالاری نتیجه سیز قالیردی! هله بعضیلریده دام-دووارلارا دیرماشیردیلار. اونلارین بایراقلاری یوخ ایدی، یوخسا ابوطالیبین دامینا سانجاردیلار! هر حالدا، بالا-بالا گلنلر حیطی بوشالدیب گئری قاییدیردیلار. او دورومدا، بیر نفر پیه ده اؤکوزو گؤستره رک یانینداکی

یولداشلارینا دئدی: "وآلله بونو کسمه سک منیم اوره گیم سویوماز!! عمه م آغلایا-آغلایا دئیردی، داعوادا ابوطالیبگیلین بابالاری منیم بابامی اؤلدورموشدولر!!" سونرادا جماعته قیشقیردی: "اولان، هارا گئدیرسیز بس؟! گلین بو اؤکوزو چیخارداق کسک!!" بیر باشقاسی یاخینلاشیب اونون فیکیرینی بینیب اؤکوزون بئلینی تومارلاییب دئدی: "سن اؤلمه، اتی بیر کندی گؤرر، آرتیقدا قالار! چاتی گتیرین!!" بئله لیکله، یییه سیز اؤکوزون دؤوره سینی آدام آلدی!

اونلار، یاردیملاشاراق اؤکوزون بوینونا چاتی باغلادیلار. اؤکوزون بندینی کسیب، حئیوانین صاحابینی یامانلایا-یامانلایا، اونو پیه دن حیطه و حیطدن کوچه یه چیخارتدیلار. سوره رک قالاقاپیسنا گتیردیلر و چایین قیراغینا یئتیردیلر. اورادا چاتینی اؤکوزون قاباق قیچلارینا دولاییب، ترپنمه سینه ماجال وئرمه ییب دیلسیز-آغیزسیز حئیوانی بؤیرو اوسته ییخدیلار. پیچاغی بوغازینا قویوب، قیبله یه ساری کسدیلر. داغیلیب گئتمیش جماعتین چوخو او زامان، بیر-بیرینه، "قاییدین ابوطالیبین اؤکوزونو کسیرلر!" دئیه دؤندولر. دول آروادا آیری پالتار گتیریب اوولکی یئرینده یوماغا باشلادی.

یئر شوخوملایان اؤکوزو کسندن سونرا، دریسینی سویدولار. اتینی شاققلاییب دوغرادیلار و قوربان پایی تکین اورادان گئچنه پای وئردیلر. بئله لیکله، بو احساندا بیر کندی اورتاق ائتمگه چالیشدیلار! ابوطالیببین الیندن آجیقلی کیشیلر، اؤکوزه ایشاره ائدرک، اؤیونرک گلن-گئدنه دئییردیلر: "گئت کؤپک اوغلو، آدامین باشینا بو اویونلاری گتیررلر!!" و کیشیلرین بو سؤیلمینی، اوراداکی اوشاقلار بؤیوکلنرک یانسیلاییردیلار!

یاز گونونده، فیض اله اوغلو ایسکندر بو اولایلاری یاخیندان ایزله میشدی. آخشام چاتسادا، هله گنج ایسکندرین ائولرینه قاییتماغی گلمیردی. او چاغدا، اؤکوز کسنلرین بیری، گئچیب حئیوانین بیر پایجا قالان جیگرینی ایکی اللی گؤتوروب، ایسکندره یاخینلاشیب دئدی: "آی ایسکندر، گالا بو جیگلریده آپار وئر فیض اله عمییه! سنین ده ده اوو چوخ یاخچی آدامدی!!" بئله لیکله ده، ایسکندر جیگر الینده ائولرینه دؤنمه لی اولدو. ایسکندر یئتیشرکن، گؤندریلن پایی ده ده سینه تقدیم ائله مک ایسته دی! آنجاق فیض اله الینی قایتاریب آجیقلا اوغلونا دئدی: "اولان، آپار جیگری آت چایا! ییخیلان

آغاجا بالتا ووران چوخ اولار!!" ایسکندر دینمز-سؤیلمز دؤنوب چایا طرف گئتدیکده، کنده آلله آدامی تانینان فیض اله آرتیردی: "اوغول، من بیلمیرم ابوطالیبله اوغلو نامیس اوغروسو اولدولار یا اولمادیلار! آنجاق ابوطالیبین اؤکوزونو کسنلر مال اوغروسودولار!! اونلارا قوشولما اوغلوم!!"

۲۵- قودونو من درسه یازدیرمیشام!

شاه گئدن ایلین سونراسی، مدرسه دن شاهین عکسینی اندیریب ایمامین عکسینی تاخمیشدیلار. بیلدیرکی اوزلرینی اوتن موعللیملرین یئرینه ده، بو ایللری ساققالی موعللیملر گلمیشدیلر. بونلارا گؤره، مدرسه شاگیردلری درسلرینین نه تهر اولاجاغینی صبیرسیزلیکله گؤزله ییردیلر. آمما اونلار مدرسه باشلادیقدان سونرا، درسلرله یازیلارین آزما-چوخ ائله قاباقکی تکین اولدوغونو گؤردولر. فقط، تازا دؤنمده مدرسه ده داها یئمه لی پایلانمیردی! شاه زامانی تیکیلمیش، حسن اوغلو خیراله نین باغچاسینین دیبینده اولان، دووارسیز کند مدرسه سینین ایکی کیلاسی وار ایدی. بیر کیلاسدا اوتوز نفرجن اوتورا بیلردی و باشقا کیلاس اونون یاریسیجان ایدی. بالاجا بیر دفتریده وار ایدی. یئنی ایلده، بؤیوک کیلاسدا اوولی اوخویانلار اولوردولار و او کیلاسا سحر باشی اوغلان اوشاقلاری، آخشامی باشیدا جوانلارلا کیشیلر گلیردیلر. بالا کیلاسدا ایسه، ایکیدن بئشه جن اوخویانلار اوخویوردولار.

او گون، مدرسه نین آچیلیشیندان بیر آیدان چوخ سووشوردو. بونونلا بئله، آخشام باشی ایرمی بئش یاشی اولان، اوولی اوخویان، فرش توخویان حسن، موعللیملری، "فارس دیلی" درسینی دئدیگی زاماندا، چوخلارینا تای هوروت-هوروت باخیردی. آمما همن کیلاسدا، یئددی-سکگیز یاشی اولا بیلن ابراهیم، درسی یاخشی دوشونوب، موعللیمین سوردوغو سئواللارین هامیسینا جواب وئریردی. موعللیمده ابراهیمین هوشلو-باشلی اولدوغو آلقیشلاییب، تئز-تئز اونا "آفرین!" دئییردی. موعللیم، کیتابین عکسلرینی گؤستریب یازیلارینی آنلاتماغا چالشیردی. مثلا آتین عکسینی گؤستریب

دئییردی: "بو آتدی، آتا دئیرلر اسب!" و "اسب" کلمه سینی دؤنه-دؤنه هؤججوله ییب تخته سیاهدا یازیردی. موعلیمی ایزله ین شاگیردلر چوخ راحاتلیقلا عکسی دوشونوردولر. نییه کی، اونلار هر گون آتی گؤروردولر و آتلارا گؤره بؤیوکلریندن چوخلو ناغیللار ائشیتمیشدیلر. آنجاق کیتابدا آتین بیردن-بیره اسب اولماسی چوخونو گیج قویوردو! چالیشقان موعلیم دئدیکلرینی یئنه ده تیکرار ائدیب، تازادان یازیردی. بونلارا باخمایاراق، نه موعلیمه و نه باشقالارینا بئله سورولار یارانمیردی: "نییه کیتابدا آت ائله آت یازیلماییب، بیزده بیر بئله زورا دوشمویک؟!! نییه بیز دانیشدیغیمیز تکین یازمیریق؟!" نئچه دقیقه سونرا، حسن، قاباغا چاغیریلمیش، اسب کلمه سینی تخته سیاهدا یازماقدا اولان ابراهیما باخاراق، باشقا خیاللارا گئتدی. او هیجانلاناراق اؤز-اؤزونه دئییردی: "اولان، ائله بیل بئله ذادلاری اوشاقلار یاخچی آنلاییرلار ها! ایبیشه باخ، گؤر نه قشنگ جواب وئریر، نه قشنگ یازیر! منده ائله صاباحلاری قودونو گتیریم یازدیریم!! بس نییه بورا کیمی فیکریمه چاتمامیشدی؟!"

او گونون صاباحیسی فرش توخویان حسن، ابراهیملا یاشید اولان، باجی اوغلوسو قودرتی گؤتوروب مدرسه یه گتیردی. حسن، کیلاسلاری باشلامامیشدان قاباق باجی اوغلونو دفتره طرف آپاردی. ایچری گئچیب سلام وئریب قودرتی گؤستررک دئدی: "آغا مودور، بونو گتیرمیشم درسه یازدیرام! قودرتینده آدینی یازین، اؤزومله کیلاسا آپاریم!" میز دالیسیندا اوتورموش مودور ایشلرینه مشغول اولا-اولا جوابلادی: "حسن، بو اوشاغی آخشام باشینا یازماق اولماز! سحر باشینادا ایندی اولماز!! قودرتی گره ک درسلر باشلاناندا سحر باشلارینا یازدیراردیز!!" حسن بیر آز قودرتین عاییله سیندن دانیشیب سونرا آرتیردی: "من ایستیرم قودرتده ابراهیم تکین سحر باشلاری ایشله سین، آخشام چاغیدا گلسین درسه!" مودور باشینی قووزاییب نئچه لحظه فیکره گئدیب، آردیندان سؤیله دی: "اؤزوز بیزدن یاخچی بیلیسیز، ابراهیم یتیمدی! نئچه نفر شاهید گئچیبلر کی، او گره ک فرش توخوسون، ننه سی ایله اؤزونو دولاندیرسین! آللها شوکور، قودرتین هم ده ده-ننه سی وار، همده باجی-قردشی! اؤزون دئییرسن، ده ده سینین تاکسی باری وار! بیرده قودرتین ایشلمک واختینا هله چوخ قالیر! منی دئسن، صاباح سحر باشی

گلین، آقای پرویزی ایله دانیشاق! قبول ائله سه لر سحر باشلاری گلسین. بیر ایلده دالی قالماسین!!"

سونراسی گون، اوستا حسن سحر چاغی تاختابنددن دوشوب ایشلرینی شاگیردلرینه بوراخدی. سونرا گئدیب تپه ده تای-توشلاریلا آشیق اوینایان قودرتی تاپدی. اونو یولداشلاریندان آییریب، الیندن یاپیشاراق تازادان مدرسه یه ساری آپاردی. مدرسه یولوندا، حسن باجی اوغلویا گؤز آلتی باخاراق اؤزو-اؤزونه دئدی: "بو قودو منیم الیم آلتیندا ایشله ینه اوخشامیر! هاواخت سئونده گلیب فرش توخویور، سئومه ینده گلمیر! بللیدی، بوندان ایلمک سالان چیخماز!! بونو ارکؤیون بؤیودوبلر! گونده گئدیر آشیق اوینایبر، بلکه ده یاخچی قوماریاز اولدو!!" هر حالدا، داییلا باجی اوغلو یوخاری کوچه یه دوغرو یئرییب، سووزولوغا چاتیب ال-اله دمیر یولونو آشدیلار.

حسنگیل یئتیشرکن، مودورو آقای پرویزینی دفتره چاغیردی و قودرتی تانیتدیراراق، درسه یازیلمادا گئجیکدیگینی خاطیرلاداراق، موعللیمه دئدی: "آقای پرویزی، سیز ایجازه وئرسز، ائله صاباحدان قودرتده سیزین کیلاسیزا گلسین!" آقای پرویزی قاشلارینی دویونله ییب جواب وئردی: "آقای قلیزاده، ایلین اوولیندن گلنلر بیر ذاد اؤرگشمیرلر! قاباقجا رد اولانلاریندا ائله بیل ائله اووللریدی!؟ قودرت ایندیدن باشلاسا بللیدی کی نه جور اوخویار!!" مودور کندین وضعیتیندن نئچه کلمه صؤحبت ائتدی و بیر تهر موعللیمی راضی سالدی، قودرتده صاباحدان اونون کیلاسینا آرتیریلسین. آقای پرویزی کیلاسینا دؤندوکده، مودور سئوینه-سئوینه تر باسمیش گولومسه ین حسنه دئدی: "تئز اول حسن، قودرتین سیجیللیسینی وئر، آدینی یازیم دفتره! باشینی آپارین قیرخدیرین، صاباحداندا درسه گلسین! ائله صاباحلاری کیتابلارینیدا وئره رم!" حسن دئدی: "آغا مودور، قودرته سیجیللی آلماییبلار هله! سیز آدینی یازین، کنده سیجیللی وئرن گلنده سیجللی آللیق، گتیرریک باخاسیز!!" مودور باشینی توولاییب، آجیقلاناراق حسنه دئدی: "منده دئییرم بس، سیجیللیسی وار! بو یئکه لیکده اوشاغین گره ک سیجیللی سی اولسون آخی! گئدین، سیجیللی آلین سونرا گلین! سجیللیسیز من هئچ

کیمی یازمارام!!" بئله لیکله، حسن ایله قودرت سویو سوزولموش ائولرینه ساری قاییتدیلار.

یولدا، حسن یایدا جهاد سازندگیدن گلن بیچینچیلری خاطیرلاییب، اونلاری بو ایل پاییزدا گلن موعللیملرله توتوشدوروب فیکیرلشیردی. اکین بیچینی چاغی، آلله یولوندا اکینچیلره کؤمک ائله مک اوچون، نئچه نفر بیچینچی جهاد طرفیندن کنده گلمیشدیلر، آنجاق دئیه سن اونلار ائله ده اکین درمک باشارمامیشدیلار!! جهاد بیچینچیلری جعفر اوغلو اوروجگیلین زمیلرینه گیریب بیچمگه مشغول اولارکن، اونلارین ایشینی گؤرن اوروج کدرلنه رک قاباغا گئچیب دئمیشدی: "آی قردشلر دای بسدی، قالانینی اؤزوموز دره بیلریک! چیخین زمیلردن ائشیگه، اکینلری چوخ اوزدن بیچیرسیز! بیزه صاباح سامان لازیم اولاجاق آخی!!" جهاد بیچینچیلری اوروجون سؤزلرینی ائشیتدیکده، آجیقلانیب او ساعات کنددن چیخیب گئتمیشدیلر! بو موعللیملرده یالوار-یاخارلا دئییرلر، گلین-گلین درس اوخویون! آمما درس اوخویانی یازمیرلار و منیم کیمی درس اوخومویانلاردان یاپیشیرلار!! دئییرم، سیجیللینی سونرا آلیب گتیره رم، قبول ائله مه ییب آجیق ائدیر! ... قودو بئشجن اوخویا بیلسه چوخ یاخشی اولار! صاباحلاری کار-کاغاذلاریمیزی اوخویار! بلکه ده منی توتوب سرباز آپاردیلار! نامه گؤندرنده گتیریب وئررلر قودو اوخویار! بلکه ده موعللیملر دئین کیمی اوخودو ائله دوکتور اولدو!! هر حالدا، بو گئجه گئدیب قودونون ده ده سینه دئیه رم. اودا صاباحلاری گئدر تبریزدن اوشاغینا سیجیللی آلار.

او گون شامدان سونرا، حسن باجیسی روبابگیله گلیب، قودرتین آتاسی بخشعلییه اوز توتوب دئدی: "باخشی عم اوغلو، بوگون آپاردیم قودونو درسه یازدیرام، مودور دئدی گره ک سیجللیسی اولسون! صاباحلاری گئدین تربیزدن سیجیللی آلین، قودونودا درسه یازدیراق! بو ایل اوشاقلارین چوخو درسه گلیر، سولطانین اوغلو ایبیشده هامیدان یاخچی اوخویور!!" حسنین جوابیندا، آناسینی باجی سسله ین، شاخ دانیشان بخشعلی دئدی: "سیجیللیدن اؤتور ایشیمدن قالانمارام من!! سیجیللی وئرن کنده گلنده باجی گئدر آلار! بو ایلده اولمادی، گلن ایل یازدیراریق! نمنه اولاجاق کی؟! کنده ده ائله بیر-ایکی نفر

اوخوسا گؤرر!!" روبابدا ارینین سؤزلرینه قاتیلاراق دئدی: "اوشاقلارین دؤردونون سیجیللیسی یوخدو، سیجیللی وئرن گلسه هامیسینا بیر یئرده سیجیللی آلاریق! من بیلمیرم، قودو گئتسه درسه، یازدا مالاریمیزی کیم اوتاراجاق!؟ والله ائله درسیمیز اسکیگ ایدی!!" آنجاق، قودرتین روبو ننه سی بخشعلیله روبابی دانلاییب حسنی حاقلی بیلدی. هر نه ایسه، حسن اوره گینده، "مین رحمت گئنه موعللیملره!!" دئیه رک گئجه یاریسی ائولرینه دؤندو.

قیشین اوللری ایدی و قار یاغا-یاغدایدی. روبو ننه، کورسو باشیندا اوتوروب، قاری ننه ناغیلینی دیققتله قولاق آسان نوه لرینه سؤیله مکده ایدی. اوندا بیردن-بیره خبر گلدی کی، علعسگر اوغلو عباسین ائوینه سیجیللی وئرن گلیبدیر! روبو ننه، ناغیلی یاریمچیلیق قویوب آیاغا قالخدی و گئچیب تله سیک گئییندی. سونرا بخشعلی ایله روبابین سیجیللیلرینی گؤتوروب نایلونا قویوب گئتدی. ننه بیر موددت سونرا، نوه لرینین هامیسینا سیجللی آلیب ائوه ایسلاق قاییتدی. تئزلیکله، بو خبر گئدیب حسن داییییادا چاتدی.

ایلقاریندان دؤنمز حسن، ائله او دقیقه تاختابنددن دوشدو. روبابگیله گلیب، کیملیک بلگه سی اولان قودرتی گؤتوروب، قار-کولکده مدرسه یه ساری آپاردی. حسن مدرسه یه یئتیشیب، قودرتین سیجیللیسینی هویوخ قالمیش مودوره گؤستردی. مودوره دئدی: "آغا مودور، من سیزه اوندا دئدیم قویون گلسین کیلاسا، سیجیللیسینی سونرا گتیررم! آنجاق سیز قبول ائله مدیز!!" حسنین باخیشلارینین قاباغیندا چاره سیز قالان مودور ایسه، آقای پرویزینی دفتره چاغیریب، موعللیمله مشورت ائله دی. نتیجه ده، اونلار کؤنولوسوز-کؤنولوسوز قودرتین آدینی یازماغا راضی اولدولار. مودور، قودرتین سیجیللیسینه باخاراق آدینی اوول اوخویانلارین سیراسینا آرتیردی. سونرا گئچیب دفترده کی اوول کیتابلارینین هره سیندن بیر دانا گؤتوروب قودرته وئردی و دئدی: "قودرت، اون بئش قیران اولار! صاباح پولونو گتیره سن!" نهایت، آقای پرویزی یئنی شاگیردینی گؤتوروب کیلاسا آپاردی. حسنده، موعللیملره دوعا-ثنا ائدیب، دویغولاناراق

مدرسه دن کرخانایا دؤندو. بئله لیکله، دایی باجی اوغلونو درسه یازدیریب مدرسه یه قوووشدوردو.

نئچه گون سونرا، ایلین بیرینجی ایمتحانلاری باشلاندی و طبیعی اولاراق قودرتین نومره لری چوخدا آز اولدو. ایمتحانلاردان سونرا، آقای پرویزی قودرتین درسینی سوووشان حسنه دئدی: "حسن شککین اولماسین، قودرت بو ایل رد اولاجاق!!" حسنده آرخایینجاسینا جواب وئردی: "اولسوندا! عوضینده گلن ایل لاپ یاخچی اوخویار! سیزین اللریز آغریماسین کی یازدیز!!"

قودرتین درس اوخویا بیلمه سی، اولان ایشه اوخشامیردی! هئچ کیم اینانماییردی، بو اوغلان او ایل درسلرینی اوخویا بیلسین. آنجاق قودرت ایستکلی داییسینین امگینی ایتیرمه دی و درسلرینی هوسله اوخودو. درسی باشاراندا، آقای پرویزی اونا چپیک چالدیریب آلقیشلادی. کندلیلر گتیرن شوولری، تنبللره چالیب تئز-تئز سیندیران آقای پرویزی، قودرته بیر شووده وورمادی! ائله بیل، ابراهیمه تای بیریسیده سحر چاغی تاپیلدی! قودرت، درس اوخوماغا اولدوقجا ماراقلی ایدی. ایلین سون ایمتحانلارینین واختی گلنده او بوتون درسلری ازبردن اوخویوردو و کیتابلارین عکسلرینین هانسی صفحه ده اولدوغونو، کیتابا باخمادان دئیه بیلیردی. ایلین آخیرینداداً قبول اولوب، ایکینجی شاگیرد چیخدی. هر حالدا، او ایل اؤزو رد اولان حسن هارادا اوتوردو، دئدی: "قودونو من درسه یازدیرمیشام!"

قودرتین درسی ایلدن ایله یاخشیلاشدی. درس اوخوماغی دیللره دوشوب تانیندی. کندلیلر اونا، "باخشینین درس اوخویان اوغلو" لقبی وئردیلر و اؤز اوشاقلارینا، "درس اوخویان باخشینین اوغلو تکین اوخویار!" دئدیلر. قودرت دیپلوماجان هارادا درس اوخودو، بیرینجی شاگیرد چیخدی. ایبتیداییینی و راهنماییینین اوول ایلینی ائله کندلرینده اوخودو. راهنماییینین قالان ایللرینی و دبیریستانیدا تبریزده باشا وئردی. دیپلوم آلان ایلده کندین ایلک اؤیرنجیسی اولاراق کنکوردان قبول اولدو و ایصفهاندا کامپیوتر مهندسلیگی درسینی اوخویوب لیسانس آلدی. آردینجادا تهرانا یوللانیب، ایکینجی ستوان درجه سی ایله خیدمت ائتدی. خیدمتدن سونرا، تبریزه قاییدیب

ائولندی. سونرادا ایش تاپیب ایشه باشلادی. مخابرات ایداره سینده ایشله یه-ایشله یه، قزوینده کامپیوتر مهندسلیگینده یوکسک لیسانسی بیتیردی. ایش تاپاندان سونرا، قودرت کنددن تبریزه کؤچموشدو. آنجاق حسن داییسی، هر زامان اونون درسینین بو سوییه یه چیخماسینی اؤز باشاریسی بیلیب دئدی: "قودونو من درسه یازدیرمیشام!"

قودرت، درسینی بیر یئره یئتیردی، آنجاق اونا تای چوخلو کند اوشاغی مدرسه اؤزو گؤرمه دیلر! درسه یازیلانلارین چوخودا یوخسوللوقدان درسلرینی دوام ائتدیره بیلمه دیلر. اونلار، قازانج الده ائتمگه چالیشیب، ایلمک سالیب یاداکی کوره لرده و یاخین-اوزاق کرخانالاردا ایشله مگه مشغول اولدولار. ابراهیم تکین یئتنکلی اوشاق، سونرالار درسه یازدیریلمادی و ائله فرش توخوماقلا باشینی قاتدی. هله، کند قیزلارینین درس اوخوماسی داهادا اوزوجو اولدو! قیزلاری بئشدن آرتیق اوخوتدورمادیلار. بئله لیکله، آز ساواد قیزلار اره گئدیب اوشاق دوغوب، فیکیر-ذکیرلری اوشاقلاری اولدو. قودرت، یوکسک لیسانسا قانع اولاراق درسینی دوام ائتدیرمه دی! درس اوخوماق هوسیندن دوشدو و دوکتور اولانمادی! تئز ائوله نن قودرتین اوچ دانادا اوشاغی اولدو. دئمه لی، قودرت هئچ اولماسا کندلرینین بیر عنعنه سینه صادیق قالدی!!

۲۶- دوخورو سیچانی[1]

چالینین یایدا-قیشدا تبریزده آلانی وار ایدی. او یاناجاغین اصلی موشتریسیده تبریز کوره لری ایدیلر. بونا گؤره، کندلیلرین چوخو گلیر الده ائتمک اوچون چالیچیلیقدا ائدردیلر. چالیچیلار، بیر گون چؤلدن دردیکلری چالینی ائششکلرینه چاتیب کنده گتیریب دوشورردیلر. صاباحیسی گونده، چالینی ائششکلره یوکله ییب آپاریب شهرده ساتاردیلار. چالی درمگه چوخراق ایکی-اوچ نفر بیرلیکده گئدردیلر و هره ده بیر-ایکی دانا ائششک آپاراردی. ساغالانین اؤز کؤوشنینده چالینین آز بیتدیگینه خاطیر، اونو خوجا میجانلا قوم تپه یئرلریندن ساغلایاردیلار. لاپ چوخدا قوملاق آدلانان یئره یول دؤیردیلر. چالیچیلار یا چؤلده ایشلمکده یاداکی تبریزه گئت-گلده ایدیلر. اونلار، ائله

جوانلیقدان بو ایشه مشغول اولوردولار. جوان چالیچیلار بو یولدا، هردن سیجیملری، هردن ائششکلرین پالانلارینی و هردنده ائششکلرین اؤزونو ایتیرردیلر یاداکی اوغورلاداردیلار! آنجاق جوانلار بو تئزلیکده ایشلرینی بوراخماییب، الدن وئردیکلرینین عوضینه آیریسینی آلاردیلار. بئله جه گنج چالیچیلار بالا-بالا برکیشردیلر. چالیچیلار، هردنده سیجیملری، پالانلاری یاداکی ائششکلری تازالایاردیلار. بعضیلری چالیچیلارین باتیرماسیندان دانیشیب سؤیله یردیلر: "چالیچی تربیزده تاپدیغینی، ائله یولدا ایتیرر!!" بعضیلریده دئیردیلر: "چالیچینین چؤره گی ائله چالیدان چیخار!" هر حالدا، تبریزدن دؤننده پول اللرینه گلمیش، کئفی سازالمیش چالیچیلار اوخویاردیلار:

تبریزین ایده لری، ایپکدن پرده لری

کاسیبا قیز وئرمزلر، کسیلسین قایدالاری!

یای گونلرینین بیری ایدی. چالیچیلار قرارلاشمیشدیلار، او گون هامیسی بیرلیکده چالی درمگه یولانسینلار. اونا خاطیر، هره الینه بیر قازما گؤتوره رک ائششگینه مینیب تپه یه گلمیشدی. بعضیسیده بیر ائششگه مینیب، بیر آیریسینیدا قاباغینا سالیب تپه یه گتیرمیشدی. او چاغدا ائششکلر بیر-بیرینه باخاراق، تپه نی باشلارینا آلاراق آنقیریردیلار. او گون گلن چالیچیلار ایچینده مشدی حسینده گؤرسنیردی. مشدی حسین، گئچن قیشدا چؤلدن چالی دریب قاییداندا قار آلتیندا قالمیشدی. آنجاق ائششگی گلیب کنده چاتدیقدا، کندلیلر چالیچینین دالیسیجا گئدیب اونو اؤلومدن قورتارمیشدیلار. قیشدان بو یانادا مشدی حسین داها چالی درمگه گئتمه میشدی. تپه ده چالیچیلارین چوخو، مشدی حسینله صؤحبت ائدرک قورخموش کیشییه اوره ک وئریردیلر. آمما جیحونون میرتینین باشی ائله بیل یاریم ایدی! جیحون مشدی حسینه اؤجشیب دئییردی: "گئچن ایل اؤلسئدین، چالی درمکدن یاخان قورتولاردی والله!!" بوگون کندین ان باجاریقلی چالیچیلاری، عیسی اوغلو عباسعلی ایله قوشجو عین اله، تپه یه گلیب هامینی ماراقلاندیرمیشدیلار. چالی درمگین کؤندمینی یاخشی بیلن عینی بالاشئر و بیر کندین حؤرمتینی قازانمیش صالاح اوغلو محمدعلیده گؤرونوردولر. اورادا، بیر جوان چالیچیدا گؤزه ده ییردی. هامیلا میتلاشان جیحون، اونا یاخینلاشیب سوروشدو: "اولان، ده ده اوو

سنی یوللاییب بس اؤزو هارا گئدیب؟!" جوان جواب وئردی: "ده ده م تربیزدن گلنده ائششکدن دوشوب قیچی سینیب! اونا گؤره منی یوللادیلار!" جیحون دئدی: "سنی من قوملاقدا گؤرمه میشم آخی!؟" جوان دئدی: "جیحون عم اوغلو، اوول دفعه مدی چالییا گئدیرم! ده ده م دئییر، بو ایشه باشلاماغا بوگون یاخچی گوندی!"

هامی توپلاشاندان سونرا، چالیچی دسته سی تپه دن ناخیر یولونا اندی. بیر آز گئدیب، سونرا چای داغلان یولونا گئچدی. بیر موددت سونرا، الینجه کوره نی سوووشوب، چای داغلانا چاتدی. داشلی چایی آدداییب، خوجا میجانین ساغلام یئرلرینه گئچدی و قوملاغا دوغرو یئییینلدی.

قوملاغا یئتیشرکن، دسته هنده وره داغیلدی. هره بیر طرفه گئدیب، ائششگینی باغلاییب پالانینی یئره قویدو و ائششکلری دینجلیب اوتلاماغا باشلادیقدا، قازما-سیجیمینی گؤتورن چالیچی چالی دریب ییغماغا گئتدی.

چالی درمگین اوللرینده ایدی کی، جیحونلا عینی بالا شئر بیردن-بیره ایشلرینی بوراخاراق گولشمگه باشلادیلار! چوخ چکمه دن، عینی بالاشئر جیحونو یئر چالیب آلتینا باسدی. آمما گؤزلنیمزدن، باسیلان جیحون بیر فند ایشله دیب عینی بالاشئرین نم هاراسیندان یاپیشدی و باغیران کیشینی بیر آندا چئویردی!! عینی بالاشئر آشاغی دوشرکن، جیحون اوسته چیخدی! بو دوروما شاهید اولان یاخینداکی چالیچیلار، قاچیب یئتیشیب اونلاری بیر-بیریندن آرالاماغا چالیشدیلار. سانجیلانان عینی بالاشئر دئییردی: "کؤپک اوغلو دوشوب دالیمجا، من درن چالیلاری اوغورلاییر، اؤز چالیلارینا قاتیر!" جیحوندا جوابلاییردی: "کؤپک اوغلو اؤزونسن! ایسته دیم شوخلوق ائلییم، ایکی-اوچ کول گؤتوردوم! سنین شوخلوغا تابین یوخدو کی!!" اوندا صالاح اوغلو محمدعلی اؤزونو یئتیریب توتوشانلاری دانلاییب سونرا هره سینی بیر طرفه گؤندردی.

آز موددت سونرا، چالیچیلار بیر آز آرالیلارا گئتمیش جوان چالیچینی ایزله ییردیلر. اونلار گؤروردولر، تازا گلن جوان قازما الینده چالیلار ایچینده او یانا گئدیر، بو یانا گئدیر! آرد-آردا قازماسینی چالیلارا چالاراق یامان توز-توپراق قوپاریر!! چالیچیلار جوانین اللشمه سینه باخارکن، ائتگیله نیب حرکته گلدیلر و هیجانلی-هیجانلی بیر-بیرینه،

"اولان ایندی تازا گلن قورتولار بیز قالاریق!" و "تئز چاتان تئز چاتار!" دئدیلر. اونلار بئله جه یاریش تکین باغلاشدیلار. نتیجه ده، همیشه کیندن خئیلک تئز ال-آیاق ائدیب سیجیملرینی دردیکلری چالیلارا دولادیلار. آردینجادا گئچیب ائششکلرینی آچیب پالانلادیلار و یاخینا چکیب یوکله دیلر. بللی اولاراق، عباسعلی ایله قوشجو عین اله هامینی قاباقلاییب هامیدان تئز یوکلرینی حاضیرلادیلار. یوکلرینی چاتانلار ائششکلرینی بوراخیب، اؤزلری قاچا-قاچا گنج چالیچییا ساری گلدیلر. گلنلر یئتیشیب گؤردولر، گنج چالیچی ائله قاباقکی ساياغی ایشینه دوام ائدیر! آنجاق بیر کول چالیدا اورالاردا یوخ ایدی!! بیر نفر سوروشدو: "اولان بس سحردن نه ایش گؤرورسن؟!!" جوان هیجانلاناراق جواب وئردی: "بوردا دوخورو سیچانی وار! سیچانلاری بو یووادان او یووایا، او یووادان بو یووایا قوووورام! آنجاق توتانمیرام!!" گلنلر، جوانین بو تهر ایلنجه ائتدیگینه گولمکدن قیریلدیلار! قوشجو عین اله دئدی: "بیز گئده ک، سنده تئز ائششگیوی پالانلا، آتیل ائششگیوه دالیدان بیزه یئتیر!" عباسعلی دئدی: "مشه عین اله، اوشاغی گره ک تک باشینا چالییا گؤندرمییه سن! گره ک عمیلریندن بیری گلئیدی بوگون!" باشی قیزیشیب زامانین گئچمه سینی اونودان جوان دئدی: "بیر آز دؤزسز، منده دررم، الی بوش قاییتسام ده ده م اؤلدورر منی!!" عینی بالاشئر خاطیرلاتدی: "عنتیقه آدامسان سن ها! ائششکلری یوک آلتیندا ساخلاماق اولماز کی!" آنجاق، صالاح اوغلو محمدعلی گئچیب ائششگینین یوکونو یئره آشیردی. سونرادا چالیچیلارا دئدی: "سیز گئدین، من بو اوغلانا کؤمکلیک ائله ییم الی بوش ائولرینه دؤنمه سین!"

چالیچیالار، یولداشلاری محمدعلی ایله جوان چالیچینی چؤلده قویاراق گوله-گوله کنده دؤنوب آرالاشدیلار. او چاغدا، هامیدان چوخدا مشدی حسین فرحلنمیشدی! سانکی قورخوسو دوغرودان تؤکولموشدور. بو دؤنه مشدی حسین میرتجیل جیحونا ساتاشیب اوجادان دئییردی: "جیحون ائله بیل سنین کی بوگون گتیرمه دی ها!!"

صالاح اوغلو محمدعلی، گئچیب جوانی دوخورو سیچانلارینین فیکیریندن چیخارتماغا چالیشدی و اونا دلیل-نصیحیت ائتدی: "آی اوغول، آدام گره ک ایشیندن

مؤحکم یاپیشا! ایندی کنده ده ده-ننه اوو گؤزله ییرلر سن چالی آپاراسان آخی!! تئز اول اوغول، بیز بیر آزدا یوبانساخ قوردا-قوشا راست گله ریک!!"

جوانین چالیسینی دردیکدن سونرا، محمدعلی ایله جوان یوکلرینی چاتیب کنده طرف یوللاندیلار. یولدا، جوان تئز-تئز محمدعلیدن تشککور ائدیب دئییردی: "محمدعلی بیبی اوغلو، آداملا آدامین چوخ فرقی واردی! سیزین یاخچیلیغیزی من اؤلنه جن یادیمدان چیخارتمارام!!" هر حالدا، محمدعلیگیل کنده چاتاندا دوخورو سیچانی خبری کنده یاییلمیشدی!

---

۱. چؤللرده یاشایان بؤیوک سیچانلارا دئیرلر، آقچا سیچانی

۲۷- وطن!

بوتون وارلیغیم حیسسیله دولاراق، وطن حاققیندا بیر قوشما حاضیرلاماقدایدیم. او حالدا چالیشاراق وطن شعرینی یازیب قورتاردیم. سونرا، دویغولاناراق یازدیغیمی دؤنه-دؤنه اوخودوم. یالنیز، قوشمانین سون میصراعسی اوره گیمه یاتماییب، اونو ده ییشمک فیکرینه دوشدوم. آنجاق، بیر میصراعجا یاراشیقلی سؤزلر ذهنیمه گلمه دیلر کی، گلمه دیلر!!

ایکیندی چاغی، شعر حیسسینده اولا-اولا، گئچیب پراید ماشینیمی ایشله دیب، یاشادیغیم تبریزدن ساغالانا ساری یولا دوشدوم. یولدا هوشلو-باشلی سوروجولوک ائتمه سمده، بیر ساعات سونرا سلامت کندیمیزه چاتدیم. آنامگیلین کوچه لرینه طرف سوردوم و بویا-باشا چاتدیغیم حیطه یئتیشدیم. آرابانی ایچری سالیب پارک ائله دیم. آردینداندا یئنیب منی قارشیلایان آناملا اؤپوشوب گؤروشدوم.

او گون، آناملا اوتوروب دانیشدیغیم چاغدا، آنام منیم دوغرو حالدا اولمادیغیمی دریندن حیسس ائدیردی. اونا گؤره، یازیق کدرلنرک تئز-تئز سوروشوردو: "اولان نییه بئله بئکئفسن آخی؟! کیم ایله ساواشمیسان؟!" من اونون جوابیندا، "نئچه دانا کلمه

آختاریرام!" دئسئیدیم، داهادا آرتیق نیگران اولاردی! دئسئیدم، یارالی وطنه قوشما قوشورام، اوندا بلکه لاپ ائله اوره گی اوزولردی!! نه قدر چالیشیردیم عادی وضعیته دؤنم، اولماییردی کی، اولماییردی! من شعریمه دوزگون سون میصراع آختاریردیم! ائله جه ایکی ساعاتا یاخین هره میز اؤز حیسسیمیزده قالدیق. دیبده ده منیم تبریزه قاییتماق واختیم گلیب چاتدی.

ماشینی قاپیدان چیخارتماغا، اونو حیطده دالی-قاباق ائتمه لی ایدیم. گئچیب، آرابایا مینیب فرمان دالیسیندا اوتوردوم. او چاغدا شعر حیسسی منده ائله گلدیگیم چاغ تکین ایدی. من، الیمی آپاریب پرایدی ایشلدرکن، بیردن-بیره شعرین سون میصراعسینا اویغون کلمه لری تاپدیم:

"وطن! وطن!" دئیه، گئتدی

آردینجا سئوینه-سئوینه دالی دنده یه وئریب قاز پیدالینا باسدیم و پرایدی آپاریب مؤحکم دالیداکی دووارا چالدیم!! هئچ اؤزومه آلمادان، آرابانی ساخلادیم! او حینده، یئنه ده بیر آز فیکیرلشدیم. بو سفر، ائله قاباقکی کلمه لردن اولوشان، داها دولغون میصراع ذهنیمدن گئچرکن دیلیمه گلدی:

"وطن!" دئیه-دئیه، گئتدی

قلبیم چیرپیناراق ظفر دویغوسونو آنلادیم! هیجانلانیب گولومسه یرک دنده بیره وئردیم و ماشینی آپاریب داها شیددتلی قاباق دووارا چیرپدیم!! منی یولا سالماقدا اولان، سوروجولوگومو ایزله ین آنام، اؤفکه ایله قیشقیراراق دئدی: "اولان ماشینی هئچ ائله دین آخی!!؟" من ایسه، یئره یئنمه دن، بیر آز دالی گلیب، بیرده قاباغا گئتدیم. پنجره دن آناملا ساغ اوللاشدیم. حیط قاپیسیندان چیخارکن، سورعتله سوردوم. بلکه ده آنام آرخامجا دئدی: "نم-نییه، بالامین عاغلی باشیندا دئییلدی بوگون؟! آلله بالامی سنه تاپیشیردیم، تربیزه ساغ-سلامت یئتیشسین!"

۲۸– اذان!

ندنسه، کند اهلی اوروج توتماغا ناماز قیلماقدان داها آرتیق دیر وئرردیلر!؟ حتی بعضیلری، فقط اوروجلوق آیيندا ناماز قیلاردیلار!؟ دئمک اولار، ساغالانلیلار اوروج یئمگی چوخ پیس و اوتانج وئریجی بیلردیلر. هر حالدا، اوروجلوقدا خوروز بانی تکجه اوباداشدانی گؤسترردی، آمما اذان چاغلارینی بیلدیرمزدی! بونا گؤره، کندین نئچه یئرینده، نئچه کیشی اذان واختلاری داما چیخیب، اذان وئره رک، بیر کنده خبر یایایدیلار.

او ایلده اوروجلوق آیی باشلایاندان، یالقیز یاشایان علعسگر عمی، هامییا تای هر گون اوروج توتوردو. بو قوجا کیشینین نئچه ایل قاباق آروادی اؤلموش، غذا پیشرمکدن توتموش پالتار یوماغاجان، بوتون ایشلرینی اؤزو گؤروردو.

او اوروجلوق گونوده، علعسگر عمی حیطینده اؤز ایشلریله دوموک ایدی کی، هاوا بیردن-بیره قارالدی! ائله بیل لاپ ائله گئجه اولدو! او حینده اذان سسیده ائشیکدن گلدی! نم-نییه ده او گون بیر اوغلان اوشاغی اذان وئرمکده ایدی!؟ علعسگر عمی، سسی آخشام اذانی بیلیب، میطباغا گئتدی. میطباخدا شورباسینی قیزدیریب، چایینی حاضیرلادی. سونرا اولو تانرینی یاد ائدرک ایفطارینی آچدی و دریندن شوکورلر ائتدی. قوجا کیشی ایسته ییردی چوبوق چکمگه باشلاسین کی، گؤزو پنجره دن ایشیق حیطه ساتاشدی!! دئیه سن، تازادان گوندوز اولموشدو!!

ماجرانی آنلایان علعسگر عمینین حیرصی باغیرساغینی کسدی! قوجا کیشی جینلنرک حیطه چیخیب، اوجادان اذان وئره نین هر نه وارینی یامانلادی! قونشولار، یامان-یوغوز سسینه پوزغون اولاراق حیطه تؤکولوب، علعسگر عمیله صؤحبتلشدیلر.

- نه اولوب علعسگر عمی؟!

- نه اولاجاق، اوروجومو یئدیم دا!! اللی ایلدی اوروج توتورام بوگون اوروجومو یئدیم!

- نییه علعسگر عمی؟! کیشی هله نییه یامان دئییرسن اوروجلوغون گونو؟!

- هاوا قارالاندا قودوخ اذان وئردی! منده دئدیم بس ایفطار واختیدی، گئتدیم اوروجومو آچدیم!!

گلنلر، گوله-گوله، هره سی بیر سؤز دئیرک داغیلدیلار.

علعسگر عمی، فیطیر بایرامینین صاباحیسی، یئدیگی اوروجون عوضینی توتدو و ناراحاتچیلیغی آزالدی. او، گلن اوروجلوق یئتیشمه میش، اؤزونه بالاجا بیر رادیو آلدی و اوروجلوقدا کند اذانیلا تبریز اذانین توتوشدوراراق، اوروجونو آچدی. قوجا کیشییه عیبرت اولدو، تئز هر اذانا اینانماسین! هر اؤنملی خبریده، گره ک هئچ اولماسا ایکی یئردن ائشیتسین!!

۲۹– بامییه ایله کوفته دؤنمی

حسینلیله دللکلینین آراسی بولانمیشدی. ندنسه، بو ایکی ساواشجیل طایفانین سولاری یئنه ده بیر آرخا گئتمیردی! بو دوروشماقلاردا حسینلی دللکلییه اوستون گلمکده ایدی. او اؤلچوده کی، حسینلیلرین قورخوسوندان، دللکلیلرین بؤیوکلرینین بعضیسی کندده قالا بیلمه ییب، تبریزده کی قوهوملارینین ائولرینده دالدالانیردیلار. اوروجلوق آیی باشلاسادا، گرگینلیک پوزولماییب، کند آددیم-آددیم داعوایا دوغرو گئدیردی.

او چاغدا، رحیملی طایفاسینین آغ ساققالاریندان بیری اولان حاج حسن، وضعیتدن کدرلنیب اونو ده ییشمک فیکرینه دوشدو. گوجسوزلنمیش دللکلییه یاردیم ائتمگه خاطیر و گوجلنمیش حسینلینین قارشیسینی آلماق اوچون، گئجه-گونوز سالیب چیخیب یوللار آختاردی. دیبده ده، چوخ یاخشی بیر فیکیر ذهنینه چاتیب، بو چتینلیگین چاراسینی تاپا بیلدی. حاج حسن، اوولده گئدیب فیکرینی اؤز طایفالارینین آغ ساققاللاریلا اورتایا قویدو. آردینجا، اون ایللر بویونجا رحیملیلرله بیرلیکلری پوزولمایان صفرلیلر و جاوادلیلارلا مصلحتلشدی. هامیسیندان اویغون جواب آلدیقدا، هیجانلاناراق ائولرینه دؤندو. حاج حسن، بؤیوک اوغلانلارینی اوتاغینا چاغیریب، فیکرینی یاواشجا اونلارادا دئدی. بیر اوغلونا خیطاب سؤیله دی: "جوما آخشامی ایفطاردان سونرایا، اؤز طایفامیزین کیشیلریندن سووای، صفرلی، جاوادلی، بیرده دللکلینین آغ

سققللرینی قوناق چاغیراسان!" او بیرینه ده تاپیشیردی: "سنده جوما آخشامی شهردن اوچ-دؤرد قوطو بامییه آلاسان! بامییه لرده گره ک لاپ یاخچی اولالار ها!!" اوندان سونرا، حاجی جوما آخشامیناجان ساعاتلارلا گونلری بیر-بیر سایدی.

جوما آخشامی ایفطاردان سونرا، چاغیریلانلار بیر-بیر حاج حسنگیله گلیب، اونلارین قوناق اوتاغینا گئچیب ایلشدیلر. قوناقلار بیر موددت چای ایچه-ایچه اورادان-بورادان صؤحبت ائتدیلر. سونرا، یئمه لی بامییه لرین واختی یئتیشدی!! آردینداندا دالبادال چای توتولدو. اوتاقداکیلار، یئدیلر، ایچدیلر، گولومسه ندیلر! هر حالدا، بالا-بالا اصلی سؤزه گئچدیلر. بو ییغینجاغی قوران حاج حسن، بیر-بیر قوناقلارا باخیب اودلاناراق سؤیله دی: "من بیلمیرم نییه گره ک حسینلیلر ایشی او یئره یئتیره لر کی، دئیه لر کنده کیم گلسین، کیم گلمه سین!؟ گلین بیز بیرلشک، اونلار بیرده بئله بوینو یوغونلوق ائله مه سینلر!!" گلنلرین هامیسی، اؤزه للیکله دللکلیلر، حاج حسنی آلقیشلاییب او دئینلرین بوتونونو حاقلادیلار. سونرادا توتدوقلاری اوروجا آند ایچه رک، همیشه بیر-بیرینین یانیندا اولاجاقلارینی بیلدیردیلر. او چاغدا دللکلیلرین بیری، بوتون ایلشنلره گؤز دولاندیریب، دویغولاناراق حاج حسنه دئدی: "حاج حسن، سیزین یاخچیلیغیزی بیز اؤلنه جن یاددان چیخارتماریق! حاج حسن بیز ایندی سوواق تکین سیزه یاپیشدیق!!" مجلیسین آخیریندا، اوتاقداکیلار قارداش سایاغی بیر-بیرلریله گؤروشوب اؤپوشدولر و گلجگه اومودلاناراق، اینام دولو باخیشلاریلا آیریلدیلار.

جوما گونو کنده جار دوشدو، رحیملی، صفرلی، جاوادلی و دللکلی بیرلشیبلر. حسینلیده تک قالیبدی. داها حسینلی دللکلینین گؤزونوده پوفله یه بیلمز! هابئله، هر یئرده بامییه دن سؤز اولوب، "بامییه ایشینی گؤردو!" دئییردیلر. دئیه سن، بامییه او چاغلار گوجلو اولماق آنلامینی داشیییردی! بو خبرلر تئزلیکله دؤولته ده چاتدی. بئله جه ده ساغالانا هی مامورلار گلیب گئتدی. کنده چوخلاری ساواشی پیسله ییب، داعوا آختارانلاری قینایییردیلار. آنجاق ساواش یانلیلاری قورخودان ائولرینه گله بیلمه سه لرده، اؤزلری چؤلده، تبریزده و باشقا یئرلرده قالسالاردا، بیر کندی مشغول ائتمگی باشاریردیلار.

قارشی طرفده، پوزغون اولموش حسینلیلر چارا آختارماغا چالیشیب، آخیردادا تاپدیلار. آنجاق دؤزدولر، فیطیر بایرامی گلیب سوووشسون. حسینلیلرین بؤیوک باشلاریندان بیری اولان حاج حسین، اؤز طایفالاریندان علاوه، محمدلی، آشاغی کوچه، سیدلر و دللکلی طایفالارینین آغ ساققاللارینی قاباقداکی جوما آخشامینا شاما چاغیردی. اونا گؤره، حاجی چوخلو تداروک گؤردو. او اؤکوز کسیب یاخین آداملارینا تاپیشیردی، اؤکوزون اتیندن یئکه-یئکه کوفته لر پیشیرسینلر!!

جوما آخشامی گئجه سی، چاغیریلانلار بیر-بیر حاج حسینگیله گلدیلر. حاج حسینین قوناق اوتاغینا گئچیب ایلشدیلر. قوناقلارا اوولده چای توتولدو. سونرا دسترخان آچیلیب شام گتیریلدی. شام باشیندا، سوفره ده کی دوروشوقلو کوفته لر هر شئیدن آرتیق هامینین گؤزونو توتدولار!! هر نه ایسه، قوناقلار زحمتله حاضیرلانمیش لذذتلی غذالاری، بیر-بیرینین آردینجا یئدیلر. شامدان سونرا، دالبادال چای توتولدو. اوتاقداکیلار، یئدیلر، ایچدیلر، گولومسه ندیلر! هر حالدا، یاواش-یاواش اصلی سؤزه گئچدیلر. بو ییغینجاغی قوران حاج حسین، گئچمیشده کی طایفا داعوالاریندان دانیشاراق، اونلارین باعیثلارینی بیر-بیر سیرالادی. آردینجادا دللکلیلری آلقیشلایاراق، حاج حسنگیلی پیسله ییب بئله بیر سونوج آلدی: "رحیملیلر ایسته ییرلر، کندده گئنه قان دوشسون!!" قولاق آسانلار، حاج حسین دئینلرین هامیسینی دوغرولادیلار. دیبده ده، آغ ساققاللار گئتدیکلری بئیته آند ایچه رک، همیشه بیرگه قالاجاقلارینی بیلدیردیلر. بئله جه، دللکلیلر بامییه نی اونودوب، دوننکی دوشمنلرینی قوجاقلاییب دؤندولر! مجلیسین آخیریندا، اوتاقداکیلار قارداش سایاغی بیر-بیرلریله گؤروشوب اؤپوشدولر و گلجگه اومودلاناراق، اینام دولو باخیشلاریلا آیریلدیلار.

جوما گونو کندده جار دوشدو، حسینلی، محمدلی، آشاغی کوچه، سیدلر و دللکلی بیرلشیبلر. رحیملی، صفرلی و جاوادلی طایفالاری جینقیرلارینیدا چیخاردا بیلمزلر! دئمک، بامییه بیرلیگینین آغالیغی بیر آیدان آرتیق سورمه دی! هر یئرده بو سفر دئدیلر: "کوفته ایشینی گؤردو! کوفته بامییه نین ایپین ائشدی!!" بو خبرلر تئزلیکله دؤولته ده

چاتدی. کنددن مامورلارین آیاغی کسیلمه دی. دوروشماقلار چوخالدی. مخلوق تئز-تئز محکمه لره چاغیریلدی و خئیلک آدام ائوینه دؤنه بیلمه دی!

بامییه ایله کوفته دؤنمینده، حاج حسن کنددن تبریزه کؤچدو. گرگینلیکده یاواش-یاواش پوزولدو.

بیر گون، حاج حسن تبریزده کی حیطینده اوتوروب، لبه دارینی کنارینا قویوب گئچمیشلره فیکیرلشیردی. اؤز-اؤزونه دئییردی، سوواق داملار سؤکولوب، ائولر پیشمیش کرپیچدن دوزلندن سونرا، سوواق سؤزوده آنلامینی ایتیریبدی!! بوندان قدیم، "بیز سوواق تکین سیزه یاپیشدیق!" دئسئیدیلر، هله-هله آیری طایفایا قوشولمازدیلار! پاه آتاوینان، کیشی ایدی ائله قدیم کیشیلر!! بونونلا بئله یاخشیسی بو ایدی، منده دللکلیله حسینلینی باریشدیرماغا چالیشام!

باجاریقلی حاج حسن، کندین سؤزو گئچر کیشیلریندن بیری ایدی. اونون الیندن چوخ ایشلر گلردی، آنجاق بو ایشی باش توتمادی!

۳۰- دری

دونن گئجه یوخودا گؤردوم، آتام حیطیمیزده آغ قوچوموزون باشینی کسدی، دریسینی سویدو. قوچون دریسینی تلیسه سالیب منه وئردی و بویوردو: "بونو آپاریب شهرده ساتیب، قاییدارسان."

آیاغیمدا چاریق، باشیمدا پاپاق، جیبیمده یئمیش، الیمده تلیس جادده قیراغینا یوللاندیم. یئتیشیب اورادا دوروب، گئچن ماشینلارا ال قووزادیم. شهره گئدن سوروجولر، منی گؤررکن ماشینلارینی دایاندیریردیلار، پنجره دن منه باخیب گولوردولر! آردینجادا قازا باسیب اوزاقلاشیردیلار! دئیه سن، قورخوردولار، قاچیردیلار!!

بیر موددت سونرا، الیمی آلنیما قویوب، شهری ایزله دیم. گؤزومله گؤردوگومو اینانا بیلمیردیم! ائله بیل، شهر منه یاخینلاشیردی!! بیلمه دیم، شهر هاچان گلمیش، منه

چاتمیش ایدی. او منی آیاقلاییب، کنده ساری گئدیردی. تلیس الیمده قالمیش ایدی. ائومیزه قاییتماق ایسته ییردیم، آمما هر یئر شهر اولموشدو!

بیردن دالیما باخیب گؤردوم، نئچه نفر آردیمجا دوشوبلر. یامان-یوغوز دئییردیلر: "اوزاقلاش گئری قالمیشین اوغلو، گئری قالمیش! ..." دیلیم توتولموش، یامانلارین جوابینی وئره بیلمیردیم! حیرصیم باغیرساغیمی کسیردی!

دیسکینیب یوخودان آییلدیم. پنجره دن ائشیگه باخدیم. قارا قوچوموزون بندی قیریلمیشدی، آنجاق آغ قوچوموزون ایپی بوینونا دولاشمیشدی! ذهنیمدن دیلیمه، بئله قوشمالار گلیردی:

یاریلدی باشیم
قانمیر قارداشیم
کؤنلوم سیخیلدی
یوخدور سیرداشیم

ییخیلدی داغیم
یوخ اولدو باغیم
قارام آچیلدی
توتولدو آغیم!

۳۱– کوره کن

آخشام باشی بیلدیر آداخلانمیش محمده، موشتولوق وئرمه سی گره کن بیر خبر گتیردیلر. دئییردیلر، صاباحلاری سحردن آخشامادک محمدین قایناتاسی اسدین ائوینه سامان گلجک! بونا خاطیر، اونلارا یاردیم اوچون نئچه ائششکله نئچه نفر آدام لازیمدی. دئییبلر، محمدده گلسین! اسدین خرمنینده سامانی تورلارا دولدوراجاقلار. سونرا تورلاری ائششکلره چاتیب، گتیریب اونون آنبارینا بوشالداجاقلار.

او ایللر، قایناتا طرفی کوره کنی ائله هنده وره قویمازدیلار، آنجاق بئله ایشلری اولاندا چاغیراردیلار! کوره کنده باشیم اوسته دئیه رک، گئدیب وار گوجویله قایناتاسیگیله ایشلردی. نییه کی، تکجه بئله واختلار، ایللر بویو نیشانلی قالان اوغلان-قیز بیر-بیرینی گؤره بیلردی. اوندان باشقا، اوغلان هردن اؤزونه جورئت وئریب قیز ائوینین دام-دوواریندان بویلاناردی!! آنجاق او حالدا گؤرسنسئیدی، قیز آداملاری اونو اوغرو تکین قاپیلاریناجان قووالاردیلار! بیرده نیشانلی اوغلانلارین بعضیسی، وارلیغینی آداخلیسینا گؤسترمک اوچون عاشورا گونو هر ایلدن بتر باش یاراردی!

کند دبینی بیلن محمد، اؤزونون صاباحکی ایشلرینین بعضیسینی باشقاسینا تاپیشیردی، قالانینیدا سونرالارا بوراخدی. کوره کن، سئوگیلیسی روبابگیلین طایفاسینی، کوچه سینی و حتی مال-داوارینی، او بیریلرینکیلردن آرتیقراق سئویردی! هر آن روبابی گؤرمک و اؤزونو قیزا گؤسترمک ایسته ییردی. طبیعی اولاراق، بو ایشلر اوچونده قایناتایا ایشله مک گره کیردی! کوره کن آلله دان دیله ییردی، گونده قایناتاسی ائوینده داش داشیسین!! ایسته ییردی، روباب اونون نه تهر ایشله مگینی و نه جور بیر کیشی اولدوغونو بیلسین! بئله لیکله، محمد او گئجه چوخلو فیکیرلشیب تاسارلار چکدی و اؤزونون صاباحلاری هارادا ایشله یه جگینه قرار وئردی. اوندان سونرا گولومسه یرک باشینی یاسدیغا قویدو و بیر موددت وورنوخوب، دیبده شیرین یوخویا گئتدی.

محمد یوخودا یارینکی ایشیله یارینی گؤروردو. اوغلانین قایناتا حیطینده سامان داشیماسینی، نیشانلیسی گؤز آلتی ائودن-دامدان ایزله ییردی. روباب اونون ایشینه چاش-باش قالیب، هر دقیقه کیشیسینی آلقیشلاییردی. آز سونرا، قیز، "کیشیم ایندی سوسوزدو!" دئییب، ائوه گئچیب کاسادا ایچملی سو گتیردی. محمدده کاسانی آلیب، سو ایچه-ایچه یارینین قارا قاش-گؤزونه ده بیر نظر سالدی! بو سفر روباب چادراسی آلتیندان چارقدینی آچیب، اونو آداخلیسینا وئره رک دئدی: "گالا بونان اوزووه باغلا، بوغازووا سامان گئتمه سین!" کوره کن ایسه، بو درین محبتی گؤردوکده الی تیتره ییب، چارقدی اوزونه دوز-عمللی باغلایا بیلمه دی! اوندا روباب بیر آزدا یاخینلاشیب، چارقدی آلیب اونو سهمانجاسینا کیشینین باش-قولاغینا باغلادی و لاپ یاخیندا دوروب محمده

تاماشا ائله دی. بیردن، نم-هارادان روبابین بؤیوک قارداشی صمد تاپیلیب، قیزدا قورخا-قورخا آرالاشیب یوخ اولدو!

کوره کن، سحر تئزدن یوخودان دوردو و تلم-تله سیک صوبحانه سینی یئدی. گئجه کی یوخوسونو خاطیرلایا-خاطیرلایا، گئچیب چال ائششکلرینی پیه دن چیخارتدی. سونرا ائششگی میینیب اسدگیله دوغرو سوردو. یولدا، "هارا گئدیرسن محمد؟!" سوروشانا، "قایناتامگیله سامان گلجک، گئدیرم کؤمه یه!" دئدی. تئز-تئزده بو اوخوماغی دیلینه گتیردی: "آی قیز آی قیز آی قیز! سنی سئودیم آی قیز! ... گلدیم گؤرم آی قیز!"

اسد توکدوگو تاسار اوزره، ایکی نفر خرمنده قالیب، سامانلاری بوش تورلارا دولدوراجاق ایدیلار. اورادا هر ائششگه ایکی تور سامان چاتاجاق ایدیلار. دؤرد نفر ائششکلرله خرمنگاهدان اسدین حیطینه سامان گتیره جگ ایدیلر. ایکی نفر اسدین حیطینده اولوب، ائششکلر یئتیشنده سامان تورلارینی دوشوره جگ ایدیلر و دولو تورلاری آنبارا ساری آپاراجاق ایدیلار. بیر نفرده آنباردا قالیب وئریلن سامان تورونو چکیب، آنبارین اویغون بیر یئرینه بوشالداجاق ایدی. سونرادا بوش تورو ائشیگه آتاجاق ایدی. بو ایشلر، هی تیکرار اولاجاق ایدی و سامان خرمندن بوشالیب آنبارا دولاجاق ایدی.

کوره کن قایناتا قاپیسینا یئتیشیب، قاینی صمدی سسله دی و اوتانا-اوتانا اونلارین حیط قاپیسیندان ایچری گیردی. یوبانمادان، صمد اسدین دئدیکلرینی بیر-بیر کوره کنه آنلاتدی. بونا باخمایاراق، محمد ائششگینی صمده تاپیشیراندا دئدی: "مش صمد، من کندلیلریمیزدن اوتانیرام! نه خرمنگاهدا ایشلییه بیللم، نه ده یولدا یوک داشییا بیللم! من ایستیرم حیطده ایشلییم!!" بئله گونلری گئچیرمیش صمد اونا جواب وئردی: "حیطده اولماز محمد! یا گئت خرمنگاها یادا گیر آنبارا! من سنین یئرینده اولسام گئدرم خرمنگاها!!" آمما کوره کن اوزاق خرمنی بوراخیب، یاخین آنباری سئچدی. محمد آغیز-قولاغینا توز-سامان گئتمه سین دئیه، اوولده باشینا بیر یئکه اؤرتوک باغلادی و اؤز-اؤزونه، "روباب ایندی بیر طرفدن منه باخیر!" دئییب ایشینه ماراقلاندی. او آنبارا طرف

گئدیب، قاپیسیندان گئچیب پیلله لی آنبارا یئندی. ائله هامینیندا ایشی باشلاندی. بیر ائششک حیطدن گئتمه میش، او بیریسی گلدی. محمد قاپیدان وئریلن سامان تورونو چکیب، آنباردا اویغون بیر یئره بوشالتدی و یاواش-یاواش سامان قاپییاجان دیککلدی. کوره کن بالا-بالا آچیلیشیب، حیطده کیلرین بیرینی یاخینا چاغیریب، اؤز یئرینی اونونلا ده ییشمک اوچون یالواردی! آنجاق ایستگی قبول اولماییب، حیطده کی کیشی، "دئییبلر، قویمایین کوره کنی آنباردان چیخا!!" دئدی. دئمک، محمد اؤز ایشینه دوام ائتمه لی اولدو. بو سفر، بره گاه[1]دان باسیلان سامان تورلارینی بیر-بیر آلیب، بوشالتدی. بیر ائششک حیطدن گئتمه میش، او بیریسی گلدی و آنبار بره گاهاجان دولدو.

او چاغدا، کوره کن او بیریسی ایشله ینلر کیمی ناهارا چیخدی. سونرا، حیطده اون-اون بئش نفرله بیرلیکده، گونده اؤز ائولرینده یئدیگی غذادان قایناتاسیگیلده ده یئدی. آردینجادا او بیریلره تای بیر آز دینجلدی. محمد، ناهاردان سونرا حیطده ایشله ینلرین بیر باشقاسینا اوز توتوب، اونونلا یئرینی ده ییشمک ایسته دی! آنجاق اودا قبول ائتمه ییب، گوله-گوله، "دئییبلر، قویمایین کوره کنی آنباردان چیخا!!" دئدی. بئله لیکله، کوره کن حیطده ایشله مک ایستگیندن واز گئچیب، بره گاهدان اوسته چیخدی. بیر ائششک حیطدن گئتمه میش، او بیریسی گلدی و محمد باجادان وئریلن سامان تورلارینی آلیب اویغون یئرلره بوشالتدی. نهایت، آخشام باشی ایشلر توکنیب قاپیدان گیرن کوره کن، باجادان چیخمالی اولدو!

او گون حیطدن هر بیر چادرالی سوووشاندا، محمد اونو روبابا بنزه دیب اوره گی چیرپینیردی. قادین سسی گلنده ده حالی ده ییشیلیردی! کوره کن بیلمیردی، سحردن روبابی، بالاجا بیر پنجره سی اولان داراشلیق اوتاقلارینا سالیبلار! قاپیسینیدا قیفیللاییبلار!! روباب ایسه، ایستگینی دیلینه گتیره بیلمیردی! سحردن، فقط بیر دفعه، بیر نفر یانیندا اولاراق، ناهار یئمگه چیخمیش، یئنیدن دوستاغینا قاییتمیشدی! هردن روباب اؤز-اؤزونه دئییردی: "ائله بیل بو زیندانا اوخشار اوتاغیمیزی، ائله بو گونلردن اؤتور دوزه لدیبلرها!!"

هر نه ایسه، قاش قارالاندا کوره کن سیلکه لنیب، ائششگینه مینیب ائولرینه یوللاندی. کوره کن آرزوسونا چاتا بیلمه سه ده، چوخ-چوخ راضی گؤرونوردو! نییه کی، قایناتاسی حیطینه آیاق قویماغی اؤزونه بیر بؤیوک باشاری بیلیردی. کوره کن یولدا دویغولاناراق اوخویوردو: "آی قیز آی قیز آی قیز! سنی سئودیم آی قیز! ... یاندیم یاندیم آی قیز!"

محمد یوللانارکن، قایناناسی قاچا-قاچا روبابی دوستاق ائتدیگی اوتاغا دوغرو گلدی. سونرا بوینونداکی آچارلا اوتاق قاپیسینین قیفیلینی آچدی و سئوینه-سئوینه روبابا، "قیز گل ائشیگه اوغلان گئتدی!" دئدی.

دؤوران دؤنوب، دبلرده ده ییشیلیبلر. دونن اسدگیلین طایفالاریندان اولان بیر کیشی، یئنی کوره کنیندن دانیشیردی. او دئییردی، بو ایل اوروجلوق گیرندن بری، کوره کنیمیز گونلرین چوخونو ایفطارا بیزه قوناق اولوب! بیلمیرم اؤزوده اوروج توتور، یاداکی توتمور! کوره کنیمیز گلمه سه بیز اؤزوموز آش ایچه ریک! آنجاق کوره کن گلیر، هر گون ائومیزده قوناقلیق اولور!! هله بیزی هر هارا قوناق چاغیریبلار، کوره کنده بیزیمله دی! نییه کی، کوره کنی قوناق چاغیرماسالار، قایناناسی کوسر! کوره کنین سؤزونه جواب وئرمکده بیر آز یوبانساق، ناراضی گئدر! هله یاخشی، ائولری آشاغی کوچه ده دی، یوخاری کوچه ده اولسایدی، گئجه لریده بیزده قالاردی!

---

۱. قاپیدان اوجا و دامدان آلچاق، دووواردا ده لینمیش بیر یئر

۳۲– ایمام رضا تورکلری

ایللر اؤنجه، کندلیلریمیزله بیرگه زییارت اوچون مشهده گئتمیشدیک. زییارت زامانیمیزین محررم آیینا توش گلدیگینه گؤره، بیز اورادا هر گون شاخسئی دسته سی باغلاییب، شاخسئی گئدیردیک.

او گونلرین بیرینده، شاخسئی گئتمک حینینده، بیر نفر غریبه نین دسته یه قوشولاراق بیزه تای شاخسئی گئتمه سی، هامیمیزی ماراقلاندیرمیشدی. هامینین ذهنینده، "بو کیشی کیم اولمالیدی؟!" سورغوسو یارانمیشدی. سئوالا جواب تاپیلسین دئیه، شاخسئی داغیلاندا کندلیلرین بیری کیشییه یاخینلاشیب سوروشدو: "کیشی سن هارالیسان؟!" کیشی جوابیندا دئدی: "من قوچانلییام! قوچانلیلاردا سیزه تای تورکدولر!!"

کنده قاییداندان سونرا، قوچانلی کیشینین شاخسئی گئتمه سی تئز-تئز خاطیرلانیب، بئله بیر سؤز سؤیله نردی: "هر یئرده تورک وار!" هابئله، خوراسان ویلایتینی ایماما باغلاییب دئیردیلر: "حتی ایمام رضانیندا تورکو وار!!"

۳۳– ده ده مالی

آخشام چاغی ماشینیما مینیب، یاشادیغیم تبریزدن بویا-باشا چاتدیغیم ساغالانا ساری یوللاندیم. اونا گؤره کی، سحر چاغی آناملا تیلفونلا قونوشاندا سؤیله میشدی: "فرجگیل ایستیرلر ده ده مالیمیزی وئره لر! قره گؤز[1]دن ۱۰۰۰ مئتیر! شاما تداروک گؤروبلر. نئچه نفرده قوناق چاغیریبلار، سنده گل!" بیر ساعاتلیق یولومو، کندین ائشیتمه لی ده ده مالی جریانلارینی خاطیرلایا-خاطیرلایا سوردوم.

گئچن نئچه ایلده هر سفر کندیمیزه گئتدیگمده، همیشه قادینلارین ده ده مالی ایسته مکلریندن سؤز-صؤحبتلر ائشیتدیم. ده ده مالیلاری قارداشلاریندا قالمیش باجیلار، آیاغا قالخیب هارای سالاراق، حاقلارینی ایسته ییردیلر. ائله بیل، قدیمکی باجی-قارداشلیقلار یاواش-یاواش کنددن ییغیشیلماقدا، یئنی ایلیشگیلر حاقلار اوستونده قورولماقدایدی. بونلارا باخمایاراق، هله ده بعضیلری دئییردیلر، قیزا زمیلردن ده ده مالی یئتیشمز!! دئمک، ارباب چوخدان اؤلوب گئتسه ده، اونون فیکیری هله ده کنددە یاشاماقدایدی. خاطیرلاتماق لازیمدیر، ارباب زامانی ده ده اؤلنده، ارباب نسق حاققی[2]نی تکجه اوغلانا وئرردی و قیزا زمیلردن سووخا[3] قالماز ایدی. بعضیلریده، ده ده حیطلرینین بؤلوشدورولمه سینی ایسته میرلر و اونا خاطیر دئییرلر، قیزا حیطدن ده ده مالی

یئتیشمز! بئله-بئله ایختیلافلار بؤیودوکده، باجی-قارداشلارین ایشلری وکیل-محکمه یه چاتیر. دینه گؤره دئسن، قیزا اوغلانین یاریسیجان ده ده مالی یئتیشر. آمما ده ده مالی قارداش الیندا اولاندا، باجینین حاققینی آسانلیقلا وئرمک ایسته میر. بیرده، تازالیقدا دؤولت کند حیطلرینه، شهر حیطلری تکین، رسمی قابالا وئریبدی و کیشیلرین بعضیسی ده ده حیطلرینی اؤزلرینین یاداکی آرواد-اوشاقلارینین آدینا گئچه رک بو یئنی سندلردن آلیبلار!

کنده بو قونودا چوخلو ماجرالار یارانمیشدی. بیر قادینا دئمیشدیلر: "هامی ده ده مالی ایستیر، سنده قارداشلاروودان مال ایسته دا!" باجی راضی اولماییب جواب وئرمیشدی: "قارداشلاریم اؤزلری منه مالدیلاردا!" بئله جه ده ساغالانا بیر مثل آرتیرمیشدی!! قوشقوسوزدا، کندین ان چوخ دارتیشیلان ده ده مالی بؤلوشو، ننه مین اوروج عمو اوغلوسوگیلین ماجرالاری اولموشدور. قارداشی اولمایان اوروجون دؤرد باجیسیدا اوندان ده ده مالی ایسته مگه باشلامیشدیلار. اوروجون یاخشیلیغینی ایسته ینلر، اونا دئمیشدیلر: "اولان قیزیلارین هره سینه ۵۰۰ مئتیر قره گؤزدن حیط یئری وئر، ال چکیب گئتسینلر!!" اوروج کدرلنیب دئمیشدی: "منیم باجیلاریم ده ده مالی ایسته مزلر! ایسته سلرده قره گؤزدن وئره بیلمه رم، آشاغی چؤللردن وئره رم!" اوروجون ایشی محکمه یه چاتمیش، نتیجه ده بوتون زمیلرینین، هابئله یاشادیغی حیطینین اوچدن ایکیسی، پارچالاناراق الیندن چیخمیشدی! بئله لیکله، اوروجونکی اوروجا ده یمیشدی! داها بللی اولموشدو، قیزا اوغلانین یاریسیجاندا اولسا، هر یاندان ده ده مالی یئتیشر!

اوروجون محکوم اولونماسی، دایلاریمین جانلارینا بتر قورخو سالمیشدی. نییه کی، اونلارین آتالاری اوتوز-قیرخ ایل قاباق اؤلموشدور، آنجاق هله ده ده مالیلاری بؤلونمه میشدی. اونلارین کند ایچینده ده ده لریندن قالمیش بیر حیطلری و بیرده باغچالاری وار ایدی. دایلار کوچه برینده اولان بو ده ده حیط-باغچاسینی نئچه حیطه بؤلموشدولر و یئنی سندلری آلاندا هر بیر حیطین سندینی اؤز اوشاقلارینین بیرینین آدینا یازدیرمیشدیلار. دئییردیلر، حسن دایی اؤزو یاشادیغی حیطی آروادینین آدینا

گئچیردیبدی! حسنگیلین کندین نئچه چؤلونده ده، مالله قابالاسی یادا ارباب سندی اولان زمیلری وار ایدی. چؤللرین ان دیرلیسیده کندین یوخاریسینداکی قره گؤز زمیلری ایدی. چونکو، قره گؤز یئرلرینی یاخین گلجکده حیط ائدیب یاشاماق اولار. داییلاریمین قارشیلاریندا، قاباقجادان داها آرتیق جورئت تاپمیش زری خالا کندده جار سالمیشدی، بیزده عمی قیزلاریمیز تکین ده ده مالی ایسته ییریک! آنجاق آنام روباب، "قارداشلاریمین یانسین چیراغی، گلسین ایشیغی!" دئیه، باجیسینا بیر تهر قارشی چیخمیشدی. بونونلا بئله، هر زامان زرینین حاقق اولدوغونو خاطیرلاداندا آنام دئییردی: "اولماسا هره میزه قره گؤزدن بیر حیط یئری وئرسینلر!"

بو فیکیرلرله سوروب کنده چاتدیم و گلیب آنامگیله یئتیشدیم. ماشینی حیطه سالارکن، ننه می حاضیرلانمیش گؤردوم. آرابادان دوشوب آناملا اؤپوشوب گؤروشدوم. سونرا گولومسه یه رک سوروشدوم: "نه خبر وار؟! هارا گئدیرسن؟!" روباب دئدی: "سحر باشی دئدیمدا، گئده ک فرجگیله! تئز اول کی بئواختا قالمیشیق!" بئله لیکله، آناملا بیرلیکده داییمگیله دوغرو گئتدیم.

فرجین قوناق اوتاغینا گئچیب بیر-بیر اوراداکیلارلا گؤروشدوم و گئچیب بیر طرفده اوتوردوم. سونرا قوهوملار و قوناقلارلا کئف-احواللاشدیم. آردیندانداا دیققتله دئییلنلره قولاق آسدیم. اصلی مسئله، همیشه ناراحاتچیلیق یاراتمیش اولان ده ده مالی بؤلوشو ایدی. اورادا بئکئف ایلشن اوروجا باخا-باخا قلبیمده دئدیم: "آی اوروج کاش سنی تک تاپایدیم، حیکایه وی سوروشوب یازایدیم! آی کیشی، سن قورباچوفا تای شوروی تکین یئر-یوردووو پارچالامیسان!!" او حینده، اوراداکیلارین بیری منه ایشاره ائدره ک دئدی: "یاخچی اولدو، ائله سندیده قودرت یازار!" بیر باشقاسی جواب وئردی: "بو اوتاقدا اوندان چوخ درس اوخویان یوخوموزدو کی، یازاردا!" او یاندان، حسن داییم نئچه کلمه منیم درسه یازیلماغیمدان دانیشیب آرتیردی: "قودرتی من درسه یازدیرمیشام!" منده داییم دئینلرین هامیسینی حاقلاییب دئدیم: "حسن دایی اولماسایدی من درس اوخویانمازدیم!" هر حالدا، شامدان قاباق کندین ده ده لی مالی بؤلوشلریندن، اؤزه للیکله ده اوروجگیلدن دانیشدیلار.

شام باشیندا، ده ده مالیدان چوخ منیم فیکیریمی سندی نه جور یازماغیم مشغول ائتمیشدی. ایندییه کیمی ده ده مالی بؤلمک سندی یازماسامدا، او چاغدا سندی باشاردیقجا دوزگون یازماغا فیکیرلشیردیم. یوخ دئسئیدیم، دالیمجا دئیه جگ ایدیلر: "ائیبئله درسه گئدیب، بیر دانا کاغاذیدا یازانمادی!!"

شامدان سونرا، ده ده مالی دارتیشماسی داهادا قیزیشدی. هر کیم اؤز یارارینی نظرده آلاراق دانیشیردی. روباب قیراقدا سسسیز اوتورسادا، بالا باجیسی زری اؤز حاققیندان مودافیعه ائدرکن، ائله اونونکوندانداا صؤحبت ائدیردی. فقط، زری ده ده سی حیطیندن بیر دوکان یئری ایسته دیکده، روباب اونا قارشی چیخاراق آجیقلاندی. منده، آنام تکین دایی اوغلانلاریمی ناراحات ائله مگه راضی دئییلدیم. اوره گیمده خالامی حاقلاسامدا، آغ بیرچک آنام کیمی باریشجیل یوللار آختاریردیم. هر حالدا، اوتاغین دورومو زرینین ضیددینه گؤرسنیردی. اونا گؤره، یالقیز قالان زری خالا ناراحات اولوب بیر آز قیسسا گلمگه مجبور اولدو. آنجاق دیرنه-دیرنه قره گؤزدن آلاجاق یئری ۴۰۰ مئتیرمربع چوخالدا بیلدی! بئله لیکله، اوتاقداکیلارین بعضیسی روبابلا زرینی آلقیشلایاراق دئدیلر: "بونلار اوروجون باجیلاری تکین دئییللر!!" بعضیلریده حسنله فرجه اوره ک وئره رک دئدیلر: "بونلاردا اوروج تکین دئییللر!!"

دیبده آنلاشاراق قرارلاشدیلار. منده اوولده قره گؤز زمیلرینین خریطه سینی کاغاذ اوسته چکدیم. سونرا، قرارلاری فارسجا کاغاذ اوسته یازدیم و یازدیقلاریمین تورکجه سینی اوجادان اوتاقداکیلارا اوخودوم:

۱- قره گؤزدن، روبابلا زرینین هره سینه، ۱۴۰۰ مئتیرمربع یئر آیریلیب وئریلمه لیدی. بو یئرلر یاپیشیق اولمالیدیلار و بیر طرفدن اوروجون زمیلرینه، او بیری طرفدنده کند چایینا یاپیشمالیدیلار. بو یئرلرین یولو اوروجدان آلینمالی، یادا کند چایی طرفیندن حاضیرلانمالیدیر. هر حالدا، یولون خرجینین هامیسینی حسن ایله فرج اؤده مه لیدیلر.

۲- روبابلا زرینین باشقا زمیلرله ده ده حیطلریندن پای ایسته مگه حاققلاری یوخدور.

ده ده مالی بؤلمک قرارلاری دؤرد نوسخه ده یازیلدی. نئچه نفر او کاغاذلارا قول قویوب، نئچه نفرده بارماقلادی. سوندا ایسه، باجی-قارداشلارین هره سینه بیر نوسخه وئریلدی.

زری خالا، بونچاغی بارماقلاسادا، هله ده ناراحات گؤرسنیردی. بلکه ده، دببه لمگه یاداکی عرضه وئرمگه فیکیرلشیردی! داییلار درین فیکیره گئتمیشدیلر. سانکی، سالیب چیخیردیلار گؤره لر، کند چایینا بؤیوک کؤرپو سالماق آز خرجه باخار، یوخسا اوروجدان یئر آلماق! بو آرادا، روبابین اوز-گؤزوندن شادلیق یاغیردی. دایی اوغلانلاریمدا خوشحال ایدیلار.

من، گئجه یاریسی سئوینه-سئوینه ماشینیما مینیب، گلدیگیم شهره ساری دؤندوم. کنددن چیخمامیش، قارانلیقدا قره گؤزه باخاراق اؤز-اؤزومه خاطیرلاتدیم: "قدیمدن دئییبلر، یئرین یییه سی اؤلر اؤزو قالار! شاهلار، اربابلار و کیشیلردن سونرا، ایندی بو یئرلره قادینلار صاحاب چیخیرلار!" بونونلا بئله، "زری خالا اولماسایدی، ننه م ده ده مالیسینی آلانمازدی! حاقق ایسته مه لیدی، وئرمه لی دئییل!" دئیه، قازا باسیب کندیمیزدن اوزاقلاشدیم.

---

۱. کندین یاخین چؤللریندن بیری
۲. زمی اوستونده اکینچیلیک حاققی
۳. میراث

۳۴- دامجی[1]

گئجه لرین بیرینده گؤزلریمی یوماندان سونرا، اؤزومو بیر باشاریلی اوزگونچو تکین، اوجسوز-بوجاقسیز بیر دنیزین گؤی سولارینین درینلیکلرینده گؤردوم. سینیرسیز، آزاد و بام-باشقا بیر دونیادایدیم!

دنیزین ایچینده هر یانا گئدیردیم. دریانین لاپ آشاغیداکی اینجیلرینین اوستونه قونوردوم. بالیقلارلا ناققالارین بدنلرینه گیریب چیخیردیم. توکنمز موتلولوقدا اولدوغومو

اوره کدن حیسس ائدیردیم. او سعادتلی دونیادا یاشایارکن، اورتادا بیر سیرا دوشونمه دیگیم باشقا-باشقا سؤزلرده قولاغیما چاتیردی. لاپ چوخ تیکرارلانان سؤزلرده بونلاردان عیبارت ایدیلر: "یاشاماق بیرلیکده دیر!" و "سو اوزونه چیخماق اؤلومه ساری گئتمکدیر!" آنجاق، منیم قولاقلاریم بئله-بئله بوم-بوش سؤزلره بورجلویدومو؟! من دفعه لرله سو اوزونه چیخیب، دالغالارا مینه رک ایستیلیک حیسس ائدیب، اورادان اوزاق یوللارا باخمیش ایدیم. دالغادان یئنرکنده ساحیله دوغرو گئدیب، سیلدیریم قایالارا کلله ووروب، قاییداراق دنیزه قوووشموشدوم. بئله جه، کؤنلوم شنلیکله دولو و گونلریم خوشلوقلا گئچیردی.

گونلرین بیر گونونده هوسلندیم، بیر دؤنه ده یارانمیش دالغالارا مینیب ذوق آپارام. او حینده، دؤوره-برده کیلر قیشقیریردیلار: "گؤزله، گؤزله! بورادا دنیزین لاپ اوجا دالغالاری یارانار!" سانکی، احتیاطلی اولماغیم گره کیردی! آنجاق چیغیر-باغیرا قولاق آسمادیم. داهادا آرتیق ماراقلانیب، ان اوجا دالغانین اوزرینه چیخماق ایسته دیم. چوخ چالیشدیقدان سونرادا او ایشی بیتیردیم. دویغولاناراق، اوجادان گؤرکملی دونیانی ایزله مکده ایدیم. دالغانین زیروسینده، کئفین ایچینده ایدیم کی، بیلمه دیم هارادان، بیر آندا یامان داغ بیر ذاد بدنیمه دوشوب، حالدان آپاردی منی!!

نئچه گون سونرا هوشوم باشیما گلدی. گؤزومو آچاندا، اؤزومو بیر سیرا سویوق و یونگول یولداشلارین اورتاسیندا گؤردوم. ندنسه، اونلار هر طرفدن منی کیپله ییردیلر!؟ اوندا، اوستون بیر وارلیق ییییه سی اولدوغومو، گومان ائدیردیم! آمما بالا-بالا ایچریمده حیسس ائتدیم، منده دوستلارا یاخینلاشماق ایسته ییرم. بونونلا بئله، کؤنلومون ایسته گینی اونلاردان گیزلی ساخلادیم! من اوتوروب گئجه-گوندوز، اؤزومه، یولداشلاریما و دنیزه فیکیرلشدیم. هم قولاقلاریم تیز اولموشدو، همده هر سؤزو ائشیدرکن آراشدیریردیم. یاواش-یاواش یئریمیزله اؤزوموزو تانیدیم. یئریمیز، گؤیده کی بولود و آدیمیز دامجی ایدی! بولوددا بیر-بیریمیزه یاپیشماق ایسته مگیمیز، اؤز الیمیزده دئییلدی! آنلادیم، بیزی گونون یامان ایستیسی دنیزدن اوزاقلاداراق گویلره قالدیریبدی. او چاغدا، "وای نه دوروما قالمیشیق بیز!" دئیه وار-گوجومله چیغیردیم.

گؤیده، یولداشلاریملا بیرلیکده او تایا-بو تایا گئدیردیک. آمما بو گئتمکلر هارا، گؤی دنیزده دولانماق هارا!؟ بورادا هئچ ایختییاریمیز یوخ ایدی! دئییردیلر، بیزلری گوجلو یئللر بیر یئره توپلاییب، اؤزویله دولاندیرماقدادیر. بونلارا باخمایاراق، ائله یاشاییشادا گئت-گئده عادت ائتمکده ایدیک!

بیر گون، هر گوندن یئیین گؤیده دولانماقدایام و یولداشلارین ساییدا گئت-گئده آرتیریلیردی. او زاماندا دالغانین اوجوندا حیسس ائتدیگیم کئفدن یئنه منه ال وئریردی! بو سفر، اوره گیمه بتر قورخو دوشدو و هامیدا ائله منیم تکین ایدی. بوتونلوکجه چالخالانماغا دوشموشدوک! گورولتو قوپدو و منیم حالیم بولانیب باشیم گیجلدی! بیر یامان گوج بیزی قول-بویون اولماقدان سالماق ایسته ییردی. فیشارلارا دوشموشدوک. دیرنسکده، گوجون قاباغیندا دایانا بیلمه دیک و بیر موددت سونرا، بیر-بیریمیزدن آرالاندیق. "منی یالقیز بوراخمایین!" دئیه رک تک-تک آشاغییا یئندیک. هاوادا هارای تپیب کؤمک ایسته دیک، آنجاق بیزیم دیلیمیز قانان و هاییمیزا یئتیشن یوخ ایدی. تپه میز اوسته یئره دوشمکده ایدیک. ائله جه ده گلیب شیددتله یئره وورولدوق!

بیر آز دیغیرلانیب دونبالاق آشاندان سونرا، نئچه اؤزومه تای یولداشلاریملا بیرگه بیر گوبود داشین دیبینه قیسیلدیق. او حالدا تیتره ییردیک، اسیردیک! دونیامیز چوخ-چوخ کیچیلمیش، اؤزوموزده هر ذاددان قورخوردوق. قورخوموزون چوخودا باشیمیز اوستونده کی گوبود داشین اؤزوندن ایدی! دوشونوردوک، گوبود داش دیبده بیزی آلتینا آلیب اؤلدوره جکدی! بئله جه، ایش-گوجوموز اؤلومدن دانیشماق اولموشدور. سارساقلاماقدا بیر-بیریمیزدن قاباغا گئچیردیک! گونده یولداشلارین نئچه سی بو دانیشمالارین اثرینده، یاخینلیقدان گئچن چایا آتیلماق اوچون بالاجا گؤلدن قاچماق ایسته ییردیلر. آمما گؤلدن چیخارکن، چای عوضینه گؤیه قالدیریلیردیلار! فقط منله بیر باشقا دامجی، دایانماق فیکیرینده ایدیک. فیکیرداشیم هر دانیشیقدا اینااملا سؤیله ییردی: "دایانساق، بیر گون یولداشلاریمیز یاغیش آدیلا گلیب، بیزلری اؤزلرینه قاتاراق چایلارا تؤکوب اوج-بوجاقسیز دنیزیمیزه قووشدوراجاقلار!"

بئله جه، ایللر حسرتله گئچدی. یولداشلار گونو-گوندن آزالدیلار و گوبود داش یئریندن ترپنیب، بیزی گونه گؤسترمکده ایدی! دئمک، گوبود داش گؤلوموزو بوس بوتون قوروتماق ایسته ییردی! اومودوموز یالنیز یاغیشا قالمیشدی، آنجاق اودا یاغمیردی!؟ بیر گون آنلادیم، منیمده اؤلوموم یئتیشیب آز قالیر بوغولام! و لاپ سون نفسلریم ایدی!! ...

هاراسان یوخودان آییلدیم! باشدان آیاغا تر باسیب جوم جولاق ایسلانمیشدیم. هویوخ-هویوخ اللریمی گؤزلریمه آپاردیم. ائله بیلدیم کی، چوخلو آغلامیشام. یوخوم منی باشقا-باشقا فیکیرلره آپارمیشدی. یئر-دوشگی بوراخیب، دوروب پنجره نین قاباغینا گئتدیم. یاغیش دامجی-دامجی یاغیردی. هامیدا یاتمیشدی. ائل بایاتیلاریندان بیری دیلیمه گلیردی. اونا گؤره، دفتریمی گؤتوروب بایاتینی اوندا یازماق ایسته دیم. آنجاق سؤزلری دوزگون خاطیرلایانمادیم. بیر آز فیکیرلشیب، او بایاتینین سؤزلریله قاریشیق اولاراق ایکی پارچا قوشما یازدیم:

ناققالار اوتدی منی
دالغالار توتدی منی
من یازیق نئیله میشدیم
دریالار آتدی منی

گونشلر چالدی منی
بولودلار آلدی منی
قورخولو بیر گوبود داش
پیس گونه سالدی منی

---

۱. بو یازی فارسجا بیر رادیو وئرلیشیندن تاثیرلنرک یازیلمیشدیر.

۳۵– آفریقادا درس اؤیرتمه یین پوفو!

ماکاناکی، تئرمین سون گونونده کیلاسدا اوتوروب، دوکتور جانبالا دئینلری دیققتله دینله ییردی. بو باشاریلی اؤیرنجی، قاباق تئرملرده نئچه درسینی جانبالایلا گؤتورموش، یاخشی نومره لر آلاراق قبول اولموشدور، آنجاق بو اؤزه ل اوستادین درس وئرمه فلسفه سینی هئچ زامان دوشونمه میشدی!

دوکتور جانبالا درسینی دئینده، اؤز اؤلکه لریندن باشقا، آفریقانین بوتون او بیری مملکتلریندن آد آپاراردی. سونرا، سیرالادیغی اؤلکه لرین دوننکی و بوگونکو دوروموونو دیرلندیرردی. آردینجادا اونلارین حؤکومتلرینی قینایاردی. یئری گلدیکده، اونلاردا اولمایان آزادلیقلاردان، اینسان حاقلارینین پوزولماسیندان و کئچیریلن قوندارما سئچگیلریندن دانیشاردی. دیکتاتورلارین فسادلارینی بیر-بیر آنلاداردی. جانبالا سونوج آلاراق دئیردی، ایرمی بیرینجی یوز ایللیکده یاشایان اینسانلار، بو فلاکتلی دوروملاردا اولمامالیدیلار. هابئله، آفریقانین یئرلی دیللرینین آرادان گئتمه سیندن گیلئیلنردی. اینگلیسجه نی آنا دیللری تکین قونوشسادا، سؤموروجو اینگلیسلیلردن زهله سی گئدردی.

او گون درس قورتولاندا، ماکاناکی ادبله دوکتور جانبالایا یاخینلاشیب، سوروشدو: "باغیشلایین اوستاد، بیر سئوالیم وار!" جانبالا کار-کاغاذینا باخا-باخا جواب وئردی: "سئوالینی سوروش ماکاناکی!" اؤیرنجی دئدی: "اوستاد من بو ایل لیسانس آلیرام، آنجاق بوراجان بیلمه دیم، سیز نییه اؤز اؤلکه میزی بوراخیب آفریقانین او بیری اؤلکه لرینی اؤرنک گتیریب اونلاردان دانیشیرسیز!؟!" جانبالا باشینی قووزاییب نئچه لحظه اؤیره نجیسینین اوزونه باخدی. سونرا یاواشجا اونا سؤیله دی: "اوغلوم، اؤیرنجینین هوشو-باشی اولمالیدی! او گره ک دوشونه، بیز بیر آفریقا اؤلکه سی اولاراق، قونشولاریمیزا بنزه ییریک!! اونلاردا اولان بیزده ده وار، اونلاردا اولمایان بیزده ده یوخدور! ماکاناکی، او بیری اؤلکه لرین یازیق اوستادلاریدا ایندی بیزیم مملکتی میثال چکیرلر! آفریقادا درس اؤیرتمه یین پوفو بودور!!" اوستاد او یانا-بو یانا گؤز دولاندیریب،

یئرلی دیللریجه آرتیردی: "من دئسم بیزیم اؤلکه او بیریلره تایدی، ایشیمی الدن وئره رم! بلکه جانیمیدا آلارلار!!"

ماکاناکی اوستاددان تشککور ائدیب آیریلدی. یازیق اؤیرنجی نئچه ایلین درسینی ائله بیل بیردن باشا دوشموشدو!!

۳۶–ایختیلاف چیخان یئرده!

اوتوبوس دوز واختیندا دوراقدا دایاندی و دوکتور جانبالا آرابایا چیخدی. آرخایین اولسون دئیه، گئدجک شهرجیگین آدینی سوروجویه وورغولادی. سوروجونون دالیسیندا ایکی بوش صندل وار ایدی، او گئچیب پنجره طرفینده کی صندلده ایلشدی. ایلک دؤنه اولاراق فرانسایا گلمیش دوکتور، پاریسدن بیر شهرجیگده اولان هوتئلینه گئتمکده ایدی.

بوگوندن، اینسان حاقلاری قونوسوندا پاریسده بیر توپلانتی باشلانمیشدی. ایللر بؤیو بو قونودا چالیشان دوکتور جانبالادا، آفریقانین اینسان حاقلاری مووضوعسویلا ییغینجاقدا ایشتیراک ائتمیشدیر و صاباحلاری چیخیش ائده جگ ایدی. آنجاق بوگونکو چیخیشلاردا، اوروپا اینسان حاقلاریلا آفریقا-آسیانین اینسان حاقلاری طبیعی اولاراق فرقلی ایدیلر! اوروپالیلار، اوروپایا کؤچن مینلر اینسانین حؤرمتله قارشیلانماسیندان و هوموسئکسوال آداملارین حاقلاریندان دانیشیردیلار. آسیالیلار، دؤولتلرینین، میلیونلار اینسانی اؤز یوردوندان دیدرگین سالماسیندان، قادین و اوشاق حاقلارینین پوزماسیندان و آزینلیقلارا اولان ظولوملریندن گیلئیلنیردیلر. آفریقالیلار ایسه، آسیالیلارا قاتیلیب، اونلاردان علاوه، سوی قیریملا تهلوکه سیزلیکدن، هابئله آجلیقدان سؤز آچیردیلار!

اوتوبوس یاری یولا چاتدی، آنجاق دوراقلاردا اوتوبوسا مینن یولجولارین هئچ بیری، جانبالانین یانینداکی بوش صندلده اوتورمادی! هر کیم ماشینا چیخدی، هویوخ قالاراق دوکتوره باخیب دالییا ساری گئتدی! بئله جه، جانبالا یامان چاش-باش قالدی! اونون ذهنینده بو سورغو یاراندی: "اولمویا بونلار قارالاردان چکینیرلر!؟" او حالدا، قاش-قاباقلی

دالیسینا دؤنوب یولجولارا بیر-بیر گؤز دولاندیردی. دونیانین چئشیدلی رنگلریندن اولان آداملاری، بیر-بیرینین یانیندا اوتورموش گؤردو. اوتوبوسدا اونا تای قارادا وار ایدی. ... بیردن-بیره، دوکتورون گؤزو پنجره قیراغینداکی یازییا ساتاشدی. یازیلمیشدی: "بو ایکی صندل انگللیلر اوچوندور!" او تئز جریانی آنلاییب، اوتانا-اوتانا آیاغا دوردو! تازا بوشالمیش، ایکی صندل یاخیندا گؤرسنیردی. اونلارا دوغرو گئدیب، پنجره طرفینده کی صندلده ایلشدی. دوکتور جانبالا اوتورارکن، پنجره قیراغینداکی یازینی دیققتله اوخودو. یازیلمیشدی: "پنجره، قیشدا باغلانسا و یایدا آچیلسا یاخشی اولار. آنجاق بو قونودا ایختیلاف چیخسا، پنجره یانینداکی موسافیر حاقلیدی."

دوکتور جانبالانین فرانسا سؤموروجولوگوندن آجی خاطیره لری اولسادا، اورانین بئله ایشلرینی اوره کدن آلقیشلادی. اؤز-اؤزونه دؤنه-دؤنه دئدی: "گؤرورسن نئجه بونلار، مسئله نی ائله ایختیلاف چیخان یئرده، حل ائتمگه چالیشیرلار!؟" سونرا فرانسانین گؤرکملی یازارلارینی آنیب، اؤزونه وورغولادی: "مونتسکیو، ویکتور هوگو و ژان پل سارتر کیمی یازاری اولان اؤلکه، ائله بئله اولمالیدی! اورانین اینسانی حاققینی تانیمالیدی! هانی بیزیم بونلار تکین یازارلاریمیز؟!"

دوکتور، اؤلکه سینین دولو محکمه لرینی خاطیرلاماقدایدی کی، اوتوبوس دوز واختیندا شهرجیگه یئتیشدی. اینسان سئوگیسیله یاشایان جانبالا، "تجروبه لریمی قاییداندا گره ک یازام!" دئیه آرابادان اندی.

۳۷– قولام اوزومو تالادی، ساغالان گؤزومدن دوشدو!

یایین سون گونلری ایدی. اوزومچو قهرمان، دوننلری ایکی بؤیوک سبدین هره سینه آلتی باتمان[1] اوزوم دولدوروب حاضیرلامیشدی. سحر تئزدنده سبدلری ائششگینه چاتیب، اوره گی اومودلارلا دولو اولاراق، نئچه آغاج آرالیدا اولان ساغالانا یوللانمیشدی. قهرمان، گونئی-ساغالانین دوز یولونو، ده ینگیله ائششگی سوره رک یئرده گلیب، گون اورتایا یاخیندا بو کنده چاتماقدایدی.

کندین یاخینلیغیندا، چال ساققال، پاپاقلی، یوغون بیر کیشی، قهرمانی گؤررکن قاباغینا گلدی. دئیه سن، گولر اوزلو کیشی اوندان اوزوم آلماق ایسته ییردی. کیشی اوزومچونو سسله ییب، ساخلادیب دانیشیغا توتدو.

- قردش هاردان گلیرسن؟

- گونئیدن گلیرم. اوزوم گتیرمیشم. اوزوم وئرم بوغدا آلام!

- بیزیم کندده، بیر بئله اوزومو صاباحاجان ده ییشدیره بیلمه سن آخی!!

- قاباق ایللر ساغالانا گلمیشم، بوردا هممشه اوزومون یاخچی موشتریسی اولار!

- بو ایل اوزومچولر تؤکولوب کنده! ایندی گئتسن گؤره سن نه جور موشتریسی وار!!

- گئدیم گؤروم نه ائله یه بیللم دا! قارانلیق دوشمه میشده گره ک قاییدام کندیمیزه.

کیشی اؤزونو ساده لیگه ووروب، اوزومدن و اونون دیریندن سورولار سوروشدو. سونرا بیر آز فیکیره گئدیب، سؤیله دی: "آی قردش، منیم آدیم قولامدی، بیر آزدا یئییمجیلم!! گل بیز مرج باغلییاق! من سنین اوزوملریوون هامیسینی یئسم، بیر ذاد وئرمییه جگم! آنجاق یئمکدن دایانسام، ایکی سبدینده بوغداسینی وئره رم! ائله بوردان قاییت گئت کندیزه، آخشاماجان معطل اولما! بیزیم کندده بئله مرج باغلامالار چوخ اولار، یا سنه وئرن آلله، یا منه وئرن آلله!!" تجروبه لی اوزومچونون کؤنلونه سئوینج دولوب اوزو گولدو. نئچه ثانییه بو ایشه فیکیرلشیب، مرج باغلاماغا هوسلندی. آردینجادا اوزوملری گؤستره رک، "من دئییرم، قردش یئیه بیلمه سن!" دئدی و بئله بیر آلیش-وئریشین قازانجلی اولاجاغینی دوشوندو. اوره گیندن گئچدی: "بو اوزوملر بیر کندی دویویارلار!! اون ایکی باتمان شیرین اوزومو هاردان یئمک اولار!؟ ائله بیل بو کیشینین عاغلی یوخدو!!"

آنلاشیب مرجلشدیکدن سونرا، ایکی کیشی یاردیملاشاراق اوزوملری یئره دوشوردولر. آردیندان، ساغالانلی سبدلری گؤستره رک سوروشدو: "قردش ایندی سن دئه گؤروم، من هانسیندان باشلاییم؟!" گونئیلی گولومسه یرک، "فرق ائله مز قردش!" دئدی. قولام سبدلرین بیرینی سئچیب، یانینا گئچیب چومبلنتی اوتوردو. اوزوملرین نئچه سالخیمینی بیر-بیر دیشینه چکدی. سونرا بیر آز دایانیب باشینی قووزاییب

اوزومچویه باخدی. اونو دیققتله ایزله ین اوزومچو، اؤز قلبینده، "کوپک اوغلو دئیر بس، نه قدر اوزوم یئمک اولار!؟" دئدی. آمما قولام، "ایستیردیم دادینا باخام، یاخچی اوزومدولر!!" دئیه، قهرمانی اوشوندوردو! قولام، دایانمادان اوزوملری سالخیم-سالخیم یئمگه دوام ائتدی. آخیردادا، سبده تؤکولموش گیله لری اووجونا باسیب، ایچری اوتوردو! بئله جه، سبدلرین بیرینی بوشالتدی و ایشینی یاریبا یئتیردی! او حینده، اوزوموچونون گؤزلری تپه سینه چیخدی!! اوره گینه قورخو دوشرکن رنگی آتدی! قهرمان مرجی کسینلیکله اودوزاجاغینا اینانادی. اوره گینده، "ایندی گلیب او بیری سبدیده یئیر!" دئیه، آرواد-اوشاغینی یادینا سالدی و دولو سبدین یانینا گئچیب دببه له مگه باشلادی.

- سن آلله ال ساخلا، دای بسدی!! آلله حاققی ائومیزده چؤرک یوخدو!

- مرج ائله ممیشیک مه یه!؟ بلکه قورتارانمادیم نییه تله سیرسن؟!

- بوراخ مرجی، یئدییوو سبدین بوغداسینی ایسته میرم! سن ابوالفضل قوی آپاریم یاریسینی ده ییشیم! یازیغام!!

- دووا ائله ابوالفضله آند وئردیردین، یوخسا قویمازدیم بیر دنه ده قالا!!

بئله لیکله، گونئیلیله ساغالانلی بیر تهر راضیلاشدیلار. سونرا کؤمکلشیب، قالان سبدین اوزوملرینین یاریسینی، بوش سبده تؤکدولر و یونگوللشمیش یوکو یئنیدن ائششگه چاتدیلر.

اوزومچو قهرمان، اللرینی باشینا چالاراق، اوزون قولاغی ساغالانا دوغرو سوردو. قهرمان اؤز-اؤزونه دئییردی، قدیمدن یاخشی دئییبلر، یالانچی طاماهکاری آللادار!! ایندییه جن، گونئیلینین باشینا بئله بیر بؤرک گئچمه میشدی!! بونو کندیمیزده بیلسه لر، منی ایت پوخویلا اودلارلار! گره ک بونو هئچ کیم بیلمه سین!! قهرمان، قولام یئدیگی اوزوملرین بوغداسینی، ساغالانلیلاردان نه تهر چیخارتماغا فیکیرلشیردی! هابئله تئز-تئز دئییردی: "قولام اوزومو تالادی، ساغالان گؤزومدن دوشدو!" او یاندا، قولام اللرینی دیزلرینه چالاراق گولوردو و دالبادال، "یئینینکینی آلله اؤزو یئتیرر!!" دئییردی.

---

۱. ۵ کیلو

۳۸– ایکی یولداش

ابوطالیب ایله محمدعلی، موغان اوتلاقلارینین بیرینده چوبانلیق ائتمکده ایدیلر. آراز چایینا یاخین اولان او یاشیل اوتلاقدا، ابوطالیب آرازی گؤستره رک یولداشینا دئدی: "بورا باخ محمدعلی، بیزیم طایفامیز بو چایین او تایبندان قوپوب ساغالانا گلیب! ده ده م دئیر قارا باغدان گلمیشیک." ابوطالیب او تایداکی قوهوملاریلا گل-گئدین یاساق اولدوغونودا خاطیرلاتدی. بیر آز سونرا، سورونو اوتلاماقدا گؤرن چوبانلار ده ینکلرینی قوپوز کیمی ساخلایاراق، سیرایلا هیجانلی-هیجانلی، "آراز آراز!" ماهنیسیندان اوخوماغا باشلادیلار:

آراز آراز آی آراز
سولطان آراز خان آراز
سنی گؤروم یاناسان
بیل دردیمی، قان آراز

آراز اوسته، بوز اوسته
کباب یانار کؤز اوسته
قوی منی اؤلدورسونلر
دانیشدیغیم سؤز اوسته

آرازی آییردیلار قومونان دویوردولار
من سندن آیریلمازدیم ظولمونان آییردیلار

او چاغدا، بیر ائلات کیشی یاشید چوبانلارا دوغرو گلیب سوروشدو: "اولان بایاقدان سیزه باخیرام، نییه بئله آریقسیز؟! ائولیسیز، یوخسا سوبایسیز؟!" چوبانلار گولومسه یرک، سوبای اولدوقلارینی بیلدیردیلر. ائلات سؤیله دی: "ایندی ائله ائولنمک واختیزدی! قوللو-قیچلی آرواد آلین، اوشاقلاریز بؤیوک اولسون! اؤزوزه تای چوروک اولماسین!!"

ائلات او سؤزو دئییب، ایکی یولداشی هویوخ قویاراق جین تکین یوخ اولوب گؤزدن ایتدی!

ائلاتین سؤزلری ابوطالیبین اوره گینه ایشله ییب، آرازی اونوتدوروب، ائولنمگی یادینا سالدی! گنج اوغلان ده ینگینه سؤیکنرک اؤز-اؤزونه دئدی: "قدیمدن دئییبلر، قوچ ایگید داییسینا چکر، خانیم قیز بیبیسینه! ائلاتدا ائله بو سؤزو دئدیدا! من گره ک کوک آرواد آلام! کندیمیزده ده ائله قیز اولماسا، گره ک قیراق کندلردن بیرینی تاپام! بیزیم کندده زولا گؤتوره بیلن اوغلانلاروو اولمالیدی!!" او بیر آزداندا خیاللارا جوماراق موغاندان ساغالانا گلیب کندلرینده کی قیزلاری بیر-بیر خاطیرلادی. بیرده، کندین اوغلارینی یادینا سالیب هیجانلاندی. دوشوندو، اوغلانلار چوخراق ننه لرینه اوخشاییر، آمما داورانیشلاری ده ده لرینه بنزه ییر!

ابوطالیب بیلیردی، کندده اوغلان-قیزدان کیمی آلیسان-کیمه گئدیرسن، سوروشمازلار. هله قالسین، اونلارین آریق-کوکلوگوندنده سؤز دانیشیلسین! اوغلانین آتا-آناسی، چوخ واختلار اوغلانا دئمه دن بیندیکلری قیزا ائلچی گئدر. قیزینکیلاردا قیزلارینی ائلچیلرین بیرینه وئرر. بو دورومدا ابوطالیب قالمیشدی کی، نه ائله سین!؟ قورخوردو، آتا-آناسی خبرسیزجه اونو آداخلایالار! ایش-ایشدن سوووشا، داها هئچ ایشده گؤرمک اولمویا! اوغلان نئچه گئجه-گوندوز دالبادال بو فیکیرلره گئده رک، ایشین یول-یؤندمی آختاریردی. آنجاق چارا تاپانماییب، یامان داریخیردی.

گئجه لرین بیرینده، ابوطالیب یاتمامیشدان قاباق ائلاتی خاطیرلاداراق، اوره ک سؤزلرینی یولداشی محمدعلییه ایضاحلادی. آمما، محمدعلی گوله-گوله ائلاتین سؤزلرینه قارشی چیخیب دئدی: "اولان قوچدان قوزو اولار، اوشاقدا ده ده سینه چکر! اصلیسی توخومدو، شوخوم دئییل!!" او گؤزلری ایشیقلاناراق آچیقلادی: "دوزونو آختارسان ابوطالیب، منده چوخداندی بالاجا قره قیزی سئویرم!! دوزلو قره قیز قوهومومزدو! کاش دده-ننه م اونا ائلچی گئده لر!! سن ایسته سن ننه مه دئییم، گلسین سنین ننه اووونان دانیشسین. دئسین کی ابوطالیب کوکون آختاریر! اونو ائولندیرسز کوکون آلین!! بلکه بو تهر اؤزومومده یادلارینا سالدیم!!" سونرا بیر آز فیکیرلشیب دئدی:

"سنه ده بیر قیز وار، ماحمیدین قیزی نازی!! او قیز کندده بوتون قیزلاردان هئیکلیدی! اودا ائله بیزیم قوهومومزدو!!" بئله لیکله، اوخشار دویغولاردا اولان ایکی جوانین اوره کلرینه اومودلار دولوب، ساعاتلارجا خوسانلاشدیلار. بیر موددت وورنوخوب، دیبده ده شیرین یوخولارا گئتدیلر. او گوندن بری، ایکی یولداش بیر-بیرلریله ظرافت ائتمگه یئنی-یئنی اؤجشمه لر تاپدیلار. سانکی بو قونو اونلارین یولداشلیغینی داهادا درینلشدیردی.

نئچه آی سونرا، ابوطالیب ایله محمدعلی کندلرینه قاییتدیلار. پاییز اولموش، کند قیزلارینین آداخلانماق چاغی گلیب یئتمیشدی. او چاغدا، محمدعلینین آناسی یولا دوشوب ابوطالیبگیله گلدی و ائلاتین سؤزلرینی و اوغلونون نه جور قیز ایسته دیگینی، باشدان آیاغا ابوطالیبین آناسینا آچیقلادی. ابوطالیبین آناسی بو غریبه سؤزلری ائشیدنده یامان چاش-باش قالدی! هر حالدا اودا دئدی: "آی باجی، نازی چوخ هیئکلیدی! ایکی ابوطالیبجن اولار!! ابوطالیبینن اونونکو توتماز، صاباح هره بیر سؤز دئیر! گئنه ده قوی گؤره ک ده ده سی نه دئییر!" محمدعلینین آناسی گئتدیکده، ابوطالیبین آناسی اوغلونو تاپیب، یولداشی ننه سینین گلیب دئدیکلرینی و آرالاریندا اولان قونوشمانی اوغلونا سؤیله دی. اوغلان آناسیندان بیر آز اوتانیب باشینی آشاغی سالسادا، اینانملا دئدی: "قوی ننه، هرکیم هر نه دئییر، دئسین! من تکجه نازینی ایستیرم!! ائلچی گئتمه سز گؤتوروب قاچیردارام تازاکنده!!" اصلینده، ابوطالیب ایتیردیگینی تاپمیش، صبیرسیزلیکله ایشلرین هارا یئتیشه جگینی گؤزله ییردی.

هر نه ایسه، اوولده ابوطالیبین آتاسی نازییا ائلچی گئتدی. او گلیب نه قدر یالوارسادا، ماحمید قبول ائله مه دی! آردیندان، طایفالارینین باشقا آداملاری گؤندریلدی، یئنه ده ایش باش توتمادی. سونراکی گونلرده، باشقا-باشقا طایفالاردان اولان قوهوملار نازیگیله یوللاندیلار، یئنه ده اولان اولمادی. سوندا، بیر کندین حؤرمتینی قازانمیش محمدعلینین آتاسی گئتدی و ایشی قوشدو! دئمک، محمدعلیله اونون آتا-آناسی ابوطالیبی سئودیگی قیزا چاتدیردیلار! ابوطالیب چتینلیکله اولموشسادا، آرزوسونا یئتیشدی! اونون ترسینه محمدعلی چوخ-چوخ راحت آداخلاندی. نییه کی، قره قیزین

ده ده سی ائله لاپ اوولده دئمیشدی: "بیز قیزیمیزی محمدعلیدن یاخچی اوغلانا وئرمه یه جه ییک کی!؟!"

او چاغلار، محمدعلی آناسیندان ائشیدن خبرلری گتیریب ابوطالیبه یئتیریردی. بیر دفعه محمدعلی روایت ائدیردی: نازییا ائلچیلر گلنده، اونو بیر اوتاغا سالیب ائلچیلر گئدینجه اورادان چیخماسینی یاساق ائدیردیلر! بونونلا بئله، نازی اوتاغین بالا پنچره سیندن گلن-گئدنی ایزله ییرمیش. چئشیدلی طایفالاردان گلن کیشیلری گؤردوکده، قیز دئییرمیش بس، بیر کندین جوانلاری طرفیندن اونا ائلچی گلیرلر! اوندا، نازینین نه ابوطالیبه و نه ده محمدعلییه کؤنلو یوخ ایمیش!! گنج قیز هیجانلاناراق فرحلنیرمیش، آمما بیلمیرمیش کی، ائلچیلر هامیسی ائله بیر نفر طرفیندن گلیرلر!!

نئچه ایل نیشانلی قالاندان سونرا، بو ایکی یولداشین تویلاری، بیر آی فرقله، ائله بیر ایلده اولدو. او ایلده، بیری او بیرینین تویونا، تبریزدن آدلیم عاشیق تاپیب، گتیردی. بیری بی دوراندا، او بیری اونا ساغدوش دوروب قوهوم-قونشویا ناهار وئردی.

سونراکی ایللرده، ابوطایبین دؤرد اوغلو و بیر قیزی اولدو. محمدعلینینده ایکی اوغلو اولدو و اوچ اوشاغیدا کؤرپه ایکن نوخوشلاییب اؤلدولر. ابوطالیبین اوغلانلاری بؤیویوب هئیکللی اولوب، کندده آد-سان قازاندیلار و اونون نوروز آدلی اوغلو، کندین لاپ هئیکللی آداملاریندان بیری اولدو. آنجاق محمدعلینین اوشاقلاری قره و چوروک ایدیلر! دوغرودان، ائلاتین سؤزلری دونبلن-دوز چیخمیشدی!!

ابوطالیبله محمدعلینین نئچه قارداشلاری اولسادا، اونلار قوهوم-قارداشدان بیر-بیرینه یاخین ایدیلار. دوستلوقلاری گونو-گوندن مؤحکملشیب، قانلاری بیر-بیرینه قایناییردی. ایکی یولداش بیر-بیرینه جان یاندیریب، هر ایشده بیر-بیرینین الیندن توتوردولار. بیر دفعه، محمدعلینین اوتوز قویونو اوغورلانیب آپاریلمیشدی. بیر آی آختاراندان سونرا، ابوطالیب قویونلاری نئچه آغاج آرالی اولان قوم تپه کندی طرفلریندن تاپمیشدی. بیر دفعه ده، ایکی یولداش بیرلیکده تبریزه گئدنده، ابوطالیب بتر نوخوشلامیشدی. ائله کی، آز قالمیشدی اؤلسون! محمدعلی نئچه گون اونو تبریزده کی قوهوملاری ائوینده قوناق ساخلاییب، داوا-درمان ائتدیرمیشدی. کنده قاییداندادا، اوچ

آغاجلیق یولو اؤزو یئرده یئریمیش، ابوطالیبیده ائششک اوستونده گتیرمیشدی. گؤرسنمه میش بئله یولداشلیق کندده مثل اولموشدور. بونلا بئله، اوره گی قوردلو آداملار یولداشلارا یامان گیجیک ائدیردیلر!!

گون دؤندو، دؤوران دؤندو. کند قاریشدی و طایفا هر ذاددان اؤنملی اولان کندده ایکی تیره لیک دوشدو. ابوطالیبله محمدعلینین طایفالاری بیر-بیرینه قارشی دوروب، دوشمن اولوب داعوایا حاضیرلاندیلار. نتیجه ده، ایکی یولداشین گل-گئدی کسیلیب اوتوز-قیرخ ایللیک دوستلوقلاری اوچ-دؤرد آیین ایچینده پوزولدو! ایکی تیره لیک دوروموندا، ایکی یولداش هردن دالدا-بوجاقدا دانیشیردیلار. آنجاق دیبده طایفالاری اونلارین بو ایشلرینیده بیلدیلر. ابوطالیبگین آداملاری اونو قینادی و یانیندان سوروشان اونا، "شئه وئریرسین!!" دئدی. او طرفده ده همن سؤزو محمدعلینین طایفاسی اونا سؤیله دی.

تئزلیکله داعوا گونو گلیب چاتدی. زولا گؤتورن کیشی کند چایینا دوغرو یوللاندی. چایین بیر طرفینده، ابوطالیبله هئیکللی اوغلانلاری دایانارکن، او بیری طرفینده ده، قدیم یولداشی محمدعلیله اوغلانلاری دوردولار. داعوا باشلامامیش، ایکی دسته بیر-بیرینه حربه-زوربا گلیردی. بو اونا یامان، اودا بونا یامان دئییردی. بیر چیرکین یامان دئیرکن جوابینی ائشیدیردی. ساواش آلانیندا، تکجه، ابوطالیب ساکیت اولاراق دیققتله چایین او بیری الینی ایزله ییردی. کیشی، او تایدا اؤزگه بیر کس گؤرموردو. خالا اوغلوسو، باجاناغی، قدیم یولداشی محمدعلی و باشقا تانیشلاری گؤرسنیردیلر! او گون ائله بیل دوز-چؤره کلر اونودولموشدولار و ایکی دسته بیر-بیرینین قانینی ایچمگی ایسته ییردیلر. هر حالدا داعوا دوشموشدو و داعوادا حالوا پایلامازلار!! نم-نییه او زاماندا، ابوطالیب کند چایینی آیریلیقلار یارادان نیسگیللی یارا اولان آراز چایینا اوخشادیردی! ساواشا مایيل اولمایان ابوطالیب، عاشیقلاردان ائشیتدیگی بو قوشمانی تئز-تئز حسرتله خاطیرلاییردی:

او تای بو تای فرقی یوخدور،
آرادا وار چای ساغالان!

ساواشدان اؤنجه، ابوطالیب گؤزلنیلمزدن گؤردو، بیر نفر یئرینی نووروزلا ده ییشدی و اونو محمدعلی ایله قارشی-قارشییا گتیردی! بئله لیکله، محمدعلی ایله یانینداکی اوغلانلاری نووروزلا زولالاشماغا مجبور قالاجاق ایدیلار. اوغلانلار نووروزدان بتر قورخوردولار، آنجاق اؤزلرینی ایتیرمه ییب اوجادان یامان-یوغوز دئییردیلر. دیبده، داعوا باشلادی و هره بیر-ایکیسیله زولالاشماغا گیریشدی. تئزلیکله قیشقیر-باغیر کندی گؤتوردو! نووروز، سو ایچیم تکین، بیر ده ده ایله ایکی اوغولونون زولالارینی ووروب اللریندن یئره سالدی. سونرا اونلاری دؤیه-دؤیه سیخیشدیریب، چایا ایته لدی و اوغلانلارا خیطاب، "خالقا ایت هورسه بیزه چاققال هورر!!" دئدی. نووروز محمدعلیگیلی ائله او حالدا بوراخدی. آنجاق، محمدعلی چایدان چیخاندا، باشقالاری یئتیشیب باشیندان-بدنیندن ووراراق ییخدیلار. اوغلانلار ایسه، اؤزوندن گئتمیش آتالارینی گؤررکن، باغیرا-باغیرا باشی اوستونه قاچدیلر. آتانی اورتادان چیخاردیب آغلایا-آغلایا ائولرینه آپاردیلار. نووروز، یوبانمادان یولداشلارینا یاردیما گلدی. نووروزون قورخوسوندان نئچه نفر اورتادان اکیلدیلر و دایانانلاری قاتلانانماییب کوچه لرینه ساری قووالاندیلار. بئله جه، بیر طرف نووروزو آلقیشلاییب، "وار اول نووروز!" دئییب سئوینیردی. قارشی طرفده اونو یامانلاییب، "قولون قیریلسین نووروز!" دئیه کدرلنیردی. اونودولماز ظفر قازانمیش طایفا، یئنیلن طایفانی پیس-پیس تحقیر ائدیردی. دئییردیلر، محمدعلیگیل قیرخ ایله کیمی باشلارینی یوخاری قووزایا بیلمزلر! گره ک کنددن کؤچوب گئده لر!! سونوج آلاراق، بو سؤزلری دؤنه-دؤنه سؤیله ییردیلر: "کنده ایندییجن بو راحاتلیقدا بیر طرف او بیریسینی قووالامامیشدی!!"

ابوطالیب، داعوادا زولاسینی قالدیرمادان ائوینه قاییتدی. قیزارمیش کیشی، باشینی توولایاراق دؤنه-دؤنه، "الله اکبر، الله اکبر!" دئدی و دئییینه-دئییینه اؤز اوتاغینا گیردی. اوتاقدا او یان-بو یانا گئدره ک اؤز-اؤزونه، "ائله او کؤپک اوغلو بیله-بیله نووروزونان یئرینی ده ییشدی!!"دئییب حالی پوزولدو. قدیم یولداشینین اوغلو الیله وورولماسیندان، اوره گینه اود دوشوب اولدوقجا آلوولاندی. کیشینین قلبیندن گئچدی: "آی آلله، محمدعلییه بیر ذاد اولمویایدی باری!!" ابوطالیبین الیندن هئچ بیر ایش گلمیردی و

یولداشین گئچمیشده کی محبتلرینی آنارکن، اوره گی کؤیرلیب، گؤزلری دولوب بوشالیردی.

بیردن کندده جار دوشدو کی، محمدعلی اؤلدو!! بو آجی خبری ائشیدرکن ابوطالیب آیاق اوستونده دایانانمادی. دونیا باشینا دولانیب یئره ییخیلدی. دئیه سن سکته ائله دی! ساغالانی کدر بورودو، چایین او تایینیدا، بو تایینیدا!

۳۹– جینلیک!

کوچه نین برینده، بؤیروندن چای گئچن مچیدین قیراغیندا، دؤرد یانی آلچاق دووارلی بیر چوخور حیط ایدی. حیط قاپیسی اؤنونده اوستونه بالاجا کؤرپو قورولموش دایاز آرخ، چایدان آیریلیب کوچه ایله قوشا تپه[1] یه ساری آخیردی. چوخ واختلار آچیق اولان تاختا قاپیدان ایچری باخاندا، قارشیدا، بیر قونشونون بالاجا حیطی و باشقاسینین باغچاسی گؤرسنیردی. گؤرونن قونشو حیطی، بیر آلچاق دووارلا بو حیطدن آیریلیمیشدی. کوچه دن حیطه گیرنده، سول ال مچید و ساغ ال دربند اولوردو. ائوین مچید طرفینده، آنبار، پیه، قالاخ و آیاق یولو گؤرونوردولر. بو طرفده، دربنده یاپیشمیش ایکی اوتاق-بیر دهلیزلی دام تیکیلمیشدی. اوتاقلارین بیری، او بیریسیندن بیر آز بؤیوک ایدی. میطباخ دووارلاری ایسه، قونشو حیطیله باغچایا دایانمیشدیلار. داغینیق سوواق داملارا چیخماق اوچون، اوچ یئرده کیچیک-کیچیک پیلله لر وار ایدی. کندین اورتاسینداکی چوخور حیطین ییه سی، بو گئجه قیزینین تویو اولان فتوللا، یوخسوللاردان سایلیردی. بالاجا قونشو حیطیده، اونون عمو اوغلوسو، فرروخون ایدی.

قیروو[2]ون سون گونون سویوخ گئجه سینده، نیمداش پالتوو گئیمیش فتوللا، ائششکله قیسیر جامیشی پیه ده یئمله دی. گلیب دهلیزدن گئچیب، اپریمیش پالاسلارلا دوشنمیش، ریضانین اوتاغیدا دئییلن، بالا اوتاغا گیردی. پنجره قاباغیندا اوتوروب، پاپیریزی موشلوگه تاخیب آلیشدیردی. پاپیریز چکه-چکه، پنجره دن ائشیگه باخاراق اوره گیندن گئچدی: "آلله چوخ شوکور قیزیمی کؤچوردورم! پول یئتیر آلله ده

ده مینده داملی قبیر[۳] ینی سؤکوم! ... بیلمیرم نییه، پول جین اولور فتوللا بسم الله!؟"
فتوللانین آتاسیلا بیر ایللرده داملی قبیرده باسدیریلان اؤلولری، چوخدان چیخاردیب قوم شهرینه آپاراراق، اورادا دفن ائتمیشدیلر. آنجاق فتوللا بو خرجلی وظیفه سینی، ایندییه جن یئیرینه یئتیره بیلمه میشدی. قیزی روبابی اره وئرندن سونرا، یای-قیش ایشلمکده اولان کیشی داهادا پولسوزلامیشدی. هر حالدا، همیشه کی کیمی، تک اوشاغینین توی گئجه سینده ده اوره کدن آه چکدی. قارداشی ریضانین اؤلومونه باعیث اولانلاردان اینتیقام آلماغا فیکیرلشدیکده، وارلیغی حیسسیله دولدو. قیزینین، وارلی و سیاستلی، قایناتاسی مشه پولادلا بیرلشیب گوجلو اولاراق، بو ایشین مومکون اولاجاغینی دوشونرکن هیجانلاندی. باشقا پاپیریزی موشلوگه تاخدی!

عین زاماندا، بؤیوک اوتاقدا موشاطا روبابی بزه مکده ایدی و اونو گلین گئتمگه حاضیرلاییردی. دونن گئجه قیزین حنا گئجه سی ایدی. بوگون آخشام باشیدا، جاهازینی، دؤرد دربند آرالیدا اولان، قایناتاسی ائوینه یوللامیشدیلار. بیر-ایکی ساعات سونرادا گلین گئده جگ ایدی. آنجاق او حالدا، اون سکگیز یاشی اولان روبابین گئچیردیگی یاخشی-یامان گونلر، بیر-بیر گؤزو قاباغیندان گلیب سوووشوردو.

روباب بیر یاشیندا ایکن، آناسی آتاسیندان بوشانمیش، سونرادا آیری اره گئدیب، ایکی دربند اویانلیقدا یاشاییردی. بئله لیکله، روباب قوهوم-قونشو یاردیمیلا بؤیوموشدو. فتوللانین قیزی، اوشاقلیقدان باشقالارینین تحقیر ائتمه سینی جوابسیز قویماییب هله-هله دالی اوتورموردو. بونا گؤره، هامی اونو کله شاق بیر قیز تانییردی. کندین اوتانجاق قیزلارینا اوخشامیردی و غریبه گؤرسنن داورانیشلاری وار ایدی. بئش ایل اؤنجه، روبابین آتاسی یئنیدن ائولنیب عاییله لری یئنه ده اوچ نفر اولموشدور. غورورلو روباب هر زاماندا-هر یئرده، سئودیگینی- سئومه دیگینی دیلینه گتیرمیشدی. داها اینیش ایل گنج قیزا مشه پولادین اوغلو احمددن ائلچی گلنده، "من اونو سئومیرم!" دئمیشدی. آمما روبابین جوابینی گؤزلمه دن، آتاسینین گؤزلری ایشیقلانیب، قیزینی احمددن یاخشیسینا وئره بیلمه یه جگینی دوشونوب بو ائولنمگه راضی اولموشدور.

گلینین گؤزلری دولوب بوشالیردی. توی گئجه سی آناسینین یاخیندا اولمادیغی، قیزی اولدوقجا کؤیرلدیب کدرلندیریردی. یانینداکی دئییب-گولن ننه لیگی، سولطان، روبابی باشا دوشوردو و آغلایاندا اونو دیله توتوب، "آی بالا نییه آغلاییرسان؟! آلله قویسا بو گئجه تویوندی آخی!" دئییردی. اوندا روباب کؤنلونده،"بلکه ده یاخچی گونلر قاباخدادی!" دئیه رک آغلاماقدان دایانیردی، گولومسه یه رک دؤرد-دؤوره سینه باخیردی. آینایا باخارکن، نه قدر گؤزه ل اولدوغونو و نه حدده آناسینا بنزه دیگینی دریندن حیسس ائدیب فرحله نیردی. موشاطا اؤز ایشینه دوام ائدرکن، دونن گئجه کی اولایلاری یادا سالدیقدا، الی حنالی گلینی سویوخ تر باسیردی. حنا گئجه سی ساغدوش-سولدوش تیکیلنده، روبابا فرروخون قیزی سولدوش دوردو، آنجاق قاباغا گلیب ساغدوش دوران یوخ ایدی! او دورومدا روبابدان باشقا هامینی قاققیلدادا بیلن اؤگئی ننه سی، ایره لی گئچیب ساغدوش دوراراق کنده یئنی بیر دب قویدو! بوگون سحر باشی سولدوش دوران ائوینه صوبحانه یه گئتدیلر و ناهاری اؤز ائولرینده یئدیلر. آییق قیز بئله دوشونوردو، او اولایلاری قایناتا ائوینده قاخینج اوچون فایدالانا بیلرلر! ... روباب دولاشیق فیکیرلرده ایدی کی، اوغلان آدامی قاوال چالا-چالا یئتیردیلر. بیر موددت سونرا، بالا اوتاقدان گلن آتاسینین خئییر دوعاسیلا، گلینی چیخارتدیلار و گؤتوروب آرخین قیراغیلا بخت ائوینه آپاردیلار.

روبابین قایناتاسی مشه پولادین، همن کوچه ده، ایکی حیطی وار ایدی: بالاجا کؤهنه حیط و اوندان ایکی دربند او طرفده اولان، تپه یه یاپیشمیش، بؤیوک تازا حیط. مشه پولاد اوتوران کؤهنه حیطده، گلین آپارمالی تک بیر اوتاق وار ایدی. او اوتاغا بیلدیر اوول گلینلری، بالا خانیم، گلین گلمیشدی. یئددی آی قالمادان بؤیوک گلین جاهازینی ییغیشدیریب، اوتاغی بوشالداراق تازا حیطه داشینمیشدی. بوگون آخشام گلن روبابین جاهازینی او اوتاغا دوشه میشدیلر، ایندیده اؤزونو گتیریردیلر. چوخ گئنیش تازا حیطی، کئچن ایللرده دووارلامیشدیلار. اورادا سو قویوسو قازیب، اوتاق، میطباخ، آیاق یولو، بیزوولوق، پیه، قوزولوق، کوم، قالاخ و آنبار دوزه لتمیشدیلر. بالا خانیمگیل گئتدیکده، مال-داواریدا تازا حیطه آپاریب اورادا ساخلاییردیلار. هر حالدا، بی-گلینی اوتاقلاریندا

بیر-بیرینه قوووشدوردوقدا، دؤنه-دؤنه اوغلان ائوینده دئدیلر، روباب کؤهنه حیطه هله لیک گلدی. اوتاغی تازا حیطده تیکیلدیکده، بالا خانیما تای، تپه حیطینه داشیناجاقدی.

تویون صاباحیسی گونوندن، تازا گلین سحردن آخشامادک قایناتا ائوینده ایشله ییردی. روباب اوراداکی آداملاری گئت-گئده آرتیقراق تانیییردی. گئچمیش کیمی، هئچ کیمین لاغا قویماسینا، یامان سؤیله مه سینه و زور دئمه سینه دؤزه بیلمه ییب ناراحات اولوردو. بالا-بالا، حؤرمت پوزانلارلا موجادیله ائدیردی. بئله جه، ار، بالدیزلار، قاییینلار و حتی قایناتایلا سؤزو چیخیردی. بونلاری ایزله ین قایناناسی، بؤیوک خانیم، گلینی گونده دانلاییب، "گلینین ده ده-ننه سی اولماز! هر کیم هر نه دئسه گئچینه گره ک! منده بو یامان-یوغوزلاری ائشیتمیشم!" سؤیله ییردی. بو سؤزو ائشیدرکن فتوللانین قیزی پؤرتوب، جوابیندا، "خانیم من او گلینللردن ده ییلم!" دئییردی. هله نم-نیه، ائوده هر نه یامان ایش اولوردو، بیلر-بیلمز فتوللانین قیزینین باشینا سالیردیلار!؟ مثلا بیر دفعه، بؤیوک خانیمین آناسیندان یادیگار قالان بیر دوزوم مینجیغی اللی-دیللی یوخ اولدو. هامیسی تازا گلینی اوغرو بیلیب هده له دیلر، آنجاق ایتگین تازا حیطدن تاپیلدیقدا ساکیتلشدیلر. اونلاردان بئش بتر، روباب تازا حیطه مال-داوارا باخماغا گئدنده، قایین خاتینیسیلا سؤزلشیردی. بالا خانیما ائله گلیردی کی، بیلدیر گلن گلینه تازا گلینین ایمه سی گره کیر! بالا خانیم تازا گلینه ساغدوش لقبی وئرمیش، بو تاخما آدی ماراقلا ایشلدیب هردنده چیلقینجاسینا گولوردو! هابئله روبابین ده ده سینین کاسیب اولدوغونو، هر گون باشینا چالیردی! کنده هامی بیلیردی، روبابدان قاباق، احمد ایله بالا خانیمین کیچیک باجیسینی آداخلاماق ایسته میشدیلر. دئییردیلر کی، اونا احمد راضی اولمامیشدی! بالا خانیم بو آرادا ندنسه روبابی سوروملو بیلیردی!؟ بونلارا باخمایاراق، بؤیوک گلین گئرچکدن آنلاییردی، قایناتا-قایناناین اوزونه قاباران گلین، اونون یانیندا باشینی آشاغی سالمایاجاق! بیر ایله یاخین بئله ایضطرابلی گونلر گئچیردن روباب، هردنده قاتلانانماییب آجیق ائدرک آتاسی ائوینه یوللانیردی. دالیسیجا گئدیب دیل-آغیز ائله ینده ده، یئنیدن قاییدیردی.

گلین گلندن بیر ایل اولمامیش، قیروو آیینین اورتاسیندا، روباب اؤزونه اوخشار، قارا قاش-گؤز، بیر قیز دوغدو. زاهی زامانیندا قادین خسته لنیب جانی اود توتوب یاندی. اونا گؤره، آروادلا اوشاغینی فتوللانین ائوینه آپاردیلار. ائله او چاغدا تازا حیطده، روبابلا احمده تیکیلن اوتاغیدا داشینماقلاری اوچون حاضیر ائتمیشدیلر. بو خبر خسته روبابا یئتیشن کیمی، کسینلیکله تازا حیطه داشینمایاجاغینی دیلینه گتیردی! بؤیوک خانیم گلینین یولوخماسینا گلنده ده، روباب اونا دئدی: "والله، آرالی اولا-اولا بالا خانیم منی یولا وئرمیر! نییه گئدیم اوجور آداملارلا گونده اوز-اوز دوروم؟! ایسته میرم بالا خانیملا بیر حیطده اولام! باغیشلایین خانیم! من کؤهنه حیطده قالارام، تازا حیطه گئدن ده ییلم!" روباب بیر آز ساغالدیقدا، اؤزو کؤهنه حیطه دؤندو. او حیطده، قوی قیش چیخسین دئیه، اوچ-دؤرد آی دؤزوب تازا حیطدن سؤز آچمادیلار. بؤیوک چیلله ایله بالا چیلله سوووشوب بایرام یاخینلاشاندا، روبابی هربه-زوربایلا تازا حیطه کؤچورتمک ایسته دیلر. بللی اولاراق، تپه حیطینه گئتمک قصدی اولمایان گلینله بتر آتیشدیلار. ائله اولدوقدا، روباب گون باتا-باتدا آغلایا-آغلایا قونداقداکی اوشاغینی بوراخاراق، ده ده سی ائوینه دوغرو یولا دوشدو. او یاندا، پوزغون روبابی قارشیلایان نیگران ننه لیگی حالینی سوروشدوقدا، بوتون فیکیرلرینی ائتمیش روباب، "زور ائله سلر بوشانیرام!" دئدی. کند یئرینده بوشانماق قورخونج و اوتانج وئریجی اولسادا، روباب بو ایشدن نه قورخوردو، نه ده اوتانیردی.

بو یاندا مشه پولادگیل اولدوقجا آجیقلانیب، آرا بولانلیق اولا-اولا، گلینی تازاحیطه کؤچدورمگه چالیشدیلار. روبابا خبر وئرمه دن، اونو داها آرتیق قیسناماق اوچون، جاهازینی تازا حیطه داشیدیلار و گؤزلنیلمزدن، سود امر بالاسینی یانینا یوللامادیلار! "اؤز وئرسک آستارین ایستر! ... قالار قالار اؤزو قاییدار!" دئدیلر. بیر گئجه-گوندوز سوووشوب روباب دؤنمه دیکده، کنده دارتیشلان مووضوع، مشه پولادین ائوینده ده دئییشمگه باعیث اولدو. ایکینجی گئجه ده، شام باشیندا، بؤیوک خانیم ارینه مصلحت ائدرک دئدی: "کیشی، گئتدیکجه ایش اوزونا چکر! بورا باخ سن آلله! قوی گلین قالسین بو حیطده! اوچونچو گلینیمیزی اونون دامینا گؤنده رریک! بونلار آللها خوش گلمز

اوشاقدا یازیقدی گلینده!" مشه پولاد قیزاریب-بوزاریب اؤفکه ایله جواب وئردی: "آرواد، صاباح دب اولار او بیریلرده گئتمزلر! بو حیطده نه اؤزوموزه یئر وار نه ده مال-داوارا! من تاپدیغیمی او حیطه خرج قویموشام کی، بئش اوغلومدا او حیطه گئتسینلر! بیر-بیریندن آیریلماسینلار! نییه دامیم بوش قالسین؟!" آتا-آناسینین صؤحبتینه دیققتله قولاق آسان احمدده، اوزونو آناسینا دؤندریب یاواشجا دئدی: "ننه سن ابوالفضل اؤتور! اؤله ده قالادا ده ده م دئین تکین گره ک او حیطه گئتسین!"

یانا-یانا قالمیش روبابین دؤرد آیلیق کؤرپه قیزینی، اوشاق دوغمامیش قایین خاتینیسینا تاپیشیردیلار. او گونلرده بالا خانیم، دونقولدانا-دونقولدانا، قیزی آپاریپ طایفاداکی سود امر اوشاغی اولان آروادلارین بیرینه امیشدیریب، اؤز یانیندا ساخلاییردی. آنجاق اوچونجو گونون سحرینده، بایراما دوز بیر هفته قالمیش، کنده هارای دوشوب، کؤیرلرک،"روبابین سود امر قیزی اؤلوب!"دئدیلر. تازا حیطده اؤلونو یویاندا دئییردیلر، یازیق اوشاغی فانوس یاندیریبدی! بالا خانیمگیل گئجه حیطین بو طرفینده پیه ده اولارکن، ائوده آرخاسی اوستونده یاتمیش بلکده کی اوشاغین الی، یانیندا یانان فانوسا ایلیشیبدی. فانوس دؤنوب ال-اوزونو یاندیریبدی. یالقیز کؤرپه بالا چیغیرا-چیغیرا نفسدن دوشوب، بؤیوک حیطدن سسی بیریانا یئتیشمه ییبدی! یاخشی هله ائو اود توتماییبدی!

اودلانمیش بالاسی اؤلن روباب، تازا حیطدن داهادا چوخ آجیغی گلیردی. بایرام قاباغی، مشه پولادین آداملاری تئز-تئز گلینین دالیسیجا گلیردیلر. اونلار گیلئیلنیب اوشاغین اؤلومونو روبابین باشینا سالیردیلار. اوره گی داغلی روبابدا، دلیللرینی سیرالاییب احمدگیلی سوچلو بیلیردی. هر نه جور دیل تؤکوب سیخیشدیرسالاردا، توتدوغو یولدان دؤنمه ییردی. دئیه سن روباب باشقا ساز چالیردی! بئله جه، گلنلر هردفعه سویو سوزولموش قاییدیردیلار.

بو آغیر وضعیتده، فتوللانین جانینی قره قئییت آلدی. ایکیندی چاغی میطباخداکی روبابی بؤیوک اوتاغا چاغیردی. پاپیریزینی آلیشدیریب، صؤحبته باشلایاندا قارداشی ریضانین حیکایه سینی قیزینا خاطیرلاتدی: "قیزیم، کنده ریضا تکین جوان یوخ ایدی!

او نیشانلی اولاندا کندده ایکی تیره لیک دوشدو! نئچه نفر او بیری طرفین آداملاریندان ریضانین اوستونه تؤکولوب چایا باسدیلار! یازیق قارداشیم دلی اولدو، عؤمرونون چوخونو چؤللرده یاشادی! نیشانلیسینی بوشالتدیریب آیریسینا وئردیلر!" آردیندان، گؤزلرینه یاش دولموش آتا، ار ائویندن کوسموش قیزینا دئییندی و دئدی: "آی قیز، ننوودا دوز سنه تای کؤنز ایدی! ... قیزیم، بایراما ایکی گون قالیر چیخ گئت! گئت گئچین قوی باشیمیزی دولاندیراق!" روباب بیر آز توموب قهرلنرک جواب وئردی: "ده ده، من احمده گئتمیردیمدا سن زورولا وئردین! سن ده ده نئچه دفعه دئمیسن، قیزی ایته ده وئرسن اودموسان؟! سن قیزی آدام حئسابلامیسان کی!؟ اوندا ائله بئله اولاردا! ... نییه قویمادین گئدم ایلمک اؤرگشم اؤز باشیمی ساخلییام؟! دئدین قیز فرش اؤرگشسه اوزو آچیلار!؟" فتوللانین قولاقلاری تاققیدایيب اؤز یئرینده دونوخدو! او حینده دهلیزدن اوتاغا گلن سولطان، ارینی حاقلی بیلیب روبابا اؤیود وئردی: "آی بالا، اوشاغین اؤلوب اؤلوبدا، آیریسینی دوغارسان! اؤلن ائله اوشاق اولسون! گئچن ایل من دوغدوغوم قیزدا قالمادی کی! نه اولاجاق، آدام گینه دوغاردا!؟ ... باشووا دولانیم قوربانوو اولوم، گئت مشه پولادا ایشله ده یئه ده!" جوان روباب اوزونو سولطانا چئویریب درین ایناملا، "من اونا-بونا جهره اریيیب بیر تیکه یاوان چؤره ک یئیه رم، بالا خانیمین اوزونو گؤرمگه حاضیر ده ییلم!" دئیه، قاش-قاباقلی اوتاقدان چیخدی.

روباب کوسلو اولان چاغلاردا، احمد گلیب مچیدده شام-خیفته ناماز قیلیردی. قاییداندا هردن، یولو اوستونده فتوللاگیله ده دؤنوردو. کیشی گلنده، آرواد حیات یولداشینی حؤرمتله قارشیلاییردی. آردینجا باشلاییب قونوشوردولار. آنجاق دارتیشماغا باشلادیقدا، احمد جینلنیب روبابین آتا-آناسینی سؤیوردو! اودا جوابیندا احمدین ده ده_ننه سینی یامانلاییردی. بئله اولدوقدا، کیشی آروادین جواب قایتارماسینی باغیشلانماز بیر سوچ ساناراق هر ذادی قاتیب قاریشدیریردی! بو ایکیلی گؤروشمه لرده، گنج ار-آرواد باشاردیقجا اؤز سؤزلرینی آنلاتماغا چالیشیردیلار. اونلارین بایرام آخشامینداکی گؤروشلرینده، دانیشیقلارینین سونو بئله اولدو:

- بایرامدی آرواد، دؤر گئده ک ائومیزه! هامی دئییر بایرامدا کوسولو قالمازلار!

- دئمیشمدا کؤهنه حیطه گلرم، تازا حیطه گلنمه رم!

- آرواد جاهاز او حیطده، مال-داوار اوردادی! کؤهنه حیطلیک ایشیمیز یوخدو کی!

- باخ کیشی بیرده دئییرم، یا تازا حیطدن حاققیمیزی آییر دووارلا، بالا خانیمگیلدن آیری اولاق. یادا مخلوقدان اوتانیرسان، گل چیخاق گئده ک تربیزه! دئییرلر، شهرده آروادلاردا کرخانالاردا ایشلییه بیلرلر! سنده ایشله، منده ایشله رم سنه دایاق اولارام! بیرده صاباحلاری اوشاغیمیز اولاجاق، درس اوخوتدورروق! ... قورخما هر شئی دوزلر!

- آرواد آچ قولاقلاریوی ائشیت! بیر بئله یئریمیز مال-داواریمیز وار، نییه گئده ک اؤزگه یه ایشله یک!؟ بیرده من آتا-آناما نه ایش گؤرموشم؟! من اونلاردان آیریلا بیلمرم! گره ک قوجالاندا اللریندن توتام! آیری چاره یوخدو، گره ک گلسن تازا حیطه! آلله بیلیر بیر کند بیزی لوغازا قویوب!

- قوی کیم نه دئییر دئسین! بونو بیل بوشانارام او حیطه گئتمرم!

- آی آلله آرواد نییه بئله عاغیلسیز اولور؟! ... ابوالفضل حاققِی، اؤله سنده قالاساندا او حیطه گئده جکسن!

احمد روبابین اؤنریلرینی چوخ-چوخ دیرسیز بیلدی. آجیقلانیب باشینی توولایاراق آیاغا قالخدی. میطباخدان چیخیب قاپینی چیرپدی!

روباب عزیز بایرامدادا تازا حیطه قاییتمادی. اونا گؤره کندده جار دوشدو کی، مشه پولادین گلینینی جادو ائله ییبلر! اوندان باشقا، بالا خانیم قورخمالی خبرلر یاییردی. هاردا اوتوروردو، دئییردی: "گئجه یاریلاری تپه دن حیطه داش آتیرلار، چیخاندا گؤرورسن هئچ کیم یوخدو!؟ هردن گئجه لر بیر کیشی گلیر گئدیر روبابگیلین اوتاقلارینا، قاچیب گئدنده گؤرورسن قاپی قیفیللیدی!؟" قدیمدن کند اهلی اینام بسله میشدی، بئله ایشلر فقط جین ایشی اولا بیلر! هر کیم تپه دن قورخونج ناغیللار ائشیتمیش، تپه دن دیسکینیب بسم الله سیز گئچمزدی! بوندان علاوه، تازا حیطین قازینتیلاریندا، یئر آلتیندان آدام کلله سینه جن چیخیب، نیگرانچیلیقلار داهادا آرتمیشدیر. اینانمیشدیلار کی، جینلر تپه نین سؤکولمه سینی ایسته میرلر! بو ایشدن

کسینلیکله اونلار ضرر گؤرورلر! دئییردیلر، بلکه ده زییان دیمیش جینلر فانوسو ایته لییب روبابین قیزینی یاندیرمیشدیلار!؟

بئله لیکله، مشه پولادین ائوینه یامان چاخناشما دوشدو! بو آنلاشیلماز مسئله نی حل ائتمک اوچون، بؤیوک خانیم دوعا یازانین یانینا گئتدی. دوعا یازان اوچ-دؤرد سئوال سوروشوب، شیریق کاغاذلاردا دوعالار یازیب قادینا وئردی. آردینجا تاپیشیردی: "بیرینی اوزرلیگله یاندیرین! بیرینی گلین یانیندا ساخلاسین! ائله بیل برک-برک قورخوبدو، اوچونجوسونو آلت پالتاریلا، اوزرلیکله، تشتده یاندیرین! کولونو بیر پاکاتا ییغین! بیر باشینین توکوندن، بیرده دیرناغیندان کوله قاتین! آپارین پاکاتی تازا حیطده آغاج دیبینده قویلایین! گلین قاییدار اینشاء الله!" دوعا یازانین تاپیشیریقلارینی، سولطاندان یاردیم آلاراق، بیر-بیر یئرینه یئتیردیلر. آنجاق نه قدر دؤزدولر، دوعالارین اثرینی گؤرمه دیلر! فتوللانین قیزینین ساده لیکله قاییتمایاجاغینا اینانیب، داها دالیسیجا گئتمه دیلر. بونونلا بئله مشه پولادگیل نذیر دئدیلر، روباب تپه حیطینه گلن گونده، بیر قوربانلیق کسیب بیر کنده پایلاسینلار. بونون اوچون، یازدان، ان بؤیوک قوچلارینی تازا حیطده بئجرتمگه باشلادیلار.

اکین بیچینی چاغیندا، بیر یاندانداً فالچیلارا اوز توتدولار. مشه پولاد، ایش-گوج واختیندا، اوچ آغاج یاریم آرالیدا اولان صوفیانا یوللانیب قاباقجادان تانیدیغی بیر فالچینین یانینا گئتدی و چارا آختاردی. سؤزلرینه ماراقلا قولاق آسمیش فالچی دئدی: "مشه پولاد، آت نالینی جادو ائله ییب سالیبلار سو قویوسونون تکینه! چوخ-چوخ چتین چیخار! ... او حیطه گئتمه سین!" صوفیان فالچیسیندان جواب آلمایان مشه پولاد، ائله صاباحیسی گون تبریزه گئتدی. سوراقلاشا-سوراقلاشا شهرین تانینمیش فالچیلارینین بیرینی تاپدی. یاشلی فالچی لاپ اوولده اوندان سوروشدو: "آی کیشی هارالیسان؟!" مشه پولاد، "ساغالانلییام." دئدی. فالا باخان، آرا وئرمه دن، یئنه ده نئچه-نئچه سورغو-جواب ائتدی. سونرا گؤزلرینی مشه پولادا زیلله ییب سؤیله دی: "مشه پولاد، منیم سیزین کنددن هممشه موشتریم اولار! نم-نه قدر قیزیل یئری بللی ائله میشم، مال-داوار یئرینی گؤرستمیشم! ... ساغالان اهلی اعتقادلی جماعتدی!" آردیندان، گؤزلرینی

یوماراق ایشینه مشغول اولدو. اوچ-دؤرد دقیقه سانکی بو دونیادان اوزاقلاشدی! بیردن بیره، تازا حیطی جینلیگه اوخشادیب گؤزلرینی آچدی! او حینده، بالا خانیما بنزر بیر جین آروادین تازا حیطده یاشادیغینیدا بللی ائتدی! نئچه لحظه ساکیت قالدی! باشاردیقجا چاش-باش قالان مشه پولاددان پول آلدیقدا، تازا حیطده کی جینلری اوچ آغاجدان قووماغا چالیشدی! دؤرد-بئش دقیقه سونرا، دؤنه-دؤنه، "جینلر گئتدی!" دئدی. آخیردا تاپیشیردی: "مشه پولاد ایشیزی برکیدین! حیطین دؤرد گوشه سینده دمیر قویلایین، جین دمیردن قورخارا! شهرین دمیردن دوزه لن داملاریندا بیر دانادا جین تاپیلماز! ... بیر آیاجان بو ایشلرله اوردا جین قالسا، گلین منه دئیین! بیر یاخچی جین توتان تانیرام، اوندا اونون یانینا یوللاییم سیزی! اوندا بیلین ایشیز فالچیلیق ده ییل!" فالچی بیرده آرتیردی: "مشه پولاد، ساغالانین آلتیندا آیری کند وار! بئله کندلرده جینلر یورد سالارلار!" اومودلانمیش مشه پولاد تبریزدن قاییداندا، گئدیب، تازا حیطین دؤرد بوجاغیندا دمیر قویلادیلار. روبایین اوتاغینین رفینه ده یئددی قمه دوزدولر. دوعا ائدرک اینتیظار چکمگه باشلادیلار! ... او ایشلره باخمایاق، بالا خانیمین یایداکی خبرلری، یئنه ده اوره ک تیتره دن اولدو! بؤیوک گلین دئییردی، نئچه گوندور، سحر تئزدن پیه یه باش ووراندا، قاشقا آتی ترلی گؤروروک! ائله بیل گئجه گؤزو بیری آتی گؤتوروب آپاریر، یازیق حئیوانی او یانا-بو بانا چاپدیریر! یورولاندا گتیریب یئرینه باغلاییر!

قیروو آیینین ایگیرمی دؤردونجو گونو ایدی، روبابین گلین گئتمه سیندن هله ایکی ایل سوووشمامیشدی. سحر تئزدن کندده قیشقیریق دوشوب هارای قوپدو: "فتوللانین قیزی بوغولوب!" اوزاقدان-یاخیندان قاچیب یئتیشیب چوخور حیطه دولوشان کیمسه لر، چادراسی اوستونه اؤرتولموش اوزاناقلی روبابی گؤردولر. سوروشوب آنلادیلار، روباب میطباخ دامینین بیر-ایکی مئتیر حیطه چیخمیش دیره گیندن آسیلیبدی. حیطده دیره گین آلتیندا میس قازانچا گؤردولر. دئییردیلر، میس قازانچا سولطانین جاهازیدی. دیره کده کی چاتیدا فتوللانین ایدی، ائششگه یوک چاتاندا فایدالاناردی. قوهوم-قونشولار هئچ کیمی چوخ ایره لییه قویماییردیلار. آتاسی، آیری اره گئتمیش آناسی، اؤگی ننه سی و یاخین قوهوملاری، باشلارینا دؤیه-دؤیه آغلاشیردیلار. حیات یولداشی احمدده

گلمیش، "وای ائویم ییخیلدی!" دئیه-دئیه گؤزلرینین یاشینی اله ییردی. نئچه کیشی قبیر قازماغا گئتمیشدیلر. نئچه نفر سو قیزدیریب ایکی قادیندا اؤلو یوماغا حاضیرلاشیردیلار. تابوت گتیریلمیش، کفن الده ایدی. کند مالاسی آغلامسیناراق تئز-تئز صلوات چئویردیب دئییردی: "آی جماعت، اؤلونو گره ک تئز قویلویاسان! موسلمان اؤلوسو گره ک یئرده قالماسین!" بونلارا باخمایاراق، اوچ نفر تلم-تله سیک جادده قیراغینا گئدیب ماشینلا صوفیانا یوللانمیشدیلار. اونا خاطیر، کدخودا یاواشجا مالالانین قولاغینا دئدی: "حاج آغا ال ساخلایین صوفیاندان مامورلار گلسینلر! هایاندا اولسالار ایندی اؤزلرینی یئتیررلر!"

هاندان هانا، گون اورتایا یاخین، سحردن گؤزله نیلن صوفیان مامورلاری گلدیلر. آرابالارینی قاپیداکی کؤرپو قیراغیندا ساخلادیلار. کدخودایلا مالا قارشیلارینا گئدرکن، دؤرد مامور جیپدن انیب، آدام قیمیلدایان چوخور حیطه گیردیلر. توتقون هاوادا جومانین گونونده، دامدا-حیطده، دایانمادان آراشدیرماغا باشلادیلار. اؤلونون اؤرتوگونو گؤتوروب دیققتله باخدیلار. چاتینی اؤلچوب، میس قازانچانی سینادیلار. ایسته دیگی آداملاردان، سورغولار سوروشوب جوابلارینی یازدیلار. اوزاقدان گلن مامورلرین بیر ساعاتلیق ایشلری قورتولاندا، ناهارا کدخودانین ائوینده قوناق اولدولار.

تئزلیکله اؤلونو کند ماشینینا قویوب، نئچه طایفانین آغ ساققالیدا آرابایا چیخدیلار. مامورلارین گؤستردیگی یول-یؤندمله، اؤلونو تبریزده کی عدلی طیب[1] دوکتورونه گؤتوردولر. اورادا دوکتور اؤلونو ماینا ائله ییب، قارنینی سؤکدو و روبابین قارنیندان بیر اؤلو اوغلان اوشاغی چیخارتدی! بو خبری ائشیدرکن اورا گلمیش کندلیلرین هامیسینین گؤز یاشلاری دامجی-دامجی سوزدو. بؤیوک باشلار آجی دورومو سالیب چیخدیلار. گرگینلیکده کنده داعوا دوشمه سین دئیه، روبابین اؤلوسونو ساغالانا گتیرمه ییب، آپاریب تبریزین قوم تپه قبریستانلیغیندا قویلادیلار. بؤیوکلر، دؤولت الیله ایکی عاییله نین مسئله سینین حل اولونماسینا قرار وئردیلر.

کنده چوخو اینانمیشدی کی، روباب اؤزونو آساراق یاشاییشینا سون وئریبدی. بعضیلری، روبابین ده ده سیله ننه لیگین و فرروخو گوناهلاندیریردی. بعضیلریده

سوروشوردولار، سولطان تکین سیسقا قادین نه جور آدام اؤلدوره بیلر!؟ هئچ کیم بوراجان، کندده بیر آتانین اؤز اوشاغینی اؤلدوردویونو ائشیتمه میشدی. بیر کند دئییردی، فرروخ هامیدان قاباق آسیلمیش آدامی گؤروب، اوجادان هارای-داد سالیبدی.

صوفیان مامولارینین پیتیگی، عدلی طیب دوکتورونون کاغاذی و آیری گرکن بلگه لر ییغیشیلیب، قیشین اوللری تبریزده محکمه قورولدو. هم مشه پولادگیل، همده فتوللاگیل چاغیریلدی. اورادا ایکی طرفینده عریضه لری اوخوندو. سونرا مشه پولادگیلین وکیلی دانیشماغا باشلاییب، اونلارین گوناهسیز اولماقلارینا یاسادان دلیللر گتیردی. بیرده، کندلیلرین نئچه سی شاهید گئچیب مشه پولادگیلی حاقلی بیلدیلر. نتیجه ده، قاضی، وکیللری اولمایان روبابین ساوادسیز ده ده سیله ننه لیگینی و قونشولاری فرروخو محکوم ائدیب زیندانا یوللادی. محکوملار سؤزلرینی ایثبات ائتمگه آندا-ماند ایچسه لرده، بره بیتیرمه دی! ... محکمه قورتولدوقدا کندده دئییردیلر، مشه پولاد ایکی قوچ ساتیب، پولونو وکیله وئریبدی! بیر چوخودا قاضینین نه کی وارینی یامانلاییردی! بعضیسیده دالدا-بوجاقدا شاها قارغیش ائدیب، "ائله شاهین بئله ده قاضیسی اولار!" دئییردی.

محکمه دن آلتی آی گئچمه میشدی کی، فتوللانین یاخینلاری ایشینین اوستونه دوشوب، اونلاری زیندانداں چیخارتماق اوچون وکیل توتدولار. وکیله اوولده، ساری یاغ، قایماق، پنیر و یوغورت آپاریب، بیر قوچ پولو وئردیلر. سونرا وکیلله قرارلاشدیلار، زیندانداکیلاری چیخاردا بیلسه، باشقا بیر قوچ پولودا اؤده سینلر. بئله لیکله، وکیل اوچ آی چالیشیب دوستاقداکیلارین آزادلیق حؤکمونو آلدی. آنجاق ایکی قوچ پولو حاضیرلاماق اوچون، فتوللانین اون مین مئتیردن چوخ یئری، الیندن چیخدی!

کند اهلینه کیمین سوچلو اولدوغو بللی اولمادی. اونلار دوغرونو بیلمگه دوغرودان حسرت قالدیلار. دئییردیلر، فتوللاگیلین گوناهلاری وارسا، نئجه زیندانداں چیخدیلار!؟ یوخسا، نیه دوستاغا سالینمیشدیلار؟! هئچ کیم گئرچکلری بیلمه ییب، روبابین قانی بو تهر آرادا گئتدی. آتاسینیندا اربابدان آلدیغی یئرلری الیندن گئدیب وار-یوخدان چیخدی. سولطان ایسه، زیندانداں جور به جور اویناماقلار اؤیره نیب، او بیری قادینلارا اؤیرتمگه باشلامیشدی! او ایل پاییزداکی تویلاردا، سولطان تبریز رققاصه لرینه تای

اویناییردی! هابئله، سولطان قازاماتداکی یولداشلارینا برک-برک تاپیشیرمیشدی: "آی بالا، میس قازانچالاریزی هئچ واخت الده قویماییین!" آمما فتوللا بیر ایلدن آز موددتده، اون ایلدن چوخ قوجالمیشدی! یازیق کیشی بیردری- بیر سوموک اولموشدور. گلنده، ائله بیل قبیردن اؤلو خورتلامیشدی! فتوللا ائوینده یاخینلارینا برک-برک تاپیشیریردی: "منیم باشیمی کسسلرده، هئچ کیم آیاغینی محکمه یه قویماسین! منی اؤلدورنی من باغیشلادیم!" کیشی، قارداشیلا داملی قبیری یئرلی-دیبلی اونوتموشدو! فرروخ عمو اوغلودا، داها او های-کوی سالان فرروخ ده ییلدی!

نئچه ایللر بویو، کندده، روبابین عؤمرونون سون ایکی ایلینده کی اولایلاریندان و فتوللاگیلین زیندانا دوشمه سیندن دانیشیردیلار. بونونلا بئله، روبابین اؤلومونون سررینین اوستو آچیلماییب آیدینلاشماییردی. ائله جه، روبابین حیکایه سی بوتونلشمه ییب سونو کسیلمیش قالیردی. ...

یئر یئرین اولدو، سو سویون! احمد یولداشینا بو سایاق تعریفله دی: جوما آخشامی ایدی فتوللاگیله گئچدیم. بیردن- بیره ائله بیل شئیطان دئدی، گئچ آروادی بیر تهر گؤتور آپار! بئله ده آرواد اولار آخی!؟ روباب میطباخدایدی فتوللایلا سولطاندا بؤیوک اوتاقدا اوتورموشدولار. میطباخا گیردیم، آرواد جهره اریییردی. اوتوروب نئچه ساعات دلیل-نصحیت ائله دیم. همیشه کی کیمی منله دیل یه دیل دئدی! قبول ائله مه دی گلسین. دئدی داها من ایسته ییرم بوشانام! دلی کیمی اولوب یامان جینلندیم! دئدیم هر دؤنه کینه باخما آرواد، بو سفر یا منیمله گلجکسن یادا اؤلومه حاضیر اول! دایانیب نئچه لحظه نیفرتله منیم اوزومه باخدی. بیر آنلیقدا اوستونه یومولوب جینقیرین چیخارماسینا ماجال وئرمه دیم! چارقدینی بوینونا دولاییب، چکدیم بوغدوم! فتوللاگیل چوخدان یاتمیشدیلار. چاتینی حیطدن گؤتوردوم، یاواشجا میطباخ دامینا چیخیب داری حاضیرلادیم. یئنیب میطباخدان میس قازانی آپاردیم، دار آلتیندان آز فاصیله ایله قویدوم. گئچیب آروادین اؤلوسونو چیینیمه آلدیم، حیطه گتیریب قازان اوستونه چیخدیم. چاتینی بوینونا گئچیرتدیم. او حالدا یاواش-یاواش اؤتوردوم. آسیلان کیمی دایاناندا، ال دبردیب آرادان چیخدیم! ... سحر تئزدن ائومیزدن فرروخون هاراییینی ائشیتدیم! ... بئجریلمیش قوربانلیق قوچوموزو مامورلارا وئردیک، بیزه ساری یازدیلار! ...

بو سؤزلردن سونرا کندده یاییلدی: "احمد اوچ نفرین قانینا باعیث اولوب!" مشه پولاد، "احمد اویون قالمادی منیم باشیما گتیرمه سین!" دئدی. یانیندان گئچنلر احمده بئله ساتاشدیلار: "احمد جینه بؤرک تیکر، شئیطانا پاپیش!" چوخ چکمه دن، احمد روبابین سؤزلرینی خاطیرلایاراق، مین اؤلچوب بیر بیچیدی، بیر یوللوق تبریزه کؤچدو. کاش کی، یئددی-سکگیز ایل قاباق، بو یولو نیسگیللی یاریلا قوشا گئده ایدی! کند قادینلاری اؤزلرینه گووندیلر. روبابی اؤرنک ائدرک، کیشیلرله قیزغین دارتیشاماغا گیریشیب ایستکلرینی دیله گتیردیلر. مشه پولاد آغالیغینی ایتیررک، گلینلری بؤیوک حیطی بؤلوک-بؤلوک ائتدیردیلر. هر گلین بیر بؤلوکده یاشادی. حیطلر کیچیله رک دووارلار اوجالدی، قاپیلار باغلاندی! قورخونتو تؤکولدو، تپه هر طرفدن سؤکولدو!

---

۱. یئر آدی

۲. آبان

۳. امانت قبیر. اؤلونو، امانت ساياغی، بو قبیرلرده قویلاردیلار، بیر موددت سونرا، داملی قبیری سؤکوب اؤلونو چیخارداردیلار و قوم شهرینه آپاریب همیشه لیک اورادا دفن ائدردیلر.

۴. فارسجا، پزشکی قانونی

۴۰- حورر حمزه!

سوننو مذهبلی آغ قویونلولار حؤکم سورن تبریز اهلینین چوخو، حاکیملرینین مذهبینده ایدی. شیعه مذهبینه اینانلاردا بو شهرده آزینلیقدا یاشاییردی. او چاغلاردا، آغ قویونلولاردان اولان عبدوللا تبریزین قاضیسی ایدی. عبدوللانین حمزه آدلی، گئچی ساققال بیر نؤکری وار ایدی کی، شیعه لره ایری-ایری باخیب، اونلارا گؤز وئریردی، ایشیق وئرمیردی! عبدوللا، حمزه نین ایشلرینی گؤرنده آجیقلاناراق دئییردی: "آی حمزه، شیعه لرده بیزه تای موسلماندیلار آخی! نییه اونلاری اذیت ائله ییرسن؟!" آنجاق اربابین سؤزلری نؤکرین اوره گینه سینمه ییب، شیعه لری باشاردیقجا سیخیشدیریب اونلارا "دینسیز" دامغاسی ووروردو. تحقیر اولونان شیعه لر ایسه، حمزه دن اینجیسه

لرده، عبدوللادان قورخوب جینقیرلارینی چیخاردانمیردیلار. قاضیدان باشقا، حمزه نین قوهوملاریندان اولان بننا محمدده اونو همیشه قینایییردی.

دؤوران ائله ده قالمادی. قیزیل باش طایفالارینی باشینا توپلامیش، شیعه شاه ایسماعیل، دوشمنی سایییلان آغ قویونلولارا غلبه چالیب، تبریز شهرینی آلیب اورانی باشکند سئچدی. آردینداندا شیعه لیگی اؤلکه نین رسمی مذهبی اعلان ائتدی. شاه ایسماعیل، آتاسی، باباسی و قارداشینین اؤلوملرینه باعیث اولان آغ قویونلولاردان اولدوقجا کینلی ایدی و اونلارین قانلارینی ایچمک ایسته ییردی! بو حالدا شاه حوکومت آداملارینی، او جومله دن عبدوللانی، الی چاتان کیمی سورغو-جواب ائتمه دن اؤلدوردو. وضعیتی آنلایان جانینی خطرده گؤرن حمزه ایسه، دؤنوب شیعه اولدو و شاه ایسماعیلین آیاغینا دوشوب الینی اؤپه رک اؤلومدن یاخاسینی قورتاردی. بو قورخونج دورومدا، سوننولرین بعضیلری دئدیلر: "والله بیز ائله اوولدن شیعه ایدیک! تقیه ائله میشدیق!" آغ قویونلولارین بعضیسیده، اؤزلرینی قره قویونلو بیلدیره رک اؤلومدن قورتولماغا چالیشدیلار!

شیعه رسمی اولاندان سونرا، محررم آیی باشلار-باشلاماز اوزون شاخسئی دسته لری باغلاندی. عاشورا گونوده کیشلر شوعارلار وئره رک باشلارینا قمه اندیریب یاردیلار. هر یئرده-هر زاماندا مچید منبرلرینده شیعه لیک تبلیغ اولونوب سوننولوک پیسلندی و حوکومت یانلیلاری هر یئره جار سالیب، شاه ایسماعیلین کرامتلریندن دانیشدیلار. آدلاری ایت دفترینده اولمایان آداملار ایسه، ایش اوستونه گئچدیلر! بئله لیکله، تبریزده سوننولر تحقیر اولاراق گونو-گوندن آزالماغا دوغرو گئتدیلر.

حمزه چوخ چکمه دن تبریزده قاضی اولدو. اونون حؤکم ایله چوخلو آداملاری اؤلدوردولر. حمزه، بو سفر سوننولری "دینسیز" بیلدی. او اولان محکمه ده ده شیعه لر و حوکومت آداملاری حاقلی چیخدیلار. ایللر بویو، حمزه هارادا اوتوروردو، دئییردی: "من حوررم! سون لحظه کافیرلردن آیریلدیم حاققا طرف گلدیم!!" اونو تانییانلار قورخودان سسلرینی چیخاردانماییب، تانیمایانلاردا حاقق اولدوغو سانیردیلار. بعضیلریده اونو حورر حمزه سسله ییردیلر.

بننا محمدده شیعه اولموشدو، آمما شهر اهلینه دوز آدام تانینان محمدین گؤروشونده، شیعه ایله سوننونون ائله ده فرقی یوخ ایدی. بونا باخمایاراق، او زامانلاردا محمدی بیر مووضوع هر شئیدن آرتیق سیخیب، فیکیره سالیردی. اودا حمزه نین اؤزونو حورر آدلاندیرماسی ایدی. همیشه اؤز-اؤزونه دئییردی: "اؤلومومه بیر گون قالسادا، اوره ک سؤزومو گره ک حمزه یه دئیم!" بننا هر کیم قاضینی، حورر حمز سسله ینده، ناراحات اولاراق اعتیراض ائدیردی. او، طایفالاریندا بئله آدامین اولدوغونو نه گؤرموشدو، نه ده بؤیوکلردن ائشیتمیشدی. حمزه نین جیککینیده-بؤککونوده تانیییردی. هابئله، پولونو عبدوللا حئسابلاشان حمزه نین قدیمکی بالاجا ائوینی و ایندیکی یاشادیغی، عبدوللاگیلدن زورلا آلینان، بؤیوک دام-داشینی محمد تیکمیشدی. هر نه ایسه، محمدین صؤحبتلری گئدیب حمزه نین قولاغینا چاتیردی. بننانی بیر شئیده چوخ-چوخ فرحلندیریردی. اودا ارک قالاسینین وارلیغی ایدی. ارکی گؤرنده کؤنلونه سئوینج دولوب، یامانلیقلاری اونوداراق، اورانی دوزلدنلری اوره کدن آلقیشلاییردی.

زنگینلشمیش حمزه، بننا محمدین سؤزلرینه دؤزه بیلمیردی و هر گون سالیب چیخیب بو ایشه چارا آختاریردی. دیبده، محررمین اوول گئجه سینده آدام یوللاییب، اؤزوندن اون یاش بؤیوک اولان محمدی جامع مچیدین یاخینیندا اولان ائوینه چاغیردی. حمزه، محمد گلنه کیمی اوتاغیندا ایلان تکین قیوریلیب، آچیلدی! بونونلا بئله، بننا یئتیشنده سلاملاشیب کئف-احوال ائتدیلر. بیر آزدا اورادان-بورادان دانیشدیلار. سونرادا اصلی صؤحبته گیریشدیلر.

- آی محمد، بیز قوهوموق آخی، نییه بیر بئله منیم دالیمجان دانیشیرسان؟! آیری آدام دانیشسا گئنه ده بیر سؤز، سن نییه؟!!

- عم اوغلو، ایستیرم اوره ک سؤزومو دئیم آنجاق قورخورام!!

- کامیل مورشودون کؤلگه سی بیزیم باشیمیز اوستونده دی! شیعه گره ک هئچ کیمدن قورخماسین! قورخما سؤزوو دئه!!

- عم اوغلو سن نییه اؤزووه حورر دئییرسن؟!!

- بیلیسن کی، حورر آخیر لحظه ایمامینی تانیدی! منده ائله اولدومدا! بوردا بیر یالان یوخدور!!

- چوخ-چوخ باغیشلایاسان، سن حورر اولا بیلمه سن آخی!!

- نییه؟!! مه یه منیم نه ییمدی؟! حوررولا نه فرقیم وار؟! جهنم اودوندان قورخدوم، ایسته دیم گئدم بهشته!!

- عم اوغلو، حورر گوجلو طرفدن ضعیف طرفه گئچدی، سن گوجسوز طرفدن گوجلو طرفه گئچمیسن!! اوندان علاوه، حوررو اوخلاییب اؤلدوردولر، سن عبدوللانین یئرینده اوتوروب قالمیسان!! سن هارا، حورر هارا؟!! گئدرسن بهشته، آنجاق قیچلاروو قالار ائشیکده!!

یاشلی محمد سون سؤزونو دئدیکده، ائله بیل داغ آغیرلیقدا بیر یوکو بئلیندن گؤتوردولر. او زاماندا، گؤزلری قان چاناغینا چؤنموش حمزه، ساققالینی تومارلاییب نؤکرلرینی هارایلادی: "بو کیشینین قوللارینی باغلایین کامیل مورشودون یانینا آپارین!!" آردینجادا گئچیب قاباقجادان یازدیغی مکتوبو صاندیقدان گؤتوروب، اونو نؤکرلره تاپیشیردی. ایشین بورا یئتیشه جگینی اؤن گؤرموش حمزه مکتوبدا یازمیشدی: "بؤیوک کامیل مورشود، بو کیشی سیزین ضیددیزه فعالیت ائدیر. کؤکونوده من یاخچی تانیرام، آغ قویونلولارداندی! اوره کدن شیعه اولماییب، صاباحلاری شهری فسادا چکرا! بو دینسیزین ده ده سی قبیردن چیخاریلمالی، لعنتلیگین سوموکلری اودا چکیلمه لیدی! صلاح گؤرسز، اؤزونوده امر ائدین ارکین اوستوندن یئره آتسینلار! شهرده ده یاییلسا عوثمانلیا جاسوسلوق ائدیردی، داها فایدالی اولا بیلر!"

شاه ایسماعیل تازالیقدا بغدادی آلیب، قاییدیب باشکنده گلمیشدی. شهرده جار دوشموشدو، شاه بغدادی آلدیقدا کربلایا گئدیب، ایمام حسین علیه السلامین قبیرینی زییارت ائتمیشدی. ایسماعیل، او یاخینلیقدا اولان حوررون قبیرینی گؤررکن، اونون اویغون بیر مکاندا اولمادیغینی سانیب، قبیری آچاراق داها یاخشی بیر یئره آپارماق ایسته میشدی، آمما ایمام حسینین قبیریندن، "خطا ائتدین ایسماعیل!" سسی یوکسلمیشدی. شاهدا ایمامین هاراییینی ائشیدرکن، حوررو یئرینه قایتاریب یئنیدن

قویلامیشدی. ایسماعیل او اولایدان درین ائتگیله نرک بیر شعر قوشوب، او اولایا توحونموشدو و شعرینین شاه بئیتینی تئز-تئز اوخویوب اؤزونو یامان قینایییردی:

شاه خطایی سئیره چیخدی، آچدی حوررون قبرینی

بار ایلاها، عفو قیل کیم، توبه کارم دوغروسو

حمزه نین یوللادیقلاری شاه ایسماعیلا چاتدیقدا، او، کربلا جریانلارینی بیر دفعه ده هوروت-هوروت آغزینا باخان دؤوره سینده کیلره تعریفله دی. سونرا حورر حمزه نین مکتوبونا عمل اولماغا چاغیردی و بو قونودا هر بیر نؤکرین وظیفه سینی آنلاتدی.

سحر چاغی، محمدین آتاسینین سوموکلرینی قبیردن چیخاردیب یاندیردیلار. جاسوس دامغاسی ووراراق، بننانین اؤزونوده ارک قالاسیندان یئره آتدیلار. آنجاق جارچیلارین های-کویلرینه باخمایاراق، چوخو شیعه اولان تبریز اهلی، عوثمانلیلاردان چوخ حورر حمزه دن چکیندیلر!

۴۱- پردیل آرخی

ساغالانین سو حاققی کند بیناسی قویولاندان بری، سینیخ چاییندان گؤتورولور. بو چای، سینیخ کؤرپوسوندن آشاغی گئچدیکده، داشلی چای آدلاناراق ساغالان سویونو ساغلایارکن، بو کندیله تازاکند و خوجا میرجانین سینیریدا اولور. هابئله، داشلی چایدان کند چایی قایناقلانیب بیر سیرا آرخلاردا اوندان آیریلیر. قدیمدن، آد آپاران چایلارا گلن سولاردان فایدالاناراق، ساغالاندا آرپا-بوغدانی هئچ اولماسا اوچ دفعه سووارارلار: پاییزدا اکین اکندن سونرا، بایرامدان قیرخ گون گئدنده و اکینلر آغارمامیشدان قاباق. هر حالدا، داغ طرفینده کی قونشو کندلرین باشقا یئرلردن سولاری واردیرسا، آرانداکی ساغالان سینیخ چاییینا باغلیدی و اونون کؤوشنینده کی بوتون سولارین آخاری اورمو گؤلونه دوغرودور.

داشلی چایا یایدادا سو آخاردی. آمما او چاغدا سولار داها گئچمیش کیمی آخماییردیلار. بونا گؤره، کندلیلر زمی سووارماق اوچون اولدوقجا سیخینتییا دوشوردولر. آنجاق، نه ائتمک اولوردو؟!

گره سی اولان محمد، جوما گونو سحر تئزدن یوخودان دوردو. سحری، گئجه قات-قاریشیق یوخولار گؤرموش کیشینین بئینینه، چئشیدلی فیکیرلر دولدو. سحر چؤره گی یئین چاغدا، او گون نه لر باشینا گله بیله جک ایشلره دریندن فیکیرلشدی. اکینلری آز قالیردی آغارسین، آنجاق داشلی چایدا دامجیدا سو یوخ ایدی. اکینچی اوره گینده، "کؤپک اوشاغی هر ذادی اویون ائله دیلر!" دئدی و ناراحاتچیلیغی بیر آزدا چوخالدی. سوفره باشیندا اوتورموش محمد گئچمیشلری چوخ یاخشی خاطیرلاییردی. اممند سددی سینیخ چایینین اوزرینده تیکیلنده کندده یایمیشدیلار: "بو سددین ساغالانا بول-بول فایداسی اولاجاقدی!!" بونلا بئله دؤولت سدد حاضیرلاشدیقدان سونرا، گئدیب سو ایسته ین کندلیلره دئمیشدی: "گئدین هامیدان پول ییغین گتیرین، بیزده سیزه سددن سو وئرک!" او زاماندا ساغالانلیلار دؤولتین سؤزونو قبول ائتمه ییب، جواب وئرمیشدیلر: "مه یه اؤز سویوموزودا اؤزوموزه پولونان وئره جکسیز؟!!" بعضیسیده اؤز آرالاریندا دئمیشدی: "دؤولت اؤزونه چؤره ک آغاجی دوزلدیب! اؤزوموز گئدیب پردیل آرخیندان سو آییریب گتیره ریک، قوی دؤولت سولاری ییغسین سدده!!" بئله لیکله، سینیخ چایینین سویو اممند سددینه یؤنلندیریلیب، داشلی چای بالا-بالا قوروماغا دوغرو گئتمیشدی. او وضعیتده، بیر موددت ساغالان اکینچیلری گئدیب یوخاریلاردان سو آییریب گتیریردیلر. گئدنده گؤروردولر، اممند سددیندن باشقا، اوستده کی کندلرین مخلوغودا آیری-آیری انگللر قویاراق، سولارین آشاغییا ساری آخماسینین قاباغینی آلیرلار. بو دورومدا، بعضیلری قویو قازاراق موتور قویوب یئر آلتیندان سو چیخارتدیلار. او طرفدنده دؤولت مامورلاری تئز-تئز کنده گلیب موتور آختاردیلار!

هر حالدا، محمد بیر چایدان چای ایچدیکده، ان اوزون بئلینی گؤتوروب ائودن چیخدی. دؤولتی یامانلایا-یامانلایا یولا دوشدو و نئچه کیلومئتیر اوز یوخاری گئتدی. دیبده گلیب پردیل آرخینا چاتدی. اورادا، سویون قاباغینی باغلاییب، وریان ائدرک

کسمیشدیلر. محمدده بئله گؤرونجه، باشلاییب پردیللیلره یامان-یوغوز دئدی. اکینچی دئیینه-دئیینه چالیشاراق پردیللیلر قویان وریانی آچدی. اوندا سو باشلاییب، بالاجا آرخ تکین داشلی چایا طرف آخدی. او دینجله رک بیر آز آخار سویا باخدی. آردینجادا اوخویا-اوخویا، سویولا قوشا زمیلرینه ساری اوز آشاغی دؤندو. سو محمدین زمیلرینی ایسلاتمامیشدی کی، گؤزلنیلمزدن آزالیب کسیلدی! اکینچی یامان جینله نیب، جماعتی یامانلایا-یامانلایا، آچدیغی وریانا طرف قاییتدی. گئده-گئده، موبایلینی خوت جیبیندن چیخاردیب، اوغلو رسولا زنگ آچیب دئدی: "اولان ائله بیل سویون باشینا اویون گلیر!! بئل گؤتور بیر باشا گئت زمیلره، منده گئدیم گؤروم سویا نه اولدو!؟!" سونرادا یوخاریا ساری یئییینله دی.

اکینچی آچدیغی وریانا بیر آز قالمیشدی کی، اونو گؤرن ایکی نفر الی آغاجلی جوان پردیللی یئتیریب اؤنونو کسدیلر. بوینونا زنجیر سالمیش جوان، دؤشونو قاباغا وئره رک محمدی چاغیریب دئدی: "آی کیشی وریانی سن آچمیسان؟! بیز وریان آچانی آختاریریق!!" محمد ایسه، بیر آندا پؤرتوب، "بیزده ائله وریان قویانی آختاریریق!!" دئیه باغیردی. آردینجادا شیدیرغی بئلینی قووزاییب پردیللیلره بئش-آلتی بئل اندیردی. حیرصلی کیشی جوانلاری چیغیرداراق هره سینی بیر یانا قووالادی! سونرادا گئچیب یئنیدن وریانی آچدی و آرالیداکی جوانلاری هارایلادی: "جوراتیز وار بیرده گلین باغلاییین!!" اکینچی پردیل آرخینین قیراغیندا اوتوروب اؤز-اؤزونه دئییردی: "بئله گئتسه کنددن اکینچیلیک ییغیشیلاجاق! یادا سو اوستونده قان دوشه جک! قویسالار یاغیش یاغا، دئم اکین اولار! آنجاق دؤولت یاغیشیندا قاباغینی آلا بیلر یاداکی بولوتلاری آیری یئرلره آپارار!!" هر حالدا، محمد اورادان نئچه دفعه رسوللا قونوشوب، دیبده زمیلیرین سوواریلدیغیندان آرخایین اولدو.

عین زاماندا، آز قالا باغریلاری یاریلمیش پردیللیلر، محمدی یان پئرتی ایزله یه-ایزله یه بیر-بیرینه یاخینلاشدیلر و بیر بازی دیبنده بؤیورلری اوستونده اوتوروب، چنه لشمگه باشلادیلار:

- سن اؤلمه، من دئدیم بس قوجا کیشی بیزی گؤرسه قاییداجاق کندلرینه! زنجیریم قیریلدی دوشدو یئره ها!!

- اولان بیلمیسن مه یه ساغالانلیلار ساواشان اولارلار!؟ هله یاخچی زنگ وورمادی کندلرینه، یوخسا ایندی تؤکولموشدولر بورا! یاخچی قورتولدوق!!

- اؤز آرامیزدی، بیز سویون قاباغینی کسسک ساغالانلیلار نئجه زمیلرینی سووارسینلار؟! بلکه بیزدن اوسته کی کندلیلر قویمادیلار سو گلسین، اوندا بیز نئیله ملی ییک؟!

- سویون چوخو گئدیر اممند سددینه! قدیمدن دئییبلر، بیری اؤلمه سه بیری دیریلمز! اممند سددی دریا اولوب، شهردن گلیب دؤوره سینده کئفه باخیرلار! سدده گؤره بیر بئله سولار آزالیر، کندلیلرین وریانلاری هئچ ذاد ائله مز!

- هره بیزیم تکین وریان وورسا، سویون قاباغینی کسسه، نییه هئچ ذاد ائله مز؟!! گؤروسن دا هر یئرده دئیرلر، اورمو گؤلو قورویور! قوروسا دوزلاق اولاجاق، دوزلار قالخاجاق هر یانی بورویه جک! ساغالانا سو یئتیشمسه، اورمو گؤلونه هاردان یئتیشجک! اورمو گؤلو قوروسا، ساغالان آرادان گئدجک! تبریزده گئده جک، دئییرلر!

- دوز دئییرسن. گئده ک بؤیوکلریمیزه دئیک، سودان بیر آز اؤتورک آشاغی گئتسین. آنجاق اصلیسی اممند سددیدی! اودا دؤولت الینده دی.

ایکیندی چاغی ساغالانلی محمد آرالاشاندا، صوفیانین آزاد بیلیم یوردوندا اکینچیلیک درسی بیتیرمیش گنجلر، وریانا طرف گئتدیلر. زنجیری اولان اوغلانین هله ده رنگی-روحو آچیلمامیشدی و یولداشیندان سوروشوردو: "ساغالان آرادان گئتسه، ساغالانلیلار کؤچسلر پردیله، بیز نه ائله مه لی ییک؟!!"

او جریانلاردان بیر ایل گئچمه میش، پردیل آرخی درینه سالیندی. او الینه-بو الینه داش-چانقیل تؤکولوب سیمیت چکیلدی. سویو ال یئتمز، اؤزو بئل باتماز اولدو!

۴۲– ساغالان دربندی

طایفا-تابینی اولمایان اکینچی حاجی نصیر، آلوار یئرلرینین اوندا بیرینین صاحابی ایدی. او ایللرده کؤمکسیز حاجی او یان-بو یاندان غریبه ایشچیلر توتاراق، گتیریب زمیلرینده ایشله دیردی. بو مسئله آلوارلیلارین بعضیسینین گیجیگینه و چوخونون ناراحاتلیغینا باعیث اولوردو. حاجینی اینجیتمک ایسته ینلرده چئشیدلی باهانالار تاپیردیلار. اونلار اؤز آرالاریندا دئییردیلر: "ائله ائلییک گره ک، بیر یوللوق کنددن کؤچوب گئتسین! کؤمگی اولمایان آدامین نییه گره ک بیر بئله یئری اولا؟!! نییه یاد آداملاری کنده گتیریر؟!" هابئله داورانیشلارینا گؤره، حاجی نصیری قدیم اربابا اوخشادیب قینایییردیلار.

ایل بایرامینین صاباحیسی گونو، آلوار کندینین نئچه آغ ساققالی توپلاشیب حاجی نصیرگیله گلدیلر. آغ ساققاللار ایکیندی چاغیندان آخشامادک اونلاردا اوتوروب، سؤزلرینی دئییب حاجی نصیردن گیلئیلندیلر. حاجی نصیردن ایسته دیلر، تازا ایلدن کنده داها غریبه آدام گتیرمه سین. آنجاق حاجینین سون سؤزو گلنلره خیطاب بئله اولدو: "غریبه، آدام دئییل مه یه؟! بس اونلارین چؤره کلرینی کیم وئره جک! آی قردشلر، اونلاردا بیزه تای آدامدیلاردا! نییه دیسکینیرسیز؟!" بئله جه هئچ تهر آنلاشانمادیقدا، آغ ساققاللار آیاغا قالخیب گئتدیلر. او گوندن سونرا بو قونوداکی دوروشمالار گئت-گئده کنده چوخالدیلار و آلوارلیلار حاجی نصیری باشاردیقجا قیسنادیلار.

اؤزونو کندینده گونو-گوندن سیخینتیدا گؤرن حاجی نصیر، جومالارین بیرینده گون اورتادان قاباق آتینی مینیب، قونشو ساغالانا یوللاندی. آناسی ساغالانلی اولان حاجی، گلیب او کندین کتخوداسی ذوالفقار اوغلو حسینله گؤروشدو و ناهار یئدیکدن سونرا، مسئله لرینی باشدان آیاغا کتخودایا تعریفله دی. ذوالفقار اوغلو تسبئح چئویره رک بیر آز سالیب چیخدی. سونرا حاجی نصیره دئدی: "من آلوار یئر-یوردونا ساغالان یئرلری کیمی تانیرام! حاجی سن منی وکیل ائله سن، من ایشی یئرینه قویارام!!" بو سؤزلری

ائشیدن حاجی نصیر هیجانلاناراق دئدی: "خالا اوغلو، من سنی وکیل ائله دیم! کؤپک اوشاغی ایکی آیدی منه گؤز وئریرلر، ایشیق وئرمیرلر!" ائله او ساعاتدا، ساغالان ماللاسینی چاغیریب گره کن پیتیگی یازدیریب بارماقلادیلار. بئله لیکله، حاجی نصیر سئوینه-سئوینه ساغ اوللاشیب گئتدی.

بیر هفته سونرا، جوما آخشامی گونو ساغالان کتخوداسی آتینی مینیب آلوارا یوللاندی و گلیب حاجی نصیرله گؤروشدو. ائله او گونون گئجه سیده، اورانین آغ ساققالاریلا، آلوار کتخوداسی ائوینده بیر ییغینجاق قوردولار. توپلانتیدا ذوالفقار اوغلو دئدی: "آی قردشلر، قبول ائله ییر سیز آلوار یئرلرینین اوندا بیر حاجی نصیریندی؟" آلوارلیلار حاقلادیلار. آردیندان سوروشدو: "ایسته ییرسیز حاجی نصیرین یئرلرینی آلاسیز، چیخسین گئتسین تربیزه؟!" آغ ساققاللارین بیر دئدی: "اؤز گوجوجه یئر ساخلاسیندا! هئی دئییریک، هر جور آدام آلوارا گتیرمه سین!!" او حینده، ذوالفقار اوغلو ساغالاندا یازیلان پیتیگی جیبیندن چیخاردیب، اوتاقداکیلارا گؤستره رک دئدی: "باخین بورا، من حاجی نصیرین وکیلییم! ایستیرم اونون یئرلرینی سیزه ساتام! بئله سیده اولماز، گره ک دوز-عمللی یازیلاشاق!" آغ ساققالار ذوالفقار اوغلونون سؤزونو قبول ائدیب دئدیلر: "اولسون، کندلیلریمیزدن پول ییغاریق عوضینه هره سینه زمی وئره ریک!" دیبده بئله قرارلاشدیلار، آلوار یئرلرینی اؤلچسونلر و اوندان بیرینی بللی ائدیب حاجی نصیردن آلسینلار. البته، حاجینین چوخ یئری بللی ایدی و اونلاردا اکیب بیچیردی. بللی اولمایان یئرلریده واریدی کی، اورالارا آلوار یئری دئییب کندلیلرین آراسیندا هله بؤلونمه میشدیلر. بو یئرلرینده اوندا بیری حاجی نصیرین ایدی. ذوالفقار اوغلو داها بیر سورغو سوروشدو:" آلوار یئرلری هاردان باشلانیر؟!" آلوار کتخواسی اونا جواب وئردی: "بیزیم کندین یئرلری آجی چاییندان باشلاییر! کندین سویو گلن یئردن." ذوالفقار اوغلو دئدی: "منی دئه سز، صاباح گئده ک ائله باشدان باشلایاق اؤلچه-اؤلچه گلک آشاغییا!"

جوما گونو سحر باشی، ذوالفقار اوغلویلا آلوار بؤیوکلری آتلانیب کنددن چیخدیلار. مایان یولونو آشاراق آجی چایا ساری یوللاندیلار. یئتریب، اوراداکی آلوار یئرلرینی

حددینی بیر-بیرینه گؤستردیلر. هابئله اونلار بوللو آلوار یئرینین دؤولت طرفیندن نیشانلانیب یییه لندیگینی گؤردولر! دؤولت توتموش بو یئرلری، کندلیلر اربابدان آلمیشدیلار و کاغاذ اوستونده آلوارین ایدی. ذوالفقار اوغلو دئدی: "گلین بو یئرلری مئتیر-مئتیر اؤلچک، اوندا بیرینی بللی ائلییک! یازیلاشاق ساتیم سیزه! آلوارین لاپ دیرلری یئرلری، ائله تربیزه یاخین بو یئرلردی!" آغ ساققالارین بیری دئدی: "آی ساغالانلی قردش، دؤولت صاحاب چیخان یئری آلماق اولماز کی!! بو یئرلری اؤتوره ک گئده ک آیری یئرلره!" بئله جه آجی قیراغیندا او یئرلرین اوستونده چوخلو دارتیشدیلار، آمما نتیجه یه چاتمادیلار. آخیردادا قاییتماغا قرار وئردیلر. یول آیریمیندا، ذوالفقار اوغلو آلوارلیلارا دئدی: "باخین بیرده دئییرم، من حاجی نصیرین وکیلییم. ناواخت او یئرلرین اوندا بیرینی گؤرستدیز، سیزه ساتارام! اوندان سونرا گلریک بو بیری یئرلره ساری!" آردینجادا آتینی چاپدیراراق گلیب ساغالان یاخینیندا اولان سینیخ قهوه خاناسینا یئتیشدی. قهوه خانایا گئچیب، اولایلاری گوله-گوله بیر-بیر تعریفله دی. بئله لیکله، بو ماراقلی جریانلار منطقه نین بوتون کندلرینده یاییلدی.

او یاندا، آلوار آغ ساققالارینا پیچاق وورسایدین، قانلاری چیخماز ایدی! حاللاری پوزغون کیشیلر ساغالانلیلاری یامانلایا-یامانلایا آتلارینی سوروب، گون باتا-باتدا کندلرینه یئتیشدیلر. هر حالدا، آلواردا حاجی نصیردن ال چکمه ییب، اونو قاباقکیلاردان داها آرتیق اذیت ائتدیلر. ذوالفقار اوغلو آلوارا گلندن بیر آی سوووشمامیشدی کی، اکین بیچن حاجی نصیری زمیسینده او کی وار دؤیوب، باشیندان وورارا‌ق قانا بله دیلر.

حاجی نصیرین یارالانما خبری ساغالانا یئتیشدیکده، ذوالفقار اوغلو حسین یامان بئکئفلدی و بیر آغاجدان آز آرالیدا اولان آلوارا ساواشماغا گئتمک اوچون، قاباقداکی جومانی گؤزله دی. کتخودانین آداملاری اوچ-دؤرد گونده، زولا، قمه، آت و دؤیوشده لازیم اولاجاق هر شئیی ییغدیلار. کنده ده جار سالدیلار، جوما گونو آلوارلا داعوامیز اولاجاق!

جوما آخشامی ناهاردان سونرا، کندین قاباقکی کتخوادسی، رحمان اوغلو کاظیم، ذوالفقار اوغلونون گؤروشونه گلدی. او کتخودایا مصلحت ائدیب سؤیله دی: "آی کتخودا،

اؤز کندیمیزده طایفا داعواسی چوخ آز ایدی!؟! بوندان سونرادا هردن ساغالان-آلوار داعواسی چیخاجاق!! کتخودا منی دئه سن، اوولده نئچه نفر آغ سققل گؤنده رک آلوارلیلارلا دانیشسینلار! سونرا گؤره ک نه اولور؟!" کتخودا قاش-قاباغینی دویونله ییب کاظیمی جوابلادی: "آی کیشی، من گره ک بو ایشی بیر دفعه لیک ائلییم! حاجی نصیری ووروبلار آز قالیر اؤله، اونون آدامیدا ائله بیزیخ! گئتمه سک دؤوره کندلرین یانیندا باشیمیز آلچاق اولار، خجالتلیک چکریک!" کاظیم نئچه دقیقه ساکیت قالیب بیرده دئدی: "کتخودا، مندن ائشیت، یئره قان تؤکولسه هر ایکی کندده باعیشی ذوالفقار اوغلو بیله جکلر! ایکی رکعت ناماز قیل، آلله شئیطانا لعنت ائله سین دئه!!" کتخودا دئدی: "آی قردش، ماللالیق ائله مه منه!! من وصییت ائله میشم گئدیرم! سیزده گلیرسیز گلین، گلمیرسیز گلمه یین! زوروموز یوخدو کی!!" بیر ساعات دانیشدیقدان سونرا، رحمان اوغلو، "منله اوغلانلاریم بو داعوایا گیرشمه ریک! آمما کتخودا سن ایمام حسین بیر آزدا سال-چیخ!!" دئدی و آیاغا قالخیب گئتدی. او گونلر، کاظیمدان باشقا، کند کیشیلرینین هامیسی ذوالفقار اوغلونون ساواشا گیرشمه سینی حاقلی بیلیردیلر.

جوما گونو سحر چاغی، ذوالفقار اوغلو کنددن هشتاد نفر سیلاحلانمیش ساواشان کیشی گؤتوردو و توز-دومان قوپاراراق، کور اوغلو سایاغی، آلوارا ساری حاجی نصیرین یاردیمینا سوردو.

او تایدا، ساغالانلیلارین قوشون چکمکلرینی بیلن آلوارلیلاردا ساواشا حاضیرلاندیلار. اؤز آرالاریندا کی ایخیتیلافلاری اونوداراق گوجلرینی بیر یئره توپلادیلار. داملارا داش ییغیب، دایانیش و دیرنیش قوروپلاری قوردولار. ساواش کؤلگه سی دوشموش کندده جار سالدیلار: "آلوارلیدا غئیرت اولسا بوگون بیر دانا ساغالانلیدا دیری قئییتمز!!" حاجی نصیری گؤستره رک، "آغاجی قورد اؤز ایچیندن یئیر!" دئدیلر. ساغالان آتلیلاری اوزاقدان گؤرسنرکن، اوچ نفر آلوارلی تلم-تله سیک تبریزه خبر آپاردی.

ساغالان طرفیندن آلوار کندینه گیرن دربندین یاخینلیغیندا، ایکی دسته قارشی-قارشییا دایاندیلار. دسته لر آرالیدان بیر-بیرینه یامان-یوغوز دئییب، هده-خورخو گلیردیلر. بو اونو، اودا بونو گوناهلاندیریب، یاواش-یاواش داعوایا دوغرو گئدیردیلر. کوچه-

باجالاردا آرواد-اوشاغین چیغیرماسی لحظه-لحظه یوکسلیردی. او آغیر دورومدا، آلوار مالاسی، میرزه حمداله، بیر اوزون زولالی ساغالانلیلارا، بیرده اینالملی آلوارلیلارا باخدی و دریندن آنلادی، بو قورخونج ساواشدا چوخلو آدام اؤلجکدی. میرزه حمداله، گؤزله نیلمزدن آلوارلیلاردان آیریلیب، ایکی دسته نین اورتاسینا گئچدی! مالا ووقارلا دایانیب، هر ایکی طرفه باخا-باخا بیر آز عربجه قونوشدو. سونرا آغلامیسیناراق شلمه سینی باشیندان ایکی اللی گؤتوردو. میرزه حمداله ایکی دسته نیده هویوخ قویاراق، عمامه نی ساغ یئرده دیغیرلادیب آچدی! شلمه نم-نه اوزونلوقدا اولدو!! باشی آچیق مالا، اوزون زولالیلارا اوز توتوب دئدی: "آی تاقلیدی شیخ آغایا اولان ساغالانلیلار، عمامه دن بو یانا گئچمه یین! گئچسز، آلله سیزی توتار قره لسیز!!" بو سؤزلرله چاشقین ساغالان اوردوسوندا چوخلو ساواشجی یوموشانیب شلمه دن چکیندیلر. دئیه سن، اؤلومدن قورخمایان کیشیلر، قارالماقدان قورخدولار! بعضیسینینده اوره گیندن گئچدی: "گؤر ایندی شیخ آغانین شلمه سی نه اوزونلوقدادی ها!؟!" هر حالدا، میرزه حمداله هره نین اوره گینه سرین سو سپمیش اولدو! اوندا ساغالان باشچیسی ذوالفقار اوغلو اوجادان دئدی: "میرزه حمداله، بیز فقط ایسته ییریک حاجی نصیرله ایشیز اولماسین! قویون ایکی کند آراسیندا خاطیر-حؤرمت قالسین!" مالا جواب وئردی: "کتخودا، او بیزیم اؤز کندلیمیزدی! اوندان سووای هئچ موسلمان گره ک موسلمان قردشینی اذیت ائله مه سین!!" او آلوارلیلاری گؤستره رک آرتیردی: "ساغالانلی قردش، من بو کندلیلریمیزی قینامیشام، قینایرام! تاپیشیرارام، داها حاجیلا ایشلری اولماسین! هامینین عوضیندن دئییرم، حاجی نصیر آلواردا قالاجاق!" او زاماندا آلوار قوشونوندان بعضیلری سسلندی: "حاجی نصیر آلواردا قالاجاق!" بئله لیکله، داها ساواشا یئر قالمادی و میرزه حمداله ایکی طرفه ده، "اکین بیچمه زمانیدی، گئدین ایش-گوجوزه یئتیشین!" دئدی.

هدفینه یئتیمیش ساغالان کتخوداسی، دؤرد نفر بؤیوکلردن چاغیریب، "گلین گئده ک حاجی نصیری گؤره ک!" دئدی. آردینداندا آتلیلارینا اوز چئویریب، "سورون کندیمیزه!" فرمانی وئردی. او چاغدا ذوالفقار اوغلونا خبر گلدی، حاجی نصیر اؤکوز کسیب ساغالانلارین هامیسینی ناهارا قوناق چاغیریبدی. بئله لیکله، ساغالانلیلار آلوارین

ایچینه گیریب وارلی-دؤولتلی حاجی نصیرین ائوینه دوغرو گئتدیلر. ذوالفقار اوغلو یئتیشرکن، حاجی نصیر یاتان اوتاغا گئچدی و حاجییلا اؤپوشوب گؤروشدو. دوشکده اولان، باشی باغلی، گؤزلری دولموش حاجی نصیر اوره کلنیب کتخودایا دئدی: "خالا اوغلو، من اؤلسم قویمایین اوشاقلاریم تک قالسینلار!! قویمایین منیم جنازم یئرده قالسین!!" ذوالفقار اوغلودا اؤله نه جن ایلقاریندا اولاجاغینی خاطیرلادیب، خسته نی آرخایین ائتدی. ناهاردان سونرا ساغالان آتلیلاری کندلرینه ساری دؤندولر و اونلار کنددن چیخارکن دؤولت مامورلاری آلوارا تؤکولدو! زولالی گئتدی، توفنگلی گلدی! آلوار ساواشجیلاریدا کوچه لردن داغیلدیلار.

او گوندن سونرا، ساغالان آتلیلاری گلمیش دربنده، "ساغالان دربندی" دئدیلر. قاباقجادان بو دربنده "ساغالان دربندی" دئییلمیشسه ده، بو اولای او آدی قالارگی ائتدی.

ایندی ایسه، ساغالان دربندی بؤیویوب، "سهلان محله سی" اولوبدور. آلوارلیلارین بعضیسی، غورورلا اوشاقلارینا سؤیله ییرلر: "بیزیم آتا-بابامیز ساغالانلیلاری بوردا شیکست وئرمیشدی!" آنجاق حاج نصیرین اوشاقلاری ساغالانلیلاری محبتله، "خالا اوغلو!" سسله ییب اونلارین خئیر-شرر ایشلرینده او بیری آلوارلیلاردان آرتیق ایشتیراک ائدیرلر. حاجی نصیری قینایان آلوارلیلارین اوشاقلاری، یئرلرینی اونا-بونا ساتیب، بو کنده اؤز جماعتیندن چوخ غریبه ساکینلشیبدی. آلوار، تبریزه یاخین بیر شهرجیک اولوبدو.

۴۳– هه بلی

کنده تویدان قاباقکی عنعنه لری بیر-بیر یئرینه یئتیرردیلر. هر بیر کیچیک ده ییشیکلیگی پیسله ییب، "آتووا لعنت تازا دب قویان!" دئیه، دب پوزانی قارغییاردیلار. بونا گؤره، خالقین قورخوسوندان دبلر ده ییشیلمز قالاردی یاداکی آزراق و یاواش-یاواش

عوض اولاردی. مثلا گؤرردین نئچه ایللردی کی، باشلیق ائله بیر قراردا قورونوبدو. آداخلانمانیندا اؤزه ل مراسیملرینی یئرینه یئترمک گره گلی ایدی.

او ایل، اون دؤرد یاشی اولان زرینین ایسته یه نی چوخ ایدی. پاییز گونلرینده یئددی اوغلان طرفیندن اونا ائلچی گلیردیلر. آتاسی یوسوف، "ایتیمیزده وار کوتوموزده وار!" دئیه رک اؤز قارداش اوغلوسو اوروجا گؤیلو وار ایدی، آنجاق آناسی دووار بیر قونشونو مصلحت بیلمه ییب، "قولاق دیبینده ایسته میرم سسلرینی ائشیدم!" دئیه، سون بئشیک قیزینی اوروجا وئرمه گی صلاح بیلمیردی. آتا-آنا باشقا ائلچیلره ده اوخشار سؤزلر سؤیله ییب بیر تهر باشدان ائدیردیلر! هامی ماراقلانیب بیر-بیریندن سوروشوردولار: "گؤره سن زرینی دیبده کیمه وئره جکلر؟!"

چرشنبه گونو، سحر چاغی زریگیلین قاپیلاری یئنه ده دؤیولدو. قاپیدا سسله نن مشه فتوللا ایدی. گور سس فتوللا، "یا آلله! یا آلله!" دئیه رک قاپینی ایته له ییب ایچری گیردی و اوتاقدان حیطه چیخیب اونو قارشیلایان یوسوفلا سلاملاشدی. سونرادا ائوین قوناق اوتاغینا گئچدی. اورادا ایکی یاشید آغ ساققال کیشی اوتوروب بیر آز او یاندان-بو یاندان دانیشدیلار. یوسوف، فتوللانین اوچونجو اوغلو محمده ائلچی گلمه سینی آنلادیقدا، اونون ایکی بؤیوک گلینینین تئز-تئز کوسوب گئتمه لرینه ایشاره لر ائدیب، گولومسه یه رک سوروشدو: "آی مشه فتوللا، من بیلمیرم سیزه نییه هر کیم گلین گلیر دایانا بیلمیر؟!!" فتوللا ایسه، باشینی توولاییب، دریندن بیر آه چکدی. ائلچی او باره ده بیر آز صؤحبت ائدیب آرتیردی: "آی مشه یوسوف، بیز گلینلره نصحیتدن سووای آیری بیر سؤز دئمه میشیک! سن اؤله سن معطل قالمیشام، نییه دایانا بیلمیرلر چیخیرلار گئدیرلر!؟!" فتوللا یوسوفون جوابینی گؤزله مکده، زرینین آتاسی او بیری اوتاغا یوللانیب، عاییله ایله مصلحتلشدی. اونلار سالیب چیخدیلار و مشه فتوللانین اوغلونو بیه نیب راضیلیق بیلدیردیلر. بئله لیکله ده محمد ایله زرینی او گون آداخلادیلار.

دب اولاراق، او گونون گئجه سی قیز ائوینده هه بلی اولاجاق ایدی. هه بلیده، کند کیشیلرینی چاغیریب قوهوم-قونشونون آروادلارینی ییغیب، ائولنمگی رسمیلشدیره جگ ایدیلر. بللی اولاراقدا هه بلی اوچون حاضیرلانماق گره کیردی.

ایکیندی چاغی اوغلان ائوینده، تبریزدن آلینمیش شئیلری بیر-بیر مجمعینه دوزدولر: ایکی کلله قند، بیر قوطو قورو چای، ایکی قوطو قنادی شیرینیسی و بیر دانادا دریا کنار آدلانان ساری گوللو قیرمیزی چادرا. آردینجادا نئچه قادین خونچانی گؤتوره رک قیز ائوینه ساری یولا دوزلدیلر. بیر آز سونرا ایسه، تازاکند بولاغیندان دولدورولموش ایکی دمیر سینکا هه بلی سویونو ائششگه چاتیب، سینکالاری قیز ائوینه آپارماغی محمدین بؤیوک قارداشینا تاپیشیردیلار. البتده، هه بلی سویوندان بیر ساماورلیکده ائولرینده ساخلادیلار.

او گون، اوروج حیطدن-کوچه دن زریگیله گلن-گئدنلری دیققتله ایزله ییردی. قاباقکی گونلر زرینی باشقا بیریسینه وئرمه ینده، عمو اوغلو اوره کدن سئوینیردی. آمما بوگون محمده نیشانلانماسینی ائشیتدیکده، خیاللاری پوزولموشدو! اونا باخمایاراق، بلکه ده پئشمان اولدولار دئیه، اومودونو بو آسانلیقدا ایتیرمه ییردی. ایکیندی چاغی خونچانین گلدیگیده اونو اومودسوز ائتمه میشدی. آنجاق، عمیسی قاپیسیندا بیر ائششگین دایاندیغینی حیسس ائدن آندا، جوانین رنگی-روحو قاچدی! تلم-تله سیک گئچیب آراداکی دوواردان بویلانیب باخدی. فتوللانین یوکلو ائششگینین عمیسی قاپیسیندان ایچری گیرمه گینی گؤرونجه، آز قالدی اوره گی پارتلاسین! ائله بیل دونیاسی داغیلدی! اوروج داها حیطده قالا بیلمه دی و گیجله-گیجله گلیب ائوه گیردی. اوغلان، نیگران-نیگران اونو قارشیلاییب، "نه اولوب بالا؟!" سوروشان آناسینین جوابیندا، اوره کلنیب قهر بوغا-بوغا، "آی ننه سولاری گتیردیلر!" دئدی. آردینجادا گؤزلرینین یاشی اؤزونه آخدی. اوغلونون دوروموئو آنلایان آنانین اوره گی یاندی و کؤنلو جوشاراق، "اولسون اوغول، قوی قیزی وئرسینلر اؤزگه یه! قادان آلیم، باشووا دولانیم، سنه زریدن گؤزه لینی آلارام!!" دئییب، جوانا توختاقلیق وئرمگه چالیشدی. ائله او ساعاتدا کندده جار دوشدو، زرینین سولارینی آپاردیلار!

گون اورتادان بو یانا اوغلان ائوینده شاما تداروک گؤروردولر. بیرده گره ک گئجه چاتمامیش، هه بلی سویوندان ساماوری دولدوروب قایناداردیلار. چونکو، ساماوری

قاینایا-قاینایا گؤتوروب قیز ائوینه آپاراجاق ایدیلار. اوغلان ائوینده هر نه گره کیرسه، آختاریب الده ائتمگه چالیشیردیلار.

بئله گئجه لر لازیم اولاجاق ایکی اؤنملی شئی هر ائوده تاپیلمازدی: بؤیوک کؤمور ساماوری و زنبورا چیراغی. کیمین ائوینده بونلاردان اولسایدی، چوخ-چوخ فخر ائدردی! بیر کند اهلیده اونا سایغی گؤستررردی. تازالیقدا فتوللانین عمی اوغلوسو زولفعلی او بؤیوک ساماورلردن آلمیشدی و بیر نفر ناهاردان سونرا گئدیب زولفعلیدن ساماورینی ایسته ییب اؤزونوده قوناق چاغیردی. آنجاق طایفالاریندا زنبوراسی اولان یوخ ایدی. اونا گؤره، بیر نفر باشقا طایفادان اولان مورتوضون قاپیسینا یوللانیب، "آی مشه مورتوض، زنبورووودا گؤتور شاما گل مشه فتوللاگیله!" دئدی. بو ایکی کیشیدن علاوه، هر ائودن بیر نفری شاما چاغیردیلار.

آخشام چاغی ساماوری گتیرنده، فتوللا زولفعلیدن اونون یاندیریلماسینی ایسته دی. آمما، زولفعلی تازا ساماورینین آلیشدیریلماسینا راضی اولماییب اینامیلا دئدی: "آی عم اوغلو کؤهنه ساماورلره باخما، منیم ساماوریم چوخ تئز قئینیر! ائله بوشونو گؤتوره ک آپاراق، یوسوفگیلده کی سولاردان تؤکوب قئیندریک! سن هئچ نیگران اولما!!" هر حالدا، او گئجه چاغیریلان کیشیلر اوغلان ائوینه ییغیشیب شام یئدیلر. آردیندان، قیز ائوینه گئتمه گه حاضیرلاندیلار. او زاماندا اورتا بوی مورتوض قاباغا دوشوب، الینده کی زنبورا ایشیغیلا قارانلیغین باغرینی دله رک، محمدگیلدن اوچ دربند آرالیدا اولان زریگیله ساری یئریدی. مورتوضون دالیسیجادا، ایکی کیشی بوش ساماورین او ال-بو الیندن یاپیشیب گؤتوره رک گئتدیلر.

اوغلان ائویندن گلن کیشیلر یئتیشیب، بیر-بیر یوسوفون قوناق اوتاغینا گئچدیلر. اونلاردان قاباق نئچه نفر قیز آداملاریندان اولان کیشیلر گلیب اوتاغین آشاغی باشیندا ایلشمیشدیلر و اوغلان آدامی اوتاق قاپیسیندان گیررکن، آیاغا قالخیب بویورون-بویورون دئیه رک اونلاری اؤزلریندن اوسته گئچیرتدیلر. زنبورالی مورتوض یوخاری باشا دوغرو گئدیب، کندین بؤیوک باشلاریلا بیرلیکده ایلشدی و اوزون اوتاغی گونوز تکین ایشیقلاندیردی! اوروج کوسمه ییب گلسه ده، بئکئف-بئکئف قاپی چیینینده اوتوردو.

فتوللا یوخاری باشا یاخین و قارشی طرفینده کی یوسوفدا آشاغی باشا یاخین ایلشدی. کؤمور ساماورینی ایسه، دهلیزه قویدولر و تله سیک هه بلی سویوندان تؤکوب آلیشدیرماغا چالیشدیلار.

کیشلر یئر یه یئر اولاراق کئف-احوللاشاندان سونرا، گولومسه یه رک مجلیسه اویغون دانیشدیلار. البته، قیز آداملارینین چوخو سوسموشدولار. اونلارین دئییب گولن آداملاریدا اوروجا خاطیر دینمه ییردیلر. ایکی طرف، زرینین کبینی کنده او بیری قیزلارینکی نئچه اولسا او قدر اولاجاق قرارینا گلدیلر. سونرا، اوغلان طرفینین آغ ساققالاریندان اولان مشه حبیب، آخشام گؤندریلمیش کلله قندلرین بیرینی آلدی و گولومسه یه رک چکیشله ایکییه بؤلدو. اوندا هر یاندان، "آلله موبارک ائله سین!" سسی یوکسلدی. کلله قندین باش طرفینی گؤتورب قیز آدامینا وئردیلر. چونکو صاباحلاری اوندان فایدالاناراق محمددن انعام آلاجاق ایدیلار! کلله قندین قالانینیدا دهلیزده دوغراییب چای ایچمگه حاضیر ائتدیلر. آردیندان، قنادی شیرینیلرینی آچدیلار. اوول کیشیلره توتوب، سونرادا باشقا اوتاقداکی آروادلارا پایلادیلار. او حالدا هامینین مئیلینه چای دوشموش اولدو! آنجاق بایاقدان یانان ساماورین جیزیلداماسیندان هله خبر یوخ ایدی! بئله جه، بیر موددت اوتاقدان گؤرسنن ساماوری گؤزلمه لی اولاراق آرام-آرام قونوشدولار.

جماعت یاواش-یاواش داریخدی. ایندییجن قایناماميش ساماوری اوغلان ائویندن قیز ائوینه گتیریلدیگینی، کیمسه گؤرمه میشدی و بالا-بالا هامی دیله گلیب بو اوغورسوز یئنی دبی قینایيردی. مورتوض سول گؤزونو قیرپیب دهلیزه باخاراق اوجادان دئدی: "والله بو ساماور صاباحاجان قئینمز!! من گونده بیر یئرده قوناغام، بئله ایشلر گؤرمه میشم! مشه فتوللا اینانمیردیم سن تزه دب قویاسان!؟ ساماوروو قئینه مه میش گتیره سن!!" مورتوضون صؤحبتلرینه هامی دیققتله قولاق آسیب، زنبورا صاحابینی آلقیشلایاراق بوتون سؤزلرینی حاقلادیلار. اوندان سونرا، یئریندن دوران ساماوره دوغرو گئدیب اللشدیرمگه باشلادی. او چاغدا، بایاقدان ساکیت اوتورموش تسبئح چئویرن زولفعلی، ساماوره یئتیشنلره هایخیردی: "اولان آییق اولون ساماوری یاندیراسیز ها! اونا

نم-نه قدر پول وئرمیشم!!" بئله جه اوتاقداکیلار هویوخ قالاراق تازا ساماورین یییه سینی تانیدیلار! مشه فتوللا ایسه، قیزاریب بوزاردی! اوغلان آتاسی اوتاقداکیلارا گؤز دولاندیراراق، "چوخ-چوخ گوذشت ائله یین!" دئدی. آردینداندا زولفعلییه خیطاب دئدی: "آی اینصافسیز، بیر کند بیلدی بو ساماور سنیندی!! آخشام من سنه نئچه دفعه دئدیم ساماوری قئیندک آپاراق!؟ رحمتلیگین اوغلو سن قویمادین آخی! قدیمدن ائله بونا گؤره ساماوری قئینه یه-قئینه یه گتیررمیشلر!!" زولفعلی ساغ گؤزونو قیرپیب فتوللایا باخاراق جوابلادی: "اینان عمو اوغلو، اؤز ائومیزده اولسایدی، ایندی مین یولا قئینه میشدی!!" فتوللایلا زولفعلینین سؤزلری مجلیسده کیلرین گولوش سسلرینی بیر-بیرینه قاریشدیردی. اوروجوندا دوداقلاری قاچیب پاققیلدادی! اونا گؤز آلتی باخان یوسوف عمینینده قلبینه شنلیک دولدو. قیز آداملاری آچیلیشارکن اوره کلرینده قالمیش سؤزلری دئمگه باشلادیلار. صؤحبتلر اولدوقجا شیرینلشدی. قدیمکی هه بلیلردنده سؤز آچدیلار. مشه حبیب دئییردی: "زنبورا چیخمامیش هه بلی آخشاملار اولارمیش! قوطو شیرنیسی اولمازیمیش فقط شیرین چای اولارمیش!" بیر موددتده حرارتله، عبدالعلی توخویان بؤرکلری شهردن آلینان پاپاقلارلا توتوشدوروب، نظرلرینی بیلدیردیلر. سانکی، ساماور اونودولوب، هئچ کیم یئریندن ترپنمک ایسته میردی!

هاندان-هانا، ساماورین غئیرتی جوشا گلیب جیزیلدادی! بیر موددت سونرادا قاینایيب پیققیلدادی. قیز آداملاری ال-آیاق ائدرک شیرین چای حاضیرلاییب اوغلان آداملارینا توتدولار و شیرین چای ایچن آداملار نعلبکییه انعام قویدولار. تئزلیکله چایدا دمله ییب بوشالتدیلار. آخیردا، اوزونا چکن هه بلییه گلنلر، هر ایکی طرفه، "آلله موبارک ائله سین!" دئیه رک داغیلدیلار.

محمدین هه بلی گئجه سینین صاباحیندان، زولفعلینین کنده کی حؤرمتی زنبورالیلارلا ساماورلیلر سویه سینه یوکسلدی! بیر هفته سونرا، اوروجا آناسی طایفاسیندان اولان بیر قیزا ائلچی گئدیلیب، هه بلیسی گئچیریلدی.

۴۴– کلبه غافار

ساغالان کتخوداسی کلبه غافار کیمی بیر وارلی آدامین بو کندده یاشادیغینی، هئچ کیم نه گؤرموش، نه ده ائشیتمیشدی. چوخولاری دئییردیلر، کلبه غافار پول ایچینده اویناییر، شاه کئفینده یاشاییر! اونون وار-دؤولتینی اولدوغوندااندا آرتیق بؤیوردوب، "کلبه غافار تکین پوللو آدام تربیزده ده یوخدو!!" سؤیله ییردیلر. هر حالدا، کندلیلرده تاپیلمایان چوخ غریبه شئیلری کتخودانین ائوینده گؤرمک اولوردو. اوجا بویلو-گولر اوزلو کلبه غافاردان بیری بیر پیسلیک خاطیرلامیردی و ایللر بویونجا ساغالان کتخوداسی اولان آلتمیش یاشلی کیشینین خیدمتلری دانیلماز ایدی. او، دؤنه-دؤنه بو داعوالی کندی قورخونج طایفا ساواشیندان قورتارمیش ایدی.

کلبه غافارین رسول آدلی بیر اوغلو و خدیجه آدلی بیر قیزی وار ایدی. قیزینی کؤچوردوب تبریزده یاشایان قارداشی کلبه حسنین اوغلونا وئرمیشدی. رسولون عاییله سیده آتاسیلا بیر حیطده یاشاییردی. بیرده، کتخودا آغیر ایشلرینی یئر به یئر ائتمک اوچون، نئچه ایل اوندان قاباقدان قونشو کنددن محمد آدلی بیر نفر گتیرمیش، الی آلتیندا ایشله دیردی. قیوراق محمد ائله ساغالاندان ائولنمیش، کلبه غافارین قانادی آلتینداداا یاشاییردی.

کلبه غافار، قوناق سئور بیر اینسان ایدی. سلیقه لی-سهمانلی دسترخانلار آچاراق باهالی قاب-قاشیقلار دوزه رک چئشیدلی قوناقلیقلار وئرردی. کتخودا اربابین و خانلارین قاباغینادا چوخ-چوخ یاخشی چیخاردی. ارباب گلنده اؤزونون کنده کی آغالیق ائوینی بوراخیب، چوخ واختلار یولداشلاریلا بیرگه کلبه غافارین ائوینه گلردی. بو خبرلرده بؤلگه یه یاییلیب، کلبه غافار منطقه ده آدلیم اولاراق زنگین بیر آدام تانینمیشدی.

بونلارا باخمایاراق، کلبه غافارین یاشام طرزی بعضیلرینین گیجیگینه باعیث اولوردو. اونلار گؤینه یه رک سوروشوردولار: "غافار نییه ائله، بیز بئله؟!!" اونلارین باشیندا گلنیده، کتخودادان زهله سی گئتدیگینی گیزلتمه ین و گوجلو بیر طایفاسی اولان، حسن اوغلو اسد ایدی. اسدین کلبه غافاری گؤره جک گؤزو یوخ ایدی! کتخودانین هر

یئرده حؤرمتله قارشیلانماسینا یامان پاخیللیغی گلیردی و کلبه غافاری تعریفله ینده قیزاریب بوزاریردی. آز قالیردی باغری چاتلاسین! کلبه غافاردان اون یاش کیچیک اولان اسد، اؤزونه بیر دسته یارادیب باشاردیقجا کتخودایا شرر یاخماغا چالیشیردی.

او گونلرین بیرینده، سحر باشی بیردن-بیره کوچه-باجادا قاچا-قاچ دوشوب، قیشقیریق قوپدو: "قالاقاپیسیندا کلبه علینی اؤلدوروبلر!!" اؤلدورنیده کلبه غافارین اوغلو رسولدو، دئییردیلر. دئمک کی، کند بیر یامان چاخناشمایا دوشمکده ایدی! بیر کند کلبه علینین اؤلوسونه ماراقلانارکن، نئچه نفر الی آغاجلی کلبه غافارین حیطینه تپیلدیلر و قاباغا دوشنلریده اسدیدی. الی آغاجلیلار، ائو صاحابینی پیس-پیس یامانلایاراق رسولو آختارماغا باشلادیلار. اونلار رسولو ائوده تاپانمادیلار، آنجاق باغیرا-باغیرا کلبه علی وورولان قانلی شنه نی کلبه غافارین پیه سیندن چیخارتدیلار! اسدگیل شنه نی گؤیه قووزاییب حیطینده دونوخوب قالمیش کلبه غافاری هده له دیلر. اونلار قیشقیریردیلار، بوگون گره ک کلبه علیله رسولو بیرگه قویلویاق!! او چاغدا کلبه غافارین قوهوملاریدا یاراقلاناراق اؤزلرینی یئتیریب، اونون کناریندا اتدن دووار چکدیلر. آراچیلاردا تله سیک گلیب، "کلبه علینی قویلامامیش آیریسیدا ایندی اؤلر!" دئیه اورتانی کسدیلر. ائله اولدوقدا، اسدگیل شنه نی گؤتوروب حیطدن سورعتله چیخدیلار و اؤلو قویلانا-قویلانمایا چؤللره دوشوب گیلی-گیلی رسولو آختاردیلار. آنجاق، سانکی رسول سو اولوب یئره گئتمیشدی! او توتولسایدی، اؤلمگی قاچیریلماز ایدی و ائله بیلده قورخوسوندان ساغالاندان چیخیب قاچمیش ایدی. هر حالدا، هامی یئنی-یئنی اولایلاری گؤزله ییردی.

ایکیندی چاغی، دؤرد نفر آتلی دؤولت مامورو صوفیاندان گلدیلر. قانلی شنه نی گؤروب رسولوندا قاچمیش اولدوغونو بیلدیلر. ایش ایشی گؤسترمیش اولاراق، ماجرانی آراشدیریب ایکی طرفیده سورغو-سئوالا چکدیلر. آتلیلار قاییتماق ایسته ین زامان، اسد باش مامورا یاخینلاشیب یاواشجا قولاغینا بیر سؤزلر دئدی. ائله او دقیقه، مامورلار آتلارینین جیلوونو زبرلی کندینه چئویریب چاپدیردیلار. اوتوز ائودن آز ائو اولان زبرلینی آختارماغا باشلاییب، تئزلیکله رسولو سردارین سامانلیغیندا تاپیب یاخالادیلار.

ساغالانلینین اللرینی باغلاییب، اؤزلریله گؤتوروب صوفیانا آپاردیلار. صاباحیسی گونده اورادان تبریزه گؤندردیلر.

کلبه علی نین آداملاری تبریزه یوللانیب، رسولدان شیکایت وئردیلر. ائله جه ده یازین اوللرینده تبریزده محکمه قورولدو و نتیجه ده رسول محکوم اولونوب زیندانا سالیندی.

بو آغیر وضعیتده، کلبه غافار اوغلونو دوستاقدان چیخارتماق اوچون اؤزونو اودا-کؤزه ووردو. کتخودا تبریزلی بیر نفری وکیل توتوب، اونا بیر خورجون گوموش پول آپاردی. اوچ آی گئچدیکده ده، ائویندن ایکی خورجون گوموش پول گؤتوردو و اؤزویله نئچه نفر شاهیدده آپاردی. قورولان محکمه رسولون زیندانداان آزاد اولماسینا قرار وئردی و یایین اوول گونلری ایدی کی، رسول زیندانداان چیخدی.

رسول بوراخیلدیقدا، کنده بتر ایکی تیره لیک دوشدو. کلبه غافارلا ضید اولان طایفالار بیرلشیب، اونا آرخا دورانلاردا بیر اولدولار. بیر طرف رسولون قاتیل اولدوغونو کسینلیکله اینانمیشدی. قارشی طرف ایسه، بو ایشی اسدین حیله سی بیلیردی. کلبه علینین آداملاری دؤولتدن اومودلارینی اوزموشکن، هر یئرده دئییردیلر: "بیز کلبه علینین قاتیلینین آزاد دولانماسینی چکه بیلمه ریک! کلبه غافار گره ک کنددن چیخیب گئتسین! یوخسا کلبه علینین قانینی یئرده قویمویاجاغیق!!" بئله لیکله ایکی دسته ده چوخ اینانملی گؤرونوب، ساواش کؤلگه سی ساغالانی آلمیشدی. گئچمیش داعوالار خاطیرلانیردی. هر کیم اؤنده کی ساواشدا کیمی اؤلدوره جگینی دئییردی.

کلبه غافار، اوچ گئجه-گوندوز سالیب چیخدی و فیکیرلشیب چیخش یوللار آختاردی. اوولده، نئچه بیلن آدامی قوناق چاغیریب چتین گونونده اونلاردان یاردیم ایسته دی. اونلارین آرالیقچی اولاراق کلبه علیگیله گئتمکلرینی دیله دی.

کلبه غافار گؤندرن آراچیلار، شامدان سونرا کلبه علینین ائوینه گلیب، مسئله نی حل ائتمگه چالیشدیلار. گلنلرین بؤیوگو صؤحبته باشلاییب، کلبه علینین اوغلانلارینا خیطاب دئدی: "آی قردشلر، وآلله-بیللاه بو ایشلردن بیزیم هئچ خبریمیز یوخدور! آنجاق آرا ووراناللر وار!! ایسته ییرلر بیزی بیر-بیریمیزله دوشمن سالسینلار! کلبه غافار کندین

آبریسیدی، هئچ کیمه ضرری یوخدور! راضی اولمایین کنددن چیخیب گئتسین!!" آمما آغ ساققالین و باشقا گلنلرین دلیل-نصحیتلری نتیجه وئرمه ییب چابالاری یئترسیز اولدو.

کلبه غافار بیر دلی قویویا بیر داش سالار مین عاغیللی چیخاردانماز دئیه، لاپ یاخین آداملاریلادا مصلحتلشدی. آخیردا، اللر باشقا قانا باتماسین دئیه، کنددن کؤچوب زبرلییه گئتمگه قرار وئردی.

او گئجه، کتخودانین قرارینی ائشیدنلر، گلیب اونون بؤیوک اوتاغیندا اوتورموشدولار. طایفاداشلاری کلبه غافارا بئله-بئله سؤزلر دئییردیلر:

- کلبه غافار، بیریده سنین گؤزووو پوفله یه بیلمز! هارا گئدیسن؟!!

- کلبه غافار، بیری سنه چکیل او یانادا دئیه بیلمز! های-کویلرینه باخما، یئریندن ترپنمه!!

- کتخودا سن گئتسن بیزیمده باشیمیز آشاغی اولاجاق! بیزیده کنددن ائشیگه سالارلار!

- کتخودا یا گره ک او طرف کنددن گئتسین یادا بیز! کند قانا بلشسه ده، سن گئتمه!!

آنجاق کلبه غافارین جوابی دئییلنلره بئله اولدو: "گئدیم منیم اوستومده آیری قان دوشمه سین، قال یاتسین! داعوا سالماق منه یاراشماز!" اؤزونو تبریزدن یئتیرمیش، قارداشی کلبه حسن سوروشدو: "آی قردش، سن نییه یئکه تربیزی اؤتوروب، کیچیک زبرلییه گئدیرسن؟!!" کتخودا جوابلادی: "آی کلبه حسن، قوی گئده ک زبرلییه گؤره ک نه اولور!؟ تربیزه گلسم دای کنده قئییدنمرم!!" بللی ایدی، کلبه غافار بیر یوللوق آنا یوردوندان ال اوزمک ایسته میردی. یوخاری باشدا ایلشن زبرلیدن گلمیش قدیم یولداشی سرداردا بئله سسلندی: "آی کتخودا قردش، گلسن زبرلییه گؤزوموزون اوستونده یئرین وار! من اؤلمه میشم کی سن داردا قالاسان!!" بو سرداردان چوخ آداملار اوزاق گزیردیلر. چونکو ریضاشاهی یامانلانمیشدی و اونا خاطیرده ایکی ایل دوستاغا

دوشموشدو. آنجاق کلبه غافار سردارین نه قدر آرخالانمالی بیر دوست اولدوغونو بیلیردی.

قراریندا دوران کتخودا یئر-یوردونو ییغیشدیرماغا باشلادی. گوندوزلر، یاردیمچیلار کلبه غافارین مال-داوارینی و آیین-اویونلارینی بیر آغاجدان آز فاصیله سی اولان زبرلییه داشیدیلار. گئجه واختلاریدا، نئچه نفر گوموش پوللارینی و قیمتلی شئیلرینی چووالارا دولدوروب ائششکلره چاتیب آپاردیلار. آنجاق یئکه حیطیله باغچاسی اؤز باشینا قالدیلار! هر حالدا، کلبه غافارین کؤچمه سی ساغالانی بیر بؤیوک داعوادان قورتارمیش اولدو.

ساغالاندا، اسدگیل و کلبه علینین آداملاری ظفر قازانمیش کیمی داورانیردیلار. اونلار کوچه لرده توپلاشیب هله-هله ائولرینه ییغیشماییردیلار. اسد بؤرکونو گؤیه آتیردی! آز قالیردی گؤیلره اوچسون! گوله-گوله یانیندان گئچنه دئییردی: "ایندی هاممیمیز بیر-بیریمیزه تای اولدوق! قوی کؤپک اوغلو گئتسین جهنم اولسون!!"

زبرلیده، دلی-دولو سردار کلبه غافاری درین حؤرمتله قارشیلادی و ائله اوول گونلرده ده اونا بیر پارا یئرلر باغیشلادی. بوراجان آیری کنده یاشامیش کلبه غافار، گئت-گئده اورادا آلیشدی. اؤزونه باشقا-باشقا یئرلر آلاراق اکیب-بیچیب مشغول اولدو. بونونلا بئله، هئچ زامان آنا یوردونو اونودانمادی! هردن زبرلی دیککینه چیخاراق ساغالانا ساری باخیردی و اورگیندن گئچیردی: "بلکه ده تئزلیکله کندلیلریمیز دالیمجا گلدیلر! اؤلومومه بیر گون قالسادا ساغالانا دؤنه جگم!!"

کلبه غافار کؤچدوکده، تئزلیکله اونون ضیددینه اولانلاردان بیرینی کتخودا سئچدیلر. بعضیلری، هر یئرده کلبه غافاردان سؤز دوشنده اونو لوغاز قویوب دئییردیلر، بورادا خانلارلا ایلشن آغا، زبرلیده ناخیرچی-چوبانلا اوتوروب دورماقدادیر! قارا گون آدامی قارالدار، آغ گونده آغاردار!! بعضیلریده، اونون یاخشلیغینی خاطیرلاییب تازا کتخودانی پیسله ییردیلر و حسرتله وورغولاییردیلار، هر یاندا کلبه غافارین یئری گؤرسنیر!

کلبه غافار اون-اون ایکی ایل زبرلیده یئنی بیر یاشاییش سوردو. دیبده اؤلوم کلبه غافاریندا سوراغینا گلدی. کیشی جان اوستونده ایکن، رسولو چاغیریب دئدی: "اوغلوم گؤزومون ایچینه دیک باخ گؤروم! بیرده سوروشورام، کلبه علینی سن اؤلدوردون؟!"

رسول اولدوقجا کؤیره لیب، سونرا سؤیله دی: "ده ده مین یول دئمیشم! سحری کلبه علیله سؤزوموز چیخدی. پیس-پیس یامانلار دئدی. منده حیرصلنیب شنه نی ووردوم گئچدی قیچینا! بیلمه دیم اسدگیل هایاندان یئتیشدیلر!؟ اسد دئدی اولان قاچ زبرلییه ایندیجه دی کنده قان دوشر!! منده شنه نی اؤتوروب قاچدیم! کلبه علینی اؤزلری اؤلدوردولر، منیم بوینوما ییخدیلار! شنه نیده اؤزلری سالمیش پیه یه!!" رسول گؤزلرینین یاشینی ساخلایانماییب آرتیردی: "ده ده والله هچله دوشدوم! بابالیمی یودولار!" کلبه غافار بو سؤزلری ائشیدرکن اوغلونا گولومسه دی و "آلله شئیطانا لعنت ائله سین!" دئییب آرخایینجاسینا گؤزلرینی یومدو. آغلاشما سسی هر یئری بورودو. کلبه غافاری زبرلیده قویلاییب، اونا بیر طنطنه لی یاس توتدولار.

کلبه غافار اؤلدوکده، اوشاقلاری تبریزه کؤچوب، مولکلری اؤز باشینا قالدی. ایللر گئچدیکده، کلبه غافارین قبیریده ایتیب باتدی. اونون ساغالانداکی حیطینه غافار حیطی دئییلسه ده، باشقالاری صاحاب چیخدیلار. اؤزگه یئرلرینی غصب ائدنلر، کلبه غافارین ایشچیسی محمده ده دئمیشدیلر: "گل اولان غافارین باغچاسیندان بیر آزینیدا سن دووارلا!!" آمما محمد آجیقلاناراق سؤزلرینی رد ائتمیشدی. کلبه غافاردان سونرا، ساغالاندان نئچه باشقا عاییله ده زبرلییه داشیندیلار.

بو زاماندا، زبرلی یئرلرینده صیاد شیرازی آدلانان بیر شهرجیک تیکیلیبدی. دئییرلر، بو یئرلرینین یاریسیندان چوخو کلبه غافارین ایدی. زبرلیلرین زمیلرینده چوخلو کرخانالار گؤزه ده ییر، آنجاق زبرلیده یاشایان آدام چوخ-چوخ آزدی و دام-داشلارینین چوخو کلوا قالیبلار. چونکو، اورادادا داعوا دوشوب آدام اؤلدو و آردیندان هامی کؤچوب، ایللر بویو زبرلی بوم-بوش قالدی. دئییرلر، قدیملر زبرلیده ساواش آز اولاردی. ساغالانلیلارین آیاغی آچیلدیقدا اورانین دوروموداده ییشیلدی! کلبه غافارین نوه-نتیجه لری تبریز، تهران و باشقا اؤلکه لره داغیلیبدیلار. ساغالاندا ایسه، کلبه غافاری هله ده آنیرلار و اونو کندین گئچمیشینین حئسابا قویمالی آداملاریندان بیلیرلر. کلبه غافار، کلبه علی و اسدین یاخینلاری، کلبه علینین اؤلوموندن باشقا-باشقا یوروم-روایتلری وار و

هره اؤز اؤلوسونه رحمت اوخویور! آدی چکیلن کیشیلردن، هم یاخشی، همده یامان اینسانلار تؤرنمیشدی!

۴۵– اکینچی و بیچینچی

ساغالان کندینین خوش ایللری ایدی. سودا، تاخیلدا، بولویدو. آرپا-بوغدا دنلی، آداملار توخ، مال-داوارلاردا کؤک ایدی. اکینچیلرین چوخو اکدیکلرینی بیچمگه واختلاری اولموردو. اونلار، قیشدان بیچینین فیکیرینده اولوب، اؤزلرینه بیچینچی و یاردیمجی توتوردولار. بونا باخمایاراق گؤرردین، سؤز وئرن آداملارین بعضیسی یایدا سنه بیچه جگم دئییب، قیشدان یایادک اکینچینین سؤفره سی باشیندا گؤرسنیردیلر، آنجاق ایش واختی چاتاندا گئدیب باشقاسینا بیچین بیچیردیلر! بیچین چاغیندا، قیراق کندلردن بیچینچیلر گلیب اوراق اللرینده قالاقاپیسینا دوزولوردولر و دانیشا-دانیشا اورالاردا دورارکن، کندلیلرین یاخینلاشماسینی و اونلاردان فهله سئچیب آپارماغینی گؤزله ییردیلر. بو زاواللی بیچینچیلرین هر ایل ساغالانا یوللاری دوشوردو. بیچینچیلر بیچدیکدن سونرا یوردلارینا قاییدیردیلار، آنجاق خرمن واختی اکینلر دؤیولونده یئنیدن بو کنده دؤنوب، آرپادان-بوغدادان حاقلارینی آلیردیلار. هر حالدا، بیچینچیلرین قابیلییتلری بیر-بیریندن فرقلی ایدی. اونلارین ان باجاریقلیسیدا، اورتا یاش-اورتا بوی، نازیک بدن، مایانلی محمد ایدی کی، ساغالاندا اونا ناققامحمد آدی تاخمیشدیلار! دئییردیلر، ناققامحمده تای بیچینچی ایندییه جن عرصه یه گلمه ییبدی. او ایللر، بؤلگه نین اکینچیلریله بیچینچیلری محمدین اکین بیچمه باجاریقیندان حیکایه لر دئییب، ایشینی برک-برک تحسین ائدیردیلر. سؤز-صؤحبتلرده محمدین آدی گلنده، هامی ماراقلا قولاق آسیردی. دئمک اولار، منطقه ده هر بیچینچی محمدی یانسیلاماغا چالیشیردی. محمد هم اخلاقلی، همده چوخ مهارتلی ایدی. اونا گؤره، اینصافلی محمدله قاباقجادان آنلاشیب، یادا قالاقاپیسینا یئتیشمه میش اونو توتوب آپاریردیلار.

عیزت اوغلو مشه نصیرین نه قارداشی، نه ده عمیسی وار ایدی. فرشچیلیک و باشقا ایشلرله مشغول اولان کندلی کیشی اکینچیلیگه ائله ده ماراقلانمیردی. نصیرین اکینجک یئریده آز ایدی. فقط مول کئیراندا ایکی پارچا یئری وار ایدی. پارچالارین بیری کنده، بیریده گؤمروکه یاخین ایدی. هر ایل بو یئرلرین بیرینی اکیردی، او بیریسینیده کؤده ساخلاییردی. گئچمیشده بو یئرلرین هر هانسیسینی اؤزو بیچنده، قورتارماغی ۸ گون چکمیشدی. کئچن ایللرده، کندین لاپ یاخشی بیچینچیلرین اولان، نصیرین باجیسی اری مشه موسا، او یئرلری اوچ گونه بیچه بیلمیشدی. آمما مشه موسایلا طرف اولماق هئچده آسان ایش دئییلدی! اونون ده ین یئری یاخیندایدی! مثلا مشه موسانین یانیندا او بیری بیچینچیلری تعریفله سئیدین، بیچینی یاریمچیلیق قویاراق اوراغینی گؤتوروب چیخیب گئدردی! بیلدیر مشه نصیر، بیچین بیر گونده باشلاییب قورتولسون دئیه، ۸ نفر بیچینچی توتوب گتیرمیشدی. آنجاق بیچینچیلر اورانی ایکی گون اؤزلرینه ایش ائله میشدیلر! اونلار کولشلری دیبدن بیچمه ییب، ور اوستونده قارپیشمیشدیلار. بئله جه، مشه نصیر ۸ نفرله طرف اولموشدو و "یولوز اؤزوزو کسسین!" دئمیشدی. خرمن واختیدا نئچه بیچیچیله سؤزو چیخیب آتیشمیشدی. اوندان سونرا الینین دالیسینی داغلاییب آند ایچمیشدی، داها او فهله لردن گتیرمه یه جکدی! مشه نصیر قالمیشدی کی، بو ایل نه ائله سین نه ائله مه سین! یئنه ده یئرلرینین بیچمگی یوبانمیشدی. گؤمروکه یاخین یئرلرین دؤوره سینده کی اکینلری بیچمیشدیلر و مال-داوار گلیب اونون اکینلرینه دوشوردو. نصیرین اکینی هامیدان آز اولسادا، بیچینی هامیدن گئج قورتولوردو! یئنه کنده جار دوشموشدو، بو ایلده هامی بیچدی نصیر قالدی!

هفته ایکیسی آخشام باشی، مشه نصیر اوتاغیندا ناراحات-ناراحات اوتوروب فیکیرلره دالمیشدی. بو وضعیتده بالاجا اوشاقلارینی اوتاغا یاخین قویماییردیلار و "او طرفه گئتمه یین، ده ده ناراحاتدی!" دئییردیلر. او چاغدا بیردن کوچه دن خبر گلدی، ناققامحمد کنده هر کیمه بیچه جگ ایدی، بیچیب، ایندیده مایانا قاییدیر! بو سؤزلری ائشیدرکن، مشه نصیرین گؤزلری ایشیقلاندی! اوره گینده، "آللهیم وئردی!" دئییب آیاغا

قالخدی. اوتاقدان چیخیب تله سیک باشماقلارینی گئییب، بیر تیل سووزولوغا ساری قاچدی.

مشه نصیر یئتیشیب بیچینچینین قاباغینی آلدی. اؤز-اؤزونه، "قوی اون ایکی ایماما یالوارینجا، بیر آلله یالواریم!" دئدی. سونرا بیچینچییه خیطاب سؤیله دی: "سن آلله مشه محمد، اکینلریم چؤلده قالیب گل اونلاری بیچ! آلله سنی بیزیم کنده چوخ گؤرمه سین!!" مایانلی ایسه گولومسه ییب، "بو گؤزلریم اوسته مشه نصیر!!" دئدی. بو راحاتلیقلا اکینچیله بیچینچی آنلاشیب نصیرگیله طرف یئریدیلر.

گئجه، نصیرله اوغلانلاری و محمد قوناق اوتاغیندا شام یئدیلر. سونرا بیر آز اوتوروب چای ایچه-ایچه اکیندن-بیچیندن دانیشدیلار. آخیردا، بیچینچی صاباح لازیم اولاجاق شئیلری بیر-بیر اکینچییه سایدی و بیچینین نه تهر اولاجاغینی سؤیله دی. ائوده کیلره گؤز دولاندریب دئدی: "منه گره ک بیر نفر چای حاضیرلاییب بوشالتسین!! بیر نفر دالبادال باغلیق سالسین! بیر نفرده من باغلادیقلاریمی کرگه دن خرمن یئرینه داشیسین! سیز اولماساز من بیر ایش گؤره بیلمه رم، ایشلرده یئرینه گئتمزلر!" محمد بو سؤزلرله ائله بیل نصیرین اوره گیندن تیکان چیخارتدی! آز سونرا قوناغا یورقان-دوشک سالیندی، اونودا یئرینه گیررکن یوخو توتدو. آنجاق مشه نصیرگیل حیطه چیخیب صاباحا حاضیرلاشدیلار. اکینچی، جوان اوغلانلاری محمدعلیله شاهبازا نه ایشلر گؤره جکلرینی تاپیشیردی. آروادینا، صاباحین صوبحانه، ناهار و شامینین فیکیرینده اولماسینی وورغولادی. اوندان سونرادا ایکی باغ بوغدا تاپیب گتیردی و باغلیق حاضیرلاماغا خاطیر باغلاری ایسلاتدی. بیرده گئچیب ائششگین پالانینی یوخلادی. هر ذاددان آرخایین اولدوقدا، قوناق اوتاغینا گلیب یاتاق یئرینه گیردی. اکینچی نئچه لحظه یئددی یوخونون ایچینده اولان محمده باخیب، اوره گینده، "اؤلمه دیک قالدیق ناققامحمد بیزیم یئرلریمیزیده بیچدی!!" دئدی و گولومسه یه رک اوزانیب گؤزلرینی یومدو.

سحر تئزدن مشه نصیرله اوغلانلاری و محمد، لازیم اولاجاق شئیلری گؤتوره رک ائودن چیخدیلار و گون چیخار-چیخماز کرگه[1] یه یئتیشدیلر. گئجه قرارلاشدیقلاری

ساياغی، نشتابليق يئمه ميشدن قاباق بير يوک بيچيلسين دئديلر. بئله ليکله، هر کيم اؤز ايشينی باشلادی. گئن تومان گئيميش محمد اوزون اوراغينی الينه آليب، بيلؤوله ايتيلتدی. آردينداں بئلينی برکيتدی و اللرينی گؤيه قووزاييب، "يا آلله!" دئيه رک اوجا و دنلی کولشلرين ايچريسينه گيردی. "بيسم الله" سؤيله ييب بيچمگه باشلادی. بيچينچينی ايزله يه-ايزله يه مشه نصيرده ۸ دانا باغليق سالدی و باغليقلاری گتيريب بير اويغون يئره قويدو. اکينچی باغليق سالان يئرينه يئتيشمه ميش، بيچينچينين ايکينجی باغ اوچون اوراق وورماغينی گؤردو! چای قايناتماقدا اولان محمدعلی و ائششکدن مواظيب اولان شاهبازدا محمددن گؤزلرينی گؤتوره بيلميردیلر! دورومو گؤرن آتا، بالاجا اوغلو شاهبازی هارايلادی: "تئز اول اولان، ايندی يوک حاضير اولار! ائششگی چک ياخينا گتير!!" يوبانمادان اؤزوده يئنه ۸ دانا باغليق ساليب کؤلگه ده قورودو. مشه نصيرله اوغلانلاری هيجانلاناراق، محمدين چوخ آز موددتده بير يوکو حاضيرلاديغينی گؤردولر. اوندا هاميسی ياردیملاشيب ۴ باغ هر طرفينه باغلانميش يوکو ائششگه چاتديلر. شاهباز ايسه، ائششگی ميزله يه-ميزله يه خرمن يئرينه ساری سوردو.

محمد کوتلميش اوراغينی ايتيلتدی و يئنه بيچمگه باشلاماق ايسته دی. آنجاق مشه نصير او ياندان سسله دی: "مشه محمد اوراغی قوی يئره گؤرر! گلين نشتابليق يئيک!" محمد گلديکده، کؤمکلشيب کؤلگه ليک دوزلتديلر. چوخ چکمه دنده محمدعلی چايی قاينادیب دمله دی. شاهبازدا ائششگی يورغا سوررک اؤزونو يئتيردی.

صوبحانه يئمک اوچون هاميسی کؤلگه ليگه توپلاشديلار. مشه نصير دسترخانی آچيب، هره نين قاباغينا بير چؤره ک قويدو. آردينجادا قايماقلا پنير پييالالارينی سوفره يه دوزدو و "بويورون مشه محمد!" دئدی. محمدعليده ايستيکانلارا چای بوشالتدی. او چاغدا شاهباز اودغوناراق دئدی: "بئش نفر مشه محمد تکين بيچينچی اولسا، بيزيم کندی گؤرر! دای ائيبئله بيچينچی قالاقاپيسينا ييغيشمازلار!!" آتاسی محبتله محمده باخاراق اوغلونو جوابلادی: "مشه محمده تای بيچيچی هاردا وار اوغلان! ساغالانا بئله بيچينچی گلمه ييبدی، گلمزدی!!" محمد ايسه گولومسه يرک دئدی: "مشه نصير، من هئچ ايشی بو ايش تکين سئوميرم! اوولر چوخ آز بيچيرديم، سونرا چاليشيب-چاليشيب

چوخالتدیم! آنجاق، بیچینچی نه قدر یاخچی بیچسه ده، کؤمگی اولماسا اولماز! قویمایین منیم تریم سویوسون!!" بیرده وورغولادی: "ساغالان بوغداسی هئچ یئرده بیتمز!!"

کرگه ده کیلر آیاغا قالخیب هره یئنه اؤز ایشینه مشغول اولدو. سانکی بیچینچی صوبحانه دن قاباق تمرین ائدیرمیش و اصلی باجاریغینی ایندی گؤسترمکده ایدی! محمد، سول الیله توم کولشلری دسته له ییب ساغ الیله اونلاری بیچیردی و سول آیاغیلا دردیکلرینی ییغا-ییغا قاباغا آپاریردی. بئله جه بیر پاکیدا بیر باغ دریب، اوزون اللریله قولتوقلاییب گؤتوروردو. دردیگینی گتیریب باغلیغین اوستونه قویوب، باغی دیزله یرکن باغلیغی مؤحکم چکیب باغلاییردی. بیچینچی تازادان گئچیب پاکی گئدیردی. دؤرد طرفه ناققامحمدین اوخویا-اوخویا پاکی گئتمه سی و یامان توز-تورپاق قوپارماسی بللی ایدی! ... ناهاراجان ۱۲ دفعه بو ایشلر تیکرار اولدولار: مشه نصیر ۸ دانا باغلیق سالدی. محمد بیر یوک بیچدی. یوکو ائششگه چاتدیلر، شاهباز آپاردی. محمدعلی بیر چایدان چای قاینادیب بوشالتدی و تر ایچینده اوزن ناققامحمد ۸ ایستیکان داغ چایی دالبادال ایچدی! آردینجا اوراغینی ایتیلدیب ایشینه گیریشدی. هردن-بیرده، مشه نصیر کولش یئرینه دیرمیخ چکدی.

گونون ایستیسی دؤزولمز گؤرونوردو. سحردن هر کیم او یاخیندان سوووشوردو، "آلله قووت وئرسین!" دئییردی. محمدله نصیرده دایانمادان، "خوش گلدین!" دئییردیلر. محمدی گؤرن کندلینین آغیزی آچیلا قالاراق دایانیردی! هویوخ-هویوخ بیچنچییه باخا-باخا مایانلینی آلقیشلاییردی. اوره گینده، قوی بیر آز بو کیشینین بوغدا بیچمسینه تاماشا ائدیم، دئییردی. هابئله آرزولاییردی: "کاش منده ائله بیچه بیلئیدیم!" آرالیدان گؤمروکون قروووللاریدا یئرلریندن محمدی دیققتله ایزله مکده ایدیلر.

شاهباز خرمنگاهدان قاییداندا، ناهار یئمگینی ائولریندن آلیب گتیردی. اون ایکی دانا سولانمیش چؤرک، سوزمه یوغورت، بیرده ات شورباسی ایدی. آجیخمیش آداملار کؤلگه لیگه ییغیشیب ناهارلارینی یئدیلر. آردینداندا بیر آز اوزانیب هوشلندیلر.

دینجلمیش محمد، آیاغا قالخیب یئنه ده بیچمگه باشلادی. ناهاردان آخشامادک ۱۲ یوکده بیچیدی و همن قرار چای ایچدی! یئنه هر کیم اؤز وظیفه سینی یئرینه یئتیردی.

هفته اوچو آخشام باشی، ۸ نفر بیر گونده بیچه بیلن یئرلری، محمد بیر گونده باشلادی قورتاردی. چؤلدن کنده دؤننده، اکینچی بیچینچییه دئییردی: "مشه محمد سنین جانین ساغ اولسون، اللرین وار اولسون! منیم بیچینیم ایندییه جن بو جور داعوا-مورافاسیز قورتولمامیشدی!!" آنجاق محمدعلی گیلئیلنیردی: "والله من چای قئینتمکدن یورولدوم!! تویدادا بیبئله چای بوشالتمازلار!!" یورغون شاهباز ایسه، فهله لرین قالاقاپیسیندان نه تهر ییغیشدیریلماسینا فیکیرلشیردی!

ایندی، اکین درن ماشینلار ناققامحمدین بیر گونلوک ایشینی ایکی ساعاتدان آز موددتده گؤرورلر. تراختور واگونونادا ۱۵ ائششگین یوکونو چاتماق اولور. آمما داها او زامانین سونبوللو اکینلری ساغالان یئرینده بیتمه ییر! ساغالانلیلار کاسیبلاییب باشقا یئرلره فهله لیگه گئدیرلر. هانی بابامیز گؤردوگو گونلر، دئییرلر!؟ گئچن ایل، ساغالانلیلاردان بیری، باشقا بیر کنده گئدیب باباسینا فهله لیک ائدن آدامین نوه سینه، فهله لیک ائله میشدی!

---

۱. تاخیلی ایندیلیکده بیچیلمکده دی اولان یئره کرگه دئیرلر

۴۶– هانی منیم توسلاریم؟!

زهرا، سون بئشیک قیزی هجره، کنده گلن چرچیدن گوللو-گوللو بورنو توتوق آیاق قابی آلمیشدی. آنجاق آلتی یاشلی اوشاق نه قدر تازا باشماقلاری یالواراراق گئیمک ایسته سه ده، آناسی، "هله کؤهنلری گئی، شهره گئدنده تزه لری وئره رم گئیرسن!" دئمیشدی. بئله لیکله، هجرین گؤزله مکدن باشقا چاره سی قالمامیشدی. او بیری کندلیلر کیمی، هجرگیلینده تبریزده یاشایان یاخین-اوزاق قوهوملاری وار ایدی.

تبریزدن یازدا-یایدا ساغالانا قوناق گلردیلر، کندلیلرده شهره ایشلری دوشنده تبریزده کی قوهوملارینی یاد ائدردیلر. تبریزله شهر عین آنلامی داشییان کنده، اوست-اوسته شهرده یاشایان اینسانلارین داورانیشلارینی بینمزدیلر و تبریزلینی قاپیندا گؤر قاپیسینا گئتمه، دئیردیلر! هر کیم تبریز سویو ایچسه اوندان یاخچیلیق گؤزله مک اولماز، سؤیله یردیلر! بونلارا باخمایاراق، بوللو کندلی شهره کؤچوب اورادا یاشاییردی و ساغالاندان تبریزه کؤچن کندلیلرین چوخودا، یئکه دوکان محلله سینده ساکین اولموشدولار. هر حالدا، هجر تای-توشلارینا هر گون گؤزه ل تبریزدن و باشماقلاریندان دانیشیردی و ایکی-اوچ آی گئجه-گوندوز شهره گئتمه گی آرزولاییردی.

یئددی اوشاق آناسی اولان زهرا، یایین اورتا آیینین ایستی گونونده، حیطده گونده کی ایشلریله مسغول ایدی کی، بیردن-بیره قارنی بتر سانجیلاندی. آیاق اوستونده قالا بیلمه ییب، "ای وای اؤلدوم!" دئییب، چیغیراراق یئره سریلدی. کنده دوکتورون اولمادیغی اوچون، ال-آیاق ائدیب آروادین شوفرلیک ائدن اری مشدعلییه خبر یئتیرمگه چالیشدیلار. تبریز ایله ساغالان آراسیندا موسافیر داشییان مشدعلی ایسه، شهردن بوش قاییدیب اؤزونو ائوینه یئتیردی و یوبانمادان آروادی زهرانی کؤهنه پئیکانین دالی صندلینه میندیریب شهره گؤتورمک ایسته دی. او یاندان، آناسینین شهره یوللانماسینا شاهید اولان هجر، قیشقیراراق اؤزونو حیطده یئردن-یئره سورتدو و "منده شهره گئدیرم!!" دئیه رک گؤزلرینین یاشینی اله دی. بیر قیشقیریق سالدی کی، گل گؤره سن! ناچارچیلیقدان، تازا باشماقلاریلا شهر پالتارلارینی گئییندیریب اونودا آناسینین یانینا گئچیرتدیلر. بالاجا قیزیندا گؤزونون یاشی کسیلیب، سانکی آرابادا اوتورارکن آرزوسونا چاتدی!

هجرین اللی یاشلی آز ساواد آتاسی، حیرصله ماشینی ایشله دیب، کاسیبین باختینا سوخوشدورا-سوخوشدورا شهره ساری یوللاندی. نیگران کیشی یولو سورعتله سوردو و تئزلیکله گلیب آجی کؤرپودن سوووشدو. یولا دوشندن بیر ساعات گئچمیشدی کی، آروادی خسته خانایا یئتیردی. یاخشی هله، زهرانین وضعیتی خطرلی دئییلدی. کیشی خسته خانادان چیخیب، یاخینداکی داواخانادان دوکتور یازدیغی داوالاری آلدی.

آردینداندا آپاریب نوخوشا ایینه ووردوردو. بئله لیکله، زهرانین رنگ-روحو یاواش-یاواش اؤزونه گلدی. مشدعلی خسته دن آرخایین اولدوقدا، گولومسه یه رک ساکیت اوتورموش قیزینی دانیشدیردی. سونرادا زهرایا دئدی: "آی آرواد، بوگون گلین سیزی فاطماگیلین تزه ائولرینه آپاریم! سیزی اورا قویوم اؤزوم ایشیمه قئییدیم. آخشام باشیدا گله رم گؤتوررم." عمه سینین تازا حیطینی گؤرمه میش هجر، بو سؤزلری ائشیدرکن اولدوقجا فرحلندی. آمما آناسی اوزاقداکی بالدیزدان بوللو گیلئیلنیب، یئکه دوکان طرفلرینده یاشایان عمیسی ائوینه گئتمگی مصلحت بیلدی. بئله جه ار-آرواد آراسیندا بیر آز چکیش-برکیش اولدو. هر حالدا، مشدعلی قادینین سؤزونو قبول ائتمه ییب اوخویا-اوخویا باجیسی ائوینه دوغرو سوردو. نئچه ایل ایدی، مشدعلینین عاییله سیله باجیسی فاطیمه گیلین گل-گئتلری یوخ ایدی. مشدعلی اؤزو هردن گئدیب باجیسی ائوینه باش ووروردو و فاطیمه نین حالینی سوروشاندا دئییردی: "یاخچیدی، یانسین چیراغی گلسین ایشیغی!" آنجاق، اوللر فاطیمه نین عاییله سی تئز-تئز کنده قوناق گلردیلر. اونلار گلنده چوخ واختلار مشدعلی قویون کسردی و اونون اوشاقلاریدا اوره کدن سئوینردیلر. اونلار عزیز قوناقلاری گؤتوروب چؤللرده دولاندیریب کؤنوللرینی شاد ائدردیلر. زهرا ایسه، اؤز اوشاقلارینا یئدیرتمه ین غذانی شهردن گلنلره پیشیرردی. گئجه یاتاندا قوناقلارا اؤزه ل یورقان-دوشکلر آچاردی. نئچه گون قالسایدیلاردا، درین سایغی گؤستررردیلر. سونرالار، نم-نییه گل-گئتلر آزالدیلار!؟ ائوده دئییردیلر، بیبینین اوشاقلاری بؤیودوکده داها بیزلری سایمیرلار! اینیش ایل یئنی حیط آلیب یئکه دوکاندان ولیعصره داشیناندان سونرادا، شهرلیلر داها کنده گلمیردیلر. بیبیگیل ولیعصرده کیلره تای گئییینیردیلر. ایصفهان، شیراز و باشقا یئرلره ده گزمگه گئدیردیلر. بونونلا بئله، هجر ائولرینده قونوشولان بئله سؤزلری هئچ زامان باشا دوشمه میشدی! قیز یولدادا دؤنه-دؤنه عمه گیلدن دانیشیردی. مشدعلی ولیعصره ساری سوررکن، هجر نئچه دقیقه دن بیر آتادان سوروشوردو: "ده ده بس هاواخت عمه گیله یئتشه جه ییک؟!!" هردنده تبریز منظرلرینه هویوخ قالاراق، هر ذادی اونودوردو.

خسته خانادان یاریم ساعات یول گلدیکده، سوروجو گؤرکملی ولیعصر محلله سینه یئتیشدی. او باجیسی ائوینه طرف گئدیب، بیر قیراقدا ساخلادی و هامیسی ماشیندان اندیلر. مشدعلی، دووارلاری آغ مرمردن اولان، ایکی مرتبه بینانین کئرم رنگلی قاپیسینی زهرایا گؤستردی و غورورلا، "باخ آرواد، باجیمگیلین ائوی بورادی!!" دئدی. سونرادا قاباغا یئرییب قاپینین زنگینی باسدی. قوناقلارین قارشیسینا، بیبی ایله بالاجا اوغلو آرش چیخدیلار. عمه هجرین اؤزوندن اؤپسه ده، ندنسه قوهوملاری گؤردوکده ائله ده سئوینمه دی!؟ فاطیمه نین هؤووشنه یه دوشدوگو لاپ ائله بللی ایدی! او دئیه سن آیری بیر قوناغی گؤزله ییرمیش!! یئددی یاشلی آرش فارسجا بیر سؤزلر دئسه ده، دیلینی آناسیدا دوزگون باشا دوشمه دی، قالا هله کنددن گلن قوناقلاری! هر حالدا، قوهوملار هره سی باشقا-باشقا حیسسلرده اولاراق ایچری گئچدیلر.

زهرا گؤردو، بو گئنیش دام-داش بالدیزین قاباقکی ائویله هئچ توتوشدورمالی دئییل! حیطین اورتاسیندا دوم-دورو سویلا دولو اولان تمیز بیر حوووض گؤرسنیردی و اورادا فووواره لر گؤیه گئدیردیلار. قادین حوووضو ایزله یه-ایزله یه اوره گیندن گئچدی: "کاش بیزیمده حیطیمیزده بو دورو سولاردان اولئیدی!! جامیشلاریمیز بو سولاردان ایچئیدیلر، سویا گیریب یاتئیدیلر!" آردینداندا حیطده کی جور به جور آغاجلارا گؤز دولاندیردی.

قوناقلار نئچه دقیقه حیطی تاماشا ائدن سونرا، دانیشا-دانیشا ائوه ساری یئریدیلر. دهلیزده باشماقلارینی چیخاردیب، بویور-بویورلا بزه نمیش قوناق اوتاغینا گئچدیلر. اوتاغین دووارلارینا چئشیدلی تابلولار وورولموشدو. اورانین هر طرفیده سهمانلانمیش موبل-صندلیله دولو ایدی. آنجاق اوتورماغا یئر یوخ ایدی!! مشدعلی بیر بوش یئر تاپیب، موختته یه دایاناراق ایلشدی. هجرله زهرادا اونا یاخین اوتوردولار. قارداش یوبانمادان باجیسینا دئدی: "فاطما بیر دانا چای گتیرسن، من گئدرم. آخشاما یاخین گلیب بونلاریدا آپاراجاغام. قوی هجر چیخسین حیطیزده نه قدر اوینویور اویناسین!!" عمه ایله اوغلو آشپزخانایا گئتدیکده، زهرا، اری ایله ساکیت اوتورموش قیزینا گؤز دولاندیریب، اؤز-اؤزونه، "بیز هارا بورا هارا!" دئدی. دردینی اونودان قادین، ائوین هر شئیینه فیکیر وئریب، تانیمادیقلاری شئیلری گؤردوکده، قلبینده، "او گؤره سن نمنه دی؟!" دئدی.

بیرده یقین ائتدی، بالدیزگیل اونلاری یوخ، باشقا قوناغی گؤزله ییرمیشلر! هر حالدا، مشدعلی چای ایچندن سونرا دوروب گئتدی و آرواد-اوشاغینی یالقیز بوراخدی.

مشدعلی یولا دوشر-دوشمز، عمه نین اری تله سیک ائشیکدن گلدی. بوگون ایشه گئتمه میش کیشی، گؤزلنیلمزدن گلن کند قوناقلارینی گؤرونجه، چوخ-چوخ تعججوبلندی. بونونلا بئله، قوهوملارا خوش گلدین دئیه رک، گئچیب موبل اوستونده ایلشدی و نئچه لحظه آروادینا ایری-ایری باخدی! سونرا زهرادان کندلیلرین احوالینی سوروشدو. قادیندا قیسلاراق جواب وئریب، کؤنلونده، "کیشی ائوه گلدی داهادا پیس اولدو!" دئدی.

بالدیزین اری بو حاجی کاظیم، قونشو کندین آداملاریندان ایدی. ایشینی بننالیقلا باشلامیش چالیشقان کیشی، بازاردا اؤزونه نئچه دوکان آلا بیلیب، پولو پول اوسته قالاییردی! گونو-گوندن زنگینله شن حاجی، بو گونلر تبریزی بینمه ییب تهران سئوداسینا دوشموشدو!

عمه نین ایکی ارلیک قیزی وار ایدی. اونلار قوناقلارین گلمه سینی پنجره دن گؤرسه لرده، اؤز اوتاقلاریندان ائشیگه چیخمادیلار. نییه کی، کندلیلری گؤرموش بو قیزلارین آز قالیردی باغیرلاری چاتلاسین! بزه نیب دوزه نن قیزلار، بوراجان هر یاندا بیز کندلی دئییلیک دئمیشدیلر. اونا گؤره ده، بو اؤزه ل گون کنددن گلن یاخین قوهوملارینی گؤرندن بری اولدوقجا حیرصلنمیشدیلر!

عمه نین بؤیوک اوغلودا، بوگون بازارداکی دوکاندانلارینین بیرینده ایدی. بیبینین او اوغلو، اوشاقلیقدا داییسی مشدعلیدن هله-هله آیریلمازی. اوغلان داییسینین آراباسینا مینیب، اونا یئمه لی-ایچمه لی آلدیراردی. آنجاق یئکه لندن سونرا، داییسی گؤرنده آناسینا دئیردی: "شوفرین اوستوندن گره ک عطیر ایبی گلسین، داییسینین اوستوندن تر ایی گلیر!؟"

زهراگیله اوتوردوقلاری یئرده سوفره آچیلیب ناهارلارینی یئدیلر. آز سونرا ایسه، قاپینین زنگی بیردن-بیره باسیلدی! عمه نین قیزلاری پنجره یه ساری گئچدیلر. حاجی کاظیم قاپییا دوغرو گئدرکن، فاطیمه تله سیک زهراگیله ساری گلدی و دئدی:

"زنداداش سیز گئچین او بیری اوتاغا، گلنلر اؤزگه قوناقدیلار! بیر آز اوتوروب گئده جکلر!" ائله جه، عمه هجرگیلی اؤزیله گتیریب دالی اوتاغا اؤتوردو و قاپینی اؤرتوب اؤزو تئز قاییتدی. حؤرمتله قارشیلانان یاد قادینلا کیشی، قوناق اوتاغینا گئچیب، نزاکتله موبللارین اوستونده ایلشدیلر.

دالی اوتاقدا، زهرانین حیرصی باغیرساغینی کسیردی! اوره گینده ارینندن سوروشوردو: "آی ساده کیشی، ایندی باخ گؤر، بیز بونلارین چیینینه نئجه اویموروق؟!" قادینین گؤزلرینه بیر لحظه ده یاشلار دولدو. او ائله بیل باشقا بیر درده دوشدو و ایچریسینده قاباقکیندان داها آغیر بیر دردی حیسس ائله دی. زهرا قاپییا ساری یؤنلن هجری گؤرونجه، سیچراییب مؤحکم الیندن توتدو و قیزی چکیب یانیندا اوتورتدو. دیشلرینی قیساراق، اونا، "جینقیرین چیخماسین! بیرده یئریندن ترپنمه!!" دئدی. زهرا، قوناق اوتاغینداکی دانیشیقلاردان آنلاییردی، یاد قادینلا کیشی اوغلانلاری اوچون ائلچیلیگه گلیبلر. دوشوندو، ائلچیلره چای، شربت و شیرینی توتورلار. هجر ایسه، ائشیگین یاساق اولماسینین ندنینی بیلمیردی و داراشلیق اوتاقدا یازیغی یامان داریخما باسیردی. قیزجیغاز حیطه گئتمک ایسته ییردی. اونا گؤره ده، قورخا-قورخا آناسینا، "ننه ایستیرم ائشیگه گئده م!" دئدی. آمما آناسی آچیلیشماسینا ایجازه وئرمه دی و ائله گؤزلرینی برلتدی کی، معصوم قیز نم-هاواخت یئرینده اوزانیب درین-درین یوخویا گئتدی. زهرادا اوتوروب دولاشیق فیکیرلره گئتدی. سونرا اودا اوزاندی. هر حالدا، قادینین بیر دقیقه سی بیر گون گئچیردی!

بیبی قیزلاری هجرین سس سالماسیندان نیگران ایدیلار و قیزین ائشیگه چیخماسیندان اولدوقجا قورخوردولار. بیری دئدی: "کاش مامان قاپینی قیفیللایایدی!" او بیریسیده دئدی: "کاش آپاریب اونلاری انباریا سالئیدی! بونلار بوگون هاردان تاپیلدیلار؟!!"

ائلچی گلنلر حؤرمتله یولا سالیندیقدا، عمه ایله حاجی یاواشجاسینا مصلحتلشیب قونوشوردولار. ار-آرواد تئز-تئز گولومسه نیردیلر. دئیه سن وارلی و ساوادلی ائلچیدن

راضی اولموشدولار. بللی ایدی، عمه دوستاغا سالدیقلارینی آزاد ائتمه گی بوتونلوکله اونودموشدور!!

ائلچیلر گئدندن بیر ساعات سونرا، مشدعلی اؤزونو یئتیردی و دالی اوتاقداکیلاری باجیسینین یادینا سالدی! زهرا، ارینین گلمه سینی حیسس ائدرکن، قوش کیمی یئریندن دوردو! آرواد قیزینی دومسوکله ییب یوخودان آییلتدی. سونرا قاشلارینی دویونله ییب، هجرین الیندن یاپیشاراق باشی آشاغی حیطه دوغرو یوللاندی. آنجاق، ننه-بالا باشماقلارینی دهلیزده چیخارتدیقلاری یئرده گؤرمه دیلر!! او حینده، هجر توموب اوجادان قیشقیردی: "هانی منیم توسلاریم؟!" حیطده مشغول اولان آرش ایسه، گئدیب حیطین او طرفینده گیزلتدیگی یئردن باشماقلاری گؤتوروب گتیردی.

کند قوناقلاری گئتدیکده، حاجیدا کوچه یه چیخدی. عمه قیزلاری ایسه، قوناق اوتاغینا گلدیلر. قیزلار کندلیلری پیسله ییب، ائلچیلری تعریفله دیلر. آنجاق فاطیمه ویجدان عذابی چکیردی. او اؤزو-اؤزونو دانلاییردی: "باخ گؤر نئجه قردشیمین اوشاغینی حیطه ده چیخاردا بیلمه دیم!؟ داش دوشسون باشیما!! آمان-آماندا بو قیزلاریمین الیندن! منیم خوش گونلریم ائله یئکه دوکان حیطیمیزده قالدی!!" فاطیمه دالی اوتاغا گئدیب، گئچمیشده کی خاطیر-حؤرمتلری خاطیرلایاراق، باشلاییب اوشاق تکین آغلادی.

زهرا، آرابالاری شهری چیخاناجان، اولانلاری بیر-بیر ارینه سؤیله ییب اونو برک-برک قینادی. ارینه دئدی: "آی کیشی، من سنه دئمه دیم فاطماگیله گئتمییک، دئدین یوخ!؟" آنجاق مشدعلی هئچ بیر سؤز دئیه بیلمیردی. او کاسیبین شانسینا سوخوشدورا-سوخوشدورا آجی کؤرپونو گئچیب، قاز پیدالینا باساراق ساغالانا دوغرو سوردو. هجر ایسه، کنده چاتماغا تله سیردی. قیزجیغاز یولداشلارینا اؤزونون شهر حیکایه سینی حاضیرلاماقدایدی!

سونرالار بللی اولدو، او گون گلن ائلچیلر، عمه گیلی اؤزلرینه باب بیلمه ییب، بیبی قیزینی آلماقدان واز گئچمیشدیلر!

ایللر گئچمیش، عمه نین اوشاقلاریدا بیر-بیر ائولنمیشدیلر. اونلار تویلارینا کنددن کیمسه نی چاغیرمامیشدیلار. آنجاق، بوگون سحر فاطیمه عمه دونیاسینی ده ییشدی و بیر یوللوق آیاقلارینی ولیعصردن کسمیش زهرا و هجر، مشدعلیله یئنه همن حیطه گلدیلر. ... بیرده کی، بو چاغدا ساغالاندا قوناق سئون آدام تاپماق اولمور! دئیه سن، هامی تبریز سویو ایچیبدی!!

۴۷– کبین

چودار قهرمانین اوغلو کاظیم، دوققوزو اوخویوب مکتبی بوراخمیشدی. اوغلان ائوه پارا گتیرسین دئیه، تبریز شهرینده چئشیدلی ایشلر اؤیرنمگه قول قویموشدو. دیبده، کابینئت دوزلتمک ایشینه ماراقلی اولوب، اونو اؤزونون گلجه گی اوچون اویغون بیر ایش حئسابلامیشدی. کاظیم تبریزلی یولداشلارینین بیریله اورتاق اولاراق، بالاجا بیر ایش یئری آچیب، سون بیر ایلده فقط کابینئتچیلیک ائله میشدی. هابئله، یئنی دام-داشلاری شهر ائولرینه تای تیکلن کندلری ساغالاندا نئچه نفره کابینئت قوشوب، ناشیلیغینی چیخارتمیشدی! آنجاق، اوغلان ۱۸یاشی دولارکن عسگر گئتمگه مجبور اولموشدو.

اوجا بویلو قاراشین اوغلان تازا خیدمته گئتمیشدی کی، بیر گون ننه سی اونا زنگ ووراندا، اوچ گنج قیزدان آد آپاریپ دئدی: "کاظیم بونلارین بیرینی سئچ، بیزده ائلچی گئده ک!!" کاظیمدا قیزلارین ایچینده بیلدیر ائولرینه کابینئت قوشدوغو زامان گؤردوگو خدیجه یه کؤنوللو اولوب، ایسته دیگینی آناسینا بیلدیردی. کاظیم بیه نن عاباسین ۱۴ یاشی اولان قیزی، کندین او بیری قیزلارینین چوخونا تای، بئشجه اوخویوب درسین آردینی توتمامیشدی و اودا ائله ائلچی گؤزله ییردی. قئید ائتمک لازیمدیر، عاباس و قهرمانین عاییله سینین یاشام طرزلری بیر آز فرقلی ایدی. بیر یاندا، یوخاری کوچه ده اوتوران، ایشی شهرده اولان عاباس، مال-داوار ساخلامایب اکین اکمه ییردی. ائولی اوغلانلارینیدا اؤزوندن آییرمیش، سوبای اوشاغی یالنیز خدیجه ایدی. ال-آیاغی تمیز خدیجه نینده هئچ ایشی یوخ ایدی و سحردن آخشامادک اویدودان یاییلان تورکییه

فیلملرینه باخیب گون گئچیریردی. او بیری یاندا، آشاغی کوچه ده یاشایان، مال-داوار ساخلایان قهرمان، ائولندیردیگی اوغلانلاریلا بیر حیطده یاشاییردی و اونوندا ائولنمه میش اوشاغی تکجه کاظیم ایدی. قهرمان، ائله کاظیمادا همن حیطده بیر اوتاق نظرده توتموشدو. بونلارا خاطیر، قهرمانین اوغلوندان عابباسین قیزینا ائلچی گلنده، خدیجه نین قوهوملاری قیزین کند ایشی گؤره بیلمه یه جگینی برک-برک وورغولادیلار. آنجاق، ائلچی گلنلر ائله سؤزلری اؤنمسیز ساییب، دیبده ایکی جوانی آداخلادیلار. ایکی طرف، نیشانلایاندان ۵ گون سونرایا تبریز محضرلرینین بیرینده کبین کسمک اوچون قرارلاشدیلار. طرفلر کنده ائولنمه نین رسمیلشمه گونونو گودرکن، قارا عسگرده بیر-ایکی گون مورخصلیگه گلمه لی اولدو.

کبین کسیلن چاغدا، محضر ساغالانلیلارلا دولموشدور. ایکی طرفین قوهوملاری گولومسه یه رک تازادان-کؤهنه دن دانیشیردیلار. آنجاق اونلارین بیریده، قدیمکی، "کبینی کیم وئردی، کیم آلدی!" مثلینی دیلینه گتیرمیردی! او دورومدا، کبین کسمگه حاضیرلانان محضرچی کندلیلره گؤز دولاندیریب، آلله-پئیغمبری یاد ائدرک اوجادان دئدی: "باخین، کبین گونو-گوندن چوخالیر! اؤزوده عندالمطالبه دی! فیکیرلریزی ائله یین! سیز نئچه دئسز من اونو یازاجاغام!!" بؤیوکلردن بیری اونا جواب وئردی: "حاج آغا، بیزیم کنده چوخو ۶۰ میلیونا کسیرلر. ائله ائیبئله یازین!" باشقالاریدا بؤیوک دئیه نی دوغرولادیلار. بئله لیکله، کبین، بیر جیلد قرآن، بیر حالقا اوزوک، بیرده ۶۰ میلیون تومن پول اولدو. آردینجادا شنلیک محضره دولاراق شیرینی پایلاندی و کاظیملا خدیجه قوشا اوتوراركن، اون-اون بئش دقیقه موددتینده بالاجا مراسیملر گئچیریلدی.

گونلر و آیلار سورعتله گئچدیلر. کاظیمین ایکی ایللیک خیدمتی سونا چاتیب، سویونوب کندینه گلدی. اوغلانلا قیز آداخلی اولان اؤتن ایکی ایلده، عاییله لرینین رابیطه لری اولدوقجا شیرین ایدی. اونا گؤره، کاظیم قاییدارکن، قهرمانلا عابباس راضیلاشاراق تئزلیکله اوشاقلارینا توی توتماغا قرار قویدولار و ایکی طرفده سئوینه-سئوینه توی گونونه حاضیرلانماغا باشلادیلار. او گونلرین بیرینده، خدیجه آداخلیسینا زنگ آچیب دئدی: "کاظیم دوزون آختارسان، من ایسته میرم گئده ک سیزین حیطه!!

اوننان-بوننان سؤزوموز چیخار، خاطیر-حؤرمتلر آرادان گئدر!" کاظیم بو قونودا بیر آز فیکیرلشدیکده، خدیجه نی حاقلی بیلدی. سونرادا گئدیب کندده بیر باشقا ائو ایجاره ائله دی. آمما، کاظیمین ائو توتما خبری قهرمانین قولاغینا یئتیشنده، اولدوقجا جینلندی. قهرمان، یولا دوشوب گئدیب اوغول قول قویان آنلاشمانی پوزدو و، "اؤزوموزون ائومیز وار!" دئدی. ائله او گوندن سونرا، ایکی عاییله بیر-بیرلریله شوبهه لی یاناشاماغا باشلادیلار. هر نه ایسه، گنجلره توی توتوب گلینی قایناتا حیطینه گتیردیلر.

نئچه گون تویدان سونرا، کاظیم گئدیب تبریزلی کابینئتچی دوستونون سوراغینی توتدو و یئنه او یولداشیلا بیرگه چالیشدی. اوغلان او ایشده یئنه ده باجاریغینی گؤستردی و چوخ چکمه دن، بیر دانا نیمداش پئیکان آلدی. طبیعی اولاراق، کاظیمین ایشی چوخراق شهرده اولوردو. سحر تئزدن تبریزه گئدیب اوردا ایشینی گؤروب آخشام چاغیدا قاییدیردی. البته، یئری گلنده کندلیلره ده ایش گؤروردو. بئله اولدوقدا، ساغالاندا اونا کابینئتچی لقبی قوشدولار! کابینئتچی کاظیمین ایشی گونو-گوندن ایره لیله ییردی. اینصافا دورساندا الینین ایشی چوخ یاخشی ایدی. ایش صاحابی، کاظیم گؤردوگو ایشی بینمه ینده، الی سولو کابینئتچی کابینئتلری نئچه دؤنه ده اولسایدی، سؤکوب یئنیدن قوشوردو.

خدیجه چوخراق اؤز اوتاغیندا مشغول اولوردو و یاواش-یاواش بئله دوشونوردو، بو یاشام اونون سئودیگی یاشاییش دئییل! گلینین گئتمک آرزولادیغی یئرلر گؤیلوندن گئچنده، او ائوه گلدیگیندن چوخ-چوخ ناراضی اولوردو. خدیجه گلین گلندن ایکی آی سوووشمامیشدی کی، فیکیرلرینی بیر گون دیلینه گتیردی. آرواد، قاش قارالاندا اؤزونو ائوه چاتدیرمیش یورغون ارینه گیلئیلندی: "من ده ده م ائوینده مال-داوار ساغمامیشام، ایندیده سیزه ساغام! من کند ایشی گؤرنمیرم! ائویزده هارا باخیرسان سیچان فضله سیدی!! من والله هر ذاددان ایرگنیرم!!" سونرا آرتیردی: "کاظیم نه اولور اولسون، منی گره ک آیری حیطه آپاراسان!" ار ارکؤیون آروادینا حاق وئریب، اومود وئرمگه چالیشاراق هله لیک گؤزله مگینی دیله دی. اونون ائو آلماغا پولو یوخ ایدی، ایجاره اوتورماغادا آتاسی قویماز ایدی. کیشینین دئدیکلرینه باخمایاراق، خدیجه او گوندن سونرا هی ایکی

آیاغینی بیر باشماغا سوخوب ایسته دیکلرینی تیکرارلادی. یاواش-یاواش گلینین سؤزلری قایین-قودا ایچینده ده یاییلدی. بللی اولان، قهرمان اوغلونون باشقا یئره داشینماغینا اولدوقجا کؤنولسوز ایدی و باشلاییب گلین ایله سویوخ و قاش-قاباقلی داوراندی. آنجاق، دئیه سن گلینده او دئین گلینلره اوخشامیردی!!

ایکی ایل بویوندا، ایختیلافلار گئتدیجه بؤیویوب خبرلری کنده یاییلدی. او حیطده ناراحات-ناراحات گئچینن خدیجه، بیر گون بتر نوخوشلاییب آتاسی ائوینه یوللاندی. آتا-آناسیدا قیزلارینین آغیر وضعیتینی آنلاییب، چوخ-چوخ کدرلنیب نیگران اولدولار. اونلار، بالالارینین دردینی درمان ائله مگه چالیشدیلار. عابباس چوخ گونلر ایش-گوجوندن قالدی و هپاتیت توتموش خدیجه نی گؤتوروب، تبریز و حتی تهرانا آپاردی. خسته آردیجیل اولاراق داوا-درمان اولونوب، دیبده ده ساغالدی. آنجاق خدیجه دوزلسه ده، داها قایناتاسی حیطینه قاییتماق ایسته مه دی. گئدرسم یئنه ده خسته لنرم، دئدی. ائله جه ایکی ایله یاخین آتاسی ائوینده قالدی. بیرینجی ایل نئچه دفعه گلینین دالیسیجا گئتسلرده، دؤنمه دی. ایکینجی ایلده ده داها سوراغینی توتمادیلار. کاظیم اؤزو ایسه، گئدیب آروادینین کئفینی بئله سوروشمادی! فقط هردن تیلفون ائدیب قاییتماغینی ایسته دی. خدیجه ده هر سفر باشقا یئره گئدرم او حیطه دؤنمه رم دئدی. ائله جه آرالاری بولانمیش عاییله لردن بیر سیرا سؤزلر کندده دئییلدی. بللی اولدو، خدیجه ارینندن عریضه وئرمک قرارینا گلیب، سونرا گئدیب وکیل توتوب بلگه لر ییغاراق اوندان شیکایت ائدیبدی.

خدیجه نین شیکایتینین واختی چاتاندا، ایکی کوسولو عاییله محکمه ده اوزلشدیلر. محکمه ایسه، ایکی طرفین سؤزلرینی ائشیدیب، قرارینی وئردی. آردینجادا قرار ایجرا اولماغا باشلادی. بیر ایلدن آز موددتده دؤولت مامورلاری نیظارتیله، قهرمانگیل خدیجه اوچون ائولرینین بیرینین دامینا ایکینجی طبقه تیکمه لی اولدولار. او گونلر، ائله ایشه کؤنوللو اولمایان چودار قهرمان، هر یاندا گلینی لاغا قویوب، یئری گلنده دئییردی: "آشاغی طبقه ده مال ساخلایاجاغیق، یوخاری طبقه ده گلین!!" بئله-بئله آجی سؤزلر گئدیب گلینین قولاغینا یئتیشدی و اونا اؤزه ل ائو تیکیلسه ده قاییتماغا راضی اولمادی!

خدیجه، بو سفر گئدیب کبین آلماق اوچون وکیل توتوب عریضه وئردی. او چاغدا قهرمانگیلده جینلنیب گلیندن شیکایت ائتدیلر و بیزده قیزی بوشاییریق، دئدیلر. بئله لیکله، عاییله لرین ایلیشگیلری کسیلمگه دوغرو گئتدی.

ایکی ایلدن آرتیق سورن محکمه نین نتیجه سینده، قاضی بوشانماغا قرار وئریب، کبین اوچونده کاظیمی محکوم ائتدی. قاضی کابینئتچینین وضعیتینی نظره آلاراق، ۱۰ میلیون تومن نقد و قالان ۵۰ میلیون تومنیده، ۵۰۰ مین تومنلیک قیسطلارا کسدی. کاظیم، مین موصیبتله ۱۰ میلیونو جورله ییب وئردی، آنجاق ایکی-اوچ قیسط اؤده دیکده، داها پوللاری حاضیرلایانمادی. او، باشقا عریضه حاضیرلاییب یئتیرنمیرم دئدی! طبیعی اولاراق، بو خرجلی کار-کاغاذلاری حاضیرلاماق کابینئتچینی ایشیندن-گوجوندن قویوردو. موشتریلرینه وئردیگی سؤزلره عمل ائده بیلمه ییب، اونلاری یاواش-یاواش الدن وئریردی. ائله او گونلرین بیرینده ده، قیزین جاهازینی گلیب گؤتوروب، ده ده سی ائوینه قایتاردیلار. هر حالدا، نئچه-نئچه عریضه لریله ۵۰ میلیون تومن آلاجاغیندان تکجه بیر میلیون یاریم آلا بیلن خدیجه، بیر ایل داها آتاسی ائوینده آسلاقلی قالدی. بعضیلری دئییردی، یاخشی هله خدیجه ائوین وضعیتینی اویغون بیلمه ییب، قویماییب اوشاغی اولسون!

بو دورومدا، قهرمان بوشانماغی قورتولموش ساندی و اوغلونون قیسطلارینی اؤده یه بیلمه دیگینی نظرده آلمایاراق، کاظیمی یئنیدن ائولندیرمگه چالیشدی! قهرمان نئچه گون سالیب چیخدیقدا، دول اوغلونا چودار یولداشی قاسیمین قیزی نرگیزی صلاح گؤردو. چونکو، ۲۱ یاشلی نرگیز چوخ ایشلک بیر کند قیز ایدی و هر ایشده آتا-آناسینا کؤمک ائدیردی. هر نه ایسه، نرگیزه ائلچی گلنده عاییله سی ائله بیل راضی گؤروندولر. آمما کندلیلردن بیری بو دولاشیق وضعیتی دوشونوب، گلیب قاسیما سؤیله دی: "مشه قاسیم، والله ایشلری قورتولماییب هله! بوشانماغین قورتولماغینا گره ک طلاق صیغه سی اوخونسون. ایکی کیشیده شاهید اولسون! او ایشلر اولماییب هله!! بلکه محکمه ده گودور اوول کبین وئریلسین!!" بو سؤزلر قهرمانا دئییلدیکده، آندا-ماند ایچیب محکمه نین بیر-

بیر بلگه لرینی گؤستردی. آردیندان، نرگیزی آداخلاییب، تئز گئده ک کبین کسک دئدیلر. اوندا کندده جار دوشدو، خدیجه دام-داش سالدیرتدیردی، نرگیزده اوتوراجاقدی!

عاییله لر، تبریزده کبین کسمه قراری قویدولار و اورادا، قهرمان محکمه کاغاذلارینی محضرچینین قاباغینا تؤکوب، اوغلونون قاباقکی آروادینین بوشاندیغینا ایناندیردی. کبینه گلنده، چوخلو چکیش-برکیشدن سونرا ۵۰ میلیون تومن اولدو.

کاظیم یئنیدن ائولندیکده، اونون یولداشلاری اوول آروادینی تعریفله ییب، تازانی پیسله مگه باشلادیلار! دئییردیلر: "کنیز آختاران نرگیزی آلار، آرواد آختاران خدیجه نی!!" یولداشلارین بئله سؤزلری ایسه، کاظیمی جور به جور فیکیرلره سالیردی. بیر طرفدنده، محکمه دن الینه یئتیشن کاغاذلارین آردی کسیلمیردی. کاظیم قورخوردو، کبینی وئره بیلمه دیگی اوچون توتولوب دوستاغا دوشسون. او بیر آزدا دؤزسئیدی، بلکه ده گئج اولاردی. یوبانمیش قیسطلاری حددیندن چوخ ایدی و نه قدرده بورجا-خرجه دوشموشدو. کابینئتچی دولاشیق وضعیتدن قورتولسون دئیه، نئچه گون ات-داش ائله دیکدن سونرا، نهایت آریق گؤی گؤز خدیجه نی، کوک قارا گؤز نرگیزدن اوستون توتدو!! اؤز-اؤزونه دئدی: "یولداشلاریم دوز دئییرها! اولماسا نرگیزی نیشانلی-نیشانلی بوشاییم، اوولکینی آلیم! نرگیزی ایندی بوشاسام کبینین یاریسی یئتیشر، گتیرندن سونرا او ایشی گؤرسم کبینین بوتؤوو یئتیشر!!" کاظیم فیکیرلرینه عمل ائتمک اوچون، اوچ گونون ایچینده نئچه دفعه موبایلیلا زنگ ائدیب خدیجه ایله قونوشدو و آروادین سؤیله دیگی شرطلری بوس-بوتون قبول ائتدی. کیشی، اوچونجو گئجه گیزلیجه گلیب، بوشامیش آروادینی پئیکانینا میندیریب، سورعتله تبریزه قاچیرتدی. او، بو ایشیله بیر کندی بتر چاش-باش قویدو! بعضیلری کاظیمین دلی اولدوغونو ساندیلار. بعضیلریده فیکیری هله صاغیردی، دئدیلر. چوخ آدام ایسه، اونون-بونون سؤزونو تئز اینانیر، آغیزا باخیمدی، سؤیله دیلر! هر حالدا، خدیجه نین یاخینلاری مجبور اولاراق جاهازینی دالیسیجا کنددن تبریزه داشیدیلار، آنجاق کاظیملا خدیجه نین تبریزده ایجاره اوتوردوقلاری منطقه نی بیرینه ده بیلیندیرمه دیلر. بئله لیکله، کاظیم کنددن همیشه لیک قاچاق دوشدو.

قهرمانین حالی پوزولوب، یئددی گون دالبادال ائوینده قالدی. ائشیگه چیخماییب آیاغی ایشینه گئتمه دی. او وضعیتده قهرمانین یولداشلاری نیگران اولوب، یئددینجی گونون گئجه سی اونون گؤروشونه گلدیلر. سلام-علیکدن سونرا، گلنلرین ان یاشلیسی گولومسه یه رک قهرمانلا قونوشماغا باشلادی.

- مشه قهرمان، نئجه سن؟!

- حاج علی نئجه اولاجاغام؟! آبیری-حیادان دوشدوک دا!!

- مشه قهرمان کیشینین باشینا چوخ ایش گلر!! ائوده قالسان آنجاق، فیکیر-خیال چورودر سنی!

- والله مشه قاسیمدان برک-برک اوتانیرام. قورخورام گؤزوم گؤزونه ساتاشا!

- کیشی، دئییرسن گئده ک قاسیملا دانیشاق، گؤره ک او نه دئییردا!؟ هله کاظیمین یئری بللی اولدو یا یوخ؟!

- حاج علی سن اؤله سن، کؤپک اوغلونون آدینی سیجلیمدن سیلدیره جگم!! هارا گیرسه دئمیشم تاپیب کؤتکله سینلر!

- آی کیشی، ائله ذادلارلا بئله ترسه ایشلر دوزلمز! بیرده هر ذاددان واجیب سنین ایشیندی! صاباحدان گئده ک ایشه، اولان اولوبدو!!

- حاج علی، کاش یئر ساتیب بیر یوللوق عاباسین قیزینی بوشالتدییئیدیم! بئله گونه ده دوشمویئیدیم!

گلنلر نه قدر دئسه لرده گئده ک قاسیملا دانیشاق، فایدا وئرمه دی و قهرمان قاباغا گئدنه اوخشامادی. او، قاسیمین یانیندا اوتاندیغیندان سو اولوب یئره گئده جگینه اینانیردی! هر نه ایسه، یولداشلار صاباحیسی گون گلیب قهرمانی ایشینه آپاردیلار.

قهرمان ایشه گئدندن سونرا، اونون یاخینلاریندان اولان دؤرد نفر گوجلو کیشی، بیر پژو آراباسینا مینه رک، اوچ گون آرد-آردا تبریزده کابینئتچی کاظیمی آختاردیلار. نهایت، سوراقلاشا-سوراقلاشا اونون اندیشه شهرجیگینده کی کابینئت قوشدوغو آپارتومانلاری تاپدیلار. پژویا مینلر اورالاردا گودوب، کابینئتچی پئیکانیندان اننده، دوشوب اونو یاخالادیلار و ووروب یئره سره رک، تپیک-یومروقلا او کی وار ازدیلر! آغیز-

بورنونو تیلیت قان ائدیب، آراباسینین تکرلرینین یئلینی آچاراق، اوزاقلاشدلار. هله لیک گؤرر، دئدیلر!

ائله او گونلر، چودار قاسیم گئدیب وکیل توتوب شیکایت وئریب، قیزینی بوشالتدیرماق و کبینینی آلماق ایسته دی. بیرینجی محکمه یه گلن کاظیم، "من آروادیمی بوشامیرام! شهرده خدیجه نی ساخلارام، کندده نرگیزی!" دئدی. آمما ایکینجیله اوچونجو محکمه لره آیاغینیدا قویمادی!

قاسیمین آداملاری کندده جار سالیبلار، کؤپک اوغلونو زیندانا سالدیراجاغیق! اونلار دئییرلر، محکمه هاراجان چکیر چکسین، ده ده سینی یاندیراجاغیق! وکیللری دئییر: "کبینین هامیسینی آلاجاغیق!!" دالدادا-بوجاقدا کاظیمدان نرگیزین کبینیندن سوروشاندا جواب وئریر: "هر کیم قیزی آلیب، کبینیده وئرسیندا!!" کندلیلر، کاظیمین کسینلیکله محکوم اولاجاغینا اینانیرلار. دئییرلر، فهله بابا نئچه ایل تاپدیغی پوللاری، کبینه، نفقه یه و محکمه لره خرجله دی و خرجله مه لیدیدا. پیس گونه قالاجاغینی، هابئله عؤمور بویو ایشلرینین آخسار اولاجاغینی گومان ائدیرلر. اوره گی یوموشاق آداملار کندده قالماییب، هامی سینه سینه دؤیور! قهرمان ایشلرین بورا چاتاجاغینی بیلسئیدی، قویاردی خدیجه ایجاره اوتوراردی!

آروادلار، آزادلیقلاری و قادینلارین حاقق ایستمکلرینی اویدولاردا گؤرورلر. دوروملارینین ائله اولماقلارینی آرزولاییرلار. اویدو بیر ذادلار گؤستریر، اونلاریندا اورکلری ایسته ییر! آنجاق گؤرونتولرده گؤستریلنلر گئرچک دونیادا یوخدورلار!! گنج قادینلار بوشانماغین چوخ راحات اولاجاغینی دوشونورلر. آمما اونلار غربده اولمایان کبینلردن هئچ زامان واز گئچمه ییرلر! باشقا موسلمان آروادلاری کیمی، کبینی چوخدا یاخشی بیلیرلر! بیلمه سینلر، بس نه ائتسینلر؟! بوشاندیقدا یاشاییشلاری اونا باغلی اولور. ساغالاندا ۲۵ یاشا جاتمامیش قادین طلاق آلاندا، موتلولوق اوچون چالیشماغا شانسی اولماییر. اومودلاری کسیلیر. بو دول گنج آروادلاری آلان تاپیلسادا، باشقا یئرلرین مؤعتادلاری اولور!

۴۸– جیغاللیق

قوچعلی، قورخونج بیر یوخو گؤروردو. اوزاق چؤلده قویون اوتارماقدایدی کی، کندلیلری میرقاسیم نم-هارادان تاپیلدی!؟ آریق-کوله ساققالی سئیید، اوولده حیرصیله دیندن، ایماندان و کندلیلیکدن صؤحبت ائله دی. آردیندان، نم-نییه اونو چؤللرده قووالاماغا گؤتوردو!؟ ده ینگی بیر یاندا، بؤرکوده بیر یاندا قالدی. دیبده ده، قاچان قوچعلینی سوروسوندان خئیلک آرالیدا یاخالادی. هئیکللی کیشینین سینه سی اوستونه چیخیب خیتدکله دی و هده له یه-هده له یه سئیید مالیسینی ایسته دی! گوبود اللری یارارسیز قالان قوچعلی، گوجه نه-گوجه نه، "نمنه ایسته ییرسن اونو دئه؟!" دئیرکن، میرقاسیم جوابلادی: "قوچعلی، آغ قوچووو منه سئیید مالی وئر! آی موسلمان آخی، سن ایندییه جن منه دوز-عمللی بیر پای وئرمه ییبسن!؟" جوابیندا، قوچعلی وئردیکلرینی آلتدان بیر-بیر سایيب دلیل گتیردی. آنجاق ناراضی سئیید بوغازینی داهادا برکدن سیخدی. قوچعلی چوخ-چوخ چتین نفس آلا بیلدی. دوروموداً گئتدیکجه آغیرلاشدی. اینسانین روحو بدنیندن آیریلماقدایدی کی، بیردن هاراسان یوخودان آییلدی!! کیشی گؤردوکلرینین یوخو اولدوغونو آنلادیقدا، آلله شئیطانا لعنت ائله سین دئییب اوره گی یئرینه گلدی! بونونلا بئله، گئجه یاریسیندان سحره جن یاتانماییب یاتاغیندا وورنوخدو. بیر لحظه ده میرقاسیمین سؤزلرینی اونودا بیلمه دی. اؤزوندن دؤنه-دؤنه سوروشدو: "گؤره رسن موسلمانچیلیغیمدا من هانسی حارام ایشلر گؤرموشم؟!" آردینداندا سورغولارینا یانیت آختاردی. آتا-آناسینا بیر عؤمور قوللوق ائدیب، اؤلنده ده قوم شهرینه آپاریب قویلامیشدی. هابئله، کند ماللاسینین بویوردوقلارینین هامیسینا عمل ائتمیشدی. موسلمان کیشی، بونلارین توکنمز ثوابی اولان ایشلر اولدوغونا اوره کدن اینانیردی. باخمایاراق کی، اؤزونون بعضی یئرلرده آخساق اولدوغونو و پوخلو ایشلر گؤردوگونوده دریندن بیلیردی!

او گئجه قوچعلییه مین گئجه جن اوزانسادا، سونوندا سحر آچیلدی. کیشی چؤله گئتمگه حاضیرلانا-حاضیرلانادا فیکیرلشدی. او، داوارلاری چؤله آپارمامیش مسئله نی

حل ائتمک قرارینا گلدی. وئرن ال قادا-بالا قایتارار دئیه، گئچیب قویونلارینی کؤمدن حیطینه چیخارتدی. آردینجادا یئنی یئتمه اوغلو یاغیبی سسله دی. اوغلو حیطه چیخارکن، قوزولارین بیرینی گؤستررک دئدی: "اولان، او قوزونو آپار میرقاسیمین قاپیسیندان اؤتور، تئز قاییت! سنده بوگون منله داوارا گلجکسن." یاغیب کدرلنیب سوروشدو: "ده ده آخی نییه؟!" قوچعلی نصیحت اوچون نئچه کلمه سئییدلرله سئییدلیدان دانیشدی. سونرادا یوخوسونو سؤیله دی. یوخونو دئدیکده، نم-نییه اوغلان بیردن برکدن گولدو!؟ آردینجادا هویوخموش آتاسینا دئدی: "آی ده ده، سن میرقاسیمدان یئکه سن آخی، سنده اونو وواردین دا!! میرقاسیمداندا جوانسان، اونون مه یه سنه گوجو چاتار!؟" اوغلوندان ناتاراز سؤزلری ائشیدن قوچعلی، نئچه لحظه دوروخدو و کیشینین حیرصی باغیرساغینی کسدی! "استغفرو الله-استغفرو الله!" دئییب دلی شئیطانی لعنتله دی. سسینی اوجالداراق ده ینگینی قووزاییب باغیردی: "گئچ اولان سفئه لمه! قوزونو آپار وئر قوی خاطانی باشیمیزدان سوواق! گئئئئچ!!" یاغیب بو سفر، ساغ-سولونا باخمادان گؤستریلمیش قوزویا طرف گئتدی. حئیوانی توتوب، قوجاغینا آلیب آتا دئینه عمل ائتمک ایسته دی. بونونلا بئله، قاش-قاباغی یئر سوپورن آتاسی اونو بیرده دانلادی: "بئش ایل درس اوخوتدوردوم، لاپ آزدین دا!! هر سؤزون دیبینه گئدیرسن! آپار وئر دئنن ده ده م یوللادی دئدی سئییدمالیدی. آی عاغیلسیز، مه یه سنه دئمه میشم سئییدلره ساتاشمازلار!؟"

یاغیب دوغرودان آنلادی، بیر آزدا دایانسا آتاسی میرقاسیمین عوضینی اوندان آچاجاق! اونا گؤره، تله سیک حیطدن چیخیب میرقاسیمگیله ساری یوللاندی. کندین اورتاسیندان گئچیب، بئش-آلتی دقیقه ده سئییدین ائوینه چاتدی.

میرقاسیم، حیطین او باشیندان قوجاغیندا قوزو گتیرمیش یاغیبین کوچه قاپیسیندا دایاندیغینی گؤردو و اونا دوغرو یئریدی. یئتیشیب کئف-احوال ائله دی. بیر یاغیبا باخدی، بیرده آلا-بولا قوزویا باخدی. سونرا الینی توم ساققالینا چکیب، کیرپیک چالمادان نئچه ثانییه خیاللارا گئتدی. ائله بیل، قوزونون شککلی اولدوغو آغاسئییده وحی اولدو!! سئییدباشلاییب اوغلانی سئوال-جواب ائتدی. یاغیبدا آتاسینین گؤردوگو

یوخونو سؤیله ییب تاپیشیریغینی دئدی. آردینداندا قوجاغینداکی سئیید مالینی حیطه بوراخماق ایسته دی. آنجاق گؤردو، میرقاسیمین رنگی ده ییشدی! قوجا سئیید اؤفکه لنیب، "قویما یئره توخلونو!!" دئدی. سونرادا گیلئیلندی: "بورا باخ اولان، ده ده اوو منی نمنه حئساب ائله ییب؟!! سنین ده ده اوو نه جور موسلماندی؟! آی اوغول، منه یوخودا ال قویدوغومو گتیرین، آیریسی اولماز!! ده ده اووا دئنن سئیید مالیندا جیغاللیق ائله مزلر!!" بئله سؤزلری گؤزله مه ین یاغیب چوخ-چوخ ناراحات اولدو، آمما بیر سؤز دئمه دن قاییتدی. قوچعلینین اوغلو دؤرد-بئش قدم گؤتورمه میشدی کی، سئیید اونو چاغیریب توختاقلیق وئرمگه چالیشدی: "قاداوو آلیم بالا، جددیم حاققی من بونلاری اؤزوزه گؤره دئدیم! سونرا دئمه یین دئمه دی!!"

یاغیب، گلدیگی کیمی قوزو قوجاغیندا اولاراق ائولرینه طرف دؤندو. اوغلان یولدا تئز-تئز پیچیلداییردی: "سن یئمه من یئییم داعواسیدیدا!!" دوشونوردو، ایندی آتاسی میرقاسیمدان آجیقلانیب داها قوزونو اونا وئرمه یه جک! آنجاق، یئتیشیب سئییدین اینجیک اولدوغونو آتاسینا سؤیله یرکن، اونون حالینین پوزولدوغونو گؤردو! آتا دویغولاناراق دئدی: "اوغول، قیسمتدن آرتیق یئمک اولماز! گوناهلار منده دی، سئیید لاپ دوز دئییر!! ایسته دیگینی وئرمه سک بیزه چوخا باخار!!" نتیجه ده، ده ده-بالا ال-آیاق ائدیب، کؤمکلشه رک آغ قوچلارینی توتوب، میرقاسیمگیله آپاردیلار. حئیوانی مقصده چاتدیریب آغاسئییدی راضی سالدیلار.

قوچعلی آرخایینلاشیب، ضرر-زییانین اونون مال-داواریندان اوزاقلاشمیش اولدوغونا ایناندی و کئفی کؤک اولدو! خیالی راحاتلاشیب داوارینی چؤله چیخارتدی. آنجاق آتایلا چؤله یوللانان اوغلونون فیکیری بتر مشغول ایدی. یاغیب اوره گینده دئییری: "قوچوموزو اؤز الیمیزله آپاردیق وئردیک میرقاسیما! دئدیک سئییدین داششاغی شیشر!! میرقاسیم ده ده می قورخوتدو، قوچوموزو الیمیزدن آلدی!" داوار سوره-سوره اؤزونوده قیناییردی: "کاش منده ده ده مین یوخوسونو سئییده بیلیندیرمه یئیدیم!!" آمما اوغلان قورخوسوندان اوره گینده کیلری دیلینه گتیره بیلمیردی.

بوگونون جریانلارینا شاهید اولان یاغیبین آناسی، ارینه تای آغ قوچون وئریلمه سینی مصلحت بیلیردی. اوغلونون داورانیشی ایسه، اونو چاش-باش قویوردو. برک-برکده نیگران ائدیردی. دئییردی، گؤره سن ایندینین اوشاقلاری نییه بئله دیرلر!؟

۴۹– نوباتچی[1]نین نقشه سی

گون باتا-باتدا، چوبان محمد ایله نوباتچیسی قره احمد، کندین آشاغی طرفینده اولان، چیمنلرین یاخینینداکی کؤده لرده داوار اوتاریردیلار. ائششکلری سورو ایچینده گؤرسنیردیلر. ایتلریده قیراقدا کئشیک وئرمکده ایدیلر. جوان چوبان و اونونلا یاشید اولان نوباتچی، داواری اوتاراندان سونرا گئجه سورونو چؤلده ساخلایاجاق ایدیلار. صاباح سحر باشیدا کنده دؤنوب حئیوانلاری بره[2] یه آپاراجاق ایدیلار. سورو بره ده یئر آلان زاماندا، داوار صاحابلاری اورا گلیب قویونلاریلا گئچیلرینی ساغاجاق ایدیلار. هر حالدا، او گئجه داوارلاری لاپ یاخشی دویورماغا خاطیر، چوبان نوباتچییا اونلارین هارالاردا اوتارماغینین لازیم اولدوغونو سؤیله دی. آنجاق قره احمد باشقا-باشقا اؤنریلر وئریب، بو دانیشیغی اورتایا چیخارتدی:

– آی محمد، کؤده لرده ائله بیر ذاد یوخدو! منی دئسن، گل سورونو چیمنلره بوراخاق!!

– قره اوغلان چیمنلر هله قوروقدولار، یاشدیلار، سولودولار! گؤرسلر هم قارات وئرمه لی ییک، همده آبیریمیز گئدر!!

– اولان بو قارانلیقدا بیزی کیم گؤره جک!؟ یاریم ساعاتدا حئیوانلار دویارلار. یوخسا بئش-آلتی ساعات گره ک سن دئین تکین داوار دولاندیراق، اؤزوموزو یوراق!

– اولماز قره! صاباحلاری بو یاندان کنده قاییداندا گؤرن اولار، دیبده ده ایشین اوستو آچیلار! نه جور قاییتساق، کندده بیلرلر هانسی یاندان گلدیک!

– محمد منیم رحمتلیک بابام دئیردی، بیر دفعه بیر نفرین چیمنلرینی اوتاردیق! سونرا سورونو تازاکند طرفیندن آپاردیق، یوخاریداکی زبرلی کندینین داغ اتکلرینه

گئچیرتدیک! گئجه سورونو اورالاردا ساخلادیق. صاباحیسی یوخاری کوچه دن ساغالانا دؤندوک!! بیزه شکک ائله یین اولمادی، آیریسیندان توتوب غارات[۳] آلدیلار!! بیزده ائله سی بو یانی اوتاراق، او یاندان دؤنک!! آرخایین اول هئچ کیم بیلمز!

- سن اؤلسن احمد، آغ سققللر آدامین ده ده سینی یاندیرارلار! بیرده قوروق یئرلره زییان یئتیرمک یاخچی ایش دئییل!

- عاغلووا دوعا یازیم، نمنه دن قورخوسان؟! دیبی بودو بیلرلر، سنده دئیه سن باشیمیز قاریشدی قویون گئتدی گیردی چیمنلره! اوندا قارات وئره سن!!

محمد بیر آز آغیر-یونگول ائدیب، یاشیل و اوتارمالی چیمنلردن واز گئچه بیلمه دی! فیکیرلشیب، نوباتچینین نقشه سینین لاپ گؤزه ل اولدوغونو دوشوندو. آردیندااندا قره احمدی آلقیشلایاراق اونا گؤزلدیگی فرمانی وئردی. ایکی جوان ده ینکلرینی قووزایاراق داواری قاتلاییب سولو و پالچیق چیمنلره باسدیلار! اؤزلریده کناردا دوروب هیجان و هوسله داوارین اوتلاماسینا باخدیلار. حئیوانلار بیر ساعات موددتینده دویون قارین اوتلادیقدا، گئچیب اونلاری شاللاقلاییب چیمنلردن ائشیگه چیخارتدیلار. سورونو چیمنلردن تازاکند طرفینه سوروب، اورادان زبرلی تپه لرینه گئچیرتدیلر. اونلارین آشاغی چیمنلرن یوخاری تپه لره گلمکلریده ایکی ساعاتدان چوخ چکدی.

زبرلی تپه لرینده، اوولده یورغون و توخ داوارلاری اویغون یاتاغا بوراخدیلار و سورو یئر یه یئر اولدوقدا، ائششکلری گتیریب یوکلرینی آچدیلر. سونرا گئچیب بیر قایانین دیبینده دوشه دیلر. اوندا، اولدوقجا آجیخان چوبانلا نوباتچی، دوز-عمللی بیر شام یئمک اوچون مصلحتلشدیلر. قرارا گلدیلر کی، ناهاردان سونرا آیری سورودن بونلارین سورولرینه قاتیلمیش ارکک شیشگ[۴]ی توتوب کسسینلر!! اونلار یاردیملاشاراق، ائله ده ائتدیلر! آردینجادا اؤزگه شیشگینین اتینی داغ دوشونده کاباب ائله دیلر! چوبانلار آج ایتلرینه ده بول-بول ات-سوموکدن وئریب دویوردولار. بیر دانادا بالاجا چالا قازیب، شیشگین دریسینی اورادا قویلادیلار. بئله لیکله بوگون، داوارلاری، ائششکلری، ایتلری و اؤزلری یامان کئفه باخمیش اولدولار! توخ حئیوانلار یاتارکن، محمد ایله احمدین گؤزلرینه سئویندیکلریندن یوخو گلمیردی. اونلار میرت وورماغا باشلاییب، باشاردیقلاری

ظرافتلری ائتدیلر. جور به جور شادلیق ائله مگه چالیشدیلار و هره سی بیر آزدا اوخودولار. یوخو گؤزلرینه گلدیکده، آند ایچیب دئدیلر: "چؤلون سؤزو چؤلده قالار، کنده دئمزلر! هر کیم دئسه چوخ-چوخ اسکیک آدامدی!!"

سحر چاغی، محمد ایله قره احمد حاضیرلانیب، سورونو یوخاری کؤده لرده اوتارا-اوتارا ساغالانا ساری سوردولر. هله ده، اونلارین میرتلارینین باشی یاریم ایدی! دؤنه-دؤنه بیر-بیرینه، "گره ک آشاغینی اوتاراندا یوخاریدان دؤنه سن!!" دئییب گولوشوردولر. آمما کندلرینه یاخینلاشاندا، شوخلوغو قیراغا قویوب جیددی داورانماغا اوز گتیردیلر.

یوخاریدان گلن چوبانلا نوباتچی، کنده گیرر-گیرمز، آرالیدان مشه ذکرعلینی گؤردولر. ذکرعلی، همیشه کی کیمی الینه بیر چیرپی گؤتوروب، گلیب دمیر یولو قیراغیندا اوتورموشدو. گلنلر کلکلرینین بیلینمه یه جگینه اینانسالاردا، ذکرعلینی گؤرونجه اوره کلرینه بیر تهر هؤوشنه دوشدو! چوبان اؤز-اؤزونه جور به جور توختاقلیق وئردی و ذکرعلی ایله اوز-اوزه گلمه سین دئیه، سورونون باشقا طرفینه گئچیب یاواش-یاواش یئریدی. ائشککلریده اورتایا بوراخدی. نوباتچی ایسه، دینمز-سؤیلمز سورونون دالیسندان گلدی. سورو قاباغیندان سوووشان مشه ذکرعلی، یئریندن دورمادان چوبانی چاغیریب اوجادان دئدی: "محمد داواری اؤتور گئتسین، اؤزوو گل بورا گؤروم!" محمدین آغاجی آز قالدی الیندن یئره دوشسون! آنجاق نوباتچی قویونلاری داها شیددتله شاللاقلادی. چوبان آغ ساققالا یاخینلاشیب، اهمالجاسینا، "سلام ذیهرعلی عمی! نئجه سن؟!" دئییب اونون جوابینی گؤزله دی. ذکرعلی، اوولده آشاغیدان یوخاریا محمده دیققتله باخدی. سونرا باشقا سؤزلر آرایا گتیرمه دن سوروشدو: "اولان گئجه چیمنلری اوتارمیسیز؟! هن؟!!" بو سورغونو ائشیدرکن، محمدین باشیندان توستو قالخدی! بونونلا بئله، دانماغا چالیشاراق جوابلادی: "نه چیمنلری زیهرعلی عمی! بیز گئتمیشدیک زبرلی طرفینه! اؤزون شاهیدسان او یاندان گلیریک!" ذکرعلی دئدی: "اوغول، سنین داوارلاروون هامیسینین قیچلاری پالچیق ایدی!؟ دونن یاش چیمنه گیریبلر!! داغدا اوتارسایدین حئیوانلار تمیز اولاردیلار! منه دئه گؤروم زبرلیده سولو چیمن هاردا وار!؟" چوبان رنگ وئریب رنگ آلدی! بللی اولاراق داها بیر سؤز دئیه بیلمه دی و باشاراتی

باغلاندی[۵]!! ذکرعلینین الیندن اؤزونو هله لیک قورتارسین دئیه، سوروسونون آردینجا گئتمک ایسته دی. آمما بیر آندا آغ ساققال یئریندن دیک قالخیب چوبانین ساغ الیندان توتاراق، ده ینگینی یئره سالدی. آردینجادا باغیردی: "اولان من سنجن ایدیم سنجن بیلردیم، بؤیودوگوم هارا گئدیب!؟ ده ده اوو دئنن بئش-آلتی آغ سققل چاغیرسین، ناهاردان سونرا گئده ک قارات گؤره ک!!" محمد هله ده سؤزون دوزونو دئمک ایسته مه ییردی. بو سفر، قولو قووه لی آغ ساققال بیلگینی ائله بوروب ساخلادی کی، جوانین اوره گینده یاغ قالمادی! دیله گله رک قوروق چیمن اوتارماغینا، هابئله ارکک شیشک شیشه چکمگینه اولدوغو کیمی اعتراف ائتدی! مشه ذکرعلی چوبانی یاواش-یاواش بوراخاندا، جوانین گؤزلری دولاراق دئدی: "والله ذکرعلی عمی، قره احمد منی یولدان ائله!!" هر حالدا، بایاقدان ذکرعلینین سسینه یئتیشن نئچه کیشیده دارتیشماغا شاهید ایدیلار.

او گون ناهاردان سونرا، مشه ذکرعلی ایله کندین دؤرد آیری آغ ساققالی محمدگیل اوتاران چیمنلره یوللانیب، قاراتی بللی ائتدیلر. هابئله، محمد ایله قره احمدی شیشک صاحابینا اونون شیشگینین تایینی وئرمگه محکوم ائله دیلر.

---

۱. چوبانا کؤمک ائدن آدام. گونده ائودن بیر نفر نوباتچی گئدر.
۲. داوار ساغیلان یئر
۳. غرامت
۴. بیر یاشی اولان قویون
۵. هنگ ائله دی!

۵۰– نووروز داعواسی

بؤلگه نین مرکز کندی "نادارلی" ایدی. یازین اورتالاریندا مرکزدن ساغالانا خبر یئتیشدی، هر کیم دهبان (کتخودا) اولماق ایسته ییر، اون گونه جن نادارلییا گلسین. اوندان علاوه کندده بتر جار دوشموشدو، هامینین حتی قادینلاریندا سیجیللیسی

اولمالیدیر. بللی ایدی، دؤولت سیجیللی وئرنده کتخودا گره ک یاخین ایش بیرلیگی آپاراردی. بو دورومدا، کند آغ ساققالاری اؤزلرینی کتخودالیغا صلاحییتلی بیلسه لرده، سیجیللی قونوسوندان چکینیب مرکزه گئتمکه قرار وئره بیلمه دیلر. اون گونلوک فورصت قورتولماقدایدی کی، رحیملی طایفاسیندان اولان صالاح اوغلو نووروزون نادارلییا یوللانماسینین گؤزلنیلمز خبری، کوچه ده-باجادا یاییلدی. صالاح اوغلو نووروز (نووروزعلی) شستلی بیر کیشی ایدی و هامی اوندان حئساب آپاراردی. ۴۲ یاشلی کیشی بوتون مجلیسلرده سئچیلن آداملارین بیریسی ایدی و ائله لاپ اوشاقلیقدان آغ ساققاللار تکین داوراناردی. هر حالدا، نووروز اونونجو گون سحر تئزدن آتینی یهرله ییب میندی و نادارلییا دوغرو چاپدیردی. ناهارا یاخین مرکزه یئتیشیب اورادا اؤزونو تانیتدیردی. ناهاردان سونرادا کتخودالیق حؤکمونو آلیب، دهبان اولاراق یوردونا دؤندو. نووروز، او گوندن بو یانا بوتون مجلیسلرده یوخاری باشدا ایلشدی. کتخودالیق مؤهرونوده پیتیکلره باسدی.

نووروزون کتخودالیغی، کند آغ ساققالارینین ناراحاتلیغینا سبب اولدو. آغ ساققالار بو یاشدا بیر کیشینین کتخودالیغینی حاقسیز بیلرکن، اونا قاتلانانمیردیلار. سیجیلییه گلدیکده کیشیلرین چوخو، آروادلارین سیجیللی آلیب آدلارینین دفترلره گئچیلمه سینی، بی آبروچیلیق و لاپ غئیرتسیزلیک بیلیب، ساغالانا باشی آلچاقلیق اولاجاغینی دوشونوردولر. آنجاق کتخودا نووروز قونونو اونلار تکین دوشونموردو. بونا گؤره، کیشیلر نووروزون سیجیلییه اولوملو یاناشماسینی اونون اوچون باغیشلانماز بیر سوچ حئسابلاییردیلار. بعضیلری دئییردی: "والله اؤلوم اوندان شرفلیدی، آدامین آروادینین آدینی سوروشالار!!" بعضیلریده دئییردی: "نووروز گره ک جماعت ایچینده سیجیللی وئرندن آرودینین آدینی سوروشسون! گؤره ک سیجیللی وئرن دئسه، اوندا بیزده آروادیمیزین آدینی دئییب سیجیللی آلاریق!!"

کندلیلر سیجلییه شوبهه لی باخسالاردا، یازین اورتالاریندا سیجیللی وئرنلر تبریزدن ساغالانا گلدیلر و نئچه گون بیر ایلجن کتخودا اولموش نووروزون ائوینده قوناق قالدیلار. او گونلرده، سیجیللی وئرنلر نووروزون قوناق اوتاغینا گلن کندلیلردن سورغولار

سوروشوب، سیجیللیلرینی یازیب اللرینه وئردیلار. بئله جه، قادینلارین آدلاری جماعت ایچینده سسله نیب کاغاذلارا گئچدی. بو ایشلر باعیث اولدو، آغ ساققالارین نوروزدان داهادا چوخ آجیقلاری گلدی و اونو داها شیددتلی قینایيب پیسله دیلر. موخالیف اولماقلادا کفایتلنمه ییب، چالیشاراق کندده ایکی تیره لیک سالدیلار. موخالیفلر تئزلیکله کندین بوتون طایفالارینی بیرلشدیررکن، رحیملینی تکله دیلر. حتی، رحیملی ایله بیر کؤکدن اولان کلبه اسماعیل اوشاغینیدا اونلاردان آییرماغی باشاردیلار. هده-قورخولارا باخمایاراق، یالقیز قالان رحیملیلر اؤزلریله دؤولته گووه نه رک دالی اوتورماییب دیرندیلر. بئله لیکله، کوسگونلوکله گرگینلیک کنده حاکیم اولدو و بو گئدیشلرله قورخولو طایفا داعواسی قاچیریلماز گؤروندو.

ساغالانین پوزغون دورومونون خبرلری بوتون منطقه ده یاییلدی. بیر یاندان، ساواشی یاخین گؤرن ایکی طرفین قوهوم-تانیشی، او یان-بو یاندان اونلارین اللرینه اوزون-اوزون زولالار یئتیشدیردیلر. بیر یاندادا خبر چاتدی، بؤلگه بؤیوک باشلاری ساغالان طایفالارینی باریشدیرغا سؤز وئریبلر و اونون اوچون تئزلیکله بو داعوالی کنده گلجکلر.

یایین آخیر جوماسیندا، ساواش دوشمه میش، بئش نفر قیراق یئردن گلن آتلی آراچی اؤزلرینی ساغالانا یئتیردیلر. آناخاتین کندلیلرین اولان "سرتیب" سسله نن بیریسیده آراچیلارین آراسیندا گؤرسنیردی. بؤیوک باش آراچیلار، او گون ناهاردان قاباق ایکی قارشی طرفی بیر یئره ییغیب دانیشدیردیلار. قورولان ییغینجاقدا، طرفلر اوولده بیر آز چکیش-برکیش ائتدیلر. آنجاق نهایت، ایکی طرفده بیر پارا تقصیرلرینی قبول ائدیب یوموشاندیلار. جلسه نین سونوندادا طرفلر قوران کیتابینا آند ایچیب، کیتابا ال باساراق، "بو قورانا آند اولسون، آغاجا ال آپارمایاجاغیق!" سؤیله دیلر. باریشاندان سونرا، قیراقدان گلنلرین هره سی ناهار یئمک اوچون آیری-آیری طایفالارا یوللاندیلار. آناخاتینلی سرتیبده رحیملیلره گئتدی. رحیملیلر ایسه، سرتیبی ارباب ساياغی قارشیلاییب، قوناق ائدیب عزیزله دیلر.

او جوما آخشام باشی، ایکی طرفده ایکی تیره لیگین باشا چاتدیغینی دوشونه رک، آتلی آراچیلاری کنددن یولا سالماغا چیخمیشدیلار. آراچیلار بیر آز یول گئتمیشدیلر

کی، بیردن-بیره آناخاتینلی سرتیب آتینی دؤندریب یولداشلاریندان آیریلاراق رحیملیلره ساری سوردو. گلیب اونلارین قوناقلیق ائتمه لریندن درین تشککورونو بیلدیردی و اوزونو نووروزا توتوب اؤیود وئردی: "کتخودا قویماییین کندده آدام اؤلسون! آدام اؤلسه کنددن یوز ایله جن داعوا ییغیشماز!!" سرتیب او سؤزلری دئییب، آتینی او بیری طایفالارا دوغرو سوردو. یاخینلاشیب یاواشجا اونلاریدا دلیل-نصحیت ائله دی: "بوگون من گؤردوم، رحیملیلرین وارلی-کارلی آداملاری چوخدو! کندلرده تاپیلمایان شئیلر اونلاردا وار! اونلارین اصلیلریده نووروزعلیدی! مندن دئمک نووروزعلینی گره ک اؤلدورسیز!! یوخسا هممشه لیک رحیملیلره باش ایمه لیسیز!!" آناخاتینلی آغ ساققاللاری چاش-باش بوراخاراق، آتینی قامچیلاییب دوستلارینا قوشولودو.

او گونون صاباحیسی، سرتیبین دئدیکلرینی اینانان طایفا بؤیوکلری، گئجه چاغی گیزلی اولاراق بیر ییغوا قوروب مصلحتلشدیلر. نتیجه ده، رحیملیلرله اولان دوننکی قرارلارینی پوزارکن، اؤز آرالاریندا یئنی-یئنی قرارلار آلدیلار.

سرتیبگیل گئدندن دوز اوچ گون سووشوردو. آخشام باشی، نووروز حیطینین دوواری دیبینده یاسدیقلارا دایانیب اوتورموشدو و تسبئح چئویریردی. یونگوللشمیش کتخودانین اوره گیندن گئچیردی، کاش الیندن گلئیدی کندده قالارگی ایشلر گؤره ایدی. قلبینده بعضیلرینی قینایيب، سرتیبگیلین آتالارینا رحمت اوخویوردو. نووروزون حیات یولداشی کناریندا اوتورموش، دینمز-سؤیلمز دالبادال کیشیسینه چای بوشالدیردی. کیشیده آرواد بوشالدانی ایچیردی. ار-آروادین بالاجا قیزلاری، حلیمه ایله سکینه، حیطده اوینایيردیلار. قیزلار هر شئیدن خبرسیز، تئز-تئز گلیب آتالارینین چیییینلرینه چیخیب دوشوردولر. هردنده، هره سی آتانین بیر قیچی اوستونده اوتوروب بیر-بیرینه آجیقلانیب چیغیشیردیلار و ده ده نین فیکیرلرینی پوزوردولار. اوندا، نووروز گولومسه یه رک اوشاقلاینی دیندیریردی و محبتله بالالاری باغرینا باسیب اؤپوردو. عین زاماندا، ائو ایچینده نووروزون آناسی معصومه گونده کی ایشلریله مشغول ایدی. بیر آزدان آنادا ایشلرینی یاریمچیلیق قویوب، چای ایچمک اوچون حیطه گلدی. معصومه اوتوراركن، گولومسه ییب نوه لرینی گؤستره رک نووروزدان سوروشدو: "اوغول دئه گؤره

رک سن بو قیزلارین هانسینی چوخ سئویرسن؟!" نووروز جوابلادی: "آی ننه، ایکیسینیده!!" او حالدا هامیسی بیر-بیرینه باخاراق اوجادان گولوشدولر. سونرادا اورادان-بورادان شیرین-شیرین قونوشدولار.

بیردن معصومه حیسس ائله دی، حیطلری دوواریندان بویلانان وار! تجروبه لی قادین آیاغا قالخیب اوغلونا قیشقیردی: "تئز گئچ اولان آغاج گؤتور!!" نووروز گرگین اولاراق آیاغا دورسادا، "ننه آغاج گؤتورنمرم آند ایچمیشم!" دئیه، ائله دوردوغو یئرده قالدی. اوندان سووای، آیری سورغو-جوابا ماجال قالمادی. ایکی-اوچ ثانییه ده، اون نفر الی آغاجلی کیشی دوواردان آتیلیب حیطه دوشدولر. کندین ووروشقانلاریندان اولان سکگیز نفر الی آغاجلی، چیلقینجاسینا الی یالین نووروزون اوستونه گلدیلر. ایکیسه ده آرواد-اوشاغی قورخودا-قورخودا آپاریب ائو ایچینه سالدیلار و قاپی-پنجره لری اؤرتدولر. آرواد-اوشاق ایچریده پرده دالیندا قالیب اورادان فقط حیطده کی تاققا-تاقق سسینی ائشیتدیلر. اوچ-دؤرد دقیقه ده، آغاجلیلار ایشلرینی گؤروب سورعتله حیطدن اکیلدیلر. ائوده، نووروزون حیات یولداشی بایلمیشدی. سکینه ایله حلیمه ده چیغیراراق بؤیوک ننه یه پناه گتیرمیشدیلر. معصومه نین اوره گی آز قالیردی اوزولسون!! بونونلا بئله، قادین اومودونو تانرییا باغلاییب دئییردی: "آلله ائله ائله، ایت اوشاغی بیر آز قره قورخو گلیب چیخیب گئتسینلر!!"

گلنلر گئدرکن، معصومه چیغیرا-چیغیرا بیر تهر اؤزونو حیطه سورودو. حیطده باشی-بدنی ازیلمیش اوزاناقلی قالمیش نووروزلا قارشیلاشدی و باشی گیجه لیب آز قالدی جانی چیخسین! آنا اوز-گؤزونو دیدیب، "ننه اوو اؤلئیدی نووروز!!" دئیه هاراییینی گؤیلره قووزادی. او اود توتوب یاندی! آنا اوتوروب اوغلونون باشینی چئوریب باغرینا باسماق ایسته یرکن، بیردن هانی اوغلومون گؤزلری دئیه آلوولاندی و چیلیقنجاسینا مله دی! ایکی-اوچ دقیقه ده قوهوم-قونشو حیطه تؤکولوب، اولوب-بیتنلری آنلاییب آغلاشدیلار. بیردن-بیره، بیر کیشی ایرمی مئتیر حدقه دن آرالایا آتیلمیش نووروزون گؤزلرینی گؤروب باغیردی: "بودو باخ عم اوغلوم گؤزلری!!" او چاغدا، نووروزون حیطینده کی چیغیر-باغیری بیر کند حیسس ائله دی.

نووروزون جنازه سی اوچ گون یئرده قالیب، سوموکلری بیر-بیریندن آیریلدی. دیبده تبریزدن عدلی طیب دؤکتورو گلیب، بیر شئیلر یازیب پوزدو و اونون قویلانماسینا ایجازه وئردی. نووروزون آداملاریدا چیغیر-باغیر ایچینده اؤلولرینی آپاریب داملی قبیرده قویلادیلار. اصلی آدامی آرادان گئتمیش رحیملینین الیندن بیر ایش گلمیردی. یاسا باتمیش طایفا دینسئیدی، داهادا چوخ آدامینی الدن وئره بیلردی. او گونلر رحیملینین اونودولمایان یامان گونلری ایدی!

معصومه، بو آجی دوروما دؤزه بیلمیردی. ائوینه تؤکولوب اوشاغینی اؤلدورموشدولر. اری صالاح قاباق ایللرده اؤلموشکن، قادین اؤزو قاباغا دوشمه لی ایدی. دول آرواد، نووروز اؤلندن اون گون سونرا، دؤولته پناه آپاریم دئیه، آتا مینیب تک باشینا تبریزه یوللاندی. یولدا اؤزوندن، "گؤره سن هاردان باشلاسام داها یاخچی اولار؟!" سوروشاندا، چئشیدلی فیکیرلر بئینینه دولدو. رحیملی طایفاسینین تبریزین آدلیم میللت وکیللریندن اولان "سرتیب زاده" ایله دوستلوقلاری وار ایدی و گل-گئتلری اولاردی. اونا خاطیر، معصومه بئله دوشوندو، اوولده وکیلین یانینا گئدیب صلاح-مشورت ائتسه، داها یاخشی اولا بیلر. آردیندان، آتی شاللاقلاییب یاریم ساعات سونرادا دوستلارینین ائوینه یئتیشدی. حیط قاپیسیندا سرتیب زاده نین آروادی معصومه نی قارشیلاییب کئف-احوال ائله دیلر و موسافیر حیطه گیردیکده، باشلارینا گلنلری بیر قولای آروادا روایت ائله دی. آردینجا ائوین گؤرکملی قوناق اوتاغینا گئچیب، موتککله لره دایاناراق ایلشدی. اوچ-دؤرد دقیقه سونرا، هیجانلانمیش سرتیب زاده اوتاغا گلیب معصومه یه خوش گلدین دئییب، قارشی طرفده اوتوردو. وکیل اوتوارکن، قادین آغلایا-آغلایا اوغلونو اؤلدورنلری بیر-بیر سیرالادی و قاتیللری قارغیییب هؤکورتمه له دی. سرتیب زاده ایسه، چوخ-چوخ کدرلنیب آدام اؤلدورنلری لعنتله دی. چوخ چکمه دن قوناغا چای گلدی و یورغون موسافیر چای ایچدیکده بیر آز دینجلمیش اولدو و غملی-غملی جریانلاری باشدان-آیاغا میللت وکیلینه ایضاحلادی. وکیلدن سوروشدو: "آی قردش من نه ایش گؤرسم دؤولت عوضینی آچارا؟ ایستیرم اوغلومو اؤلدورنلر هامیسی اؤلسونلر!!" سیاست آدامی اوتوردوغو یئرده بیر موددت درین-درین فیکیرلره دالدی. سونرا یاواشجا دئدی: "منیم باجیم سنین

هئچ ایشین اولماسین، من هامیسینی اؤلدوررم!! دؤولتی بوشلا!! دؤولت اؤز دوشمنلرینی سئوالسیز-جوابسیز اؤلدورر، آنجاق بئله داعوالاردا بیر ایش گؤرمز!!" آنجاق ساغالانلی بو سؤزلرله قانع اولماییب دئدی: "آی قردش، سن آلله بیرینی اؤلدور، منیم اوره گیم بیر آز سرینله سین! باخیمدا گؤروم نه جور اؤلدورورسن!؟" وکیل جوابلادی: "باجی گون ایشیغیندا اولماز کی!! گوجون اولماسا گره ک کلک گلسن! گره ک اونلارا دئیک گلین باریشاق، یاخینا چکک! سونرادا اؤز ایشیمیزی گؤره ک!!" آردیندان برک-برک تاپیشیردی: "باجی، من دئدیکلریمی فقط گیزلینجه اؤز آداملاریزا دئه! سیز حاضیرلاشین، واختی چاتاندا منه ده خبر وئرین، منده او گون ساغالانا گلیم!" او گون ناهاردان سونرا، سرتیب زاده معصومه یه، "باجی سن لاپ آرخایین اول!" دئیرک یولا سالدی.

معصومه شهردن گلن گوندن، رحیملیلر کندده-کؤوشنده اولان اولوب گئچن گئچیب دئیرک، بوتون طایفالارا یاخینلاشیب دوست اولماق مئساژی گؤندردیلر. اونلار جار سالدیلار، بیز شیکایت وئرمگی بوشلامیشیق! قانی قانیلا یوماق ایسته میریک! اوندان علاوه، دوزگونده بیلمیریک نووروزو کیملر اؤلدوردولر!

معصومه تبریزدن گلندن ایکی آی گئچمیشدی کی، رحیملیلر باشقا-باشقا طایفالاردان اولوشان اوتوز کیشینی آخشام باشی چایلاشماغا دعوت ائتدیلر. چاغیرانلار دئدیلر: "سرتیب زاده بیزه قوناق گلیب، گلین بیزده چایلاشاق! بیر سؤزوزده اولسا اونا دئیین!" بو گؤزلنیلمز خبری ائشیتدیکده، او بیری طایفالارین آداملاری رحیملیلری لاغا قویوب گولدولر و اؤیونه-اؤیونه بیر-بیرلرینه دئدیلر: "تک قالان طایفا رحیملی تکین گیجه لر، بیلمز نه ایش گؤرسون!!"

هر نه ایدی، چایلاشماق چاغیریشینا چاغیریلانلارین چوخو گلدیلر. نووروزون حیطینه تؤکولنلردن یئددی نفری، "گئتمه سک بیزه شکک ائلرلر!" دئیه، گلدیلر، آمما اوچ نفری سالیب چیخدیقدا چایلاشماغا گلمه دیلر. گلنلر، رحمتلیک نووروزون حیطینده کی، سرتیب زاده اولان قوناق اوتاغینا گئچیب، میللت وکیلینه خوش گلدین دئدیلر. سونرادا هره سی بیر اویغون یئرده ایله شیب بالا-بالا رحیملیلرله چایلاشاراق

قونوشدولار. چوخ چکمه دن، یوخاری باشدا ایلشمیش میللت وکیلی هامینی سوسدوردو و بیر ساعاتجا چیخیش ائدرک، اللرینی اؤلچه-اؤلچه، ریضاشاه حضرتلرینی اؤیوب مملکتین اینکیشاف ائتمه یولوندا گؤردوگو ایشلریندن دانیشدی. وکیل سیجیللینین اؤنمینه ده وورغو یاپدی. سیجیللی اولماسا ائله بیل آدام اؤزو یوخدو، دئدی! باخمایاراق کی، هئچ کیم حتی رحیملیلرده اونون سؤزلریندن دوزگون باش چیخارتمادیلار! نییه کی، کندلیلره هر ذاددان اهمییتلی اؤز طایفالاری اولموش، باشقا ذادلار یوخ!! میللت وکیلینین سؤزو قورتولاندا، بیر-بیر کندلیلرین حاللارینی سوروشدو. اونلاردا سرتیب زاده نین محبتلی داورانیشیندان چوخ-چوخ راضی گؤروندولر. چایلاشماغا گلنلر چیخیب گئدنده، درین حؤرمتله یولا سالیندیلار.

او ایلین پاییزیلا قیشیندا، نئچه گون فاصیله ایله کنده دالبادال گؤزلنیلمز اؤلو خبری یاییلدی! یئددی کیشی بیر-بیرینین آتینا میندیلر! آرد-آردا یاس تؤرنی گئچیریلدی. اونلارین بیریده عاشورا گونو اؤلوب قیرخی ایمام قیرخینا قاریشدی.

ایل بایرامی قاباغی بللی اولدو، پاییزدان بو یانا اؤلنلرین هامیسی سرتیب زاده گلنده رحیملیلره قوناق گئتمیشدیلر! دئییردیلر، رحیملیلر گلنلرین چایلارینا بالا-بالا اؤلدورن سملردن قاتیب چایلاری داوالامیشدیلار! اونلارین چای پایلایانی ایسه، هانسی چایین زهرلی اولدوغونو بیلیب اونو ایسته دیگی آدامین قاباغینا قویموشدور! ائله جه، سم کیشیلره یاواش-یاواش تاثیر ائدیب دیبده ده اؤلدورموشدو! آنجاق هر نه اولدو، او بایرام ساغالانین قارا بایرامی اولدو!

نووروز داعواسیندان هشتاد ایلدن چوخ سوووشوبدور و بو داعوا ساغالاندا اؤنملی ائتگیلر بوراخیبدیر. نووروز داعواسیندا، اسد اوشاغی ایکییه بؤلونموشدولر: کلبه اسماعیل اوشاغی و رحیملی طایفاسی. او ایللردن بری کلبه اسماعیل اوشاغی حاجی صادیقلیلارلا بیرلشیب آشاغی کوچه آدلاندیلار. او طایفا توتوشدورماسیندا، قیراق یئر آداملارینیندا اصلی نقشلری اولموشدور. کنده دئییرلر، کتخودا نووروزون اؤلدورمه سینده اورتاق اولوب آمما چای چاغیریشینا گلمه ین کیشیلرده، سونرالار غیرطبیعی شکیلده اؤلموشدورلر!! نووروز داعواسی طایفا داعوالارینین دؤنوش نقطه سی اولاراق، سونراکی

ساواشلارا توکنمز آلیشیق تؤرتمیشدیر و گئچن سکسان-دوخسان ایلده باش وئرمیش بوتون ساواشلاردا اونون ایزی گؤرسنیبدی. حتی بو زاماندا، رحیملیلر بیرینی چایلاشماغا چاغیراندا، هردن قوجالاردان ائشیدیرلر: "سیزینله چایلاشماق دوز ایش دئییلدی!!" آنجاق کند گنجلری دئییرلر، گئچمیش نه اولسادا بوگون باریش یاخشیدی. ایندی جوانلار دئییرلر، نووروز داعواسینین اصلی تقصیرکاری ساغالان طایفالارینی اینجله مه ین و ایجبارلا مودرن ائتمگه چالیشان دؤولت اولموشدور! جوانلار آرتیریرلار، کندین باشقا طایفالارینی نظرده آلمادان دؤولتین دهبان (کتخودا) سئچمه سیده آراشدیرماسیز اولموشدور! بونونلا بئله اونلار وورغولاییرلار، تاسوفله دؤولت هئچ زامان کندلینی آدام یئرینه قویمامیشدیر!!

۵۱– سنده صوفیاندان گلمیسن؟!

کندین آشاغی کوچه لرینین بیرینده، کاسیب ار-آرواد، نشتابلیق یئدیکدن سونرا کورسو باشیندا اوتورموشدولار. رجب بؤیوک یوخاری توودا و صدف کیچیک یان توودا ایلشمیشدی. اونلار، اوشاقلاریندان و چیلله نین شاختاسیندان دانیشیردیلار. آلتمیش یاشلی کیشی و اللی بئش یاشلی آروادین اوغلانلارینین دؤردوده ائولی ایدیلر و قیزلارینین اوچوده ار گئتمیشدیلر. دئمک، او ائوده ار-آرواد فقط ایکیسی یاشاییردی. بیر دانادا اونلارلا بیرگه یئییب-یاتان پیشیکلری وار ایدی. آغیمتیل، یئکه ارکک پیشیک، او چاغدا آشاغی توودا اوزانیب اؤزونو ایستییه وئرمیشدی. رجب اوتوردوغو یئرده بیر آز سالیب چیخیب دئدی: "آرواد، قار سحری دای گئجه کی تکین یاغمیر، من دوروم گئدیم صوفیانا! بلکه اوردا بوگون بیر ایشه آپاران اولدو!" صدف کدرلنیب جوابلادی: "آی کیشی بوگون صوفیاندا سنی کیم ایشه آپاراجاق؟! دونن تربیزدن الی بوش قاییتدین، بو شاختادا نه ایش اولاجاق صوفیاندا!؟" کیشی دئدی: "گئدیم بلکه بئش-اون تومن قازاندیم! آی آرواد جیبیمده فقط ایکی دانا بئش تومنلیک وار! هر نه ایش اولسا گؤره رم، قار کوره مگه ده آپارسالار گئدرم!" کیشی، خانیمین جوابینی گؤزله مه دن کورسودن

ائشیگه چیخدی. گئچیب قالین ایپ جورابلارینی، اوست شالوارینی و کؤهنه پالتووونو گئیدی. بؤرکونوده باشینا قویدو. آشاغی توودا یاتان پیشیک، رجبین حاضیرلانماسینی حیسس ائدرکن، یئریندن دوروب ماوولدایا-ماوولدایا یییه سینه ساری گلدی. سانکی اودا رجبین گئتمه سیندن تعججوبلنرک کدرلندی! او زاماندا رجب همیشه کی کیمی پیشیکله ماراقلانیب حئیوانی ازدیره-ازدیره بیر آز دانیشدیردی. سونرا، دهلیزه چیخیب اورادان بیر بوش تلیس گؤتوروب، رئزین باشماقلارینی گئییب یولا دوشدو. ار گئتدیکده، آرواد آیاغا قالخیب یاشماغینی برکیدیب گونده کی ایشلریله مشغول اولدو. پیشیک ایسه ملول-ملول بایاقکی یئرینه دؤنوب، اوتوراراق فیکیرلره گئتدی!

اورتا بوی رجب، سورعتله کوچه لردن سوووشوب ساغالاندان چیخدی. آردیندان، ایکی کیلومئتیردن آرتیق کند یولونو یئریمگه باشلادی. رجب گئچمیش گونلرینی خاطیرلا-خاطیرلایا آیاق ایزلرینی گئچدیگی یولدا بوراخدی. کیشی، ۳۰ ایلدن آرتیق آتاسینا ایشله ییب قوللوق ائتمیشدی، ۲۵ ایلی ایدیده اؤزونه ایشله ییردی. آمما اونون اوغلانلارینین هئچ بیری اؤزونه تای اولمامیشدیرلار. البتده اؤزوده ده ده سینه تای دئییلدیر! رجب بیرینه آغیز آچمادان عؤمورو بویو تبریزله صوفیاندا فهله لیک ائتمیشدی. ساغالانلی فهله صوفیاندان چوخدا تبریز شهرینه یول دؤیموشدو. نییه کی، تبریزده فهله لیک ائتمک، صوفیاندا ایشلمکدن داها قازانجلی ایدی. آنجاق رجبین گؤردوگو ایشی هر یاندا بینمیشدیلر. هر حالدا، فهله دونن بؤیوک تبریزده ایش تاپانمامیش، بوگون کیچیک صوفیانا گئتمکده ایدی. همیشه کی کیمیده الینه بیر تلیس آلمیشدی کی، پارا قازانیرسا آیین-اویون آلیب ائوینه گتیرسین.

رجب دؤنه-دؤنه، "آلله اؤزون بیزیم روزوموزو یئتیر!" دئیه رک تبریز-صوفیان جادده سی قیراغینا چاتدی. او یانا-بو یانا باخیب جادده نی آددادی. اورادا دایانیب، یاخینلاشان مینی بوسلارا ال قووزادی. ۱۰ دقیقه سونرا، بیر مینی بوس قیراغا چکیب ساخلادی و رجبی میندیردیکده صوفیانا ساری یوللاندی. ماشین گؤمروکو گئچیب-گئچمه میشدی کی، دالی صندلده اوتورموش فهله نین صوفیان خاطیره لری گؤزو اؤنونده جانلاندی. ایرمی ایل بوندان قاباق، صوفیان طرفلرینده کندلیلری مشدعلیله بیرگه قانالاردا اوزوم

داشیماغا گئتمیشدیلر. او گون، ایش صاحابی اوولده بیر سیرا توصیه لر ائتدی. اوزوملری بئله گؤتورون، ائله گؤتورمه یین، دئدی. اورالاردان گئچین، بورالاردان گئچمه یین، دئیه تاپیشیردی. اوزوملری آیاقلامایین، موولری آیاقلامایین سیندیراسیز، سؤیله دی. آخیردادا، ایکی فهله نی بیر-بیرینه باغلاییب دالیلارینا، ائششک تکین، اوزوم سبدی چاتیب، ایش چکمگه باشلادی. او دورومدا، رجب همیشه کی کیمی ارباب تاپیشیردیغی ساياغی ایشله مگه چالیشیردی. آمما مشدعلی اربابین گؤزونو حیسس ائتمه یینجه، اوزوم سالخیملاریندان گؤتوروب دیشینه چکیردی! هردنده ال آپاریب رجبین سبدیندن گؤتوروب یولداشینی جینلندیریردی!! مشدعلی دئییردی: "سن اؤلمه ارباب آیری یانا گئتدی! سنده یئه بیزی گودن یوخدو ایندی!!" آنجاق، دئمه بس ایش صاحابینین آرالیدن گؤزو فهله لرده اولاراق، هر نه ائتدیکلرینی گؤرموشدو! آخشام باشی، ارباب، "مشدعلی سندن فهله چیخماز!! صاباحدان دای گلمه!!" دئیه، اونو ایشدن ائشیگه اؤتوردو. اوزو یولا رجب ایسه، اون گون او قانالاردا اؤزونه ایش تاپمیش اولدو. رجب قالان گونلرده اؤزونو تای بیر باشقا کندلیله باغلانیب بئلی اینجییه-اینجییه دوزگون ایشله دی. یادیندادی، اوول گون کندلرینه دؤننده مشدعلی گلجک گونلردن آی دانیشدی! او دئدی: "آی رجب، ایش صاحابی ایسته دیگی تکین ایشله سن آدامین جانی چیخار!! ... سن اؤله سن فهله لیکدن ایش چیخماز! گل اؤزوموزه بیر آیری ایش تاپاق!!" مینی بوس صوفیانا یاخینلاشارکن، ساغالانلی فهله گئچمیشدن قاییتدیقدا، مشدعلینین دئدیکلرینین لاپ دوز چیخدیغینی گؤردو! ایندی مشدعلی حاج علی سسله نیر و تبریزده توکانی وار! آمما رجب ائله همن ساده فهله دی!

مینی بوس صوفیاندا دایاندیقدا، موسافیرلر بیر-بیر اندیلر. رجبده دوشدو. ساغالانلی فهله یئندیگی یئردن بیر تیل فهله مئیدانینا گئتدی و اورا یئتشیب، باشقا فهله لر تکین او یان-بو یانا باخاراق دولانا-دولانا ایش گوددو. آنجاق، حتی بیر نفرده رجبه دوغرو گلن اولمادی! صوفیاندا ساغالان تکین شاختا ایدی و رجبده ایکی ساعاتدان آرتیق دایانا بیلمه ییب دؤنمک قرارینا گلدی. او چاغدا، قاردا یئنیدن یاغماغا باشلامیشدی. فهله، تله سیک یول آغزینا گئدیب، تبریزه گئدن مینی بوسلارین بیرینه مینیب کندلرینه ساری

قاییتدی. یولدا، "بیر قیران پول قازانمادیم، ۱۰ تومن وار-یوخومودا خرجله دیم!!" دئیه، آروادینی حاقلایارکن اؤزونو برک-برک قینادی.

رجب ساغالان یولوندا مینی بوسدان دوشنده، قار خئیلک آغیرلامیشدی. بوران-کولک قوپموش، کند یولو بوس-بوتون قارلا اؤرتولموشدور و صوفیاندان گلن فهله یولدا آددیم آتاندا قار توپوغوناجان چیخیردی. فهله، باشینا تلیسینی گئچیرتسه ده، کوفولدایان یئل اوزونه اسیب جانینی یاندیریردی. بونلارا باخمایاراق، صوفیاندان گلنین ساغالانا دوغرو یولو یالنیز یئریمکدن باشقا چاره سی یوخ ایدی. رجب کند یولوندا نئچه دفعه بودره ییب، ییخیلیب، یئنیدن دوردو. دیبده ده بیر تهر گلیب یوردونا چاتدی. رجب کندلرینه گیررکن، اولدوقجا کیریمیشدی و آز قالمیشدی دونسون! کند یولو بیر آزدا اوزون اولسایدی، صوفیاندان گلن فهله چرله ییب، دیریسی ساغالانا یئتیشمزدی.

او چاغدا کند کوچه لرینده تکجه یاری جان رجب گؤرونوردو. صوفیاندان الی بوش قاییدان رجبده، اؤزونو سورویه-سورویه حیطینه چاتدیرماقدایدی. او یاندا، صدف اؤز-اؤزویله دانیشاراق تئز-تئز گلیب ائوین بالا پنجره سیندن حیط قاپیسینا باخیردی. تیکرار-تیکرار، آلله دان رجبین سالیم قاییتماسینی دیله ییردی. قادین، قاپیدان ایچری گیرن ارینی آیاق اوستونده گؤرونجه، ائله بیل اوره گی یئرینه گلمیش اولدو! آمما دهلیز قاپیسیندا کیشینی قارشیلایارکن، آز قالدی اوره گی اوزولسون! صدف رجبین آجیناجاقلی دورومونو آنلایارکن، اللرینی باشینا چالیب دیزلرینه دؤیدو و اولو تانریدان کؤمک ایسته دی. آرواد ایندییه جن ارینین بو وضعیتده شهردن قاییتماسینی خاطیرلامیردی. هر حالدا، یاری جانلی کیشینین باشماقلارینی آیاغیندان چیخارتدی. تلیسی باشیندان گؤتوروب، اوست-باشینداکی قارلاری سیلکه لدی. بیر تمیز دسماللادا اوز-گؤزونو سیلدی. یوبانمادان کیشینی دهلیزدن ائوه گئچیردیب، پالتوونو و اوست شالوارینی اینیندن چیخارتدی. جورابلارینیدا ده ییشدیردی. آخیردادا اونو یوخاری تووا گتیریب، باشینین آلتینا یاسدیق قویوب کورسو یورقانینین آلتینا تپدی. قادین قاشلارینی دویونله ییب اوجادان دئییندی: "آی کیشی، من سنه نئچه دفعه دئدیم گئتمه!! نییه گئتدین آخی؟!" اردن هئچ بیر جواب گلمه ییجه، آروادین هؤووشنه سی

داهادا چوخالدی. تلم-تله سیک چای حاضیرلاماغا گئتدی. بیر آز سونرا چایدانی کورسو باشینا گتیریب، ارینی قالخیزاراق بیر چایدان چای ایچدیردی. اوندا ائله بیل یازیغین جانینا بیر قولای ایستی گلمیش اولدو! آمما رجب بیر سؤز دئمه دن تازادان اوزاندی. آرواد محبتله کیشیسینه سؤیله دی: "کیشی بیر ساعات اوزان جانووا دوز-عمللی ایستی گئچسین! دبریلمه، ناهاردا گتیره رم!" یئنه ده کیشیدن بیر جواب چیخمادی و صدف نیگران-نیگران گئدیب ناهار حاضیرلاماغا چالیشدی. رجب گلندن، پیشکلریده سئوینجینی ماوولدایاراق گؤستریب شنلیک ائدیردی، آمما ییپه سینین دوروب اونون اوزونه باخماغا بئله حالی یوخ ایدی.

ایستی، سویوق آپارمیش رجبین خوشونا گلیب، اونو چوخ تئز یوخو آپاردی. رجب یاریم ساعات یاتمامیشدی کی، کند یولونو یوخوسوندا گؤردو! او، یولدا آغیر قار آلتیندا قالیب بوغولماقدایدی!! آنجاق، او حینده اؤز اوستونده یئکه بیر آغیرلیق حیسس ائدن آدام، هاراسان یوخودان آییلدی!! رجب اوستونه باخیب آنلادی، آغیرلیق ائدن ائله اونون پیشیگی ایمیش!! اوندا اینجارسیز-اینجارسیز پیشیگی آشاغی باشا پیشته له دی و یئنیدن یورقانی باشینا چکدی. کیشینی بیرده یوخو آپاراندا، بیرده پیشیک گلیب قاباقکی کیمی یوخوسونو انگللدی! بو دؤنه، رجب حیرصله پیشیگی پیشته له ییب کورسودن قووالادی! فهله پیشیگه آجیقلانیب دیشلرینی قیسا-قیسا اوندان سوروشدو: "کؤپک اوغلونون پیشیگی، دئه گؤروم سنده صوفیاندان گلمیسن؟!!" ائله اولدوقدا، پیشیک دینمز-سؤیلمز کورسودن قیراغا چکیلیب ائوین آشاغی باشینا گئدیب اورادا قیوریلاراق یاتماغا چالیشدی. رجبده درین-درین یوخویا گئده بیلدی.

عین زاماندا، صدف گئیینیب گئجینیب حیطده مشغول ایدی. قارلاری او اله-بو اله کوره ییردی. هابئله، حئیوانلارینا یئتیشیردی. قادین، همیشه ناهارلا شام اوچون شوربا پیشیریب دهلیزده کی بالا تندیره قویوردو. یئمک واختلاری چاتاندادا اورادان گؤتوروردو. آنجاق بوگون رجبین وضعیتینی دوشوندوکده باشقا قرارا گلدی. آرواد گئچیب گئجه نین شورباسیندان آزالداراق، گئجیکمیش ناهارینکینا آرتیردی. آردیندان، شوربانی پیلته اوستونده قیزدیریب کورسو باشینا گتیردی. صدف، ایکیندی چاغی دسترخانی کورسو

اوستونه آچدی. سونرا آرام-آرام رجبی یوخودان آییلدیب، ارینی ازدیره-ازدیره، اونا خوره ک یئدیرتدی. آخیردادا سوفره نی ییغیشدیردی. صدف گئچیب توخ رجبین یئرینی سهمانلاریب اونا هله-هله گره ک یاتاسان، دئدی. او چاغدا، پیشکده یاخینلاشیب آشاغی تووداپایینی یئییب اوزانمیشدی. صدف اؤز-اؤزونه، "کیشییه بیر ذاد اولسا من باشیما نه داش سالاجاغام!!" دئیرکن گؤزلرینه یاشلار دولدو. هر حالدا، آرواد یئنیدن ائشیگه چیخیب قارلاردان کوره دی. صدف یورولدوقدا، اوشویه-اوشویه ایچری گلیب یان توواگیریب یورقانی باشینا چکیب اوزاندی.

ناهار یئدیکدن ایکی ساعات سووشمامیشدی کی، رجب بالا-بالا قیزیشیب یاریم یوخو ایچینده جورابلارینی چیخاردیب قیراغا آتدی. سونرا، ائله او حالدا بدنینین عوضولرینی بیر-بیر ترپتدی! هر شئیین لاپ یئرینده اولدوغونو دوشونه رک کئفی سازالدی! کیشی هر ذادی اونودوب، آروادی اؤز تووونا چکمگه مایل اولدو!! مئساژ گؤندرمک اوچونده، بؤیرو اوستونه چؤنوب، یوخاری تووداں ساغ آیاغینی یان تووداکی آروادین آیاقلارینا ساری اوزاتدی! آنجاق، آیاغی درین یوخو ایچینده کی یورغون آروادین آیاغینا سورتولونجه، اوجادان قیشقیرماغا باشلادی!! دئیه سن، آروادین جورابینا ایلیشمیش بیر تیکان، ارین آیاغینا باتیب هاراییینی قووزادی! کیشینین هاراییلا آرواد دیسکینیب یوخودان دوردو! دئدی بس کی، ایندی کیشیسینه نه اولدو!؟ صدف چاش-باش اولاراق نئچه لحظه رجبین اوزونو باخدی. ار دیشلرینی آغاردارق دئدی: "آرواد سن نییه قالین جوراب گئیمیسن؟! سنده صوفیاندان گلمیسن؟!!" بئله جه صدف اوره کدن ایناندی، اونون اری اؤلن دئییل! قادین دئدی: "آی کیشی سولار هامیسی دؤنوب!! خئیلک قار یاغیب، داملار اوچار ایندی! جانین قیزدی، چیخ داملاردان کوره تؤک یئره!!" رجب ایسه، آروادین اؤنریسینی ائشیدرکن نئچه لحظه یئنیدن کند یولونداکی دورومونو ذهنیندن گئچیرتدی. سونرا، قیچینی اؤز تووونا چکیب یاتدی. صدفده یاتدی. پیشیکده یاتدی. هامیسی کاسیبین باختی یاتان تکین یاتدیلار. قیشین گوده گونو باشا چاتیب اوزون گئجه سی گلدی.

بو جریانلاردان اوتوز ایل گئچیب، رجب دونیاسینی ده ییشیبدی. یوخسول فهله کند مثللرینه بیر مثل آرتیریبدی. هردن، ازدیرمگه لاییق اولمایان آداما، "سنده صوفیاندان گلمیسن؟!" دئییرلر.

۵۲– داش و داداش

احدآغانین کیچیک حیطی، تبریزین امره قیز[1] محلله سینین داراشلیق کوچه لرینین بیرینده ایدی. او کوچه یه گئچمیشلرده آت گیرمزدی، آمما سونکی ایللرده گئنیشلنیب ماشین حیطین قاپیسیناجان گئده بیلیردی. ساحه سی ۳۰ مئتیرمربع اولان بو حیطین ایچینده، کوچه قاپیسیلا بیر مئتیردن آز فاصیله سیله لی، ۵ مئتیرمربع ساحه سی اولا بیلن بیر بؤیوک داش گؤرسنیردی. بؤیوک داش تبریز بینا اولمادان اؤنجه ده ائله بورادا اولوب، چئوره سی ده ییشیلسه ده یاراندیقدان بری دوز یئرینده دایانیب دیک دورموشدو. بو قایا قورخونج زلزله لری باشیندان سووموش، اوره گینه مینلر خاطیره حکک اولموشدو. مشروطه دؤنمی ستارخانلا یانداشلاری گلیب داش اوستونده اوتوراراق، چایلاشیب قلیان چکمیشدیلر و ستارخان آتلیلاریندان اولان احدآغانین باباسیدا باشاردیقجا اونلارا قوللوق ائتمیشدی. سونرالار بئله بابانین حؤرمتینه خاطیر، اوشاقلاری سوی آدلارینی، "مجاهد اصل" سئچمیشدیلر. بو سوی آدی داشییان احدآغادا همیشه ستارخانلا باباسیندان تعریفلر ائتمیشدی. اونلاردان علاوه، احدآغا اؤزوده اوشاقلیق چاغلاریندا تای-توشلاریلا بیرگه هر گون داش اوستونه چیخیب اوینامیشدی. او، درس اوخویان ایللرده ده داشا گؤره دؤنه-دؤنه دویغولو اینشالار یازمیشدی. بئله لیکله، احدآغا داشین تایسیز بیر وارلیق اولدوغونا اینانیب، قایا اونون هوویتینین اهمیتلی بیر پارچاسی اولموشدور. آنجاق، اوچ-دؤرد آی اؤنجه مین موصوبتله کؤهنه بیر پئیکان آلان احدآغانین داورانیشینی، ماشین ده ییشدیره بیلمیشدی! هر یانا یئرده گئدن آدام، ایندی هر یئره ماشینلا گئدیردی. احدآغا ایلمک سالماغی قیراغا قویوب، تبریز ایچینده و چوخراقدا یئکه دوکانلا قونقا باشی آراسیندا موسافیر داشییردی و گئجه اولدوقدا آغ

پئیکانی گتیریب کوچه لرینده ساخلاییردی، آمما داها حیطی ایچینه سالانمیردی. چونکو، قایا داغ تکین یولونو کسیردی! داشین اؤنملی اولدوغونا گؤره، اوللر اونون گؤتورمگینه هئچده فیکیرلشمیردی. ائله جه ده ائوده-ائشیکده داشدان چئشیدلی شیکایتلر ائشیدیردی. ائوده، آروادی اکرم ایکی آیاغینی بیر باشماغا سوخوب دونقولدانیردی. آرواد سؤیله ییردی، کیشی ماشین قاپییاجان گلدی، داشی گؤتور قوی ایچری گلسین. داش حیطیده یاراشیقدان سالیب، ور-وساییل آپاراندا-گتیرنده انگل اولور. سکگیز یاشیندا اولان اکیز تای اوغلانلاری، امیرعلیله امیرمحمد، گونده سوروشوردولار، آغا بیز بس هاچان ماشینیمیزی قونشولار کیمی حیطیمیزه سالاجاغیق!؟ هابئله، ائوه گلن-گئدن قوناقلاردا بو داشی بورادان گؤتورون دئییردیلر. کوچه ده ایسه، قونشولار اعتیراض ائدرک، "قردش ماشینووو یولدا ساخلاما، ایچری سال!!" دئییردیلر. بیر طرفدنده تئز-تئز ائشیدیردی، ماشین اوغرولاری شهرده هر یانی گؤتوروبلر و چوخراقدا اوجوزلو آرابالاری اوغرولاییرلار! احدآغا بئله ایضطرابلی گونلرده هردن یوخولاریندا گؤروردو، داش اوجالیب قاپیسینی بوتونلوکله توتوبدور! هردنده گؤروردو، داش ماشینا یول آچاراق ۵-۴ مئتیر اویانلیق گئدیبدیر! گاهداندا، پئیکانین کوچه دن اوغرولاندیغینی گؤروردو! بونلارا خاطیر، بیر موددت ایدی اویانا-بویانا گئچنده داشا باشقا جور باخیردی! گئجه ده-گونوزده فیکیری مشغول ایدی. آخیردادا قالیردی کی، داشی نه تهر ائله سین! قایایا اؤنمسیز دامغاسی وورولاندا چوخ-چوخ کدرلنیب عذاب چکیردی، آمما اونون-بونون یئرلی-یئرسیز سؤزونه ده دؤزنمیردی.

احدآغا، چاره سیزلیکله، داشین اورتادان قالدیرما یوللارینی آختارماغا باشلاییب، اونونلا-بونونلا مصلحتلشدی. بیری دئدی، گئت داشچیلاردان سوروش، اونلار بئله ذادلاری هامیدان یاخشی بیلرلر. باشقاسی سؤیله دی، جرثقیل گتیرسن داها یاخشی اولار. داشی ساغ-سالیم یئر به یئر ائدر و خاطیره لریده اونودولماز!! هر حالدا، احدآغا یایین اوول گونلرینین بیرینده یولونو جرثقیل ایشله دن شیرکتلرین بیرینه ساری سالیب سوردو. اورا یئتیشنده ماشینی پارک ائدیب اندی و گئچیب شیرکت بیناسینا گیردی. ایشینی دئیرکن، شیرکت مسئولونون اوتاغینا دوغرو یؤنلدیلدی. احدآغا اوتاق قاپیسینی

دؤیدو. آردینجادا ایچری گیریب سلام وئردی. او چاغدا، میز دالیسینداکی، تیلفونلا دوموک اولان مسئولون ال ایشاره سیله، گئچیب صندللرین بیرینده ساکیت-ساکیت ایلشدی. بئش دقیقه سونرا، گولومسه یه-گولومسه یه اونو سورغولایان مسئولا، اؤزونو تانیتدیراراق دریندن مسئله سینی آنلاتدی. موشترینین سؤزلرینه دیققتله قولاق آسان سوروملو اونون جوابیندا، داشی یئر به یئر ائتمه نین قدملرینی حرارتله بیر-بیر ایضاحلادی. احدآغا، "بو ایش بیزه نئچه یه باخار؟!" سوروشدوقدا، مسئول میز اوستوندن یازیلی بیر کاغاذ گؤتورب، موشتریيه گؤستره رک دئدی: "آقای مجاهد، بئش یوز مین تؤکون بو حئسابا فیشینی گتیرین، بیزده تئز داشیزی یئر به یئر ائلییاخ!" او حینده، احدآغا ناراحات-ناراحات مسئولا باخیب دئدی: "آقای رئیس، من تازالیقدا اوچ میلیونا بیر پئیکان آلمیشام، خیتدگیمجنده بورجا-خرجه دوشموشم! ائیبئله پولو هاردان تاپیم؟!! کاسیب آدامام منیم وضعیتیمی دوشونون؟!" اوندا سوروملو نئچه لحظه ساکیت اولاراق بیر آز ات-داش ائدیب سؤیله دی: "آقای مجاهد، بیز والله هامیدان نقد پول آلاریق! اولماسا سن اوچ یوز مین تؤک حئسابا، ایکی دانادا یوز مینلیک چک گتیر!! بیزیم دای آیری یولوموز یوخدو، سن اؤزون گره ک پول تاپاسان. هر یاندانديدا گره ک داش گؤتورولسون. اونودا فقط جرثقیل یئر به یئر ائله یه بیلر! والسلام!" موشتری ایسه، "قوی گئدیم فیکیرلشیم!" دئیه رک آیاغا قالخدی. ساغ اوللاشاراق اوتاقدان چیخب، سویو سوزولموش شیرکتدن گئتدی.

او گونون گئجه سی، اوشاقلار بؤیوک اوتاقدا یاتارکن، ده ده-ننه لری یوخلاماق اوچون بالا اوتاغا گلدیلر. یورغون احدآغا یاتاغینا گیردیکده، شیرکته گئتمه خبرینی یانینداکی حیات یولداشیلا اورتایا قویماق ایسته دی. سونرادا آرام-آرام قونوشدولار.

- اکرم، بوگون گئتدیم شیرکته! جرثقیل دوز بئش یوز مین تومن ایسته ییر!!

- نییه؟! نه خبرلریدی آخی؟! ... احد بیلیسن دا، جومهور باشقانی صاباحلاری تبریزه گلجک!! دئییرم، دور بیر دانا نامه یاز، سحر یئکه دوکاندان گئچنده وئر جومهور باشقانینین الینه! بلکه باشقان کؤمک ائله دی ایشیمیز دوزلدی! بیرده ائله صاباح گئت داشچیلاردان سوروش، گؤره ک اونلار نئچه ایسته ییر!؟

- اکرم اصلا اوره گیم گلمیر داش سینا!! ایسته ییرم یئرین ده ییشم! روحوم خانیم اونا باغلیدی!!

- آی کیشی داش نه درده ده یه جک!؟ بلکه صاباحلاری حیطده ایسته دیک آیری ایش گؤره ک، داش گئنه ترپنمه لی اولدو!؟ داشی سن آلله بیر یوللوق حیطدن گؤتور!! سن آلله احد راضی اولما اوشاقلاریمیزدا اؤزوو تای کؤهنه بئیین اولسونلار!!

- بیر-ایکی گونده دؤز خانیم، قوی گؤره ک نه داش دوشور باشیمیزا! قدیمدن دئییبلر، مین یول اؤلچ بیر یول بیچ!

- یاخچی یادیما دوشدو، دور تئز اول نامه نی یاز! گؤردون گلن سفر جومهور باشقانی ده ییشیلدی، دای کاسیبلار نامه ده یازانمادیلار!؟ بیزده گره ک بو فورصتدن ایستیفاده ائلییاخ! ائشیتمیشم هامی نامه یازیب!!

احدآغا، یاتدیغی یئرده بیر آز سالیب چیخدی و داشی یئر به یئر ائتمک اوچون اومودلاندی. کیشی یئریندن دیک دوردو و گئچیب جعبه سیندن کاغاذ-قلم گؤتوردو. گلیب کؤهنه فرش اوستونده اوتوروب، کاسیبلارا اوخشایان جومهور باشقانینا مکتوب یازماغا باشلادی. اولو تانرینین آدینی ائله لاپ اوسته قئید ائله دی. اؤز آدینی یازدیقدان سونرا، باباسینین ستارخان آتلیلاریندان اولدوغونو وورغولادی. یازدی، ایندی شوفرلیک ائدیر، آمما قاباقلار فرش توخویاردی و اونا گؤره گؤزلری ضعیفله ییب همیشه گؤزلوک تاخیر. ۴۵ یاشی وار، بیر آز گئج ائولنیب ایندیده ایکی بالاجا اوغلو وار: امیرعلیله امیرمحمد. دیپلوماجاندا درس اوخویوبدو. سونرا داشین یئرینی بللی ائدرک اولدوقجا اؤنملی اولدوغونا وورغو یاپدی. آخیردادا یازدی، جرثقیل بو داشی گؤتورمک اوچون اوندان بئش یوز مین تومن پول ایسته ییر و اودا چوخ-چوخ آغیر دورومدادیر!

داشینین نجات تاپماسینی گئجه یوخوسوندا گؤرموش احدآغا، سحر تئزدن یاتاغیندان چیخدی. صوبحانه سینی یئییب، حاضیرلادیغی مکتوبو گؤتوروب یئکه دوکان مئیدانینا ساری یوللاندی. احدآغا، آراباسینی مئیداندان بیر آز فاصیله لی اولاراق پارک ائتدی و مکتوبو گؤتوروب یئره دوشدو. شوفر هامی کیمی مئیدانا گلیب، سلام-صلواتلا جمهور باشقانینی قارشیلاماغا مشغول اولاراق، اونون گلمه گینی گؤزله دی. هاندان هانا،

باشقانی گؤتورن ماشین مئیدانا گیردی و احدآغا اویغون بیر فورصت تاپدیقدا، الینی اوزالدیب مکتوبونو باشقان یانداشلارینین بیرینه وئردی. شوفر، اورادان قورتولوب بیر-ایکی ساعات موسافیر داشیماغا مشغول اولدو. آردیندان، کؤنولسوز-کؤنولسوز گئدیب داشچیلارین بیرینه باش ووردو. داشچی ایسه، داشی سیندیرماق اوچون اوچ یوز مین تومن پارا طلب ائتدی. بیرده آرتیردی، بیز برقی دیرئلله داشی بؤلوک-بؤلوک ائده ریک، قالان ایشلرینی گره ک اؤزوز گؤره سیز! بئله لیکله، احدآغا اونلاریندا قیمتینی بیلیب، اؤز-اؤزونه دئدی: "قوی بونودا گئدیم خانیما دئییم! آنجاق بیر آزدا دؤزه ک، اینشاء آلله باشقاندان یاخچی جواب گلجک!!"

ایکی آیدان آرتیق گؤزله یندن سونرا، بیر گون ناهاردان قاباق پوستچو مکتوبون جوابینی قاپییا گتیریب، اوجادان احدآغانی سسله دی. اودا اولدوقجا هیجانلاناراق دوروب قاپییا گئتدی. احدآغا سئوینه-سئوینه مکتوبو آلیب، عوضینده پوستچو گؤسترن کاغاذی ایمضالادی. او، نامه گتیرن گئتدیکده، تلم-تله سیک پاکات الینده بالا اوتاغا گلدی. احدآغا پاکاتی بیر تهر آچیب، اوندان بتر هیجانلانمیش اکرمله بیرگه سووقتی اینجله مگه باشلادی. نامه نین کنارینا ساری بئش مین تومنلیکلر دوزولموشدولر: اون دانا، تاب تازا، شاخ بئش مین تومنلر!! ار-آرواد پوللاری نئچه دؤنه سایدیقدان سونرا، ایکی یاندان مکتوبو اوخوماغا باشلادیلار. یوخاریدا قوران آیه سی یازیلمیشدی. آشاغیدادا باشقان مملکتین آغیر دورومدا اولدوغونو سؤیله میشدی. نئچه کلمه ده مملکتی چاپان قارنی یوغونلاردان یازمیشدی. آردینجادا وورغولامیشدی، بو وضعیتده سنه قارداش اللی مین تومن آنجاق یوللایا بیلدیم!! هر حالدا، کیشی اللی مینلرله مکتوبو یئنیدن پاکاتا قویوب جعبه سینده گیزلتدی و گولومسه یه-گولومسه یه اوزونو اکرمه توتوب دئدی: "خانیم گؤرورسن، بو پولونان داشی نه یئر به یئر ائله مک اولار، نه ده سیندیرماق اولار!!" اکرم ایسه، بیر آز فیکره گئدیب دئدی: "اولسون احد هئچ ذاددان یاخچیدی کی!؟ نامه یازماسئیدین بودا اولمازدی کی! بیرده کیشی قونشولار دئییر، فهله لرده داشی سیندیرا بیلرلر با! گئت بیر اونلاردانداسوراقلاش!!"

داشی یئر یه یئر ائتمگه اومود یولوسو قالمایان احدآغا، بیر هفته موددتینده، هر زامان بالا اوتاقدا گیزلتدیگی بئش مینلیکلره فیکیرلشیردی. هم اؤزلرینه، همده سؤزلرینه! پوللارین دالیلارینا چوخ گؤزه ل خط ایله اولو پئیغمبردن بیر حدیت یازیلمیشدی: "بیلیم اولکر[۲]ده ده اولسا، پارس یوردوندان اونا ال تاپاجاقلار!" احدآغا بو سؤزلری ائله ده باشا دوشموردو. آمما چوخدان ایدی دوشونموشدو، مخلوق پولو هر ذاددان اؤنملی سایيرا! گونده ده گؤروردو، آداملاردان بئش تومن چوخ کیرایه چیخاندا، نئجه آز قالیر باغریلاری چاتلاسین!؟

یایین سون گونلرینین بیرینده، احدآغا یاخینلاریندا‌کی فهله مئیدانیندان موسافیرسیز گئچنده اؤز-اؤزونه دئدی: "قوی سحری خانیم دئین تکین بورا ییغیشان فهله لرله ده بیر مشورت ائله ییم دا! گؤروم اونلار داشی سیندیرا بیلرلر!؟ سیندیرسالار نئچه آلارلار؟!" اونا خاطیر آراباسینی بیر قیراقدا ساخلاییب، دوشوب مئیدانا گئتدی و ایشینی باشینا توپارلانان فهله لره ایضاحلادی. آردیندان، فهله لردن اوچونو گؤتوروب داشی آراشدیرماق اوچون ائوینه آپاردی. احدآغانین حیطینه گلن فهله لر، بؤیوک داشا باخارکن، دالی چکیلیب بونو سیندیرماق بیزیم ایشیمیز دئییلدیر، دئدیلر و تئزلیکله دؤنمگه قرار وئردیلر. فهله لری مئیدانا قایتاراندا، احدآغا اونلاردان سوروشدو: "سیز بیر آیری آدام تانیمیسیز کی بئله ایشلری گؤره بیلسین؟!" ان یاشلی فهله سیگارینی آلیشدیریب جوابلادی: "بو ایشی تکجه ساغالانلی داداش گؤره بیلر! او بئله ایشلرین کؤندمینی هامیدان یاخچی بیلر! ارباب صاباح تئزدن فهله مئیدانینا گله بیلسن، داداشی آیریسی آپارمامیش سن آپارا بیله سن! بونو بیل، آیری آدام تاپساندا اون گون گره ک ایشله سین، سنده گره ک یوز مین-ایکی یوز مین اونا پول وئره سن! آنجاق داداش تئز چاپار، اؤزوده یاخچی چاپار! داداش عینالینیدا چاپار قالسین بو داشی!!"

احدآغا، او گونون صاباحیسیدا فهله مئیدانینا ساری سوردو و دوننکینه تای آراباسینی بیر قیراقدا ساخلایب اندی. آردینجا گئچیب داداشی باشقا فهله لردن سوراقلاشدی و او یانا-بو یانا باخاراق مئیداندا داداشی گؤزله مه لی اولدو. چوخ چکمه دن، فهله لرین بیری اونو سسله ییب، "آغا داداش گلدی با!" دئدی. احدآغادا اوزونو چئویریب ساغالانلی

داداشا هویوخ-هویوخ باخدی و داداشین اوراداکی فهله لرین ان هئیکللیسی اولدوغونا یقین ائتدی. داداش، اوجا بوی، قوللاری اوزون، بیلکلری یوغون، اللری گؤبود و قیافه سی قارا تهر ایدی. احدآغا بئله دوشوندو، برکیشمیش قدیم کیشیلری خاطیرلادان داداش، گره ک اوندان بئش-اون یاشدا بؤیوک اولسون. احدآغا، نئچه ثانییه دوننکی فهله نین دئدیکلرینی خاطیرلاییب، اوره گینه غریبه اوشوتمه دوشدو! او آندا داداشدان چکینه رک عزیز داشینا رحمی گلدی! دوردوغو یئرده بیر دقیقه جن دولاشیق فیکیرلره گئتدی. اؤزونه گلدیکده ایسه، گئچیب داداشا سلام وئریب ایشینی دئیه رک، نئچه کلمه قونوشودو. آردیندانداا هئیکللی فهله نی ماشینینا میندیریب کوچه لرینه گتیردی.

داداش، احدآغانین حیطینه گئچیب، داشین او یانینی-بو یانینی آراشدیردی. سونرادا داشا گؤره ایش صاحابیلا دانیشدیلار.

- ارباب، یئر یوموشاق اولسا اوول گره ک داشین آلتی قازیلا، سونرا یاندان آلتینا یئکه بیر دمیر دئیلم سالینا. اوندا داش دای یئره باتماز! سونرادا بالاجا داشدان-چینقیلدان دولدورولا داشین آلتینا. داش کی اوزه چیخدی، اوندا گوپونله وورولا! آنجاق یئر برک اولسا، یئرده ده ووروب سیندیرماق اولار!!

- آی داداش قردش آرخایین اول داشین یئری لاپ برکدی!!

- منده ائله گؤرورم. من بیر-ایکی گونه بو داشی سیندیریب قورتارارام! ارباب، اللی مین تومنده موزدوم اولار! راضی اولماسان، منی تئز قایتار فهله مئیدانینا آیری ایشلر الیمدن چیخماسین!

- عیبی یوخ قردش، سن دئین اولسون!

- اوندا تئز ایکی دانا مؤحکم گوپون تاپ گتیر!

- بئش دقیقه دایانسان محلله دن ایکی دانا گوپون تاپیب گتیررم!

احدآغا یولا دوشرکن، داداش ور-ورساییلینی آپاریب حیطین بیر گوشه سینه قویدو. اورادا اوست پالتارلارینی چیخاردیب ایش پالتارلارینی گئیدی. بیرده یاخینا گلیب، داشین او یانینا-بو یانینا نظر ائله دی. فهله ایشینی باشلاماق اوچون، قایانین ساغ بؤیرونو اویغون بیلدی. احدآغادا یوبانمادان گوپونلر اللرینده اولاراق یئتیردی و اللرینده کیلری

داداشا گؤستره رک، "بودا گوپونلر!" دئیه داشین اوستونه قویدو. آردیندان گئچیب ائو ایچینه گئتدی. ائو ایشلریله مشغول اولان اکرمله نئچه کلمه دانیشیب یئنیدن قاییتدی. احدآغا اوزونو فهله یه توتوب دئدی: "داداش قردش، منده گئدیرم ایش-گوجومون دالیسیجان! ائوه تاپیشیردیم سنه چایدان-چؤره کدن وئرسینلر! هر نمنه ده لازیمین اولسا دئگینن!" آتالاری گئدرکن، بیر-بیرلریندن سئچیلمه ین امیرعلیله امیرمحمدده، تیلویزییونا باخماقدان ال چکیب، ائشیگه گلدیلر و گؤزه ل گؤزلرینی داداشا زیلله دیلر.

داداش، گوپونلری بیر-بیر الینه آلیب یوخلادی. هله لیک بیرینی قیراغا قویوب او بیریسینی گؤتوردو. فهله قایانین اوزه رینه چیخیب، بیر دفعه، "یا آلله!" و ایکی دفعه، "یا ابوالفضل!" سسله دی. سونرا ایکی اللی گوپونون دسته سیندن یاپیشدی و اونو دالی آپاریب، سورعتله اندیریب ایلک ضربه نی داشین ساغ بؤیرونه چالدی. ائله ووردو کی، داشدان قولاق ییرتان بیر سسلر قوپدو! داش یامان-یامان تیتره ییب، ائله بیل قوچاق ستارخانی یاردیمینا چاغیردی!! ایکینجی گوپونده، قایا یارانیشیندان بریکی سینه سینده اولان خاطیره لرینی بیر-بیرینه قاریشدیردی!! اوچونجوسونو قالدیریب چالدیقدا، داشا بیر یئکه جیریق دوشوب خاطیره لری بوس-بوتون اونودولموش اولدو! عین زاماندا، امره قیزدا هامی دیدرگین اولاراق بو غریبه سسلرله ماراقلاندیلار. آز سونرا آنجاق، احدآغانین قاپیسنا ساری گلنلر قونونو بیلیب، محلله نی آرخایین ائتدیلر. هر نه ایسه، داداش اویغون یئرلردن داشی نئچه دفعه گوپونله ییردی و داش چاتلاییب بؤلونوردو. بیر تیکه داشدان قوپان زاماندا فهله اونو اللریله قیراغا چکیردی. ... کناردا دایانان اوغلانلار ایسه، گوله-گوله هردن، "تیراختور! تیراختور!" سسله ییب گوجلو فهله نی آلقیشلاییردیلار. فهله ده اوشاقلارا گولومسه ییب یئنه ده ایشینه گیریشیردی. داداش، هردن بیر گوپونلری ده ییشیردی. لازیم اولدوقدادا، گوپونونو یئره قویوب، چاپیلان تیکه لری گؤتوروب گتیریب دووار دیبینه ییغیردی. او زاماندا، ائو پنجره سیندن فهله نی گؤرن اکرمین چیچکلری چاتلاییردی!!

بیر ساعات سونرا، اکرم ائشیگه چایلا صوبحانه گتیریب، داداشا، "یورولمویاسان قردش، صوبحانه حاضیردی!" دئدی و گتیردیکلرینی آپاریب فهله نین وساییللری کنارینا

قویدو. داداشدا هله لیک ایشدن ال چکیب، ال-اوزونو یویوب گئدیب نشتابلیغینی یئدی. سونرا، یئنه آیاغا دوروب اوچ ساعات یئنه همن قرار چاپیب، بؤلوب، آییردی. او چاغدا، داداشا ناهار گلدی و احدآغادا ناهار یئمک اوچون ائوینه دؤندو. احدآغا حسرتله باخیب گؤردو، یازیق داشینین کؤکسو دلیک-دلیک اولوبدور! آنلادی، اؤزه ل قایانین اوره گی اوزولوبدور!! شوفر ناهار یئییب ایشینه قاییتدیقدا، داداش یاریم ساعات حیطده اوزانیب دینجلدی. اوندان سونرا، قالخیب یئنیدن چاپماغا یوللاندی.

آخشام اولمامیشدی کی، قولو قووه لی داداش اوچ تونلوق داشی چاپیب، پارام-پارچا ائدیب یئریندن یوخ ائله دی! احدآغا ائشیکدن گلنده ایسه، بو اینانیلماز دورومو اؤز گؤزلریله گؤردو و یوبانمادان جومهور باشقانین مکتوبونو گیزلتدیگی جعبه سینه ساری گئتدی. مکتوبون ایچینده کی اون دانا بئش مینلیگی گؤتوروب گتیردی و چوخ-چوخ تشککور ائدرک اونلاری پالتارلارینی ده ییشمیش داداشا تقدیم ائله دی. داداشدا گولومسه یه رک، "اللریز آغریماسین! ارباب گؤرورسن دا بیزیم چؤرگیمیز نئجه داشدان چیخیر!؟" دئییب، آلدیغی پوللاری جیبینه قویوب، حیطدن چیخدی.

او گئجه، احدآغا ایلک دفعه اولاراق آرابانی حیطینه سالدی. قونشولار، اکرم و اوشاقلاری اولدوقجا سئویندیلر. آمما احدآغا اوباشدانادک یاتاغیندا یاتا بیلمه دی! او تئز-تئز کؤیرلیب آغلاییردی. نییه کی، احدآغانین خاطیرلری کؤچوب گئتمیشدیلر و گوونمگه بیر ذادی قالمامیشدی. مودئرنیته نین اؤنونده دیزه چؤکن کیشی، داها بیر ذادا فخر ائده بیلمیردی. قایانین مینلر ایللیک خاطیرلری بیر گونده یوخ اولوب ایتمیشدیلر. سحر باشی، احدآغا ایشه گئدرکن داشین یئرینی بوش گؤرونجه، اوره گی داغلانیب برک-برک هؤکورتمه له دی. احدآغا اؤز-اؤزونه دئییردی، باشکنددن دوز-عمللی پول گؤندرسئیدیلر، داش سالیم یئر به یئر اولاردی!! هابئله، اؤزونوده یامان قینایییردی. داش دوشئیدی منیم باشیما، حیطیمده داشیمی قورویانمادیم دئییردی. او گوندن بری، احدآغا شرفین الدن وئرمیش اینسانلار تکین داورانیر. اؤزونو اسکیلمیش و غئیرتسیز سانیر. اؤزوندن اوسانیبدی، دردینه درمانین اولمادیغینی دوشونور.

---

۱. امیر خیز

۲. ثریا

۵۳– توفنگ داعواسی (گوللّه داعواسی)

یئنه ده، طایفالارین آرالاری بولانیب ساغالان کندینده ایکی تیره لیک دوشموشدو. رحیملی ایله نئچه آیری طایفا بیرلشیب، قارشیلاریندادا دللکلی ایله طایفالارین نئچه سی بیر اولموشدولار. آخیردا، قارشی طرفلر ساواش قرارینا گلیب، داعوانین جوما گونو اولاجاغینی بللی ائتمیشدیلر. نئچه گون سونرا اولاجاق ساواش اوچون، قوجالار دقیق-دقیق نقشه لر چکیردیلر. جوانلاردا همیشه کی کیمی بو سیناقدا اؤز باجاریقلارینی سیناماق ایسته ییردیلر. ساغالانین جوانیدا-قوجاسیدا طایفا قایغیسی چکیب، اونون یولوندا اؤلمگی اؤزونه بؤیوک شرف و ایفتیخار بیلیردی. قوجالدیقدان سونرا دوشگه دوشوب اؤلمگیده باشی آلچاقلیق حئسابلاییردی. دئمه لی، کیشی غئیرتی طایفا محببتینده معناسینی تاپیب، طایفالار ووروشماسیندا اؤزونو قاباریقجاسینا گؤستریردی.

ساغالاندا بؤیوموش، رحیملی طایفاسیندان اولان صالاح اوغلو محمدعلی، کندین دلی قانلی گنجلرینین بیری ایدی. بو گنجین اوره گی، باشقا جوانلارا تای، طایفاسی اوچون دؤیونوب طایفا داعواسیندان اؤتور اسیردی. رحیملی گنج، هیجان و هوسله قرارلاشمیش داعوا گونونو گؤزله ییردی. صالاح اوغلو محمدعلی، اوزون بیر زولا حاضیرلاییب ائولرینه قویموشدو و ایکی تیره لیک دوشندن بری، اوتوروب دوراندا قارشی طرفلره مئیدان اوخویوردو. جوما گونو اولاجاق طایفا داعوسیندا نه جور ساواشاجاغیندان و زولاسیلا کیملری نه تهر ووراجاغیندان دئییردی. هابئله، نئچه ایل قاباقکی داعوادا قارداشی نووروزو اؤلدورنلردن اینتیقام آلاجاغیندان دانیشیردی. کندین ساواشا گئدن دوروموندا، محمدعلینین سؤزلری آباردیلاراق، آپاریلیب دللکلیلرین سؤزو گئچر کیشیلریندن اولان ابوطالیبین قولاغینا چاتدیریلیردی. ابوطالیب ایسه صالاح اوغلونون سؤزلرینی چکه بیلمه سه ده، وضعیتی آغیر-یونگول ائله دیکده نئچه گون دؤزمگینی مصلحت بیلیردی. سؤزو گئچر کیشی، قرارلانمیش ساواشدان دوز بیر گون اؤنجه، جوانلاریندان نئچه سینی چاغیریب اؤیودلر وئردی: "منه بیر باخین! قویمایین صالاح اوغلو محمدعلی داعوایا یئتشسین، ساواشدان قاباق وورون چولاق اولسون!! هم کؤپک اوشاغینین اصلی

ساواشانلاریندان بیرینی آزالدین، همده جانلارینا قورخو سالین!!" بئله لیکله، نئچه نفر الی ده ینکلی، داعوا گونون آخشامی یوخاری کوچه ده، اورادان سوووشان الی یالین محمدعلینین قاباغینی کسدیلر. اونلار، "اولان بس سن نییه دوز گلیب دوز گئتمیرسن؟!!" دئیه سوروشدولار و یاراشیقلی جوانین جوابینی گؤزله مه دن، اوستونه تؤکولوب ووروب-ووروب یئره سردیلر. ده ینکلیلر، صالاح اوغلونو قیشقیردا-قیشقیردا ایکی-اوچ دقیقه آجیمادان یوغون ده ینکلریله قیچلاریندان چالدیلار. ده ینکلیلر ایشلرینی گؤردوکده، ووردوغو آدامی بوراخاراق قاچیب هره سی بیر یانا داغیلدیلار. ییخیلمیش محمدعلی، ال-اوزوندن آل قان آخا-آخا، اوچ-دؤرد دفعه آیاغی اوسته دورماغا چالیشدی، آمما دورا بیلمه ییب یئرینده قالدی. تئزلیکله صالاح اوغلونون وورولما خبری کندده یاییلیب، بیر طرفی سئویندیررکن، بیر طرفی کدرلندیردی. وورولانین آداملاریندان نئچه سی، یوبانمادان باشی اوستونه گلدیلر و یاردیملاشاراق محمدعلینی ائوینه ساری گؤتوردولر. یاردیمجیلار، یارالیلارینی یولدا آپارا-آپارا اوجادان قیشقیریردیلار: "کؤپک اوشاغی دؤزون گؤرون صاباح سیزدن نه جور عوضینی آچاجاییق!؟" قئید ائتمک لازیمدیر، آتا-آناسی قاباق ایللرده اؤلموش محمدعلی، قارداشلاریلا بیرگه کندین اورتاسینا یاخین اولان رحیملی دربندینده یاشاییردی. یاردیمجیلاردا، صالاح اوغلونو یوخاری کوچه دن آدی چیکلن دربنده گتیریب ائولرینه چاتدیردیلار. او حالدا، قوهوملار هر یاندان گلیب محمدعلینی گؤروب اوره کلری بوتون قان اولدو! بللی اولدو، محمدعلینین ساغ قیچی قیریلیب دالییا چؤنوبدو و تئزلیکله اونو سینیخچی گؤرمه لیدی. شانسسیزلیقداندا، بو ایکی تیره لیکده کند سینیخچیسی قارشی طرفدن ایدی! دئمک، محمدعلینی گره ک آیری سینیخچی گؤره ایدی. یاراسی آغیر اولسادا، یارالی هئچ اولماسا صاباحی دؤزمه لی ایدی. بونونلا بئله، صالاح اوغلونون یاخین آداملاری، باشاردیقجا یارالارینی داوا-درمان ائتدیلر. آردیندان، اوتاغیندا اونا دوشک آچیب یورقانینی اوستونه چکدیلر. بیر موددت سونرادا یئمگینی-ایچمگینی گتیریب، "هاواخت هر نه ایشین اولسا چاغیراسان!" دئدیلر. یاخینلار، یارالیلارینا

توختاقلیق وئریب صاباح ساواشینا حاضیرلاشماق اوچون ساغ اوللاشیب دوروب گئتدیلر. بئله لیکله، یارالی گنج گئجه نی اوتاغیندا یاپ-یالقیز قالدی!

محمدعلی، یاتاغیندا یاتا بیلمیردی و چئشیدلی خیاللارا دالیردی. صاباحلاری طایفا داعواسینا چیخا بیلمه یه جگینی دوشوننده، آز قالیردی اوره گی پارتلاسین! دؤنه-دؤنه اؤزوندن سوروشوردو، کیشی داعوا گونو دوشکده یاتارمی؟! آردینجادا یاتاغی اؤزونه دوستاق بیلن جوان باشینی توولاییب کؤیره لیردی. محمدعلینین گؤزله دیگی داعوا اولدوقجا یاخین ایدی، آمما او کسینلیکله ساواشا چیخا بیلمه یه جگ ایدی. او گئجه، صالاح اوغلو بدنینین دردلرینی اونوداراق، سحره جن تئز-تئز قهرله نیب داعوایا خاطیر گؤزلرینی دولدوروب بوشالدیردی. چاره سیزلیکدن، ایمام-پئیغمبره اوز توتوب، یالواراراق صاباحاجان بیر تهر ساغالماغینی دیله ییردی. هردنده دوروب یئرینده اوتوروب فیکیرلشیردی.

جوما گونو، سحر باشی قرارلاشمیش طایفا داعوسی کندین اورتاسیندا باشلانماقدایدی. گئجه نی یوخو گؤزلرینه گلمه میش صالاح اوغلو محمدعلیده، دیککلیب ناراحات-ناراحات یئرینده اوتورموشدو. محمدعلی ائوده قالاراق داعوایا چیخا بیلمه دیگینی گؤرنده، اولدوقجا تاسوفلنیب عذاب چکیردی. اونون چوخدان بری گؤزله دیگی داعوانی دونن آخشام راحاتلیقلا الیندن چیخارتمیشدیلار. جوان، یاتاغیندا ساواش آلانینداکی یامان-یوغوزلاری ائشیده رک، اوره گی یامان سیخیلیردی! کؤنلونده، "ایندیجه دی داعوا باشلانار!" دئیرکن آیاغا قالخماسینی آرزولاییردی. نه جور بو وضعیتمله داعوادا اورتاق اولوب طایفاما یاردیمجی اولا بیله رم دئییب، تئز-تئز اؤزونو سورغولاییردی. بیردن، آینالی توفنگینی دوشوندو و سانکی وظیفه سینی آنلامیش اولدو! محمدعلی یورقانینی قیراغا آتیب یاتاغیندان چیخدی. آردینجا سورونه-سورونه صاندیق خانایا دوغرو گئدیب، آینالی توفنگینی گیزلتدیگی یئردن گؤتوردو. صالاح اوغلو، ال یاتیملی توفنگه باخارکن اؤز-اؤزونه وورغولادی: "بو توفنگلردن کندده هامیدا وار، آنجاق طایفا داعوالاریندا توفنگ گؤتورمزلر! اصلی سیلاح زولا اولار، بئل، شنه ده درده ده یر!" بونلارا باخمایاراق، یارالی جوان آخشام نه تهر قرارلانمیش داعوادان قاباق چولاق

اولدوغونو خاطیرلاییب، الیله توفنگینی مؤحکم سیخدی و یوبانمادان داملارینا چیخماق ایسته دی. او، آخسایا-آخسایا توفنگ الینده اولاراق حیطه گلدی. ائوده کی قادینلار، محمدعلینی حیطده سیلاحلی گؤررکن برک-برک قورخدولار و هدفینی آنلادیقدا، آند وئره رک داما چیخماغینین قاباغینی آلماغا چالیشدیلار. قادینلار محمدعلیله باشارانماییب، نتیجه ده آخسایان جوان توفنگله دووارا سؤیکه نه-سؤیکنه پیلله کانلارلا داما چیخدی. جوان اوجا دامدان نئچه ثانییه ساواش آلانینا گؤز گزدیردی. بیر طرف آخار چایین بیر الینده، بیر طرفده چایین او بیریسی الینده ایدی. زولالار گؤیده فیرلانارکن، داعوانین باشلانماسینا لاپ بئله آز قالیردی. او دقیقه، محمدعلی توفنگینی حاضیرلادی و دوشمنه هده-قورخو گلسین دئیه، گؤزونو قیرپیب آرالیدان اورتالیغا بیر گوللّه آتدی. گؤزلنیلمز گوللّه سسینی بیر کند ائشیدیب یامان هؤووشنه یه دوشدو! آمما محمدعلینین آلوولو اوره گینه ائله بیل سرین سو سپیلدی!! گوللّه بیر آندا اورتاداکی چایین اوستویله گئده-گئده، گلیب آز فاصیله دن ساواشانلارا تاماشا ائدن ابوطالیبین قیزی سونایا ده یدی! قیزجیغاز ایسه، اوجادان چیغیریب یئره سریلدی. ائله جه ساواش آلانی قیزیشیب چاققیشمالار باشلاندی. نئچه دقیقه ده، چوخلو کیشی یارالانیب آلاندان چیخاریلدیلار. کند کوچه لرینده سس قووزانیب قاچا-قاچ دوشدو. دام-دووواردا هارای-داد قوپوب، "سونا اؤلدو!" دئدیلر. او زاماندا، ساواشان کیشیلرین بعضیسی ییخیلان قیزا طرف قاچدیلار. سونانین باشی اوستونه گلن آتاسی ابوطالیبین گؤزلری قان چاناغینا دؤنوشوب، آداملارینا فرمان وئردی: "تئز گئدین او اسکیگی یاخالایین!! چولاق کؤپک اوغلونو وورون اؤلدورون!!" بیر یاندان، ابوطالیبین آداملاری پیس-پیس یامانلار دئیه رک محمدعلی گوللّه آتان ائوه دوغرو یؤنلدیلر. بیر یاندانداا، محمدعلیگیلین یانداشلاری قانلی دورومو آنلاییب رحیملی دربندینه ساری قاچدیلار. بو قاچا-قاچدا، ابوطالیبین آداملاری ائوه یئتشینده، آخساق محمدعلینی تاپا بیلمه دیلر! نییه کی، اونلاردان آزجا قاباق کلبه علی حسین اؤزونو یئتیریب، صالاح اوغلونو دالیسینا آلاراق کنددن چیخارتمیشدی! هر حالدا، گئت-گئده داعوانین دالیسی بوراخیلیب، معرکه آلانی بوشالدی. ساغالان، گوللّه لنن سونا و قاچیریلان محمدعلیله ماراقلاندی.

کلبه علی حسین، صالاح اوغلو محمدعلینی آرخاسینا گؤتوروب آلوارا دوغرو قاچیردیردی. کیشی، چوخ عجله ایله، محمدعلینین آلوارلی خالا اوغلوسو ماحمیدین یانینا چاتماق ایسته ییردی. دالیسینداکی جواندا تئز-تئز اونا اوره ک وئریب قولاغینا دئییردی: "کلبه علی حسین، آلوارا چاتساق هئچ بیر غلط دارتانمازلار!!" هر حالدا، کلبه علی حسین ایله محمدعلی ساغالاندان چوخ اوزاقلاشمامیشدیلار کی، ابوطالیبین آداملاری اونلارین آلوارا قاچدیقلارینی دوشونوب دالیلاریجان دوشدولر. آرخادان گلنلر، تووولا قاچانلارین ایزینی توتاراق یاخینلاشدیلار و آرالاریندا کی فاصیله نی اولدوقجا آزالتدیلار. آنجاق، بیردن-بیره اورالاردا آغ یئل قوپوب، پاییزین قوخوموش توپراقلارینی گؤیلره قالخیزدی و قاباغی گؤرمک چوخ-چوخ چتین اولدو! بو قالخان توز-تورپاق دالیداکیلارین قاباقداکیلارا یئتیشمه سینه انگل اولوردو. بونونلا بئله، آلوارا بیر آز قالاندا، دالیداکیلار چوخ آز قالمیشدی، محمدعلیگیله یئتیره لر. قووالا-قاچدینین نتیجه سینده، قاچانلار آلوارا گیریب، قووالایانلار، "آلوارا گیرسک آیری ساواش چیخار!" دئیه دایاندیلار. اونلار، قویون گؤزله یک گؤره ک بؤیوکلریمیز نه دئییر، دئدیلر.

ساغالاندان قاچان ایکی کیشی، سئوینه-سئوینه ماحمیدین ائوینه چاتیب، دوز ناهار واختیندا اونون قاپیسینی چالدیلار. ماحمید ایسه، آیاغا قالخیب قاپییا گلدی و خالا اوغلوسونون دوروموئو گؤرونجه حالی پوزولدو! خالا اوغلو باشینی تووولاییب، ساغالان ساواشینی قاچانلاردان سئوال-جواب ائتدی. سونرا نئچه لحظه فیکرلره گئتدی. او قیزاریب بوزاریب آخیردا دئدی: "ابوطالیبین قیزینی اؤلدورسن، خالا اوغلو من سنی ائویمه قویمارام!!" بئله لیکله، ماحمیدین ائوینی اومود یئری بیلیب گلن قاچانلار، کور-پئشمان اورالاردان اوزاقلاشدیلار.

کلبه علی حسین، محمدعلینی آلوارین او طرفینه آپاریب، یاخینلیقدا گؤرونن کره یه ساری یؤنلدی. قیوراق کیشی جوانی گتیریب کره یانیندا دالیسندان یئره قویدو و اونا دئدی: "محمدعلی سن گیر کره نین ایچینده قال، منده گئدیم آلوارلیلارا آغیز آچیم، پنیر-چؤره ک، سو، بیرده ده ینک تاپیب گتیریم!" کلبه علی حسین یوللانیب، آز

موددتده ایسته دیکلرینی آلوارلیلاردان ییغیب کره یه دؤندو. او چاغدا، ساغالانلیلار یئییب-ایچیب نئچه دقیقه کره ده اوزگون-اوزگون مصلحتلشدیلر.

- محمدعلی قردش، خالا اوغلووون آداملیغینی گؤردوندا!! سن اؤله سن اوندان کور ایت خئییر گؤرمز!! قورخاق اوغلو قورخاق ایچری گئچین دینجلینده دئمه دی! ... منیم آشاغی مایاندا یاخین دوستوم وار، گل سنی آپاریم اونون یانینا، اؤلر آنجاق قوناغی قاپیدان قئیترمز!!

- یوخ کلبه علی حسین! آشاغی مایان اوزاقدی، گئده ک یوخاری مایانا! یوخاری مایانلی حاجی ابراهیمدا بیزیم دوستوموزدو. اودا چوخ یاخچی آدامدی. بیرده کلبه علی حسین کاش آتدان-ائششکدن تاپایدیق!

- اولان ایندی بوتون کندلر بیلدی ساغالاندا آدام گوللّه له نیب، هئچ کیم بیزه آتدان-ائششکدن وئرمز! پاییزدی چؤللرده ائله آدام گؤرسنمیر، یوخسا خبرلر تئز گئدیب ساغالانا چاتاردی! دئیردیلر کی قاچانلار هارا گئتدیلر. سن یاخچی دئییرسن گئده ک اوول یوخاری مایانا، اوردا دوز گلمسه گئده ریک آشاغی مایانا! گئجه اولمامیشدا گره ک بیر یانا یئتیشک!

- کلبه علی حسین، من بیلمیرم واللّه سنین یاخچیلیغیندان نه جور چیخاجاغام!؟

- محمدعلی قردش، قدیمدن دئییبلر سینان قول بوینون اولاردا!!

- آللّه سنین اؤلنلرووا رحمت ائله سین!

کلبه علی حسین، تازادان کندلیسینی آرخاسینا میندیردی. آردیندان، آلواردان بیر و ساغالاندان ایکی آغاج فاصیله سی اولان یوخاری مایان کندینین یولونو توتدو. آنجاق بو سفر داهی قاباقکی سایاغی یئیین یئریینمیردی. زیققینا-زیققینا یول گئدیردی و تئز-تئز دایانیب جوانی یئره قویوب دینجلیردی. جوانین آیاغینین عذابیدا، گئت-گئده چوخالماقدایدی. سارسیلمیش کندلیلرین دالیلاریجان دوشن اولسایدی، کسینلیکله اونلاری یاخالایا بیلردی. بو وضعیتله، یورغون و آجیخمیش کندلیلر گئدیب دیبده یوخاری مایانا چاتدیلار. اونلار، گیزلی-گیزلی حاجی ابراهیمین ائوینه ساری یؤنلدیلر. حاجیگیله یئتیشیب قیراغی آچیق حیط قاپیسینی دؤیدولر. او طرفدن، تاققا-تاق

سسینی ائشیدن حاجینین آروادی هجر، میطباخدان چیخیب قاپیداکیلارین سوراغینا گلدی. اوجا بوی قادین، گؤزله مه دیگی قوناقلاری گولومسه یه رک قارشیلادی. هجر محمدعلیگیله خیطاب دئدی: "آیاغیزین آلتینا ارسین سالاق!! بویورون ایچری حاجیدا ایندی گله جکدی!" ساغالانلیلار ایچری گیریب قوناق اوتاغینا طرف یؤنلندیلر. اونلار اوتاغا گئچیب اورانین یاخشی یئرینده ایلشدیلر. هجرده، یئنه قوناقلارا خوش گلدین دئییب کئف-احوال ائتدی. سونرادا قاییدیب میطباخا گئتدی. قادین، تئزلیکله چایدان-چؤرکدن حاضیرلاییب قوناق اوتاغینا گتیردی. او، قوناقلارا دسترخان آچیب گتیردیکلینی سوفره یه دوزوب، "چکیلین بویورون!" دئدی. آج-سوسوز ساغالانلیلاردا قاباغا چکیلیب مشغول اولدولار. او حالدا، کیشیلرله اوز به اوز اوتوران هجر، ساغالاندا نه خبر وار دئیه سوروشدو. محمدعلی ایسه، ساغالان خبرلرینین ییغجامجاسینی اونا سؤیله دی. سؤزلره دیققتله قولاق آسان هجر، تعججوبلنرک بیرده سوروشدو: "آی قردش اوغلو، سن سونانی بیله-بیله ووردون مگر؟!!" جوان قاشلارینی دویونله ییب جوابلادی: "یوخ باجی، یوخ! آلله حاققی ایسته میردیم ووارم!! دونن دوز بو زامان ظالیملر قراردان قاباق منیم اوستومه گلدیلر! ووردولار منی چولاق ائله دیلر! منده یاندیم یاخیلدیم فقط ایسته دیم ایت اوشاغینی قورخودام، آنجاق گوللّه گئدیب ده یدی سونایا!" کندلیسینین دئدیکلرینی، کلبه علی حسینده اوسکوره-اوسکوره حاقلادی. هجر بیر موددت ساکیت قالدی. آردیندان آیاغا دوروب یوک یئریندن قالین یورقان-دوشک گؤتوروب آچدی. سونرا، "من ائشیگه چیخاجاغام سیز راحات اوزانین دینجلین!" دئییب، قاب-قاشیغی ییغیشدیریب اوتاقدان چیخدی. هجر، یاراقلانیب پیه یه دوغرو گئتدی و آتلارینی اورادان ائشیگه گتیریب یهرله دی. قادین، حئیوانی حیطدن چیخاردیب، اوستونه میندی و تک باشینا سکگیز آغاج آرالیدا اولان توفارقان[1] ا ساری چاپدیردی. قورخماز آرواد چای آتلادی، تپه گئچدی و بیر ساعات یاریم سونرا مقصده یئتیشدی. توفارقاندا تانیشلاری اولان بیر سینیخچینین ائوینه گئدیب، نئچه دقیقه جن اونلاردا اوتوروب سینیخچیلا صؤحبتلشدی. سینیخچی وضعیتی آنلاییب، اودا ور-وساییلینی گؤتوروب آتینی میندی. بئله لیکله، ایکی آتلی یاریشاراق یوخاری مایانا ساری چاپدیردیلار و یاتی واختینا یاخین

گلیب مایانا چاتدیلار. آتلیلار ائوه یئتشنده، چوخدان ایدی حاج ابراهیم چؤلدن گلیب جریانلاری قوناقلاردان ائشیتمیشدی. او گئجه، حاجی ابراهیمین ائوینده هامی بیرلیکده، قونوشا-قونوشا گئجیکن شاملارینی یئدیلر. شامدان سونرا، توفارقانلی سینیخچی دوروب گئچیب دیققتله محمدعلینین آیاغینی موعاینه ائتدی. سونرا آیاغی داوا-درمان ائدیب باغلادی. آخیردادا محمدعلییه بیر سیرا تووصیه لر وئردی. او گونون صاباحیسی، سینیخچی آتینی مینیب ساغ اوللاشاراق توفارقانا دؤندو. سینیخچی گئتدیکده، کلبه علی حسین محمدعلییه دئدی: "قوی منده گئدیم قالیم یولداشیمگیلده! یئر یئرین اولسون سو سویون، اوندا کندیمیزه دؤنریک!!" بئله جه کلبه علی حسینده آشاغی مایانا یوللاندی.

آنجاق، صالاح اوغلو محمدعلی یوخاری مایاندا قالدی. اون گوندن سونرا محمدعلینین آیاغی یاخشیلاشیب آددیمینی آتا بیلدی. ساغالانلی قوناق، اوچ آیدان چوخ حؤرمت اولوناراق یولداشلارینین ائوینده یاشادی. ساغالانلی، کورسو باشیندا هجرله حاجی ابراهیمدان یوخاری مایانین گئچمیشیندن ناغیللار ائشیدیب چیلله لری چیخارتدی. بایرام آیینین اوللری ایدی کی، گؤزلنیلمزدن بیر یاخشی خبر ساغالاندان یوخاری مایانا گلدی! دئییردیلر، ابوطالیبین قیزی سونا اؤلمه ییبدی، دیریدی!! بئله جه محمدعلی داریخاراق، نه اولور-اولسون بایرامدان قاباق کندیمیزه گئدیرم دئدی. هجر ایسه، قوناغینین گئتمگه قرارلی اولدوغونو گؤردوکده، یوللانیب جریانلاری کندلرینین کتخوداسینا سؤیله دی و آرتیردی: "آی کتخودا بؤیوکلری ییغین بیر یئره، محمدعلینی ساغالانا آپارین! اونو یوردونا اؤتوروب ساغالان طایفالارینی باریشدیرین! بیرده کندلیمیز کلبه قولو ابوطالیبین دوستودو، اونودا اؤزوزله گؤتورون!!"

بایراما اون گون قالان، یئددی آتلی یوخاری مایاندان ساغالانا گئتمگه حاضیرلاندیلار. بئش نفر اورالی باریش آتلیلاری ایدیلار. ایکیسیده ساغالانلی ایدیلار. او گون یوخاری مایانلیلار ساغالانلارین هره سینه بیر آت بورج وئردیلر، بیرینی محمدعلییه، بیرینیده اؤزونو آشاغی مایاندان یئتیرمیش کلبه علی حسینه! قرار اولدو، باریش آتلیلاری مایانا دؤننده، بورج آلینان آتلاری ییه لرینه قایتارسینلار.

ساغالاندا ساواش چاغی گوللّه نن سونا، آغیر یارالانسادا، اؤلمه میشدی! قیز تبریزه گؤتورولوب یاواش-یاواش درمان اولونموشدو. بونونلا بئله، دللکلیلر هی دئییردیلر، محمدعلی سونانی بیله-بیله ووروبدور! اونلار ابوطالیبی قیسنایاراق سؤیله ییردیلر، گره ک بیزده سونانین عوضینه رحیملی طایفاسیندان اولان بیر قیزی گوللّه لییک! رحیملیده ده، سونایلا یاشلاری یاخین اولان ایکی یئتیم باجی وار ایدی: حلیمه و سکینه. هامیدا بیلیردی، بو قیزلارین آتالاری نووروزو نئچه ایل قاباقکی ساواشدا ووروب اؤلدورموشدولر. دللکلیلر ایصرارلا دئییردیلر، سونا اؤلسه بیز گره ک بو قیزلارین بیرینی اؤلدورک، اؤلمه سه ده آینالی توفنگله اونلارین بیرینی گوللّه لییک! بللی ایدی، اونلار محمدعلیله کلبه علی حسینین اتلرینه ده یئریکله ییردیلر! بونلارین آلوارا قاچدیقلارینی بیلیرمیشلر، آنجاق اورادان هارا گئتدیکلرینی بیلمه ییردیلر. نووروز داعواسینی خاطیرلایان سونانین آتاسی ابوطالیب ایسه، قیزینین گونو-گوندن یاخشیلاشماسینی گؤره رک، یوموشانیب عوض آچماغا راضیلیق بیلدیرمه ییردی. ابوطالیبین سون سؤزو بو اولدو: "بوگون یوخاری مایاندان منیم عزیز دوستلاریم گلیبلر، اونلارین سؤزلرینی یئره سالا بیلمه رم! سونا اؤلسه آپارارام قبریستانلیغا، قالسادا گئدر ار ائوینه!!" بئله لیکله ابوطالیب محمدعلینی باغیشلاییب، توفنگ داعواسی باریشیقلا سونوجلاندی. ایل بایرامیدا ساغالانا یاخشی بایرام اولدو.

گوللّه داعواسیندا اؤلن آدام اولمادی. سونادا یاواش-یاواش دوزلدی و بؤیویوب ار ائوینه گئتدی. محمدعلی، سونرالار مینوورلی عاشیق صمدین یانینا گئدیب، عاشیقلیق صنعتینی اؤیره ندی. یئری گلنده اؤزونون باشینا گلن بو حیکایه سینی سازینی باغرینا باساراق آنلاتدی و "دوست وار قوهومدان یاخشی!" سؤیله دی. عاشیق محمدعلی بو سفر باشقا بیر وارلیغا وورولدو! اونون اوره گینده وطن محبتی جوشدو. گئچمیشی ایله گله جگی یارالانمیش وطنینین آجیلارینی حیسس ائدیب، وطنین کئشیگینده دوردو.

---

۱. آذرشهر

۵۴– قانلی قالانین دوزلو گؤلو

قانلی قالا کندینین آشاغی طرفلرینده بیر دانا بؤیوک شور گؤل وار ایدی. بو گؤلده فایدالی دوزلار تؤره نیردی و جماعت آدینی، "دوزلو گؤل" سسله ییردی. هر یاندان آداملار گلیب گؤلون قیراغینداکی دوزلار اوستونده اوزانیردیلار و اونون دایاز یئرلرینده چیمیردیلر. بؤلگه ده دئییردیلر، دوزلو گؤلون سویو قانلی قالانین یوخاری طرفلرینده کی داغلاردان گلن اوچ گور چایین بیرلشمه سیندن ساغالانیر و چایلار آخارکن، کند اهلی اونلاردان آرخلار آییریب برکتلی یئرلرینی سوواریر. او ایللر، کندلیلر گؤزه ل-گؤزه ل منظره لری اولان بئله طبیعتلرینه چوخ-چوخ فخر ائدیب، اولدوقجا گووه نیردیلر.

میراحمد آغا، قانلی قالا سئییدلرینین بیری ایدی و اونوندا هر کس تکین طبیعتدن بول-بول خاطیره سی وار ایدی. سئیید هر گئجه اوولجه خیالیلا چؤل-کؤوشنی گزیردی، اوندان سونرا شیرین-شیرین یوخولارا گئدیردی. آنجاق، میراحمد آغا او یای گئجه سینده یوخودا غریبه-غریبه منظره لر گؤروردو! سئیید گویلره یوکسلمیشکن، لاپ اوجالاردن یئر کوره سینی ایزله مکده ایدی. یئر اوزونده کی داغلار، دنیزلر و چایلار، باشقا وارلیقلاردان داها آرتیق اونون ایلگیسینی چکیردی. گؤیلردن باخارکن، چوخراق هانسی داغلاردان هانسی یئرلرین سوواریلدیغینا فیکیرلشیردی. میراحمد آغا، اوجالاردان قانلی قالا یاخینلارینادا بیر نظر ائله دی و دوزلو گؤلو گؤرونجه دویغولانیب دؤنه-دؤنه، "ماشاالله بیزیم گؤل، ماشاالله بیزیم گؤل!" دئدی. او حینده، ایستر-ایستمز باشقا شئیلری اونودوب دوزلو گؤل ایله ماراقلاندی. نییه کی، بو چئوره سی گؤزه ل گؤللری گؤرسه نن بوتون گؤی دنیزلردن چوخ اونا تاثیر باغیشلاییردی. میراحمد گؤلدن یوخاریلارا گؤز دولاندیراندا، اوچ دانا داغلاردان آشان چایین نه تهر گلیب دوزلو گؤله آخدیغینی گؤروردو و اوره گینه شنلیکلر دولوردو. کیشی، بو گؤزه ل طبیعته تاماشا ائله دیکجه دویماییردی! آمما، بیردن-بیره هر شئی ده ییشیلمگه باشلادی! نم-هارادان، دوزلو گؤلون کناریندا ۳۰ دانا قارا دئو تاپیلدی!؟ آجیقلی گؤرونن بو دئولر سیرایا دوزولوب، اوچ دفعه گؤلون باشینا فیرلاندیلار. سونرا، ۱۰ نفرلیک دسته لره بؤلونورکن،

هر دسته نین دئولری بیر چایین قیراغیلا باش یوخاری گئتدیلر. دئولرین هره سی بیر یاندا چیرمالانیب، گوبود اللرینی آخان چایلارین قاباغینا توتدولار و دورمادان گور سولارین گؤله چاتماسینین اؤنونو کسیب، سولاری باشقا مکانلارا یؤنلتدیلر. هردنده، نهنگ آغیزلارینی سولارین قاباغینا توتاراق، چای سولارینی سؤمورماغا جهد ائتدیلر. بئله جه، دئولرین هر قوروپو بیر چایین سویونون آشاغیيا ساری آخماسینی انگلله مگه چالیشدی. بللی ایدی، اوسته کی داغ-دره لردن گلن سولار داها گئدیب آشاغیداکی قانلی قالایلا دوزلو گؤله چاتماییردی. سویو کسیلمیش کندلیلر بو آجی وضعیتی دوشوندوکده، دئولره اعتراض ائله مگه باشلادیلار. آمما دئولر قیشقیر-باغیر سالانی یاخالاییب بامباچالار چالاراق قورخوتدولار. قورخموش میراحمدده تانیق اولدو کی، قانلی قالادا باغچیلیق، اکینچیلیک و حئیوانچیلیق نه جور ییغیشیلدی و ایشسیز قالان کندلیلری نئجه دسته-دسته یاساق شهره کؤچمگه مجبور اولدولار. چوخ چکمه دن، قانلی قالا بوشالیب ائولری بوتون خارابا قالدی! بونلارا دؤزه بیلمه ین میراحمد آغا، قیشقیراراق اینانیلماز ایشلری سورغولاسادا، جواب وئرن یوخ ایدی. دئولر اؤز بیلدیکلرینی ائدیردیلر! سئییید، ایلگیسینی یوخاریلاردان آشاغیلارا دؤندردیکده، دوزلو گؤل سولارینین چکیلیب قورودوغونو حیسس ائدیب کدرلندی. بئله لیکله، میراحمد داها گؤیده قالانماییب، گؤله دوغرو گله رک یاخینیندا دوشدو. او هویوخ-هویوخ گؤل یئرینین بؤیوک بیر دوزلاغا دؤنوشدوگونه شاهید اولدو. داها بیر اووج سودا دوزلو گؤلده قالمیردی! سئییید، چاره سیز-چاره سیز گئچیب دوزلار اوستونده اوتوروب دیزلرینی قوجاقلاییب بالاسی اؤلن آدام تکین آغلاماغا باشلادی. آغلاماقدان یورولدوقدادا، اونو درین یوخو آپاردی. ائله بیلده، یوخو ایچینده یوخو گؤردو!! یئنیدن اوجالارا یوکسلیب دوزلو گؤله باخدی. گؤلده دوزلو فیرتینالار قوپماغا باشلامیش، دوزلار هر یانی بورویوردولر و بؤلگه نین هاواسینی اولدوقجا ایییرنج ائدیردیلر. بو دوزلو یئللر بالا-بالا قانلی قالانی اؤرتوب، یاساق شهرین اوستونه اسیردیلر. بئله جه ده یاشام اورالاردادا تهلوکه لی اولوردو. اینسانلار ماسک تاخسالاردا، او هاوادا چتین-چتین نفس آلا بیلیردیلر. او حالدا یاساق شهرلیلرین چوخو سرطان توتوب بیر-ایکی گون چکمه دن اؤلوردولر. زاوللی

شهرده یاییلان خسته لیکلریندن قورتولوب قالانلاردا، باشقا یئرلره گئدیردیلر. نتیجه ده، یاساق شهر بوشالیب قانلی قالا تکین خارابا قالدی! یاساق شهرده یاشایان قانلی قالالیلاردان ایسه، تکجه میراحمدین بالا اوغلو، میرصمد، نجات تاپا بیلدی!

میراحمد آغا، سحر چاغی حیطه گلیب، غمگین-غمگین دووار دیبینده اوتوردو و بئله جه اونونلا بیر حیطده یاشایان بؤیوک قارداشی میریوسوفون حیطه چیخماسینی گوددو. میریوسوف گؤرسنرکن، میراحمد آیاغا دوروب قارداشینی یانینا چاغیردی و میریوسوف یئتیرن کیمی، باشلاییب گئجه گؤردوگو دهشتلی یوخوسونو اونا تعریفله دی. سونرا ایسه، گؤزلرینی یوخونو هامیدان یاخشی یوران میریوسوفا زیلله ییب، صبیرسیزلیکله اونون یورومونو گؤزله دی. میریوسوف آغا شامان تکین خیاللارا واریب، دئیه سن بو دونیادان اولدوقجا اوزاقلاشمیش اولدو! اوچ-دؤرد دقیقه گئچدیکدن سونرا، او اؤزونه گلیب آچیقلادی: "آی قردش، ۳۰ ایلین ایچینده بیزیم طرفلر کلاوا قالاجاق، دوزلو گؤلده قورویاجاق!! آداملار دسته-دسته نوخوشلاییب اؤله جکلر! بیزیم کنددنده فقط سنین اوغلوو میرصمد دیری قالاجاق!!" کلمه-کلمه یوروجونون دئدیکلرینه دیققت ائدن میراحمد سوروشدو: "آی میریوسوف، ایندی بو حالدا بیز نه ائله مه لی ییک؟!!" میریوسوف سورغویا جواب تاپماق اوچون یئنه ده بیر موددت ساکیت قالدی و سونرا ایناملا سؤیله دی: "قردش، ایندیندن گره ک اؤزوموزو آماده ائلییاخ! گره ک اوول یاساق شهر ایداره لرینده ایش تاپاق، سونرادا بوردان کؤچک! سن گره ک میرصمده هامیدان یاخچی یئتیشه سن!!" میریوسوف سون سؤزونو دئییب، دؤنوب گئتدی. میراحمدده همیشه کی کیمی هوشلو-باشلی قارداشینین سؤزلریندن ائتگیلنیب دئدیکلرینی حاقلادی. سونرادا گئچیب فیکیرلشه-فیکیرلشه گونده کی ایشلریله مشغول اولدو.

میراحمد آغا، یوخوسونون باشقا یوروملاری اولا بیلسه ده، بو قونوندا آیری کندلیله دانیشمادی. او، نئچه گون وضعیتی آغیر-یونگول ائدیب، سالیب چیخدی و سوندا اؤز-اؤزونه دئدی: "مین ایل سونرا گلسنده، بو کند ائله همن کنددی، ایشلریده ائله همندی! میریوسوف لاپ دوز دئییر، اوولده گره ک یاساق شهره کؤچک! اوندان قاباقدا گره ک اوردا بیر ایشیمیز اولسون! اوندادی کی فلاکتدن قورتولماق اوچون چالیشا بیله ریک! ائله

صاباح گره ک یاساق شهره گئدم!!" میراحمد آغا بئله قرار آلدیقدا، بو سفر یاخشی-یاخشی فیکیرلره دالدی. میراحمد، او گونون گئجه سی میریوسوفو سوراقلاییب، اونون اوتاغینا گئتدی. گلیب کناریندا اوتوردو و اهمالجاسینا توتدوغو قراری قارداشیلا اورتایا قویوب، مصلحتلشدی. گولومسه ین میریوسوف ایسه، قارداشین آلدیغی قراری اولدوقجا عاغیللی بیلیب آلقیشلادی. آردیندانداا نئچه کلمه گئچمیشلریندن دانیشاراق، چئشیدلی حدیثلر سؤیله ییب پئیغمبر بالاسی اولماغی دؤنمین ایمتییازی سایدی! میریوسوف، سؤزلرینی بلگه لندیرسین دئیه آیاغا دوروب، گئچیب اؤزه ل صاندیغیندان بیر کاغاذ گؤتوروب گتیردی. کؤهنه کاغاذی یئره آچیب اوندا چکیلمیش شجره لرینی باشدان آیاغا میراحمده ایضاحلادی. هابئله، شجره نین اوستونه باسیلان یاساق شهرین قاباق دؤنمده کی شجره چیسینین مؤهورونو گؤستریب سؤیله دی: "ایندی بو شجره چی ده ییشیلیب، اونون گؤردوگو ایشلری قینایییرلار!! سن گره ک شجره میزی آپاریب یاساق شهرین تازا شجره چیسینه نیشان وئره سن! اونوندا تایید ائله مه سینی ایسته یه سن! آی قردش، سن اوول یوللان اینشاءالله بیزلریده دالینجا چکیب آپارارسان!!" ساکیت-ساکیت قولاق آسان میراحمد، میریوسوفو حاقلاییب مؤهورلو شجره نی ییغیب گؤتوروب اوتاقدان چیخدی و اؤز اوتاغینا یوللانیب، شجره نی آپاریب صادیغینا قویدو.

میراحمد آغا، صاباحیسی گون تازا پالتارلارینی گئییب شهره گئتمگه حاضیرلاشدی. سئیید، صاندیغیندان سیجیللیسیله میریوسوفدان آلدیغی شجره نی گؤتوروب چانتاسینا قویدو. سونرا حیطه گلیب ائویندن چیخدی. گئدیب کند ماشینینا مینیب، ساعات دوققوز حودودوندا خیاللارا دولاراق یاساق شهره دوغرو یوللاندی.

میراحمد آغا، یاریم ساعات سونرا شهره چاتیب ماشیندان اندی. او، یئرده یولا دوشوب، سوراقلاشا-سوراقلاشا دؤولت ایشینده اولان میریوسوف دئین شجره چینین دفترینه دوغرو گئتدی. دیبده ده شجره اوزمانین ایش یئرینی تاپدی. قاپیسینی دؤیوب ایچری گیردی. قانلی قالالی، نزاکتله ایشی چوخ اولان اوزمانین دفترینین اینتیظار اوتاغیندا ایلشدی و نئچه دقیقه دؤزمه لی اولدو و اونون واختی چاتاندا، هیجانلی-هیجانلی شجره چینین اؤزه ل اوتاغینا گیردی. سئیید دویغولاناراق ماسا آرخاسینداکی

شجره چییه، "سلام علیکم!" سؤیله ییب آیاق اوستونده دایاندی. شجره چی ایسه، باشینی دفتریندن قووزاییب گولومسه یه رک، "سلام علیکم!" دئییب الی ایشاره سیله قارشینداکی صندللرین بیرینده اوتورماغینا ایجازه بویوردو. آردینجادا اوزمانلا کندلینین آراسیندا بو دانیشیق اولدو:

- قردشیم مسئله زی بویورون؟!

- آغا کنددن گلمیشم، شهرده ایش آختاریرام!

- آدین نه دی؟ هانسی کنددن گلمیسن؟

- آدیم میراحمددی. اؤزومده قانلی قالادان گلمیشم.

- آی سئید قردش ساوادین نه قدردی؟ بیرده دئه گؤروم شهرده نه جور ایش آختاریریسان؟!

- والله دوزون آختارسان بئشی اوخویاندا اوچ دفعه رد اولدوم، دای مدرسه یه گئدنمه دیم! آنجاق نوحه کیتالارینی چوخ راحت اوخورام. محررم-صفر کندیمیزده نوحه خوانلیق ائله رم! آغا، من ایداره لرده هر نه جور ایشیز اولسا گؤره رم!!

- سئیید قردشیم، بیزیم بعضی یئرده نوحه خوانا احتییاجیمیز وار! سن ایندی بیر-ایکی کلمه یانیخلی نوحه لردن اوخو گؤره ک نه جور اوخویورسان!؟

- ای ذوالجناح بابامی مئیداندا هاردا سالدین، سالدین اگر ندن بس، آخیر بو حاله قالدین!؟ ...

- ماشاالله، ماشاالله سئییید! چوخ-چوخ یاخچیدی! آلله سنه اجر وئرسین، سن ائله اصیل نوحه خوانسان! اؤزونده کی پئیغمبر اوولادیسان، چوخ گؤزه ل دوشور سنه!

- آغا، شجره میزیده گتیرمیشم!! شجره میز بودو. اونو قاباقکی شجره چی مؤهورله ییب، گتیردیم سیزده تایید ائلییه سیز!

شجره چی بیر آز هویوخان کیمی اولسادا، الینی اوزالدیب شجره نی کندلیدن آلدی. قدیم کاغاذا چکیلمیش شجره نی ماساسی اوستونه آچیب دیققتله اینجه له دی. دؤنه-دؤنه باشیلا میراحمدگیلین دوغرو سئییید اولماقلارینی اونایلادی. سونرا، باشینی قووزاییب ساققالینی تومارلایا-تومارلایا نئچه ثانییه گؤزلرینی میراحمده زیلله دی.

آردینجا، شجره نی آرام-آرام ییغیب صاحابینا گئری قایتاریب دئدی: "سیزین شجره ز لاپ دوزدو! اونو قاباقکی شجره چی مؤهورله ییب، ائله گؤرر!! منیم تایید ائله مه گیمه هئچ احتییاجی یوخدو! تشریف آپارین، آدیزی دفتریمه یازدیم. ایش تاپماق اوچون گره ک آیری آداملارلا مشورت ائلییم! اینشاء الله ایش جور گلن کیمی سیزه خبر وئره جگ ایک!" بو حینده، تر باسمیش میراحمد ایشینین راست گلمه دیگینی دوشوندو! بونونلا بئله، ایجازه آلیب گؤردوگو یوخوسونودا شجره چییه تعریفله دی و آغلامیسیناراق، کندلری آرادان گئده جک دئیرک یالواردی. شجره چی یوخویلا ایلگیلندی و بیر دانا تازا کاغاذ گؤتوروب میراحمددن بیر دفعه ده یوخوسونون سؤیله مه سینی دیله دی. اوزمان، قانلی قالالی دئینلری سطیر-سطیر یازدی، سونرادا دئدی: "بیزه، میللتین ایستگی-آرزوسو و حتی یوخوسودا اهمییتلیدی!! بونلاریدا حتما نظرده آلاریق، سن نیگران قالما!" بئله لیکله، قانلی قالالینین دئمگه سؤزو قالماییب، کار-کاغاذینی ییغیشدیریب چانتاسینا ییغدی. آیاغا قالخیب اوزمانلا ساغ اوللاشاراق اوتاقدان چیخدی. گلدیگی کیمی گئدیب قانلی قالایا دؤندو.

میراحمد ائولرینه چاتارکن، آپاریب شجره نی میریوسوفا گئری قایتاردی. جریانلاری اولدوغو کیمی بیر-بیر سؤیله ییب آرتیردی: "من فیکر ائلییرم، نه قدر او مؤهور وار بیزیم ایشیمیز یاشدی میریوسوف!!" آمما ائله دوشونمه ین میریوسوف، بئله اؤنری وئردی: "اوچ-دؤرد گون ایشدن قالیب شجره نی آیری شهره آپارسان، اونلارین شجره چیلری حتما اونو مؤهورلرلر! یادا دئییرسن بو سفر شجره نی آپارما گئت آیری یئره گؤره ک نه اولور!؟" میراحمد دئدی: "شجره چی ایندی هر یانا تیلفون ائله دی! هئچ کیم دای بیزی قبول ائله مز، ایندی هر یئر بیلدی کی بیزیم شجره میزی قاباقکی شجره چی مؤهورله ییب! بو مؤهور لاپ بیزه بلا اولدو!!"

ایندی، یوخاریدا تعریفله نن جریانلاردان ۲۵ ایلدن چوخ سوووشوبدور و بو موددتده دوزلو گؤل گونو-گوندن آرتیق قوروماغا دوغرو گئدیبدیر. دئمه لی، ایندی دوزلو گؤل سون نفسلرینی چکیر! قانلی قالادا دئییرلر، سئییدلرین گؤردوگو یوخولار همیشه کی کیمی چین اولوبدور!! گئچن ایللرده، آدی چکیلن کنددن چوخلو عاییله یاساق شهره

کؤچوبلر. هامیسیندان قاباقدا میراحمد داشینیبدی. دؤولت ایداره لرینده هئچ ایش تاپا بیلمه ین سئیید، خییاوانلاردا مکه قووورووب ساتیر. میراحمددن گئچمیشدن سوروشاندا، اوولده گؤردوگو یوخوسونو ایضاحلاییر، سونرا اورقانلارین و میللتین گؤلون قوروماسینا سبب اولان ایشلرینی سیرالاییب سونوج آلیر: "جددیم پئیغمبر حاققی، من گؤردوگوم قارا دئولر بیزیم حدده طبیعتین باشینا بلا گتیرمه دیلر!! مین رحمت دئولره!!"

شعرلر

(شاعیر: قدرت ابوالحسنی سهلان (تورال))

۱– یالقیز

آه چکیب دؤوره مه باخدیم
اوتورموشدوم یئنه قاخدیم
مایییل اولدوم سنه آخدیم!
دئییرم رحم ائله ییب اولدوزلا سن گلجکسن
گئجه مه اولدوز اولارکن یاناجاقسان
صاباحا گون اولاجاقسان
قالاجاقسان!

گؤزه لیم گؤزلریم آیدین
داها سن بیر منی سایدین
یالقیزین دردینی قاندین
آنلادیم سن منی آندین
قالاجاقسان!

ان گؤزه ل گؤزلره قوربان
او قلم قاشلارا حئیران
یئریشین وار دلی جئیران
روحومو جیسمیله بیردن آلاجاقسان!
عاشیقین آلقیشین آلدین
قوپوزون چیییینینه سالدین
چالاجاقدیر سازی قالدین!
آلاجاقسان قوپوزو سنده مینمله چالاجاقسان
گئجه نی صوبحه قدر هی دولانیب هی چالاجاقسان
دولدوروب جامی شرابیم جانیمی هی آلاجاقسان
آلاجاقسان، قالاجاقسان!

آمما بیردن گؤرورم سن یئنه آزدین
بو خیالی یئنه پوزدون
اوخونو سینه مه ساچدین
کؤنولون دردینی آچدین
باش قویوب قاچماغا قاچدین!!

بو کؤنول چیخسا بدندنده دالینجا گلجکدیر
چیخماسا سانجی توتوب کؤنلو گوپونله دلجکدیر
سهلانین چؤللرینه های دولاجاقدیر
تورال یالقیز قالاجاقدیر!

عیبرت اولدو منه یالقیز قالارام من ساوالان تک
آلارام قوینوما ائللر، دلی جئیرانلاری سن تک

خایین اولما منه جین تک
قالمیش ایدیم، قالارام تک!

۲– آراز

سن،
گئچمیشیمله یاناشان آراز،
داغلارا دولاشان آراز،
گؤرورسن می؟!

گلمیشم سورونه-سورونه،
آغلایاق یارالی آرخاما،
آغریما آغلایان آراز!

سنسیز،
وطن یاشاماز،
یاریلدی باغری اونون،
بیتیشدیرمه دین می؟!

یانیرام گؤروشمک اوچون من،
قورخورام همیشه کی کیمی،
آرخامدا بیر چیرکین ال،
آرامیزی بولاندیرا بیزیم،
کؤنلوموز دؤیونه-دؤیونه!

سن،

من،
وطن،
آغلایاق دؤیوله-دؤیوله،
آراز!

۳- گونش

ان آغیر لحظه لریمدیر گونشیم سولغون اولاندا،
قالانیر هر نه غمیم وار،
جالانیر هر نه سئویم وار!

بئله حالدا،
بئله چاغدا،
گؤزه لیم یورغون اولاندا،
اوره گیم وورغون اولاندا،
چاغیریر ساز منی دینله،
بئله سؤیله،
ائله سؤیله:

گونشیم باتما دایان پارلا دیلکلر دیله گلسین،
اومودوم یاتما چالیش قویما قارانلیق ائله گلسین!
بئله سؤنمک نیه لازیم اولو تانریم؟!
او قارانلیق نییه گلسین؟!
نییه آرخام یئره ده یسین؟!

یئنه دؤنمک،
یئنه گولمک!
بئله بیلدیم سس اوجالدی داغا ده یدی،
داغ دؤنوب سسلری قایتاردی یئل ایله چؤله سردی!!

یئنه سؤنمک،
یئنه اؤلمک!
چؤلوموز سسلری بوغدو،
گولوموز گؤزلرین اوغدو!

منیم ایسه هارایيم گؤیده قوپاندا،
ایچریم یئرده یاناندا،
گونشیم باتماغا یوللاندی کؤنول دولغون اولاندا،
تورالین سون سؤزو قالمیشدی قارانلیق یئر آلاندا!

۴– شیرین–شیرین

قایانین کؤلگه سینده دالدالانان کیمسه،
سانما یاتیب!!
او گؤزلرینی یوماراق،
خولیالاردا گزیر!

سانکی دویغولاریندا،
ازیر سنی،
شیرین-شیرین!

سن اونو،
آییلتماق ایسته ییرمی سن؟!

سنین سسین ایله،
دیسکینمیه جک!!

یومورو گؤزلرینده،
یوخو یوخ،
شئیطان دولانیر!
آنجاق،
دورمایاجاق!

داغدا یاغی یوغرولور،
بئله دورومدا آرادا،
قالمایاجاق،
شیرین-شیرین!!

۵- خالام اؤلدو

خالام اؤلدو،
گئچن ایلده.
نئچه دفتر اؤزیله سؤز،
قویلادی بو توپراق آلتدا!

سؤیله دی یازانمادی او،

دینله ییرکن یازمادیم من.
خالانین سون سؤزلریندن،
یالنیز پارچالار یادیمدا.

بیرگون آخشام اوستو گئتدیم،
خالامین مزاری اوسته،
یادیما سالام ساولارین،
سؤزلرین یازام کاغاذدا.

آنجاق آزدی بو خیالیم،
گؤرجک اوردا باش داشیندا،
یازیلیب یابانجی دیلده:
بوردا بیر قادین یاتیبدی،
بو ایل اولدو،
بو ایل اؤلدو.

گؤزلریم دولوب،
تؤکولدو گؤز یاشیم مزاری اوسته!

ایضاح: رحتملیک صغری زاهدی سهلان، منیم آتامین خالاسی ایدی. صغری خالا، ۱۳۸۱/۵/۴تاریخینده دونیاسینی ده ییشمیشدیر. آتا-بابا سؤزلری، ناغیللار، تاپماجالار، بایاتیلار و سایره خالانین ازبری ایدیلر. من بو قوشمانی، خالانین اؤلومونون ایل دؤنومونه یاخین قوشوب، روحونا ایتحاف ائتمیشدیم. آلله صغری خالایا غنی-غنی رحمت ائله سین!

۶– داعوالی ساغالان

۱

گئجه-گوندوز کندیم سنی آنارام
گئچمیشینی اؤز وارلیغیم سانارام
سن یانان گون آلوولانیب یانارام
آنا یوردوم یاشا-یاشا، ساغالان

۲

خیاللاردا چؤللرینی ایزله رم
توپراغینین دیک-چوخورون دوزله رم
باغریندا‌کی هر نه وارین گؤزله رم
محببتیم جوشا-جوشا، ساغالان

۳

باز آغلینی گیلخان یئرین بیچدیلر
نورسه لرین اددازلارا گئچدیلر
ناخیرچیلار شور چیمنی سئچدیلر
دؤرد بیر یانین یاشیللاشا، ساغالان

۴

سئل گلیردی دهنه باشی باغلاندی
دیک یئرلرده آرواد-اوشاق ساخلاندی
کؤرپودن اوچ کیشی سئله توللاندی
اوستوندن هر بلا آشا، ساغالان

۵

مولکئیرانلار شووه یئری دریلدی
سدد آرخینین کولشلری چکیلدی

شام-قیشلاقلا عظیم یئری بیچیلدی
گونو-گوندن آبادلاشا، ساغالان
۶
بیچن یئرلر بیر ایل کؤده قالدیلار
قوروقچولار هر یئره گؤز سالدیلار
کندین سویون داشلی چایدان آلدیلار
داشلی چایین آشیب داشا، ساغالان
۷
مالله ملیک چوخ سؤز دئدی دانیلدی
چاش-باش قالان ائشیدنلر یانیلدی
دیبده مالله کندده دلی سانیلدی
مالله‌یا بیر ائل ساتاشا، ساغالان
۸
کول تپه ده مین ایل تاریخ یاتیبدی
گیزلی رمزلر پیر موسایا چاتیبدی
باشقا بیر کند چاپبالاردا باتیبدی
اوغرولارا اوخ دولاشا، ساغالان
۹
خیالیمدان بیرده گئچدی قارا گون
پالتارین اوچ نسله بیچدی قارا گون
بلاسین یوز ایلجه سئچدی قارا گون
بلا سندن اوزاقلاشا، ساغالان
۱۰
دومان گلدی ساغالانین دوزونه
توپ آتیلدی قره گؤزون اوزونه

یاشدا یاندی قورولارین کؤزونه
دوروم گئتدی آغیرلاشا، ساغالان
۱۱
توفنگینی اوول آچدی تارقلی
اؤلدو عزو دئدی قاچدی تارقلی
کنده عزو بایراق ساچدی تارقلی
کوردلر دوشدو آختاریشا، ساغالان
۱۲
عزوخانین آتلیلاری تؤکولدو
توش گلنین بئینی-باغری سؤکولدو
ابوالحسن دئدی بئلیم بوکولدو
تانری سنله یاردیملاشا، ساغالان
۱۳
کنددن بیر-بیر آغ سققللر تاپیلدی
توپ آغزینا گلدی فیتیل باسیلدی
کؤرپه لره توفنگ نئجه آچیلدی
دوشدو گؤرن گؤز یاغیشا، ساغالان
۱۴
عزوخاندان فرمان گلدی باخدیلار
سؤندودورلر چوخلو چیراق قاخدیلار
دایان ستار دئیه شهره آخدیلار
تانری گلدی قورتاریشا، ساغالان
۱۵
اود توتوب کند هر نه واری تالاندی
تالایانلار گئچیب شهره یوللاندی

ابوالحسن قالدی سهلان قالاندی
وضعیت گئتدی یاخشیلاشا، ساغالان
۱۶
او یامان گون گئچدی وطن گوللندی
بوغوشدو ایت ایتله طایفا دیللندی
اوردا گوجلو ووردو گوجسوز میللندی
دئدی یولداش زور یولداشا، ساغالان
۱۷
داعوالار کند اولمپیکی اولدولار
هردن گول تک جوانلارین سولدولار
آنالارین توکلرینی یولدولار
دولدو نیفرت-کین باخیشا، ساغالان
۱۸
محمدآغا زولالاندی بیرینده
نووروز علی بالتالاندی بیرینده
ریضا چؤله قووالاندی بیرینده
کندیم دوشدو یوز ساواشا، ساغالان
۱۹
بیر سینه یه تیز شنه نی تاخدیلار
شرری سونرا باشقاسینا یاخدیلار
کلبه غافار دوروب کنددن قاخدیلار
قورخدو غافار ائل توتوشا، ساغالان
۲۰
دوشنده سون دؤنه داعوا بو کنده
بو طایفا او طایفادان قان تؤکنده

اسداله جوجو بایرام چؤکنده
کند قان اولدو باشدان باشا، ساغالان
۲۱
بو خیاللار بیر-بیر گلیر داریشیر
آنجاق بیردن باشقا دویغو قاریشیر
اوردا کؤنلوم ساغالانلا باریشیر
هر اینسانین هی چالیشا، ساغالان
۲۲
حسینلیلر سیدلیله بیرلشیر
جاوادلیلار محمدلیله بیرلشیر
دورسون آلی اسدلیله بیرلشیر
دللکلییه کند قاریشا، ساغالان
۲۳
حاج صادیقلی صفرلیله بیر اولور
رحیملیلر ستارلیله بیر اولور
ماللالیلار جعفرلیله بیر اولور
یاشا ائللر قوشا-قوشا ساغالان
۲۴
اوشاقلارین مدرسه ده یاریشیر
قیز-اوغلانین درسلرینی دارتیشیر
کندیمیزه بوللو عالیم چاتیشیر
کؤچن سنی سوراقلاشا، ساغالان
۲۵
مش کاویان عبدالعلی هانی بس
کلبه غافار آزیهرعلی هانی بس

لوطف الله خان محمدعلی هانی بس
یوردا خاطیر ائل ووروشا، ساغالان
۲۶
صفربابا مالله احمد گئتدیلر
حاتم بیلیم علی محمد گئتدیلر
تورکمان حسن آمیراحمد گئتدیلر
جیسمیم سنه تئز قوووشا، ساغالان
۲۷
ماهنی قوشدو هامی قارلی داغلارا
تورال توتدو ایشیق اؤتن چاغلارا
اسکیلمه سین سولار بیزیم باغلارا
ساواش سندن آرالاشا، ساغالان

ایضاحلار:

باز آغیلی (=باز آغلی)، گیلخان (=گیلیخان)، اددازلار، شور چیمنی (شورلار چیمنلری)، دهنه باشی، مولکئیران، شووه، سدد آرخی، شام، قیشلاق، عظیم یئری، داشلی چای، کول تپه (=تپه)، پیر موسا، چاپبالار (=کند یئری) و قره گؤزه: کندین یئر آدلاری.

(۷) مالله ملیک: مالالی طایفاسینین جددی/ مالله ملیک گلجکدن خبر وئررمیش! مثلا دئیرمیش، گلجکده دمیر گؤیده اوچاجاق!! ساده کندلیلر اونو لاغا قویوب گولرمیشلر! آنجاق سونرالار مالله ملیک دئین سؤزلر، بیر-بیر گئرچکلشمیشدیلر!

(۸) اوخ: اوخ ایلانی.

(۱۱) عزو، عزوخان: عزت الله خان ماکویی (ماکو سردارینین قارداشی)

عزوخان ساواشی: بو ساواش مشروطه دؤنمینده باش وئرمیشدی. عزوخان ستارخانلا ساواشماق اوچون تبریزه گئدیرمیش، او زاماندا کندلردن توپلاشان مشروطه نین طرفدارلاری سیلاحلانیب قاباغینی کسمیشدیلر. آنجاق توپو اولان عزوخان غالیب اولوب، ساغالانا تؤکولوب قیرغین ائتمیشدی. او گون، بلکه ده کندین ان قارانلیق گونو اولموشدور! عزوخانین ساواشجیلاری کوردلردن ییغیلمیشدی.

تارقلی: تاریقلی. دئیرلر، او ساواشدا ایلک توفنگی کند ایچیندن تاریقلی آتیب عزوخان آتلیلارینین هیجانلاماسینا سبب اولموشدو!!

(۱۲) ابوالحسن: باغیر اوغلو ابوالحسن/ عزوخان آتلیلاری گلن چاغدا، ابوالحسن گئدیب گیزلنمیشدی و گیزلنن یئردن ستار عمیسینین اؤلدورولمه سینی گؤرموشدو.

(۱۳) عزوخانین آتلیلاری، کندین آغ ساققاللارینی توتوب، توپ آغزینا قویموشدولار. سانکی او زاماندان بری، کندده بئله بیر مثل یارانمیشدی: "توپون آغزینا قویاسان، فتیلینی باساسان!!" دئیرلر، آتلیلار کؤرپه اوشاقلارادا توفنگ آچیرمیشلار.

(۱۸) محمدآغا: اسد اوغلو محمدآغا/ محمدآغا داعواسی آدلانان داعوادا اؤلموشدور و اوشاقلاری کنددن کؤچموشدولر. نوروز علی: صالاح اوغلو نوروز علی/ نوروز داعواسی آدلانان داعوادا اؤلموشدور. ریضا: آغ نر اوغلو ریضا/ هئیکللی جوان ریضا تازا نیشانلانمیشدی کی، اونو چایا باسیب دلی ائله میشدیلر! آردیندان، نیشانلیسی بوشانیب، اؤزوده دلی اولاراق عؤمرونون چوخونو چؤللرده یاشامیشدی.

(۱۹) علی: رحیم اوغلو کلبه علی/ داعوالارین بیرینده شنه لنیب اؤلموشدو.

رسول: کلبه غافار اوغلو رسول/ بعضیلری دئییر، شنه نی گتیریب، کلبه غافارگیلین پیه سینه سالمیشدیلر و رسول محکوم اولموشدور. بعضیلریده دئییر، کلبه علینی ائله رسول اؤلدورموشدو. هر حالدا، کلبه غافارگیل کنددن زبرلییه کؤچموشدورلر. کلبه غافار: مشدعبدالعلی اوغلو کلبه غافار/ او چاغدا کندین کتخوداسی ایدی و وارلی-کارلی بیر آدام ایمیش.

(۲۰) سون داعوا: کندین آدام اؤلن سون داعواسی، ۱۳۵۲ ینجی ایلده و بایرامدان ۱۲ گون گئدن باش وئرمیشدی. او داعوادا آدی چکیلن اوچ نفر اؤلموشدولر. اسدالله: لوطفعلی اوغلو اسدالله. جوجو: عباس اوغلو نوروزعلی. بایرام: قاسیم اوغلو بایرام.

(۲۵) مش کاویان: جعفر کاویان، پیشه ورینین ساواش وزیری. یاشلیلارین بعضیسی، کاویانی آشاغی کوچه ده توپلاشان حاجی صادیقلی طایفاسینا منسوب بیلرلر. بعضیسیده یوخاری کوچه ده توپلاشان جاوادلی طایفاسیندان اولدوغونو ایره لی سورورلر. من، کاویانگیلین آشاغی کوچه ده یاشادیغینی نظرده آلاراق، اونون حاجی صادیقلیلاردان اولدوغونو دوشونورم.

عبدالعلی: جبار اوغلو عبدالعلی/ عبدالعلی اؤزو و اوغلو رحیم، ایکیسیده، عزوخان ساواشیندا اؤلدورولموشدولر. کلبه غافار: مشدعبدالعلی اوغلو کلبه غافار/ کندین کتخوداسی ایدی. زیهرلی: حسن اوغلو ذکرعلی/ کندین آدلیم آغ ساققاللاریندان بیری. لوطف الله خان: حاجی صادیقلی طایفاسینین آداملاریندان بیری. محمدعلی: محمدعلی سهلانی/ ستارخانین موجاهیدلریندن اولموشدو و جعفر کاویان، محمدعلی سهلانینین اوغلودور.

دئیرلر، مشدعبدالعلی اوغلو جبار (نایب جاببار)، بیر باشقا ساغالاندان اولان ستارخان آتلیسی اولموشدور.

(۲۶) صفر بابا، حاتم بیگلیم، علی محمد، تورکمان حسن و میراحمد: سیرایلا، صفرلی، جاوادلی، محمدلی، تورکمان حسن اوشاغی و سیدلر طایفاسینین جددی. مالا احمد: کندین قدیم مالاسی.

۷– خالقیم!

اوزاق گؤیون تانریلاری، هاچان گلدیز یئر اوزونه
سیز ایلشن اوبالارین، گؤز تیکمیشم داغ-دوزونه
دؤنون گؤره ک هارالیسیز، کیم یارادیبدی بیزلری
اندیرسئیدیز سیز اینسانی، کیم یوللانمیشدی سیزلری
اولمپین دوز زیروه سینده، زئوس[1] باشدا اوتورموشدو
سومئر-بابیل تانریلاری، بول-بول آدلار گؤتورموشدو
چینین، میصرین، مایالارین، باشقا-باشقا تانریلاری
بوگون اونلار یاساقلانیب، وار اورتادا آیریلاری

بیر بیلیم، بیر گوج ایسته ییر، پوزانمادیم یالانلاری
گلن گئتدی، یالان نئجه، دوستاق ائتدی، قالانلاری
اینسانلارین خیاللاری، نه دن اولدو، ائله تانری
اصلی تانری یاراتمیشدی، گؤندرمیشدی، بئله تانری

بیلمک اوچون، نئچه ایللر، ائللر ایچین سوراقلادیم
اله گلن کیتابلاری، فیکیرلشیب، وراقلادیم
گؤردوم اینسان ایللردی کی، یالانلاری گئرچک بیلیر
یانسیلاییر اؤلمزلری، اؤلوم توزون اوزدن سیلیر

منده ایناندیم کی بیر گون تانریلار یئره انمیشلر
"فون دنیکن" دئین تکین تازادان گؤیه دؤنموشلر

دامغالار قویموشلار بوردا، گؤستره یول قالانلارا
آمما نه دن دوز ایزلری، اولدو قایناق یالانلارا
گؤی اوزونون تانریلاری، یوللاریزی ایزله ییرم
اؤلوم منه چاتاناجان، گؤزوم یولدا گؤزله ییرم
سؤیلمیشدیز گلجکسیز، دوز اولایدیز ایلقاریزدا
گلسز گؤررم یالان نئجه، سولار سیزین کناریزدا

آرزولاریم دویماساز سیز، قورخوم بودور دؤنمه یه سیز
جوابسیز قالا هر سورغو، دوشرگه مه یئنمه یه سیز
یالان منی سالا دیلدن، گئرچک کیمی اؤلمز اولا
یالواریرام گلین کؤنلوم، هر آن بوردا ایشیق قالا

ایندی بوردا دایانمیشام، دینله میرلر هئچ سؤزومو
گؤز یاشلاریم یاغمور تکین، بینمیر الده اوزومو
قارانلیق یوردومو آلیب، سوکوتو داغلارا سالیب
ارنلریم اؤلوب گئدیب، یئر-گؤیومو مانقورد چالیب
دوزلر اوستون قارالیرلار، وارلیقلاری تالاییرلار
گئرچکلری باسدیریرلار، یالانلاری قالاییرلار
چولقالیرلار یالانلاری، آغیر وارلیغیم دانیرلار
اؤلموشلری وار ساییرلار، وار خالقیمی یوخ سانیرلار

بو دورومو گؤره-گؤره، قورخومدان یالقیز باخیرام
اومود یوخوم گلجگه، گئچمیشه دوغرو آخیرام
اونوداراق یالانلاری، درین خیالا جومورام
اسکی پالتار بورونرک، باشقا دونیایا اومورام

نئچه مین ایل اوزاقلاشیب، چیخیب بو چاغدان گئدیرم
بیر متین شهره چاتجاق، ایشینه دیققت ائدیرم

بو شهرین آدی "اوروک"، اوخویورام دوداقلاردان
باشلاییرام دولانماغا، یاخینلاردان، اوزاقلاردان
تانیش گلیر سؤز-صؤحبتی، سئویندیریر هر کس منی
دینله ییرم قوپوز سسین، واله ائدیر او سس منی
اوزان سؤزون ائشیدنده، آنلاشیلیر "تانری" سؤزو
نه آنلاملی سؤزلر واردی، نه سایقیندی اوزان اؤزو

بو شهرین پادیشاهی، چوخ آیریملی بیر خاقاندی
آیا بنزر داغا تایدی، آنجاق ظالیم بیر ترخاندی
اونا دئییرلر اوروکدا: یاری تانری، یاری اینسان
"قیلقمیش" آدلانمیشدی او، خالقینی بئزدیرن ترخان
هر ایشینده یامان ترخان، بیر چوبانا سؤزون دئییر
"انکیدو" آدلانان یولداش، قیلقمیشه دوزون دئییر
چوبانلا خانین دوستلوغو، لاپ گؤزه ل بیر گؤرکم اولموش
اوزلریندن گؤرسنیردی، دوستلوقلاری مؤحکم اولموش
گئجه نی ایکی یولداشین، گؤیه گؤزلری باخیردی
او زاماندا گؤرونوردو، یئره اولدوزلار آخیردی

چوخ چالیشقان بو ائللره، آچیلار باغلی قاپیلار
بو اولوسون شرفینه، تانریلار گؤیدن تاپیلار
باخ یازیرلار لوحه لرده، ایشلریندن ائللریندن
اونودماییب گئچمیشلرین، قالیر ایزلر دیللریندن

بیر گئجه-گوندوز اوروکدا، اؤلچولور زامان ساعتله
یاسالار اوردا آخاردی، کسر قیلینجلا، قودرتله
من گزیریم اوردا آنجاق، فیکریم قالمیش قیلقمیشده
انکیدویلا بیلیم نئجه، یولداش اولموش قیلقمیشده

دؤنرکن ترخان ارکینه، آختاریشلاری بوراخدیم
لاپ اوجا دووارلار اوستن، بویلانیب دؤرد گؤزله باخدیم
گؤزله نیلمز منظره ایدی، گؤیله ترخان دارتیشیردی
تانریلارلا آنلاشارکن، اونلار یئره چاتیشیردی

تانریلار ارکه اندیلر، بیر گونده قوناق قالدیلار
گؤیلردن خبرلر وئریب، خبرین یئرین آلدیلار
دؤنوب گئدنده دئدیلر: "انکیدو یئری ترک ائتسین!"
ناراضی قالسادا ترخان، سیرداش یولداش گره ک گئتسین

منده گئچدیم آرابایا، منده اوچدوم گؤیه ساری
تانیق اولدوم وارلیغیملا، نه ائتدی اینسانلا تاری
گؤستردی او سررلاردان، تازا گلمیش بو اینسانا
اؤیرتدی او گیزلی سؤزلر، هویوخ قالمیش بو اینسانا
شاشدیم گؤرجک باغلاییرلار، کیشینین ال-آیاغینی
هوشدن آپاریب سؤکورلر، یازیغین باش-قولاغینی
چالیشیرلار قافاسینا، باشقا برنامه تؤکلر
بو تازا اینسان دؤننده، کؤهنه فیکیرلر چؤکلر
چتین سیناقدان چیخمادی، اسکی فیکرین گؤی ساخلادی
اوغورسوز آدامین لشی، یئرلینی گلدی داغلادی

یولداشین لشین گؤرنده، دالغین اولدو قیلقمیش خان
آختاریردی اؤلمه مزلیک، داشقین اولدو قیلقمیش خان
دئدی اوروک کاهینلری: "اوتناپیشتیمی تاپارسان!
سن اؤلمه مزلیک رمزینی، دنیزده اوندان قاپارسان!"

دوشدو قیلقمیش چؤللره، آران گئچدی، داغلار آشدی
زیل قارانلیقلار کسرکن، دئولریله قارشیلاشدی
دئولری ایشدن سالارکن، اورمانا گیردی سووشدو
سیناقلاردان بیر-بیر گئچیب، سوندا دریایا قوووشدو

اوج-بوجاقسیز گؤی دنیزده، گلن دئییر: "اوتناپیشتیم!"
گؤیده دوشموشدو دنیزده، هردن دئییر: "اوتناپیشتیم!"
چوخ-چوخ آرام بو دریادا، دالغالار هردن قالخیشیر
اؤلمه مزلیک آختارانلار، بلکه ده اوردا چیرپیشیر
قیلقمیشده چیرمالاندی، "اوتناپیشتیم!" هارایلادی
یاری تانری، یاری اینسان، بیر یالواردی، بیر آغلادی

اوتناپیشتیم دوغرو گلدی، سوروشدو بو کدریندن
اینامللی باخیشلاریلا، خانا آنلاتدی دریندن:
"بو گؤی دنیزین ایچینده، تیکانلی بیر بیتگی بیترا!
جوم اونو تاپ در یئیرکن، اؤلمز اولاسان، درد ایترا!"

دالدی قیلقمیش دنیزه، دردی سودان آختاردیغین
چیخدی دریادان داش اوسته، تولازلادی زور تاپدیغین
سویوندو ایستیر یویونسون، سونرا یئسین تر بیتگینی

اورادان گئچن بیر ایلان، یئتدی یئدی تئز ایتگینی
اوتناپیشتیم باخدی دئدی: "توپراق سنی، آلار اولسون!
گئت خالقینا یاخچیلیق ائت، آدین اینسان قالار اولسون!"

ترخان اوزولدو دنیزدن، "خالقیم!" دئیه-دئیه، گئتدی
دویغولاردان آرالاندیم، گؤزلریمه چاغیم یئتدی

خیاللاردان آیریلارکن، وطنیمده ظولمت چؤکموش
"زهتابی" آدلانان ارن، کسرانین کاخینی سؤکوموش
قارانلیغا سورگون اولموش، "تورال" دؤنموش ایشیقلارا
گئرچکلر اوزه چیخاراق، گئچمیش چؤنموش ایشیقلارا
گؤرورم کی یوردوموزدا، یالانچینین رنگی سولوب
گونش قالخیب گونئیییمدن، دوشمنلریم گؤرمز اولوب
آلوولار یوردو شنلیکده، بایراملاشیر دیلداشلاریم
اسمکده دی بایراقلاریم، دورماقدادی یولداشلاریم
گونون آیدین میشوو داغیم، گونون آیدین ساغالانیم
گون آیدین قارلی داغلاریم، گون آیدین آذربایجانیم

---

۱. قدیم یونانلیلارین تانریسی

ایضاح: بو شعر، اریک فون دنیکنین تانریلارین آرابالاری (ارابه خدایان) کیتابیندان، قیلقمیش ناغیلیندان و رحمتلیک پروفسور محمدتقی زهتابینین ایران تورکلرینین اسکی تاریخی کیتابیندان تاثیرلنره قوشولموشدور. شعر ۱۳۸۱ اینجی ایلین آبان آیيندا یازیلیبدی.

۸– تورکون دیلی[۱]

باخ گؤر نئجه دیلداش نئجه بیز سئومگه قالدیق

بیر-بیر اونودوب سؤزلریمیز اؤلمگه قالدیق

بو اؤلکه ده بیزدن یوخوموش آرتیق اولانلار
قالدیق نئجه اولدو ائلیمیز دینمگه قالدیق

قونشو دیلین اؤیرنمگه قادیر اولا بیلدیک
چاشدیق نئجه اؤز تورکوموز اؤیرنمگه قالدیق

"تورکون دیلی تک سئوگیلی ایستکلی دیل اولماز"
بیزلر بوراخیب کؤز دیلیمیز چؤنمگه قالدیق

یاندیق نئجه بیز اؤز دیلیمز قانماغا قالدیق
قاتدیق دیلیمز اؤزگه دیله گولمگه قالدیق

داشلار دیلی یازماق اوخوماق بیر هونر اولدو
ایللر نه اوچون بیز دیلیمیز بیلمگه قالدیق

دیل اولماسا بیزده ایزیمیز دونیادا قالماز
سارساقلادیق آمما دیلیمیز ایمگه قالدیق

گؤردوک تانییر دونیا بیزی بیر بئله گونلر
قورقود ده ده میز ایلقارینی گؤرمگه قالدیق

گل یالواریریق دور گؤزه ل عاشیق قوپوزون چال
آلقیشلا ایگید ائللریمیز گزمگه قالدیق

تورال سن اؤزون بیر اوزان اول چالماغا باشلا

بیزلر بارینیب بال دیلیمیز سئومگه قالدیق

۱. اوستاد شهریارین تورکون دیلی شعرینه بیر نظیره

۹– تپه گؤز[۱]

۱

جین پری قونموشدو بولاق باشینا
ساری چوبان سیندی چئشمه داشینا
چیخارتدی کؤینگین جین قیزا آتدی
توتدو برک-برک قیزی باخدی قاشینا

۲

چوبانلا جین قیزدان تپه گؤز اولدو
خوش گونو اوغوزون تک گؤزله سولدو
اوغوزدان یئمه لی اوغوزدان ایچدی
شر اوغلان بسله نیب داغ کیمی دولدو

۳

تپه گؤز بیر تهر ساغالاندی داغدا
او دئو قانلار تؤکوب یاغلاندی داغدا
ایسته دی اوغوزدان اینسانلا حئیوان
گونده قیسنانان ائل داغلاندی داغدا

۴

اوزاقدان جین پری نیگران باخدی
یئندی بالاسینا بیر اوزوک تاخدی
اوخ-قیلینج باتماسین اوغلوما دئدی

گؤیلره آرخایین-آرخایین قاخدی

۵

هر گلن ایگیدی دؤیوشده ییخدی

آدامین، حئیوانین اتینی تیخدی

قویمادی کؤچه لر آیری یئرلره

تپه گؤز اوغوزو ساخلاییب سیخدی

۶

بئش-بئش آدام اؤلدو تپه گؤز قالا

باشاردی بیر ائلی قورخویا سالا

بیر گؤزلویله بیر ائل چالا بیلمه دی

ایناندی باشارار بیر آلله چالا

۷

بوسات او چاغلاردا ساواشا گئتمیش

دؤنرکن خبرلر بوساتا یئتمیش

آنلارکن تک گؤزون تک گؤزو اتدی

اینتیقام دئیه رک درین فیکر ائتمیش

۸

دمیر شیش قیزارتدی تک گؤزه چاتدی

شیشی وار گوجویله تک گؤزه آتدی

آنقیردی اژدها سالدی زلزله

بیر قورخونج ساواشدا تپه گؤز یاتدی

۹

اؤلنده تپه گؤز او داغ بئلینده

توتولدو دویونلر اوغوز ائلینده

گلدی ده ده قورقود قوپوز الینده

گزدی بوسات آدی اوزان دیلینده

۱۰

باشی تپه گؤزون یئره سورتولدو
ساندیلار اوغوزلار قنیم قورتولدو
بیلمه دیلر اوندا بولاق باشیندا
باشقا تپه گؤزه توخوم توتولدو!

۱۱

دئمک دوغولاجاق یئنه تپه گؤز
قانلارین ایچه جک دؤنه تپه گؤز
ویجدانسیز گؤزلری آغلار قویاجاق
ارنلر بوغاجاق دئنه تپه گؤز

۱۲

بو ائلی آردیجیل تپه گؤز سیخدی
تپه گؤز اؤلمه میش تپه گؤز چیخدی
بو یورددا همیشه او گوندن بری
بیر یول اوغوز ییخدی، یوز یول او ییخدی

۱۳

یوز ایللر گئچیرکن اوغوز ده ییشدی
اونلارلا یاشایان تک گؤز ده ییشدی
یوز بوسات اوغوزا گلیب گئتدیلر
تپه گؤز بورادا یوز اوز ده ییشدی

۱۴

سونداکی تپه گؤز آیاغا دوردو
اؤلکه ده هر یئرده مدرسه قوردو
اوشاقلار گئتمه لی بو اوخوللارا

اوغوز یوردون ائتدی تپه گؤز یوردو

۱۵

بو ائله یئنه ده بوساتلار گلدی

دوشه جک تک یئرین بوساتلار بیلدی

هایاندا تپه گؤز یالان یازاندا

قاباقجیل بوساتلار یالانین سیلدی

۱۶

چاغین تپه گؤزو چوخون تانیرمیش

وارلیغین اوغوزون لاپ هئچ سانیرمیش

حاکیم یاساقلامیش ، دوشونجه، حیسسی

هر بیر دیلیده اوزون دیل دانیرمیش

۱۷

شئیطانین هر یاندا اینسانی وارمیش

دارغاسی قاضیسی زیندانی وارمیش

تانرییا تک گؤزون اینامی یوخموش

هر ظولمه اؤزوندن فرمانی وارمیش

۱۸

ایسترمیش ائللری هی توپارلاسین

یاشاسین تپه گؤز هامی جارلاسین

اوغوزلار بوساتلار یوخ اولوب ایتسین

یئرده ده گؤیده ده تک گؤز پارلاسین

۱۹

سازمین سؤزونو یازدی خان بولود

سنه مینلر آلقیش آزدی خان بولود

گئچمیشه گونشدی وارلیغا دامغا

تپه گؤز حیله سین قازدی خان بولود

۲۰

بولود دوز گؤستردی بیر گؤزلولری

گونده بیر دون گئییب یوز اوزلولری

هر اوغوز بیر بوسات اولار ایناندیم

تورالدا تانیدی مین سؤزلولری

---

۱. ده ده قورقود داستانلاریندان بیری

۱۰– دوخا قوجا اوغلو دلی دومرول[1]

۱

قورو چای اوستونه کؤرپو سالمیشدی

اوتوز گوموش هر کیم گئچمیش آلمیشدی

دومرولون یاساسی بئله اولموشدو

گئچمه یندن قیرخین قیرخیب چالمیشدی

۲

اوندان گوجلو وارسا دومروله باتا

یوخسا دومرول آدی روم-شاما چاتا

دومرول دئدیکلرین ائتدی باشاردی

دیللره دوشه رک قاچانی توتا

۳

یاخیندا بیر اوبا ائتمیشدی مکان

دونیادان اینسانی گئتمیشدی جوان

آغلاشما سسینی ائشیدن دومرول

آتینی چاپاراق یئتمیشدی او آن
۴
سوروب دومرول باخدی اوبا اوزونه
کیم اؤلدوردو کیمین باخدی سؤزونه
عزراییل دئدیلر گلدی گؤیلردن
جان آلان باخمادی ایری-دوزونه
۵
آلله عزاییلین گؤستر نیشانین
اونو یئره باسیم تئز تؤکوم قانین
اوبایا آغلاشما دولماسین بیرده
آلانماز جان آلان بیرینین جانین
۶
بو سؤزلر تانرییا خوش گلمز اولدو
دلی دومرول شوکور هئچ بیلمز اولدو
تئز یوللان عزراییل جانین آل دئدی
یاراماز ایشلری دؤزولمز اولدو
۷
آتلانیب چیخمیشدی چؤلون دوزونه
عزراییل گؤرسندی آتین گؤزونه
هورکوتدو دومرولو آت چالدی یئره
باشی بوکوک گلدی دومرول اؤزونه
۸
اؤلدورمه یاشاییم دوروم آیاغا
سینه مین اوستوندن چکیل قیراغا
دونیادان دویمادیم دایان عزراییل

یئنیلن دئییلدیم سالدین دوزاغا

۹

عزراییل سؤیله دی یالوارما منه
جان آلان آلله دی جان وئرن سنه
منده بیر قولام کی ایشیم اؤلدورمک
هئچ چاغ رحم ائتمه رم گلن-گئدنه

۱۰

آلله بیرلیگینه یوخدور گومانیم
تانریم قلبیمده سن واردی ایمانیم
آلان اولسان جانیم تانری اؤزون آل
حیله لی قولونا بوراخما جانیم

۱۱

تانرینین یانیندان تئز گلدی فرمان
اؤز جانی یئرینه تاپسین آیری جان
بیرلیگیم آنلادی شوکور ائله دی
عزراییل سن بوراخ دومرولو بو آن

۱۲

آتایا آنایا تک ارک ائله دی
ایکیسیندن گلدی بیر جان دیله دی
دئدیلر جان شیرین، شیریندی دونیا
جانا قیمادیلار دونیا بئله دی

۱۳

دومرول اؤلومونه بو یول ایناندی
ال ساخلا عزراییل بیر آز آماندی
آروادیم-اوشاغیم من سون یول گؤروم

حسرتیم قالماسین دونیا یالاندی

۱۴

دومرولو گؤرونجه آرواد اودلاندی

سؤزلرین ائشیدیب اود توتوب یاندی

سؤیله دی یئر-گؤی بیل آلله شاهید اول

دومرول شیرین جانیم سنه قورباندی

۱۵

یئریدی عزراییل آروادا ساری

دومرول باخدی گؤیه دئدی آی تاری

آلیرسان جانیمیز گل بیر یئرده آل

یوخسا باغیشلایین بیز ایکی یاری

۱۶

تانرییا خوش گلدی سؤزلرین سؤزو

بویوردو قالسینلار آروادلا اؤزو

اؤلدور سئوگی بیلمز ایکی قوجانی

یوز قیرخ ایل یاشاسین سئوگینین دوزو

۱۷

او زامان دونیادا آز اؤلکه چیخمیش

اوندا بیر اؤلکه نی بیر دومرول سیخمیش

سینیرلار زنجیرلر او چاغلار یوخموش

دومروللر اینصافلا مخلوغو ییخمیش

۱۸

کؤرپونون یئرینه سینیر بیچیلدی

هر دومرول بویونا باش کند تیکیلدی

باش کند آباد اولدو مین کند سؤکولدو

بیر اؤلکه وار-یوخو اورا چکیلدی
۱۹
اوردولار ییغیلدی ساغالاندی دومرول
یاسالار یازیلدی قوللاندی دومرول
اولکه نین بوتونو باغلاندی اونا
مینلر جان آلیندی ساخلاندی دومرول
۲۰
دومرولر ییخیلدی اولوسلار قاخدی
حاکیم میللت اوندا حاقلاری یاخدی
بیر اولوس کؤکلدی چوخو تالاندی
سئچگیلر اولاندا دومرولر شاخدی
۲۱
دومرولون دئدیگی گور آلقیشلاندی
باخیشی مئدیادان هی یاییملاندی
اؤزگه اؤلکه لره برک سونجوق آتدی
سؤزلری اینانجی چوخ یوروملاندی
۲۲
دومرول گاه موسلمان گاه شامان اولدو
تاتداندا تورکدنده بیر زامان اولدو
اوروسداندا قاخدی همده چینلیدن
مخلوغون گونلری پیس یامان اولدو
۲۳
میلیونلار جان آلدی بیر دونیا یاندی
نه بوللو اینسانین حاققینی داندی
بؤلموشدو آدامی نئچه دسته یه

هیتلر اؤز ائللرین ان اوستون ساندی

۲۴

دومرول شاه تپیلدی آذربایجانا

دئین یاشا یوردوم بلشدی قانا

آزادلیق آنادیل وطن بوغولدو

باغلاندی جرمه لر تورک دانیشانا

۲۵

قانوندا بیر اصل وار ده ییشیلمه دی

گوجلو قانون یازدی اونو سیلمه دی

باج آلدی گوجسوزدن هردنده جرمه

گوجلو گوجسوزلری آدام بیلمه دی

۲۶

تورال هئچ حاققینی فلکدن اوممماز

اونا خور باخاندان گؤزونو یوممماز

تانری شاهید اولوب قفس شاهیددی

سئوگیدنده باشقا بیر فیکره جونماز

---

۱. د ده قورقود داستانلاریندان بیری

۱۱– قودرتده بیر گون گؤرمه دی

۱

یوللار چکیلمیش هر یانا

تبریز یئتیشمیش سهلانا

بیر دردی اولموش مین دانا

قودرتده بیر گون گؤرمه دی

۲

کند ایشینده یاواشلامیش
مالاری چؤلده بوشلامیش
درس اوخوماغا باشلامیش
قودرتده بیر گون گؤرمه دی

۳

درسه گئتمیش ایصفاهانا
خیدمتی دوشموش تهرانا
فارسلار باسمیشلار یامانا
قودرتده بیر گون گؤرمه دی

۴

دؤنوب گلمیشدی کندینه
تبریزده دوشموش بندینه
شهرلی قیز کمندینه
قودرتده بیر گون گؤرمه دی

۵

کنده گلین گؤتورموشدو
خانیم اوچ آی اوتورموشدو
جوان کندین اؤتورموشدو
قودرتده بیر گون گؤرمه دی

۶

کؤچون کنددن چاتا بیلمیش
آنایوردون آتا بیلمیش

تبریزده ایش تاپا بیلمیش
قودرتده بیر گون گؤرمه دی
۷
چوخلو برنامه لر یازمیش
ال ایشلرین کؤکدن قازمیش
آنجاق یازیق هردن آزمیش
قودرتده بیر گون گؤرمه دی
۸
ایش یئرینده دارتیشمیشدی
یاساقلارا قاریشمیشدی
تورک ائلیندن سؤز آچمیشدی
قودرتده بیر گون گؤرمه دی
۹
رسمی یه چؤنمه میش آدی
ساخلامیشلار قراردادی
بیلینمیش تورکلوگون دادی
قودرتده بیر گون گؤرمه دی
۱۰
آختاریش اولموشدو پئشی
باعیث تاپمامیش او کیشی
سانمیش ایشلر فلک ایشی
قودرتده بیر گون گؤرمه دی
۱۱
بیر گون گیرمیشدی حاماما
گؤز تیکمیشدی اوردا جاما

دوشمنی تاپمیشدی آما
قودرتده بیر گون گؤرمه دی
۱۲
آینادا باخمیش اؤزونه
باعیث گلمیشدی گؤزونه
گوزگونو سالمیش دیزینه
قودرتده بیر گون گؤرمه دی
۱۳
دامار قیریب چولاق اولموش
دوشکلرده یاتاق اولموش
چلیکلرله آیاق اولموش
قودرتده بیر گون گؤرمه دی
۱۴
قادین میندیرمیش ماشینا
گتیرمیشدی ایش باشینا
گؤرموش بونو دوست-آشینا
قودرتده بیر گون گؤرمه دی
۱۵
آرواد-اوشاغین دانلامیش
او هامینی یامانلامیش
یامان گونلری آنلامیش
قودرتده بیر گون گؤرمه دی
۱۶
فیشارلاردان سانکی چیخدی
قان فیشاری جانین سیخدی

یالان هر گون دوزو ییخدی
قودرتده بیر گون گؤرمه دی

آرتیرمالار

۱– ساغالان کندینین طایفالاری

ساغالان کندینین مشهور طایفالاری بونلاردان عیبارتدیلر: حسینلی، جاوادلی، حاجی صادیقلی، دللکلی، صفرلی، رحیملی، سیدلر، جعفر آلی، ماللالی، ستارلی، دورسون آلی و محمدلی[۱]. ساغالان طایفالارینا منسوب اولان اینسانلارین سوی آدلاریدا آشاغیدا وئریلیبدیلر. قئید ائتمک لازیمدیر، سوی آدلارینین بعضیسی نئچه طایفادا واردیلار و قلمدن دوشموش سوی آدلاری اولموشسا، طایفالارا علاوه اولونا بیلرلر.

دورسون آلی و صفرلی کندین لاپ قدیم طایفالاریدیلار. آنجاق، باشقا طایفالارین شجره لری، یاشاییش مکانلاری و یاشلیلارینین دئدیکلری گؤستریرلر، هامیسینین قیدمتلری یوز ایلدن چوخ و اوچ یوز ایلدنده آزدیر. هر حالدا، طایفالار ساغالاندا تشکیل تاپدیقدان سونرا، اونلارین هامیسیندان تبریز و باشقا یئرلره کؤچنلر وار.

۱- حسینلی لرین سوی آدلاری: نساجی سهلان، بلوکی سهلان، جلیلوند سهلان، ندرتی سهلان، خدایی سهلان، دادرس سهلان، فتحی رشید، اظهری نیا و راه نو. بو طایفادان باکی، خالخال و آناخاتین کندینه کؤچنلر اولوبدور. حسینلی طایفاسی، بو چاغدا آذربایجان جومهوریتینده یئرلشن قارا باغ ویلایتیندن ساغالانا گلیبلر. بیرده، بو طایفانین یاشلیلاری اؤزلرینی کوره سوننو طایفاسینا منسوب بیلیبلر. (قایناق: جواد بلوکی سهلان، رضا دادرس سهلان و عیسی نساجی سهلان)

۲- جاوادلی لارین سوی آدلاری: مسعودی سهلان، غربی سهلان، عمیدی سهلان، نیکقدم سهلان، سیری سهلان، رنجبرزاده سهلان، پژوهی سهلان و پروینی سهلان. جاوادلیلارین بیر قولو آذرشهرین شیرامین کندینه و بیر قولو ایلخیچینین کوردلر کندینه کؤچوبلر. بو طایفادان، خوی و ماکی شهرلرینده یاشاماقدا اولان اینسانلار وار. جاوادلی طایفاسی، بو چاغدا آذربایجان جومهوریتینده یئرلشن قارا باغ ویلایتیندن ساغالانا گلیبلر. (قایناق: نصراله سیری سهلان، هدایت نیکقدم سهلان و کریم مسعودی سهلان)

۳- حاجی صادیقلی لارین سوی آدلاری: جمالی نژاد سهلان، مهدوی سهلان، سعیدی سهلان، جوانبخت سهلان، زاهدی سهلان، بهروزی سهلان، شیری سهلان، صمدی سهلان و افخمی سهلان. بو طایفادان اورمویا گئدیب یاشایانلار وار. حاجی صادیقلی طایفاسی، تبریزدن ساغالانا گلیبلر. (قایناق: غلامرضا جمالی نژاد سهلان)

۴- دللکلی لرین سوی آدلاری: دهقانپور سهلان، عباسی سهلان، آژیری سهلان، دادجوی سهلان، دادخواه سهلان، رزقی سهلان، منادی سهلان، زارعی سهلان، دادی سهلان، عهد نو سهلان، دهقانی سهلان و فهیمی کیا. بونلارین هارادان گلمه اولدوقلاری بللی اولماییبدی. (قایناق: اسداله رزقی سهلان و سهراب دهقانی سهلان)

۵- صفرلی لرین سوی آدلاری: وصالتی سهلان، صعودی سهلان، ژنده سهلان، حاتملوی سهلان، ریاضی سهلان، روشندل سهلان و روشنایی سهلان. (قایناق: صیاد وصالتی سهلان)

۶- اسدین اوشاقلاری ایکی پارچایا بولونوبلر:

الف) رحیملی لرین سوی آدلاری: آسمانی سهلان، بذلی سهلان، گواهی سهلان، صالحی سهلان، مشیری سهلان، عمادی سهلان، بهنام سهلان و حلیمی سهلان.

ب) کلبه اسماعیل اوشاقلارینین سوی آدلاری: حاتمی سهلان، شاکری سهلان و سیاری سهلان.

اسدین اوشاقلاری، سردریدن ساغالانا گلیبلر. (قایناق: احمد گواهی سهلان و محمد مشیری سهلان)

۷- سیدلر طایفاسی بو سوی آدلاردان تشکیل تاپیب: مدنی سهلان، علوی سهلان، امامی سهلان، امینی سهلان و بهروزی سهلان. بونلارین هارادان گلمه اولدوقلاری بللی اولماییبدی. (قایناق: سیده خدیجه مدنی سهلان)

۸- جعفر آلی لارین سوی آدلاری: ریحانی سهلان، خوشبهاری سهلان، کمالی سهلان، سیاهی سهلان، جهانی سهلان، استواری سهلان، آستانی سهلان، موسوی سهلان، وطنی سهلان، نیک فرجام سهلان و کوچی سهلان. جعفر آلی طایفاسی، آشاغی مایاندان ساغالانا گلیبلر. (قایناق: فتحعلی استواری سهلان، علی حسین خوشبهاری سهلان، حسین کمالی پور سهلان و علی وطنی سهلان)

۹- ماللالی لارین سوی آدلاری: ارژنگی سهلان، ظریف سهلان، ابری سهلان، بحری سهلان و درخشان سهلان. ماللاملیکین بخشعلیدن باشقا، ایکی آیری اوغلودا واریمیش. بونلارین بیرینین آدی مصطفی و او بیریسینین آدی بللی اولمامیشدیر. بو اوغلانلارین بیری جوان یاشلاریندا اولموشدور، آمما او بیریسینین اوشاقلاری ایندیلیکده مرند شهرینده یاشاماقدادیرلار. ماللالی طایفاسی، آرازین اوتایییندان اولان شیرواندان ساغالانا گلیبلر. (قایناق: گشور ابری سهلان، حسن جسمی سهلان و محمود ستاری سهلان)

۱۰- آغاکیشی نین اوشاقلاری ایکی پارچایا بولونوبلر:

الف) روستملی لرین سوی آدلاری: ابوالحسنی سهلان، ناهید سهلان، دهاتی سهلان، زاهدی سهلان، پیری سهلان، دولتخواه سهلان، انصاری سهلان، محمدی سهلان، جنگی سهلان و خسروی سهلان.

ب) ستارلی لارین سوی آدلاری: ستاری سهلان، قدرتی سهلان و بهپوری سهلان.

آغاکیشی نین اوچ اوغلو وار ایمیش: روستم، ستار و محمدعلی. ستارلا محمدعلی نین اوشاقلارینا ستارلی دئییرلر و روستمین اوشاقلاریدا روستملیلردیلر. آنجاق روستملی آدی بوگون چوخ-چوخ آز دئییلیر و بونلارین کندده قالانلاری صفرلی لرله بیرلشیبلر. بیرده چوخ آز احتیمال وئریلیر، آغاکیشی ایله روستم، ده ده-بالا یوخ بلکه قارداش اولسونلار. آنجاق بو ایکی طایفانین بیر کؤکدن اولمالاریندا شک یوخدور. آغاکیشینین اوشاقلاری، توفارقانین شیرامین کندیندن ساغالانا گلیبلر. بو طایفانین یاشلیلارینین بعضیلری

ائشیدیبلر، اونلار شیرامینین آلله قولو طایفاسینداندیرلار. بعضیلریده ائشیدیبلر، آتا-بالاری شیرامینده "خان" ایمیشلار! (قایناق: ربابه زاهدی سهلان، فتح اله دهاتی سهلان، زولفعلی پیری سهلان، محمود ستاری سهلان، احد انصاری سهلان و حسین دولتخواه سهلان)

۱۱- دورسون آلی لارین سوی آدلاری: کریمی سهلان، امیدی سهلان، پور سهلان، دولتی سهلان، ظریفی سهلان و ابریشمی سهلان. (قایناق: اسماعیل دولتی سهلان، قربان کریمی سهلان و رجب ابریشمی سهلان)

۱۲- محمدلی لرین سوی آدلاری: دلیری سهلان، تاریخی سهلان، اصغری سهلان و محمدیان سهلان. بونلارین هارادان گلمه اولدوقلاری بللی اولماییبدی. (قایناق: محمدعلی دلیری سهلان)

۱۳- محمدلی لرین سوی آدلاری: باغبانی سهلان، سیفی سهلان و خاکزاد سهلان.

بونلارین هارادان گلمه اولدوقلاری بللی اولماییبدی. (قایناق: حمزه علی باغبانی سهلان)

۱۴- علی قلی اوشاقلاری نین سوی آدلاری: ایرانی سهلان، زیادی سهلان، اربابی سهلان و جسمی سهلان. بونلارین هارادان گلمه اولدوقلاری بللی اولماییبدی. (قایناق: حسن ایرانی سهلان)

۱۵- آلله وئردی اوشاقلاری نین سوی آدلاری: زاده سهلان، اصالتی سهلان، ذبیحی سهلان و ذوقی سهلان. بونلارین هارادان گلمه اولدوقلاری بللی اولماییبدی. (قایناق: حسین زاده سهلان)

۱۶- تورکمان حسن اوشاقلاری نین سوی آدلاری: انصاری سهلان، گوهری سهلان، قنبری سهلان و اعظمی سهلان. تورکمان حسن اوشاقلاری، مشهد یادا تربت حیدریه طرفلرینده اولان تورکمان کندیندن ساغالانا گلیبلر. (قایناق: علی انصاری سهلان)

۱۷- دوشاب اوشاغی نین سوی آدلاری: بهاری سهلان و راه نو.

بو طایفانین بؤیوکلری، آیری یئرلردن ساغالانا دوشاب گتیریب، ساتارمیشلار. اونا گؤره، دوشاب اوشاغینا مشهور اولوبلار! بونلارین هارادان گلمه اولدوقلاری بللی اولماییبدی. (قایناق: گشور ابری سهلان و فرج بهاری سهلان)

۱۸- اسد اوشاغی نین سوی آدلاری: اسدی، اسدیان، بسطامی و مظلومی. بونلارین هارادان گلمه اولدوقلاری بللی اولماییبدی. (قایناق: قهرمان اسدی)

۱۹- طالیب اوشاغی نین سوی آدلاری: ذکاوتی سهلان و نورخواه سهلان. طالیب اوشاغی نهند کندیندن ساغالانا گلیبلر و نهندین حاجی صادیقلی طایفاسینداندیلار. (قایناق: قدرت ذکاوتی سهلان و اومود علی نورخواه سهلان)

۲۰- حنیف اوشاغی نین سوی آدلاری: اباذری سهلان و روشنی پور سهلان. حنیف اوشاغیدا نهنددن گلیبلر. آنجاق طالیب اوشاغیلا بیر کؤکدن اولوب یا اولمادیقلاری بللی اولماییبدی. (قایناق: قدرت ذکاوتی سهلان و فتح اله دهاتی سهلان)

۲۱- کربلایی علی اوشاغی نین سوی آدلاری: دیهیمی سهلان و فریدی سهلان. کربلایی علی اوشاغی تبریزدن ساغالانا گلیبلر. (قایناق: عباس دیهیمی سهلان)

۲۲- مالا احمد اوشاغی نین سوی آدی: ذاکری سهلان. بونلار، ۱۳۱۸ ینجی قمری ایلینده، مرندین دولت آباد کندیندن ساغالانا گلیبلر. (قایناق: میرزا محمد ذاکری سهلان)

۲۳- جبار اوشاغی نین سوی آدی: صابری سهلان. بونلارین هارادان گلمه اولدوقلاری بللی اولماییبدی. (قایناق : اروجعلی صابری سهلان)

۲۴- مختار اوشاغی نین سو آدی: حکیمی سهلان. مختار اوشاغی، صوفیانین یاخینلیغینداکی اسمی کمر کندیندن ساغالانا گلیبلر. (قایناق: محمدعلی حکیمی سهلان)

۲۵- لیفعلی اوشاغی نین سوی آدی: فهیمی سهلان. ایندیلیکده تازاکنده و تهراندا یاشماقدادیرلار. بونلارین هارادان گلمه اولدوقلاری بللی اولماییبدی. (قایناق: محمد فهیمی سهلان)

۲۶- ناجی زاده و بیرقی عاییله لری بیر کؤکدندیرلر. بونلارین هارادان گلمه اولدوقلاری بللی اولماییبدی. (قایناق: ربابه بهاری سهلان)

۲۷- زیادی سهلان و وحدانی فرد عاییله لری. بونلار خوجا میرجاندان ساغالانا گلیبلر و حسینلیلر بیر اولور. (قایناق: رسول وحدانی فرد)

۲۸- بیر کؤکدن اولان حاتمی سهلان (جعفر اوشاغی) و خاتمی سهلان (باغیر اوشاغی) عاییله لری. بونلار خوجا میرجاندان سهلانا گلیبلر. حاتمی لر حسینلیلر بیر اولور و خاتمی لر جاوادلیلارلا. (قایناق: محمد حاتمی سهلان)

۲۹- جعفری سهلان عاییله لری. بونلار خوجا میرجاندان ساغالانا گلیبلر و صفرلیلر بیرلشیبلر. (قایناق: معصومه دهاتی سهلان)

---

۱. ایکی دانا بو آددا طایفا وار، آنجاق چوخ واختلار بیرلشیرلر.

۲- حاجی محمدعلی دلیری سهلان ایله دانیشیق

تاریخ: ۱۳۹۵/۴/۸

ساعات: ۲۱-۱۹

یئر: شاه گؤلو پارکی (تبریز)

دانیشیغی آپاران: قدرت ابوالحسنی سهلان

گیریش: حاجی محمدعلی دلیری سهلان، ساغالان کندینین بؤلگه ده تانینمیش اینسانلاریندان بیریدی و همیشه اونون آدی کرپیش کوره لریله قوشا گلیر! محمدعلی بیین هم تبریزده، همده ساغالاندا منزیلی وار، آنجاق بو چاغلاردا چوخراق شهرده قالیر. من حاجیدان چوخلو قدیمی عکس آلدیم و قرارلاشیب، شاه گؤلوده عکسلره گؤره ایضاحلارینی ائشیدرک یازدیم. اورادا قیسساجا بیر دانیشیقدا آپاریلدی کی، نتیجه سی آشاغیدا وئریلیبدی.

س. حاجی، سیز هانسی ایلده آنادان اولموسوز؟

ج. ۱۳۱۶ ینجی ایلده آنادان اولموشام. آنجاق سیجیللیمده ۱۳۱۱ یازیلیب!

س. نئچه یه جن درس اوخویوبسوز؟

ج. "سپاه دانش" زامانی دؤرده جن اوخوموشام. اکابیرده ده اوول اوخوموشام.

س. اوشاقلیغیزدان بیر خاطیره تعریفله یه بیلیرسیز؟

ج. دؤرد یاشیم اولاندا اوروسلار گلدی، ۱۳۲۰ نین شهریورینده. اوروسون طیاره لری گلدیلر کنددن اوسته بومب سالدیلار! هامی قورخوب قاچدی چؤللره، بیزده قاچدیق کلوالارا. بیردن طیاره لرین بیری گئتدی ده یدی خوجا میرجان داغینا! شوراکند ایشیقلاندی!! گئدیب گؤردولر، طیاره نین خلبانی قیزدی!

س. حاجی، ایندییه کیمی نه ایشلر گؤروبسوز؟

ج. - اوشاقلیقدا مال-داوار اوتارماغا گئتمیشم. - بیر آز بؤیودوم اکینچیلیک ایشینه باخدیم. بیر موددتده اکیب بیچدیم.- گؤردوک اکینچیلیکده بیر شئی یوخدو، شهرچیلیک ائله دیک. سامانچیلیغا باشلادیق. نادارلیدان، ساغالانین اؤزوندن ائششکلره سامان چاتیب، آپاردیق تبریزده ساتدیق. - بیر گون حسین اوغلو اکبر ایله تبریزدن گلیردیک، دئدیلر فورودگاهدا ایشه یازیرلار. اوندا من گئدیب ایکیمیزیده یازدیردیم. کندلیلریمیزدن اوتوز-قیرخ نفری او ایشه یازیلدیلار. هره نین بیر ایشی وار ایدی. بؤیوکلریده محمود اوغلو حیدر و احمد اوغلو محمود ایدی. ایکی ایله یاخین فورودگاهدا ایشله دیم، گؤزوم آچیلدی! - سونرا توی ائله دیم. - تبریز-عجب شئرین دمیر یولونو چکنده ده، گئتدیک ۳ ایل دمیر یولوندا ایشله دیک. - تبریز-جولفانین دمیر یولونو ییغاندا، بیر موددتده اوردا فهله لیک ائله دیک. یول اوولده اوروس قاطارلاری اوچون دوزلمیشدی، اونا گؤره گئن ایدی. - سونرا خانیم دئدی گل فرش توخویاق. دزگاه قوردوق. آنجاق من ایکی آیدان آرتیق ایشله یه بیلمه دیم. قارداشیم حاج ابراهیم اؤیرندی، آلتی دانا دزگاه چکدیک. - ووردو قوشا داعوالار دوشدو. اوچ گونده ایکی داعوا چیخدی! بیزده ایشله یه بیلمه ییب بازارا بورجلو دوشدوک و قاچدیق گئتدیک مازاندارانا! - بیر زاماندا آسفالت چکن شیرکتلرله ایشله دیم. - ایکی آی تیراختور دؤوره سی گؤردوم. ایکی ایلده تیراختور ایشلتدیم. - باشلادیلار کنده بیزی تکله دیلر!

قاچدیق گئتدیک نجف قهوه سینین یانیندا حئیوان ساخلاییب باشیمیزی دولاندیردیق. - دبیده بیزی کنده آپارماغا گلدیلر. - سینیخ قهوه سینه یئتیشنده، قولو اوراداکی اوچ نفری گؤستریب دئدی کی، بونلار ایسته ییر کوره دوزه لتسینلر. یئر آختاریرلار. منده دئدیم یئر منده! - صاباحیسی گون اونلارلا شیرکت اولدوم. کوره نین دؤرده بیری منیم اولدو. قالانیدا او اوچ نفرین. شیخ محمودون، محمدعلی هریسی و قارداشی فتح الله نین. یئر مندن اولدو، کوره نین خرجیده اونلاردان. کوره نین آدیدا "درخشان" قویولدو. او ایل ۱۳۴۹ اینجی ایل ایدی. - من او چاغدان ایندییه جن کوره ایشیندن آیریلمامیشام، درخشان کوره سی ییغیشیلسادا!

س. درخشان کوره سینین آخیری نئجه اولدو؟

ج. - اونلار دیرلرینی ساتدیلار بیر دانا شیرکته، آنجاق من قالدیم. شیرکت، تبریزده ساختمان دوزلدیب یئر آل-وئرینه باخدی. بیر موددت سونرادا "سه راه امین" ده کی "برلیان" بیناسینی تیکمه گه باشلادی. - برلیان قورتولمامیش، ووردو اینقیلاب اولدو. دؤولت یئرلریمیزین بعضیسینه صاحاب چیخدی. ۱۳۵۸ ایلینده شیرکتدن آیریلدیم. برلیان شیرکتین اولدو، کوره نینده یاریسی منیم اولدو، یاریسیدا بیر سرهنگین اولدو. - سرهنگ ایله شریکلیکده "سولماز" کوره سینی آلدیق. آنجاق ۱۳۶۳ ایلینده سرهنگدن آیریلدیق. درخشان منیم اولدو، سولمازدا سرهنگین. - ۱۳۷۴-۱۳۶۳ ایللری آراسیندا او کوره نی ایشلتدیک. آنجاق یاواش-یاواش کند بؤیویوب کوره دوشدو کندین ایچینه، اونا گؤره کوره نی ییغیشدیردیق.

س. اوندان سونرا نه ائله دیز؟

ج. آلوار یئرینده، بیر آیری کوره یه شریک اولدوم. ائله ایندیکی کوره مه. بو کوره نین ۳۲ مین مئتیری عمران مسعودی گیلیندی، ۷۰ مین مئتیریده منیمدی. ایندی اونلاردا سوفال وورور، بیزده.

س. حاجی بیر آزدا فورودگاهداکی ایشلریزدن دانیشین؟

ج. فورودگاهدا چوخراق آسفالت تؤکردیک. "فینیشر" آسفالتی یایاردی. بیزده ال ایله ایشلردیک، طارازلایاردیق. او ایللرده شهرده قالاردیق، جومادان جومایا کنده گئدردیک. "ملاوی" شیرکتی ایله ایشلردیک. او شیرکتله من اوچ نوبه ده ایشله میشم.

- پیشه وری دن سونرا، جنگی طیاره لر اولان زامان فورودگاها داش دوشه دیک. بیر ایل یاریم اوندا ایشله دیم. نیشانلی ایدیم اوندا. - موسافیر آپاران طیاره لر اوچون، فورودگاهین باندینی بؤیوردنده، اوچ ایل یاریمدا اوندا ایشله دیم. - ایکی ایلده فورودگاهی بین المللی ائله ینده ایشله دیم. ملاوی شیرکت ایله، آلتی آیدا تبریزین "کسایی" کمربندینی دوزلدنده ایشله میشم. آلتی آیدا آباداندا آسفالت ایشینده اولموشام، اوراداکی شیرکتین آدی "مئترو" ایدی.

س. حاجی بیر آزدا کندین آداملاریندان دانیشاق. کنده کیملر کتخودا اولوبلار؟

ج. حاجی کاظیم کتخودا اولوب. ایکی ایل کلبه محمد اوغلو یوسفعلی اولوب، اوچ ایل ابراهیم اوغلو حاج عابباس اولوب. ذوالفقار اوغلو حسین هامیدان چوخ اولوب.

س. کلبه غافار یادیزا گلیر یا یوخ؟

ج. بیر قولای بیر ذادلار ذهنیمه گلیر، آنجاق کلبه غافارین عکسینی ایندی گؤرسم، تانیمارام. او کنددن زبرلی یه گئتدی. من اوشاق اولاندا گؤزومون قاباغیندا ووردولار داییمی اؤلدوردولر! محمد آغانی، ۱۳۲۲ ینجی ایلده. اوروسلار بوردایدیلار اوندا. بؤیوک باشلاریدا توتوب آلتی آی باسدیلار زیندانا!

س. نایب جبارین آدینی ائشیتمیسیز، حاجی؟

ج. ده ده م حاجی علیرضا دئیردی، نایب جبار ستارخان آتلی سی ایدی. تبریزده اولاردی.

س. یادیزدادی، اوچ نفر اؤلن داعوادا طایفالار نه جور بیرلشمیشدیلر؟

ج. رحیملی ایله جاوادلی بیرلشمیشدیلر. قاباقلاریندا، کندین قالان طایفالاری بیر اولموشدولار.

س. او زامانلاردا کتخودا ذوالفقار اوغلو حسین ایدی؟

ج. او داعوادان چوخ قاباق کتخودالیق ییغیشیلمیشدی! او چاغلاردا ایندینین شورالاری تکین بئش نفر سئچیلیردی. من اؤزوم اون ایکی ایل اونلارین بیری اولموشام.

س. حاجی، اولوب کی ساغالاندا طایفا داعواسی اولماسین؟!

ج. اولوب! ایرمی ایله یاخین، کلبه عباسعلی (صفرلی)، حاج حسینقلی (رحیملی)، میرغافار (آشاغی کوچه)، ذوالفقار اوغلو حسین (جاوادلی) و مشه ذکرعلی (حسینلی) کندی اللرینده ساخلادیلار و قویمادیلار داعوا دوشسون.

س. چوخ-چوخ تشککور ائدیرم. اینشاءآلله یئنه ده گؤروشه ریک.

ج. ساغ اولاسان. اینشاء آلله!

۳– میرهاشم موسوی سرند ایله دانیشیق

تاریخ: ۱۳۹۵/۵/۸

ساعات: ۲۰-۱۸

یئر: دگیرمان دیککی (سرند)

دانیشیغی آپاران: قدرت ابوالحسنی سهلان

گیریش: میرهاشم موسوی، سرندین عادی اینسانلاریندان بیریدی. جومالارین بیرینده میرهاشیملا گؤروشوب، سرنده گؤره دانیشدیم. کندین هر شئیی بو اردملی کیشنین ازبری ایدی. داغی، دره سی، بؤلگه سی و سایره سی. بیلدیم، سرنده آشاغی طرف وار، یوخاری طرف وار! بو ییغجام دانیشیغی آشاغیدا اوخویا بیلیرسینیز.

س. آغاسید، اوولده بیر آز اؤزوز تانیتدیرین؟

ج. من ۱۳۴۰ ینجی ایلده سرنده آنادان اولموشام. فقط بئشه جن درس اوخوموشام. ناچارچیلیقدان تبریزه کؤچوب اون ایلدن چوخدا اورادا قالمیشام. حتی، اداره لریندن بیرینده رسمی اولاراق ایشله میشم. آنجاق تبریزین هاواسی منه خوش گلمه دی و بتر نوخوشلادیم. اونا گؤره کندیمیزه قاییتدیم. اؤز یئرلریمدن سووای آیری یئرلرده آلا بیلدیم. ایندیده کندلیلیک ائله ییرم. هابئله کندین ایچینده بیر دانا دوکانیمیز وار. من آلتی ایلده کنده شورا عوضوو اولموشام.

س. سیزین کندیزده هانسی طایفالار یاشاییرلار؟

ج. سرندین ایکی بؤیوک طایفاسی وار: کاظیملی و شایجانلی. شاییلی، یاغیبلی، سیدلر، غولاملی، پاشالی، یئزدانلی، عزت قولولو، خویلو، عسگرلی، مهدیلی، جاببارلی و آغالی آدلاریندادا طایفالاریمیز وار.

س. سرنده طایفابازلیق واردیر یوخسا یوخ؟ طایفا داعواسی اولار یا یوخ؟

ج. داها طایفا داعواسی اولمور! ایندی آغاج گؤتوروب طایفالارینا کؤمک چیخمیرلار، بلکه محکمه لرده یالاندان شاهید گئچیرلر!! یاشلیلار دئیرلر، قدیم هاشیم آدلی چوخ هئیکللی بیر جوان وار ایمیش. اونو ووروب اؤلدورورلر، اوندان طایفابازلیقدا سرنده چیخیر!

س. آغاسید، سرنده گؤره بیر آز صؤحبت ائدین؟

ج. سرند بیر کند دئییل، ایکی کنددی! بیرینه آشاغی طرف دئیرلر، بیرینه ده یوخاری طرف. بونلارین چؤللری آیری-آیری دی. بیر طرفین حاققی یوخدور او بیرینین یئرینه گئده. آنجاق کندین اؤزونده جماعت قاریشیقدی. طایفالارین بعضیسینین فقط بیر طرفده یئری وار، بعضیسینین ایکی طرفده ده.

س. سرند کؤوشنیندن هانسی چایلار گئچیر؟ هانسی آرخلار آخیر؟

ج. ایکی چای وار. بیرینه بیز آشاغی چای دئییریک، آنجاق اورا سرند چاییدا دئییرلر. بیریده کویو (کوویچ) چاییدی.

یوخاری طرفده، دالی آرخ، قاباق آرخ، آغجالار آرخی، جام بیلر آرخی، خارابا کند آرخی و کویو آرخی وار. آشاغیدادا، قاباق آرخ، قاطیر چیمنی آرخی، دوغوز بوران آرخی، شورا شام آرخی و کویو آرخی.

س. نه جور اولوب کندیز ایکی کند تکین اولوب؟

ج. اونا خاطیر کی، کند یئرلری ایکی اربابدان آلینیبدیلار. آشاغی طرف یوخاری طرفدن آباددی، آنجاق هره سی اوچ آغچادی. هر آغچانیندا اؤز آدی وار.

آشاغی طرفین آغچالاری بونلاردیلار:

(الف) صادیق بی آغچاسی: اورادا مهدیلی، شایجانلی، آغالی و باشقالاری وار. (ب) علی خان آغچاسی: علی خان یئزدانلی طایفاسیندان ایمیش و اؤزونون قدیمدن یئری

واریمیش. (ج) اکبر سولطان آغچاسی: اکبر سولطاندا، علی خانا تای یئزدانلی طایفاسیندان ایمیش و اؤزونونده یئری واریمیش.

یوخاری طرفین آغچالاری بونلاردان عیبارتدی:

(الف) کاظیملی آغچاسی (ب) شایجانلی آغچاسی (ج) عسگرلی آغچاسی

یوخاری طرفه خانیم طرفیده دئیرلر! چونکو اربابی خانیم ایمیش.

س. سرند داغلارینین آدلاری نمنه دی؟

ج. یوخاری طرفده، رهبه داغی، سلیم قوزئی، آغ چئشمه، صمد یوردو، یوغون گونئی و باش جاجیقلی وار.

آشاغی طرفده، قیزیل داغلار، یانیق، اوجاق قولو قوزئیی، چالالار و گونئی.

س. دره لرین آدلاری نمنه دی؟

ج. یوخاریدا، جامیش اؤلن دره سی، ایمام قولو دره سی، کند دره سی، قیزیل دره و اووچو دره سی.

آشاغیدا، قاف دره سی چئشمه دره سی، گیللیک دره سی، آرپا دره سی، قیزیل آغاج دره سی.

س. سرندده هانسی بؤلگه آدلاری وار؟

ج. یوخاریدا: قره زمی، شام چایی، آغجالار، قوشو محمد باغلاری، بوشلار، دالیلار، دگیرمان دیککی، دیک تیره لر، کویو چایی قیراقلاری، خارابا کند، گونئی، سولو دره دوزو، داغ دیبلری، قارقا دولانماز، کوله چئشمه، قیزیل چئشمه، چالالار، چوخورلار، کؤهنه قبریستانلیق، سییووشلار، هزیر دره سی، منصی دیرسگی.

آشاغی طرفده ده: اسد یئرلری، قارقا دره سی آغیزلاری، تاپداقلار، آرپا دوزو، هومای لار، داش آتلاری، شورا شاملار، قاطیر چیمنی و ...

س. سرندده یوللارا هانسی آدلاری وئریبلر؟

ج. ورزیقان یولو، داغ یولو، خارابا کند یولو، خوجا یولو. اونلاردان علاوه، هر بؤلگه نین اؤزونون بیر مخصوص یولو وار. هر دؤوره کنده ده بیر یولو وار کی، او کندین آدینی داشیییر.

س. سرندین قونشولاری هانسی کندلر اولور؟

ج. دیغدیغان، تازاکند، کویو، عابباس آباد و چنزه. داغلاردااندا بو کندلرله قونشودور: بئشیر، یوخاری شه رک و جیخان آوو.

س. تازاکند سرنددن آیریلیبدی، آغاسید؟

ج. یوخ. ائله بیل کویودن آیریلیب. آمما دغدیغان سرنددن آیریلیب.

س. بو منطقه نین نین هانسی کندلرینین قیدمتی چوخدور؟

ج. بیر اووشارد، بیرده دیغدیغاندان اوسته اولان ایبه.

س. بو کندین آدی ائله اوولدن سرند ایمش؟

ج. یوخ. اوول "سرندیل" ایمیش، سونرا سرند اولوب. قالا بؤیرونده بیر کند باتیب. ائشیتمیشم اورا سرندیل دئیرمیشلر. ایندی دؤولت قالا بؤیرونه صاحاب چیخیب. اوراداکی قبیرلر موسلمان تکین قویلانماییبلار! دئییرلر، اورانین اوچ مین ایل قیدمتی وار! اورا، بیرده خارابا کند زلزله ده باتیبلار.

س. سرندین ایچینده هانسی قدیم یئرلر وار؟

ج. مچید قاباغی، جاببار قاپیسی و شایجانلی طرفی.

س. سرندین هانسی آدلیم آداملاری واردیر؟ هانسی طایفادان اولوبلار؟

ج. دوکتور سرندی شایجانلیدی. دوکتور خلیل انصاری یئزدانلیدی. بؤیوک آغا دار آفرین ده آغالیلاردااندی.

س. آغاسید، سرندین آتا-بابا سؤزلریندن نئچه سینی دئیه بیلرسیز؟

ج. من والله بیر شئیلر بیلمیرم. او سؤزلری آنام چوخ یاخشی بیلردی!

س. واختیزی آلدیم. چوخ-چوخ تشککور ائدیرم.

ج. ساغ اولون.

۴– مشدی هاشم رنجبر اصل ایله دانیشیق

تاریخ: ۱۳۹۵/۵/۱۴

ساعات: ۱۳-۱۱

یئر: مشدی هاشمین ائوی (شیرامین)

دانیشیغی آپاران: قدرت ابوالحسنی سهلان

گیریش: ایللر اؤنجه، آتا-بابامیزین (روستملی ایله ستارلی طایفالارینین موشترک جددی حئسابلانان و منیم آلتینجی بابام اولان "آغاکیشی" نین) توفارقانین شیرامین کندیندن ساغالانا گلمه سینی، حاجی زولفعلی پیر سهلاندان ائشیتمیشدیم. حاجی زولفعلی اؤزوده ائشیتمیشدی کی، شیرامینلیلردن نئچه سی آتا-بابامیزی قایتارماق اوچون ساغالانا گلمیش ایمیشلر. آمما بونلار قبول ائتمه ییب دئمیشدیلر، داها بیز بورادا یورد سالمیشیق و قاییدانماریق. بیرده، حاجی زولفعلی وورغولایاردی، بیزیم آتا-بابالاریمیز شیرامینده "خان" اولموشدولار! حاجی زولفعلیدن باشقا، او بیری طایفاداشلاریمیزداندا شیرامیندن گلمه اولدوغوموزو ائشیتدیم. حسین دولتخواه سهلان دئییردی: "ده ده م دئیردی، باغیر بابا دئیردی، بیز شیرامینین حاج آلله قولو طایفاسیندانیق." (باغیر منیمده دؤردونجو جددیم اولور.)

من، آغاکیشی ایله حاج آلله قولو طایفاسینا گؤره یاخیندان معلوماتلار توپلاییم دئیه، جوما آخشامی گونو (۱۳۹۵/۵/۱۴) سحر باشی ماشینیمی ایشله دیب یاشادیغیم تبریزدن شیرامین کندینه ساری یولا دوشدوم.

بیر ساعات یاریم سونرا، شیرامینه چاتیب ایلک دفعه اولاراق او کندی گؤردوم. کندین اوللرینده اصلی خییاوانین قیراغیندا آرابانی ساخلاییب یئره دوشدوم. سونرادا بیر یئره ییغیشمیش نئچه نفر جوان-قوجایا دوغرو یئریدیم. شجره میزی اونلارا گؤستره رک آماجیمی سؤیله دیم. آردینداندا، شیرامیندن، طایفالاریندان و گئچمیشندن سورغولار سوروشدوم. دئدیلر، شیرامینین اوچ طایفاسی وار: خان احمدلی، شامحمدلی و مرندلی. ائشیتدیم، او کندده، اوجا داغ، ایلانلی داغ، ساری داغ و کؤتوک داغ وار. سولو دره، سئلاب دره سی و آل-وئردی دره سی واردی. هابئله، کره مینلی و قیرمیز قاپلار آدیندا بؤلگه آدی وار. پیرچوبان یولویلا بازار یولو (همن توفارقانا گئدن یولو) وار. سؤیله دیلر، شیرامین کؤوشنی اورمو گؤلونه جن اوزانیر و داشکسن، خه نه یه (خانقاه)، سئلاب،

آلوانا (آلوانق) و پیرچوبان اورانین قونشو کندلریدی. هر حالدا، آغاکیشی و حاج آلله قولو طایفاسیندان اوراداکیلارین هئچ بیری بیر ذاد ائشیتمه میشدیلر. اونلار دئییردیلر، شیرامینده قدیم "آلله وئردی خان" آدلی بیر مشهور کیشی وار ایمیش! بیر موددت سونرا، بیر نفر یئتیشیب منه دئدی، گلین سیزی یوزدن آرتیق یاشی اولان بیر کیشینین یانینا آپاریم! ائله جه ده، مشدی هاشیمین ائوینه دوغرو یوللاندیق.

بئله لیکله، منه یاردیم ائدن بوتون شیرامینلیلردن تشککور ائدیب، مشدی هاشیملا اولان دانیشیغیمی سونورام.

س. مشدی هاشیم، سیزین نئچه یاشیز وار؟

ج. من یاشیم یوزدن چوخدو، احمد شاهی گؤرموشم! آنجاق سیجیللیمده ۱۳۰۵ یازیلیب.

س. شیرامینده هانسی طایفالار وار؟

ج. خان احمدلی، شامحمدلی و مرندلی. بونلارین قدیمدن هره سینین مچیدلری آیریدی. خرج وئرنده، هئچ طایفا چاغیریلمامیش او بیری طایفالارین مچیدینه گئتمز!

ارزنلی، جاببارلی، موختارلی و نصیرلیده دئیرلر کی، اونلار مرندلی حئسابلانیرلار.

س. سیز هانسی طایفاداندانسیز؟

ج. مرندلی.

س. قدیم شیرامینده حاج آلله قولو طایفاسی وار ایمیش یا یوخ؟

ج. من ائشیتمه میشم.

س. ایندییه جن سیزین کندده طایفا داعواسی اولوب؟

ج. اولوب.

س. اؤلنده اولوب یا یوخ؟

ج. من اؤلن گؤرمه میشم.

س. شیرامینده هانسی منطقه لر وار؟

ج. گامیش یاتاغی، چیمن زمی، تپه دیبی، کئچل دوزو، آدالار، داشکسن قهوه سینین زمیلری و قانلی زمیلری.

س. هانسی چئشمه لر وار؟

ج. کرمینلی چئشمه سی، کند چئشمه سی، شور چئشمه، بلله هی چئشمه، حامام چئشمه سی، قبریستانلیق چئشمه سی، چایلاق چئشمه سی، عبدالخالق چئشمه سی. یاور اوغلو میرزه علی (تپه دیبی) چئشمه سی.

س. هانسی قدیمی قانالار وار؟

ج. زینال قاناسی، اوسوب علی اوشاقلارینین قانالاری، قبریستانلیق قانالاری، شورگا قانالاری، عبدالخالق قانالاری، آغالیق باغی، اوچ تپه لر، چایلاق قیراغی، چوخورلار، حاجی خانین قانالاری، یئر مولکو قانالاری، تزه قانالار، بؤیوک باغ، کاظیم خان قانالاری، تپه دالیسی، سلم سوودو قاباغی.

س. مشدی هاشیم، شیرامینده هانسی کوچه لر وار؟

ج. خان احمدلی طرفی، شئیطان تاختی، دگیرمان کوچه لری، دار کوچه، کرمینلی کوچه سی، خرمن کوچه سی، قبریستانلیق کوچه سی، چئشمه باشی، قالاقاپیسی، کند ایچی، قالا ائشیگی.

س. آدلاردان گؤرسنیر، ائله بیل کندین دؤوره سینده قالا (حیصار) وار ایمیش. سیز او قالانی گؤردوز؟

ج. دووارلارین یئرینی گؤردوم. مئتیردن انللی اولاردی. اوچ مئتیردنده اوجا اولارمیش.

س. قالاقاپیسی بیزیم کنده وار؟!

ج. هر یئرده وار. تهراندادا وار!

س. آد آپاردیغیز کوچه لرین هانسیسی قالانین ایچینده ایدیلر؟

ج. خان احمدلی طرفی قالاقاپیسیندا، چئشمه باشی ایچریده ایدی. قالان کوچه لرین هامیسی قالادان ائشیکده ایدی.

س. قالانین ایچینده کیملرین حیطلری وار ایدی؟

ج. اوسوب عمی، کلبه جلال و حاجی تیمورون.

س. قدیم چوخ آدامین باغی وار ایدی؟

ج. یوخ! آز آدامین باغی وار ایدی، چوخ آدام آرپا-بوغدا اکردی.

س. قدیم اتین کیلووو نئچه ایدی؟

ج. اتین باتمانی اوچ قیران ایدی، چایین میثقالی بیر شاهی! آنجاق پول یوخ ایدی!! کندین بوتؤوون ییغسایدین، یوز تومن پولو اولماز ایدی! چروه دارلار اولاردی. بیر ذادلار گتیرردیلر، بیر ذادلار آلیب آپاراردیلار.

س. سیزین هانسی کندیله داعواز اولاردی؟

ج. هفت چئشمه ایله. اونلار بیزیم چئشمه لرین سویونو آپاراردیلار، داعوا چیخاردی.

س. هانسی کندلردن یئر آلمیسیز؟

ج. پیرچوباندان، بیرده داشکسندن. پیرچوبان یئریمیز وار، داشکسن یئریمیزده وار!

س. پیرچوبانلا آراز نئجه دی؟

ج. اورا کیچیک بیر کنددی. ۳۰-۲۵ ائو اولار. اورانین ائله طایفاسی یوخدور. ایندی پیرچوبانلا بیزیمکیلرین فامئل اولانی چوخدو.

س. شیرامین کندی قدیم هانسی اربابین ایدی؟

ج. شیرامین شاهین ایدی. احمدشاهدان سونرا ریضاشاهین اولدو. ریضاشاهدا اللی آلتی مین تومنه ساتدی افخمی یه. کندین اربابی اولدو سرتیب افخمی. اوندانذا کندلیلر آلدیلار.

س. مشدی هاشیم، قدیم آذرشهره توفارقان دئیردیلر؟

ج. توفارقانی ریضاشاه ده ییشیب ائله دی آذرشهر. مهابادا سویوخ بولاخ دئیردیلر، عجبشئره، دیزایی چوخورو.

س. کندین کتخولاریندان نئچه سینی آد آپارین و بویورون، هانسی طایفادان اولموشدولار؟

ج. مشه محمدتاغی (شامحمدلی)، کتخودا حسین (خان احمدلی)، حمید (خان احمدلی)، کلبه محمد (شامحمدلی)، کلبه ریضاقولو (شامحمدلی)، مالله حسین (خان احمدلی).

س. ایندی کندیزده طایفابازلیق وار یا یوخ؟

ج. یوخدو.

س. قدیم کندیزده مالا وار ایدی یا یوخ؟

ج. کندین اؤزونون مالاسی یوخ ایدی. قیراق یئردن گلردیلر. اوسکودن، باویلدن، گوگاندان و آیری یئرلردن گلردیلر.

س. عاشیق نئجه، اولاردی یا یوخ؟

ج. عاشیقلاردا قیراق یئردن گلردیلر. گلیب گئجه نی قالاردیلار. بؤیوک داملاردا توی ائدردیلر. عاشیقلاردا چالاردیلار.

س. هارالارا نذیر دئیردیلر؟

ج. سلم سوودویا. آنجاق اورادا قبیر یوخ ایدی. پیرچوباندا قبیرده وار ایدی، ایندی اورانی مچید ائله ییبلر.

س. لاپ قدیم حاجیلاردان نئچه سینی آد آپارین؟

ج. حاجی تیمورو گؤردوم، حاجی موختاری گؤردوم. حاجی قاسیم وارایمیش اونو گؤرمه دیم.

س. مشدی هاشیم، سیز آغاکیشی آدینی ائیشدیبسیز، اؤزوده شیرامینلی اولا؟

ج. من ائشیتمه میشم.

س. آلله وئردیخانی نئجه؟

ج. آلله وئردیخان، خان احمدلی ایدی. شؤهرتیده صدیقی ایدی. دؤولتلی بیر کیشی ایدی. او اؤلنده یوز یاشی اولاردی.

س. او اؤلنده سیزین نئچه یاشیز اولاردی؟

ج. ۲۰-۱۸یاشیم اولاردی.

س. مشدی هاشیم، ایندی یاخچیدی یادا قدیم؟

ج. ایندی یاخچیدی. اوندا هر کیمین بیر آز پولو اولسایدی، گوجو اولسایدی، باشلایاردی او بیرینه زور دئیردی!

س. مشدی هاشیم اللریز آغریماسین. موزاحیم اولدوم؟

ج. ساغ اولاسان.

سونوج: حاجی زولفعلی پیر سهلان دئدیکلرینی و بورا کیمی شیرامینلیلرین توپلادیغیم معلوماتلاری یان-یانا قویاندا، بیزیم ساغالانداکی طایفامیزین شیرامینین "خان احمدلی" طایفاسیندان آیریلیب گلدیگینی دوشونورم. آنجاق حاج آلله قولو طایفاسیندان بیلگیلر اله گلسه، بو نتیجه نی دقیقلشدیره بیلر و یا حتی ده ییشدیره بیلر. بیرده من، مشدی هاشیمی شیرامینین یوز ایلینین جانلی تاریخی گؤردوم! بئله اینسانلاریمیزلا قونوشمالی و دئدیکلرینی ضبط ائتمه لی ییک.

۵– شکیللر

بخشعلی ابوالحسنی سهلان (آتام، اورتا یاشلاریندا) ربابه بهاری سهلان (آنام، ۱۳۹۵ ایلی)

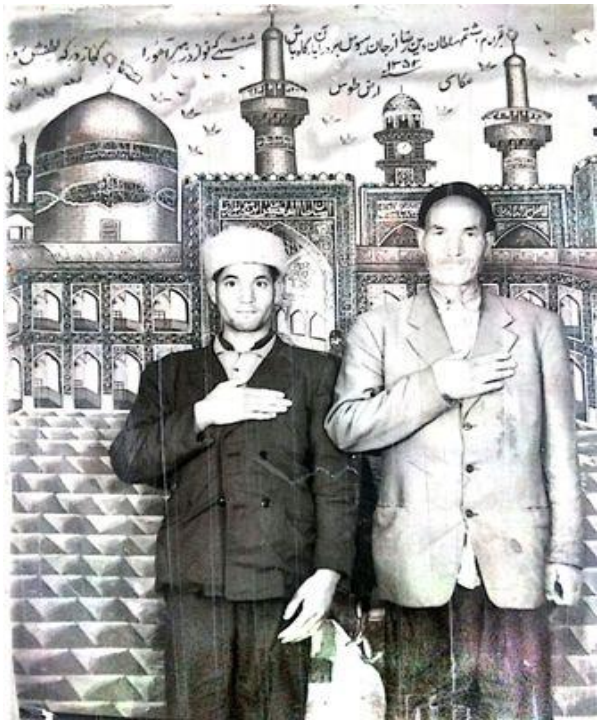

یوسف بهاری سهلان و حسن بهاری سهلان (بابام و داییم، مشهد، ۱۳۵۲ ایلی)

ساغدان سولا: محمد موسوی (جعفرآلی طایفاسیندان)، اسکندر دیهیمی، محمدعلی بلوکی، حمزه علی باغبانی، خویون ائو اوغلو کندیندن اولان یوسف و محمدعلی دلیری (ساری، ۱۳۴۰/۹/۲)

میرزه علی بذلی (۱۳۴۲ ینجی ایلی)

علیرضا دلیری سهلان

۱۳۴۶/۱۰/۱۹ تاریخینده، سپاه دانش کنده گلن چاغدا ذکرعلی راه نو (ساغا یاخین بؤرکلو کیشی)